

**УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“ - БИТОЛА
ФАКУЛТЕТ ЗА БЕЗБЕДНОСТ - СКОПЈЕ**

Нада Ѓ. Симјаноска

**ФУНКЦИОНИРАЊЕТО НА МЕЃУНАРОДНАТА ПРАВНА СОРАБОТКА ВО
РАМКИТЕ НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА И РЕГИОНОТ ПРЕКУ ДИПЛОМАТСКИ
ПАТ**

со посебен осврт на меѓународната правна помош

Докторска дисертација

Скопје, 2015

Ментор: ред. проф. д-р Владимир Ортаковски
Факултет за безбедност-Скопје
Универзитет „Св. Климент Охридски“ - Скопје

Членови на Комисијата: ред. проф. д-р Снежана Никодиновска Стефановска
Факултет за безбедност-Скопје
Универзитет „Св. Климент Охридски“ - Скопје

вон. проф. д-р Марјан Арсовски
Факултет за безбедност-Скопје
Универзитет „Св. Климент Охридски“ – Скопје

доц. д-р Марија Миленковска
Факултет за безбедност-Скопје
Универзитет „Св. Климент Охридски“ – Скопје

доц. д-р Никола Дујовски
Факултет за безбедност-Скопје
Универзитет „Св. Климент Охридски“ – Скопје

Дата на одбрана:

Дата на промоција:

Наука на која се стекнува докторатот: БЕЗБЕДНОСНИ НАУКИ

Изјава

Изјавувам дека при изработка на докторскиот труд ги почитувам позитивните законски прописи од областа на интелектуалната сопственост и не користев реченици и делови од трудови на други автори без да ги почитувам методолошките стандарди.

Изјавата ја давам под целосна материјална и кривична одговорност.

Изјавила,
м-р Нада Симјаноска

АПСТРАКТ

Големата раздвиженост на луѓето и на капиталот и во нашата земја, посебно на почетокот на 21 век, влијаеше да се појават значителен број на правни односи што бараат сигурна и цврста правна рамка за нивно регулирање, односно за разрешување на спорни односи во кои се јавува странски елемент. Денес речиси и да не постои правна област каде што не се појавува странски елемент во која било форма.

Во тие односи често доаѓа до започнување на судски (кривични и граѓански) и други постапки (управни, прекршочни) за чие решавање е неопходна соработка меѓу нашите и странските правосудни и други органи, што наметнува потреба од воспоставување на правни механизми што ќе овозможат правна заштита на сите учесници во постапката.

Меѓународната правна соработка во кривичната материја во последниве децении добива нови размери со значително зголемени барања за заемна соработка меѓу државите. Причина за тоа е експанзијата на кривични дела со странски елемент, што ја наметна потребата за реформирање на кривичното право во Република Македонија. Со овие реформи државата ја потврдува својата заложба за следење на процесот на унификација на националното со европското право.

Поаѓајќи од овие состојби, а за остварување на интересите на граѓаните и на другите правни субјекти, овој труд има цел да ги разгледа најактуелните прашања во меѓународната правна соработка во поглед на националното, на билатералното и на мултилатералното законодавство, лоцирајќи ги слабостите во нејзиното функционирање и изнаоѓајќи компатибилни решенија што се најефикасни за остварување на меѓународниот правен промет.

Клучни зборови: замолница, меѓународна правна помош, меѓународна правна соработка, граѓанска правна помош, кривична правна помош.

ABSTRACT

The big mobility of the citizens and the capital in our country also, especially at the beginning of the 21st century, had an influence in establishing a significant number of legal relations requiring secure and solid legal framework for its regularization, i.e. for solving the disputes which involve a foreign element. Today there is almost no legal area where a foreign element isn't involved in any form possible.

These relations often generate a commencement of a legal (criminal and civil proceedings) and other procedures (administrative and infringement proceedings) for whose solving a cooperation between ours and foreign legal and other entities would be necessary, which imposes the need of establishing a legal mechanism that provides a legal protection to all parties in the proceeding.

The international legal cooperation in the criminal matter in the last decades gets new dimensions with a significant increase of the requests for a mutual cooperation between the countries. The reason for this is the expansion of the criminal acts with a foreign element, which imposes the need of reformation of the Criminal law in Republic of Macedonia. By these reforms the country confirms its intention to adopt the process of unification of the national with the European legislation.

Following these conditions for achievement of the citizens' and other legal entities' interests, this paper intends to review the latest issues in the international legal cooperation in view of the national, bilateral and multilateral legislation, detecting the weaknesses in its functioning and finding compatible solutions that shall be most efficient for achieving an international legal trade.

Key words: request, international legal assistance, international legal cooperation, civil legal assistance, criminal legal assistance

СОДРЖИНА

	страница
ВОВЕД	14
 ДЕЛ I	
1. ОПРЕДЕЛУВАЊЕ НА ПРЕДМЕТ НА ИСТРАЖУВАЊЕ И ДЕФИНИРАЊЕ НА ПОИМИ	20
1.1 Теоретско определување на предметот.....	20
1.2 Појмовно-категоријален апарат.....	26
1.3 Дисциплинско определување на предметот.....	29
1.4 Временско и просторно определување на предметот.....	29
1.5 Цели на истражувањето.....	29
1.6 Хипотези на истражувањето.....	30
1.6.1 Општа хипотеза.....	30
1.6.2 Посебни хипотези.....	30
1.7 Методи и методолошки пристап на истражувањето.....	30
1.8 Научна и општествена оправданост на истражувањето.....	31
 ДЕЛ II	
2. МЕЃУНАРОДНА ПРАВНА ПОМОШ И НАЧИН НА ДОНЕСУВАЊЕ НА МЕЃУНАРОДНИ ДОГОВОРИ ЗА МЕЃУНАРОДНА ПРАВНА ПОМОШ	33
2.1 Поим на меѓународна правна помош.....	33
2.2 Поим на меѓународна кривична помош.....	36
2.3 Дипломатско преговарање.....	40
2.4 Преговори во областа на меѓународна правна помош.....	48
 ДЕЛ III	
3.1 МЕЃУНАРОДНА ПРАВНА ПОМОШ ВО ГРАЃАНСКИ ПРЕДМЕТИ	54
3.1.1 Правни извори.....	54
3.1.2.1 Билатерални меѓународни договори.....	55
3.1.3.2 Мултилатерални меѓународни договори.....	55
3.1.2 Законски режим.....	61
3.1.3 Начин на општење.....	62

3.1.3.1 Дипломатски пат на општење.....	62
3.1.3.2 Конзуларен пат на општење.....	63
3.1.3.3. Општење преку посебни органи	63
3.1.4 Замошница за меѓународна правна помош	64
3.1.4.1 Форма на замошница	64
3.1.4.2 Јазик на замошница.....	65
3.1.4.3 Содржина на замошница.....	66
3.1.5 Постапка по замошница.....	67
3.1.5.1 Постапка по замошница за доставување на писмени акти.....	67
3.1.5.2 Постапка по замошница за изведување процесни дејствија.....	67
3.1.6 Одбивање на меѓународна правна помош.....	68
3.1.6.1 Формално-правна причина.....	68
3.1.6.2 Непостоење на реципроцитет (заемност)	69
3.1.6.3 Повреда на јавниот поредок.....	69
3.1.7 Трошоци во укажување меѓународна правна помош.....	70
3.2 ПРИЗНАВАЊЕ И ИЗВРШУВАЊЕ НА СТРАНСКИ СУДСКИ ОДЛУКИ.....	71
3.2.1 Правни извори.....	71
3.2.2 Странска судска одлука.....	74
3.2.3 Поим на признавање и на извршување.....	75
3.2.4 Услови за признавање и за извршување на странски судски одлуки.....	76
3.2.4.1 Правосилност на странска судска одлука.....	76
3.2.4.2 Извршност на странска судска одлука.....	77
3.2.4.3 Учество на странките во постапката.....	77
3.2.4.4 Почитување на правото на одбрана.....	78
3.2.4.5 Исклучителна судска надлежност.....	79
3.2.4.6 Res judicata и litispenciја.....	80
3.2.4.7 Јавен поредок.....	80
3.2.4.8 Реципроцитет.....	81
3.2.5 Посебно за признавање и за извршување на странски судски одлуки во статусни работи.....	82
3.2.6 Постапка за признавање и за извршување на странска судска одлука...	83

ДЕЛ IV

4. КРИВИЧНО-ПРАВНИ ОДНОСИ.....	86
4.1 МЕЃУНАРОДНА ПРАВНА ПОМОШ ВО КРИВИЧНИ ПРЕДМЕТИ.....	86
4.1.1 Правни извори.....	86
4.1.2 Предмет и обем на кривично-правна помош.....	93
4.1.3 Замошница за меѓународна кривично-правна помош.....	97
4.1.3.1 Содржина на замошница.....	97
4.1.3.2 Форма на замошница.....	99
4.1.3.3 Јазик на замошница.....	99
4.1.4 Начин на општење.....	100
4.1.5 Постапка по замошница.....	101
4.1.6 Одбивање (неукажување) правна помош.....	104
4.1.7 Заштита на сведок или на вешто лице.....	105
4.1.8 Известување за пресуди.....	106
4.1.9 Трошоци во кривично-правната помош.....	107
4.2 ЕКСТРАДИЦИЈА.....	108
4.2.1 Правни извори.....	108
4.2.2 Претпоставки за екстрадиција.....	112
4.2.3 Барање за екстрадиција.....	115
4.2.4 Постапка за екстрадиција.....	115
4.3 ПРЕЗЕМАЊЕ И ОТСТАПУВАЊЕ НА КРИВИЧНО ГОНЕЊЕ (ТРАНСФЕР НА ПОСТАПКА).....	117
4.3.1 Поим.....	117
4.3.2 Правни извори.....	118
4.3.3 Услови.....	119
4.3.4 Постапка.....	121
4.4 ИЗВРШУВАЊЕ НА КРИВИЧНИ ПРЕСУДИ И ТРАНСФЕР НА ОСУДЕНИ ЛИЦА	122
4.4.1 Поим.....	122
4.4.2 Правни извори.....	122
4.4.3 Услови за извршување.....	125
4.4.4 Поднесување барање.....	125
4.4.5 Спроведување на извршување.....	126

4.4.6 Обезбедување надзор.....	127
4.4.7 Трошоци.....	128

ДЕЛ V

5. СОРАБОТКА НА ДРЖАВИТЕ-ЧЛЕНКИ НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА ВО ПРАВОСУДСТВОТО И ВО ВНАТРЕШНИТЕ РАБОТИ.....	129
5.1 Развој на меѓународна соработка во Европска унија.....	132
5.2 Европски конвенции за давање заемна правна помош.....	142
5.2.1 Конвенција на Европската унија за давање правна помош во кривични предмети од 2000 година.....	142
5.2.2 Европски налог за прибавување докажен материјал–European arrest evidence (EEW).....	144
5.3 Европски налог за лишување од слобода (European arrest warrant-EAW).....	145
5.3.1 Поле на примена.....	148
5.3.2 Правни пречки за извршување на налогот.....	153
5.3.3 Материјално-формални претпоставки и постапка.....	156
5.4 Полициска соработка во Европската унија.....	158

ДЕЛ VI

6. ЗАЈАКНУВАЊЕ И УНАПРЕДУВАЊЕ НА МЕЃУНАРОДНАТА СОРАБОТКА.....	168
6.1 Интерпол.....	168
6.2 Европска правосудна мрежа(ЕПМ).....	171
6.3 Европска правда (Eurojust).....	176
6.4 Регионални иницијативи во областа на правосудната и на полициската соработка во Југоисточна Европа (ЈИЕ).....	179
6.4.1 Регионален совет за соработка (PCC).....	179
6.4.2 Соработка на обвинителите во Југоисточна Европа.....	180
6.4.3 Регионален центар за борба против прекуграничен криминал – иницијатива за соработка во Југоисточна Европа (SECI).....	181
6.4.4 Регионална иницијатива за миграција, за азил и за враќање на бегалците (MARRI).....	182
6.4.5 Конвенција за полициска соработка во Југоисточна Европа (PCC SEE).....	183

ДЕЛ VII

7. ЛЕГАЛИЗАЦИЈА НА ИСПРАВИ ВО МЕЃУНАРОДНИОТ ПРАВЕН

ПРОМЕТ.....	186
7.1 Правни извори.....	186
7.2 Ослободување од легализација.....	187
7.3 Делумна легализација („apostille“).....	187
7.4 Целосна легализација.....	188

ДЕЛ VIII

8. КОНЗУЛАРНА ПОМОШ И ЗАШТИТА.....190

8.1 Застапување.....	192
8.2 Доставување судски акти.....	192
8.3 Изведување докази.....	193
8.4 Составување и заверка на договори и на други исправи.....	193
8.5 Конзуларен брак.....	194
8.6 Привремени конзуларни мерки.....	194
8.7 Составување тестамент и прием на наследничка изјава.....	195
8.8 Останати дејствија.....	195
8.9 Конзуларни денови.....	196

ДЕЛ IX

СТУДИЈА НА СЛУЧАИ.....197

ДЕЛ X

ЕМПИРИСКО ИСТРАЖУВАЊЕ.....	223
ЗАКЛУЧНИ СОГЛЕДУВАЊА И ПРЕПОРАКИ.....	284
БИБЛИОГРАФИЈА.....	302
ПРИЛОЗИ	
ПРИЛОГ 1.....	315
ПРИЛОГ 2.....	325

ТАБЕЛИ И ГРАФИКОНИ

<i>Табела 1</i> Статистички податоци за меѓународна правна помош за 2003 година..	224
<i>Табела 2</i> Статистички податоци за меѓународна правна помош за 2004 година..	225
<i>Табела 3</i> Статистички податоци за меѓународна правна помош за 2005 година..	226
<i>Табела 4</i> Статистички податоци за меѓународна правна помош за 2006 година..	227
<i>Табела 5</i> Статистички податоци за меѓународна правна помош за 2007 година..	228
<i>Табела 6</i> Статистички податоци за меѓународна правна помош за 2008 година..	229
<i>Табела 7</i> Статистички податоци за меѓународна правна помош за 2009 година..	230
<i>Табела 8</i> Статистички податоци за меѓународна правна помош за 2010 годин...	231
<i>Табела 9</i> Статистички податоци за меѓународна правна помош за 2011 година..	232
<i>Табела 10</i> Статистички податоци за меѓународна правна помош за 2012 година	233
<i>Табела 11</i> Статистички податоци за меѓународна правна помош за 2013 година	234
<i>Табела 12</i> Табеларен преглед на замолници по држави – граѓанска област.....	238
<i>Табела 13</i> Табеларен преглед на замолници по држави – кривична област.....	241
<i>Табела 14</i> Реализирани екстрадиции од Република Македонија во странство во 2010 година.....	246
<i>Табела 15</i> Реализирани екстрадиции од странство во Република Македонија во 2010 година.....	247
<i>Табела 16</i> Реализирани екстрадиции од Република Македонија во странство во 2011 година.....	248
<i>Табела 17</i> Реализирани екстрадиции од странство во Република Македонија во 2011 година.....	249
<i>Табела 18</i> Реализирани екстрадиции од Република Македонија во странство во 2012 година.....	250
<i>Табела 19</i> Реализирани екстрадиции од странство во Република Македонија во 2012 година.....	251
<i>Табела 20</i> Реализирани екстрадиции од Република Македонија во странство во 2013 година.....	252
<i>Табела 21</i> Реализирани екстрадиции од странство во Република Македонија во 2013 година.....	253
<i>Табела 22</i> Реализирани екстрадиции од странство во Република Македонија во 2014 година.....	255

<i>Табела 23 Реализирани екстрадиции од Република Македонија во Странство во 2014 година.....</i>	<i>256</i>
<i>Графикон 1 Број на новопримени замолници.....</i>	<i>235</i>
<i>Графикон 2 Број на замолници по кои е постапувано.....</i>	<i>235</i>
<i>Графикон 3 Број на реализирани екстрадиции.....</i>	<i>236</i>
<i>Графикон 4 Број на реализирани трансфери.....</i>	<i>237</i>
<i>Графикон 5 Графичкин преглед на замолници по држави-членки на ЕУ – граѓанска област.....</i>	<i>240</i>
<i>Графикон 6 Графички преглед на замолници – граѓанска област – за земјите од регионот во периодот 2003 – 2013 година.....</i>	<i>240</i>
<i>Графикон 7 Графички преглед на замолници по држави-членки на ЕУ – кривична област – за земјите од регионот во периодот 2003 – 2013 година.....</i>	<i>243</i>
<i>Графикон 8 Графички преглед на замолници – кривична област – за земјите од регионот во периодот 2003 – 2013 година.....</i>	<i>243</i>

Листа на скратеници

МП – Министерство за правда

МКС – Меѓународен кривичен суд

СБ – Совет за безбедност

ЕУ – Европска унија

ЕЗ – Европска заедница

ООН – Организација на Обединети нации

НАТО – Североатлански пакт за воена соработка

ЕВРОПОЛ – Европска полициска служба

ИНТЕРПОЛ – Меѓународна организација на криминалистичка полиција

ЕВРОПРАВДА – Европска агенција за правосудна соработка

ЈИЕ – Регионални иницијативи во областа на правосудството и на полициската соработка

ЕСМ – Европска судска мрежа

ЕПМ – Европска правосудна мрежа

ЕНПД – Европски налог за прибавување на докази

МАРИ – Регионална иницијатива за миграција, азил и враќање на бегалците

ОЛАФ – Европска канцеларија за борба против измама

НЦБ – Национални централни бироа

РБ – Регионални бироа

ДРПС – Директорат на регионални полициски служби

ЕЕД – Европска единица за дрога

ОБСЕ – Организација за европска безбедност и соработка

ЗМПП – Закон за меѓународно приватно право

ЗМСКМ – Закон за меѓународна соработка во кривична материја

ЗПП – Закон за парнична постапка

ЗВП – Закон за вонпарнична постапка

ЗИ – Закон за извршување

ЗДСП – Закон за сопственост и други стварни права

ЗКП – Закон за кривична постапка

КЗ – Кривичен законик

ЗН – Закон за наследување

ЗОО – Закон за облигациони односи

ВОВЕД

Развојот на меѓународната соработка во регионални и во глобални рамки значително го прошири полето на активности на субјектите на меѓународното право, а новите меѓународни организации ги димензионираа формите на меѓународната соработка на тој начин што современите меѓународни односи значително придонесуваат за решавање на конфликтни ситуации меѓу државите низ светот и за создавање на цврсти односи на меѓународната соработка на сите полиња, особено на полето на правдата. Република Македонија на полето на меѓународната соработка јасно го потврдува своето континуирано меѓународно дејствување во светот во кој потребата од меѓународната соработка подеднакво ја чувствуваат сите држави, без оглед на нивната големина и на политичката моќ.

Политичките системи на државите се соочуваат со мноштво предизвици поради сè поголемиот број на меѓународни контакти, како и поради сè поголемата сложеност на самите решенија во врска со проблемите со кои се соочуваат државите.¹ Социјалната, економската и политичката рамка на државните активности се менува. Државата, како институција, сè уште може да демонстрира и да активира значителни сили за единство и за решавање на проблемите во рамките на својата заедница, но нејзината неразделност, т.е. вродена способност да искористува информации и нејзиниот монопол да донесува одлуки изгледа опаѓаат.²

Државите и националните влади не се повеќе единствените чинители на делотворна политичка моќ. Оваа моќ сега ја споделуваат и разделуваат разни сили (ентитети, агенции, па дури и поединци) на национално, на регионално и на универзално ниво, вклучувајќи влади, организации на граѓански општества и транснационални корпорации и други видови на општествени чинители. Тие креираат дебати и консултации за формирање на процесот на донесување на политички одлуки. Ова вклучува широк опсег на слоеви на регионално и на глобално политичко управување.³

---

¹Болевски, В. Дипломатија и меѓународно право во глобализираните односи, Просветно дело 2007, стр. 11.

² Исто.

³Giovani Carrada, *Communicating Science: A science survival kit* (Luxemburg: Office for Official Publications of the European Communities, 2006). http://ec.europa.eu/research/science-society/pdf/communicating_science_eu.pdf.

Државниот систем на една модерна држава треба да се прилагоди на глобалната политика, односно државата треба да се избори за своето место на меѓународната сцена. Денес е невозможно да се зборува за меѓународната правна соработка, а да се занемари науката за дипломатија и за меѓународните преговори како алатка на функционирање на дипломатијата. Дипломатијата треба да го користи интередисциплинарното и меѓународното истражување за да ги совлада новите проблеми и непредвидливите мисии, експлоатирајќи ја на тој начин крстосницата меѓу дипломатијата и правните науки.⁴

Дипломатијата во XXI век се трансформира и се проширува од мирољубив метод на односи меѓу државите во општ инструмент на комуникација меѓу глобализираните општества. На почетокот таа била практикувана само од професионални дипломати како уметност во водење на државните работи. Денес, поради сè поголемиот број на учесници во меѓународните односи (држави, меѓународните организации, невладини организации, транснационални компании, медиуми, академски свет и друго), фокусот на традиционалната дипломатија се проширува, монополот од страна на традиционалната дипломатија бледнее.⁵

Иако дипломатската теорија и практика се користи со методите на голем број на разновидни науки (право, политика, економија, култура, филозофија, уметност), врз неа сè уште не постои ексклузивитет, ниту пак се чувствува преминација на која било од овие науки врз дипломатската теорија и практика. Наспроти мултидисциплинарната природа на дипломатијата, таа долго време останала занемарено поле на академско проучување, дури и во рамките на општествената наука за меѓународни односи. Ниедна област од светската политика не рефлектира поголем јаз меѓу искуството и теоријата како дипломатската уметност во водењето на државните работи⁶.

Новите проблеми во општеството се многубројни и разновидни како меѓународниот тероризам, религиозни или етнички мотивирани конфликти, економски и социјални превирања, нелегална миграција, природни несреќи и еколошки

---

⁴Gunther Hellmann (ed), *Forsschung und Beratung in der Wissensgesellschaft. Das Feld der internationalen Beziehungen und der Aussenpolitik* (Baden-Baden; Nomos verlagsgesellschaft 2007).

⁵Болевски, В., *Дипломатија и меѓународно право во глобализираните односи*, Просветно дело, 2007 стр. 9.

⁶Исто.

катастрофи, меѓународен криминал и корупција, што истовремено претставуваат проблеми и на дипломатијата.⁷

Поновите и пософистицирани облици на криминал во светски рамки, покрај трговија со дрога, трговија со луѓе, компјутерски криминал, трговија со оружје и корупција, се и трговијата со човечки органи, и еколошкиот криминал. Карактеристика на овие видови на криминалитет, нивната масовност, динамичност, организираност, постојана експанзија, со елементи на интернационализам и приспособување кон новонастанатите општествено-политички и економски односи,⁸ всушност укажува на фактот дека се работи за организиран криминал⁹.

Политиката и дипломатијата не ги изгубиле своите способности активно да ги моделираат одлуките потребни на државата, но тие треба да ја оправдаат својата врвна способност, а со тоа и нивната легитимност за решавање на проблемите на заедницата преку модерни средства и методи како што се преговорите.

Преговарањето е една од основните функции на дипломатијата. Преговарањето е двонасочна комуникација насочена кон постигнување на договор меѓу заинтересираните страни што се меѓусебно спротивставени. Во последнава деценија, преговарањето стана подрачје на голем академски и на професионален интерес.¹⁰

Поради наведените состојби, со овој труд се направи обид да се прикажат допирните точки на дипломатијата и на правото преку меѓународните инструменти (билатералните договори, мултилатерални конвенции) врз основа на кои се остварува меѓународната правна соработка во поширока смисла и меѓународната правна помош во потесна смисла.

Научниот мотив во истражување на оваа проблематика претставува:

- зголемен интензитет на предметите со кој се реализира меѓународната правна помош во граѓанска материја и меѓународната правна соработка во кривична материја;
- потребата од усогласување на домашното законодавство со законодавството на ЕУ во меѓународната правна соработка;
- потребата од модернизирање на правните инструменти што се донесени од страна на Советот на Европа (европските конвенции за екстрадиција,

---

⁷Бошковиќ М. „Криминалистичка - Методика 2“, Белград 1996 стр. 60.

⁸Исто.

⁹Саздовска, М., Еколошка криминалистика, Соларис принт Скопје, 2009, стр. 141.

¹⁰Ковачевиќ, Ж., Меѓународно преговарање, Дипломатска академија Београд, 2004, стр. 25.

трансфер и пренос на казни постапки) и од Европската унија (хашките конвенции) со цел јакнење на меѓународната соработка;

Меѓународната правна помош како дел од меѓународното право не е доволно обработена и застапена во литературата на Република Македонија, само мал дел од истражувањата на македонските автори беа посветени на оваа област што претставува уште еден предизвик за истражување.

Структурата на трудот е содржана во десет дела. Првиот дел е посветен на теоретското определување на предметот, на целите, на хипотезите. Комплексноста на материјата, обемот и разновидноста на меѓународните инструменти предизвика потреба од соодветен методолошки пристап и користење на различни истражувачки методи, односно примена на комбинирана истражувачка стратегија. Во овој труд посебно внимание се посвети на дипломатските преговори, како и на преговорите во меѓународната правна соработка со посебен акцент на меѓународната правна помош¹¹, како на билатерално, така и на мултилатерално ниво, што се обработени во вториот дел од трудот.

Третиот дел ја прикажува меѓународната правна помош во граѓанско-правни односи, истакнувајќи го дипломатскиот пат на комуникација како еден од начините преку кои се реализира меѓународната правна помош, но не занемарувајќи ги и другите начини на општење, преку централни органи и директната комуникација меѓу надлежните органи. Во поново време, институтот признавање и извршување на странски судски одлуки во граѓански и во трговски предмети предизвикува големо внимание во практиката, а пред сè за државите од Западен Балкан, што ја прифатија иницијативата за изготвување на Регионална Лугано конвенција, со која ќе се регулира областа на признавање и на извршување на странски судски одлуки.

Во четвртиот дел од овој труд е прикажана меѓународната правна соработка во кривичната област преку формата, содржината и јазикот на замолницата, како и на прашањата поврзани со екстрадицијата, трансферот, преземање и отстапување на кривично гонење итн. Посебно внимание се посвети на реформите во казненото право со донесувањето на два нови закони: Законот за меѓународна соработка во кривични

---

¹¹Во рамките на граѓанската постапка, меѓународната правна соработка е регулирана со Законот за парнична постапка („Службен весник на Република Македонија“ бр. 79/2005, 110/2008, 83/2009 и 116/2010) во Дванаесеттата глава со наслов „Правна помош“ (чл. 170-174). Ваквото термиолошко определување на давањето на правна помош во прекуграничните случаи е прифатено и од нашата стручна јавност, види Гавроска П., Дескоски Т., (2011), Меѓународно приватно право, Правен факултет „Јустинијан Први“ Скопје, стр.447 *et seq.* и 467 *et seq.*

предмети и Законот за кривичната постапка кои поради меѓусебната поврзаност беше неопходно да стапат во сила во ист ден, на 1 декември 2013 година. Со овие закони се направи процес на големи реформи во областа на судството и на обвинителството така што голем дел од надлежностите од судството преминаа во надлежност на обвинителството, што се рефлектираше и на постапувањата на предметите со странски елемент.

Во поново време сè повеќе предизвикуваат интерес меѓународните инструменти Европскиот налог за лишување од слобода и Европскиот налог за прибавување на докази, што се обработени во Дел Петти, преку кои се реализира меѓународната соработка во рамките на Европската унија и предизвикуваат интерес за нивно инкорпорирање и во националното законодавство. Имајќи го предвид патот на Република Македонија кон евроинтеграциите, со цел да се обезбеди брз и ефикасен меѓународен правен промет, се наметна потреба да се следат новите форми што се јавуваат во меѓународниот правен сообраќај (Европравда,¹² Европска судска мрежа¹³ и др.), како и во меѓународниот полициски сообраќај (SECI,¹⁴ MARRI,¹⁵ OLAF¹⁶ и др.), што се опишани во Дел Шести. Легализацијата како инструмент за остварување на меѓународната правна соработка што во практиката има мошне голема примена, како и конзуларната помош и заштита, се секојдневје во меѓународниот правен промет и се обработени во посебни делови (Дел Седми и Дел Осми).

Со цел да се прикаже практичната примена на билатералните договори и на мултилатералните конвенции во меѓународниот правен сообраќај, обработени се неколку случаи од праксата (Дел Деветти).

За да се добие поцелосна слика за проблемите, за недостатоците и за слабостите со кои секојдневно се соочуваат извршителите во текот на работењето при примената на меѓународните инструменти при истражувањето во Секторот за меѓународна правна помош, се користеше стандаризирано интервју и анкетен прашалник. За констатирање на реалните состојби беа користени и определени статистички податоци за меѓународна правна соработка за период 2003-2013 година и статистички податоци за

---

¹²Повеќе за Европравда види Helmberg, M., Eurojust and Joint Investigation Teams: How Eurojust can support JITs, ERA Forum (2007) 8, стр. 246.

¹³Повеќе за работата на Европската судска мрежа види <http://www.ejn-crimjust.europa.eu/ejn/>.

¹⁴http://www.harvard-bssp.org/files/news-20050705/seci_regional_center.pdf.

¹⁵Повеќе за работата на MARRI види <http://www.marri-rc.org/Default.aspx?Lan=EN&mid=4&eid=1089>.

¹⁶Повеќе за работата на OLAF види http://ec.europa.eu/anti_fraud/index_en.htm.

реализирани екстрадиции од Република Македонија во странство и обратно, за период од 2010 до 2014 година (Дел Десетти).

ДЕЛ I

1. ОПРЕДЕЛУВАЊЕ НА ПРЕДМЕТ НА ИСТРАЖУВАЊЕ И ДЕФИНИРАЊЕ НА ПОИМИ

1.1 Теоретско определување на предметот

Меѓународно-правниот сообраќај меѓу државите, меѓународните организации и институциите од меѓународен карактер денеска е мошне сложен, разновиден, бидејќи произлегува од многу комплексни, деликатни, разновидни односи што настануваат при интензивното движење на луѓето, на стоката, на капиталот и на другите материјални и нематеријални добра, без разлика на постојните државни граници. Се засноваат многу правни односи со странски елемент, што домашните судови и другите органи мораат да ги решаваат за што им е неопходно потребно познавање не само на домашното законодавство туку и на важечките меѓународни договори, и тоа како билатерални така и мултилатерални, а понекогаш познавање и на странските пресуди.¹⁷

На почетокот на 21 век, меѓународниот живот го карактеризира тенденција на унификација на правните системи во однос на најважните човекови права: право на живот, право на физичка и на духовна слобода, право на имот и друго, како и на односите и на другите значајни прашања во сферата на правните и на економските односи, особено во земјите на Европската унија, што ги поврзуваат меѓународните договори од мултилатерален карактер, и тоа посебно од аспект на остварување на правото на домашните и на странските државјани, и на нивната правна сигурност. Меѓународната регулатива во сферата на уредување на меѓународните односи главно е сконцентрирана на две подрачја: на областа на граѓанско-правните односи и во областа на кривично-правните односи што, и покрај многуте сличности, тие сепак се разликуваат.¹⁸

Прашањето кое право ќе биде применувано во конкретниот правен однос и кој орган, надлежен суд/обвинителство ќе го решава е од најсуштинско значање за правното дејствување и за компетентноста на судската одлука, и другите одлуки во домашниот правен систем, и во правниот систем на странската држава. И покрај одредената компатибилност на правните системи во одделни држави, различниот пристап на лични семејни односи во имотните и во другите материјално-правни односи

---

¹⁷Тумановски, Д., Меѓународни договори на Република Македонија, 2 август С -Штип, 2002, стр. 3.

¹⁸ Исто,стр3.

се такви што, во недостаток на меѓународен договор, бараат од судијата внимателност и големо правничко знаење. Судијата мора да знае во кои граници се движат граѓанските права на странците во една земја, а таквото знаење е драгоцено за одлуката на судијата затоа што еден домашен суд за да спроведе законита и правилна постапка, и да донесе мериторна одлука, тој мора да упати судски писмени акти во странство, да сослуша странка, сведок или вештак во странство, или да прибави каква било исправа од странската држава. Во тој случај, тој мора да покрене механизам на меѓународна правна помош.¹⁹

Исто така кривичната област, иако се сметаше доста затворена во рамките на државата, сепак денес добива сè поголеми елементи на меѓународна карактеристика. Прашање на кривичната одговорност на едно лице не е само прашање на внатрешното законодавство на неговата држава, спроведувањето на кривичната постапка и примената на адекватни кривични норми затоа што во некои случаи тие се преплетуваат со прописите на другите држави и надлежности на тие органи. Бидејќи криминалното дејствување не познава граници, ниту важечки правни норми и правила на внатрешното законодавство, затоа на помош мора да се повика меѓународното право од аспект на потребата да се санкционира стореното кривично дело, така и, од друга страна, треба да се мотивираат државите на меѓународна соработка користејќи ги правниот инструмент, правната помош и казнување на виновниците за стореното кривично дело.²⁰

Со јакнењето на транснационалниот организиран криминал, извршителите на овие кривични дела со различни техники настојуваат да ги прикријат вистинските извори на противправно стекнат имот. Притоа перењето на пари и корупцијата како придружни појави на организираниот криминал не само што ѝ штетат на националната економија туку и ги нарушуваат и основните демократски вредности на националните држави, а на меѓународен план предизвикуваат значајна дестабилизација.

Извршителите на кривичните дела од сферата на организираниот криминал настојуваат да го избегнат изрекувањето и извршувањето на кривично-правните санкции злоупотребувајќи го начелото за забрана за екстрадирање (предавање) на сопствени државјани на други држави. Со тоа се доведуваат во прашање превентивната и репресивната функција на казненото право. Во таа насока, Република Македонија

---

¹⁹Тумановски, Д., Меѓународни договори на Република Македонија, 2 август С- Штип, 2002, стр. 4.

²⁰Исто, стр.4

прави значајни напори да ја доизгради институционалната и правната рамка што ќе овозможат справување со криминалитетот и задоволување на правдата.

Имајќи предвид дека за успешна борба на ова зло е потребна меѓународна соработка на повеќе држави, во областа на правната помош се наметна потребата земјите од регионот да покренат иницијатива за усогласување на правната рамка.

Истакнуваме дека одредени држави во регионот веќе извршија измени на нивните уставни, го воведоа Европскиот налог за лишување од слобода и пропишаа можност за потпишување на билатерални договори за екстрадиција на свои државјани за дела од областа на организираниот криминал, додека другите држави од регионот веќе имаат покрената таква иницијатива и во тек е постапката за измена на нивните уставни.

Соработката меѓу државите во случаите од областа на казненото право традиционално се случува во рамките на правната помош. Случаите од областа на казненото право се процеси што се водат од страна на државата поради фактички или наводно веќе извршени кривични дела или повредување на правото, што се казнува со парична санкција, или имаат цел казнување или пропишување на казнено-правна санкција против одреден сторител на кривично дело.²¹

Повеќето автори кои се занимаваат со меѓународната правна соработка, односно со меѓународна правна помош, Ханкер Лагодни, Шомбург Волф, Давор Крапац, Владимир Тодоровиќ, Никола Сладоје, Драган Тумановски и други, на мошне сличен начин го определуваат поимот правна помош.

Под правна помош во кривичните случаи се подразбира каква било поддршка што по замолницата се доделува на странската кривична постапка. Ова важи независно од тоа дали странската постапка се води од страна на одреден суд или одреден орган, или дали правната помош е понудена од одреден суд, или одреден орган.²²

Меѓународната правна помош по својата суштина претставува постапување на орган на една држава по молбата за правна помош на органот на друга држава на начин утврден со меѓународен договор што го склучиле тие држави. Оваа помош може да се дава и врз база на фактички реципроцитет ако со законот на државата во која се бара не е изрично забрането таков вид на правна помош.²³

---

²¹Ханкер, Л., Шомбург, В., Меѓународна правна помош во кривична материја, Табернакул, 2009, стр. 1.

²²Исто.

²³Sladoje, N., Praktikum za pruzanje pravne pomoci, JP NIO Sluzbeni list BiH, Sarajevo, 2012, str. 15.

Меѓународна казнено-правна помош претставува збир на дејствија и мерки што ги преземаат органите на казнената постапка од една држава по барање на друга држава заради водење на кривична постапка, судење или извршување на казната во некој казен предмет.²⁴

Министерството за правда на Република Македонија според законските овластувања е надлежно да постапува во областа на меѓународната правна помош и во повеќето билатерални²⁵ и мултилатерални²⁶ договори е определено како централен орган во областа на меѓународната правна помош.

Во областа на меѓународниот правен сообраќај, под правна помош во граѓанската и во кривичната материја се подразбира: врачување на акти, сослушување на лица, земање на наследнички изјави, постапување по предмети за алиментациски побарувања, легализација на исправи – заверки и надзаверки, отстапување на списи за кривично гонење на странски државјани пред надлежните правосудни органи во соодветната држава, и обратно.²⁷

Тука спаѓаат и постапките за екстрадиција на обвинети или на осудени лица, трансфер на осудени лица, известување за казнена евиденција на лица родени во Република Македонија кои кривичното дело го сториле во странство, и обратно, известување за притвор, давање на дозвола за посета на притворени странски државјани, давање на мислења во врска со постоењето на реципроцитет, признавање и извршување на странски судски одлуки, давања на мислења во однос на билатералната и на мултилатералната соработка со другите земји, склучување на билатерални договори од областа на граѓанската и на кривичната материја и следење на имплементацијата на мултилатералните договори.²⁸

Надлежните институции во Република Македонија, инволвирани во меѓународната правна соработка, и нивната улога за давање на правна помош се: Министерството за правда, Министерството за надворешни работи, Министерството за

---

²⁴Кгарас, D, Međunarodna kazneno-pravna pomoć, Narodne novine d.d., Zagreb, 2006, str. 3.

²⁵Договор меѓу Република Македонија и Република Словенија за правна помош во граѓански и кривични предмети. Ратификуван со закон на 7 мај 1996, „СВМП“- Меѓународни договори, 1996/24, во сила од 23 мај 1996 год.

²⁶Конвенцијата за доставување во странство на судски и вонсудски акти во граѓански или трговски работи, Хаг, 15.11.1965 година („Службен весник на Република Македонија“ бр.107/2008); Во член 2. од Конвенцијата, секоја држава-договорничка ќе именува централен орган, кој е надлежен за прием на замолниците за достава на документи на другите држави-договорнички. Во член 4, „Република Македонија изјавува дека Министерството за правда-Сектор за меѓународна правна помош е централен орган кој ја спроведува доставата на документите на другите држави-договорнички.“

²⁷Предизвици и достигнувања 2006-2010, Министерство за правда на Република Македонија, стр. 433.

²⁸ Исто, стр 433.

труд и социјална политика, основните судови, апелационите судови, Врховниот суд во Република Македонија, основните обвинителства, казнено-поправните установи, Министерството за внатрешни работи – Интерпол.

Укажувањето на меѓународната правна помош се остварува во согласност со билатералните и со мултилатералните меѓународни договори и домашната регулатива во граѓанската и во кривичната материја. Така комуникацијата меѓу домашните и странските правосудни органи се одвива посредно на повеќе начини, и тоа: по дипломатски пат; конзуларен пат; меѓу надлежни органи – министерствата за правда и по судски пат.

Дипломатскиот начин на комуницирање во граѓанската област е регулиран со Законот за парничната постапка,²⁹ како и со билатерални и мултилатерални договори. Молбата за меѓународна правна помош со прилозите, со што започнува постапката, домашниот суд/обвинителство ја доставува до Министерството за правда на Република Македонија, што неа преку Министерството за надворешни работи на Република Македонија ја доставува до дипломатско претставништво на Република Македонија во странската држава, кое пак преку министерството за надворешни работи на странската држава ја препраќа до нивното министерство за правда на постапување до странските правосудни органи и одговорите се враќаат по исти пат.

Дипломатскиот пат на комуникација е најдолг и најсложен, и во пракса многу ретко се користи (само со земјите што не се потписнички на мултилатералните меѓународни договори, односно со земјите со кои Република Македонија нема склучено билатерални договори).

Конзуларниот пат³⁰ на комуницирање е предвиден во Хашката конвенција за граѓанската постапка од 1954 година и се применува само со земјите-членки на Хашката конвенција и земјите со кои се склучени двострани договори во кои ваквиот начин на комуницирање е предвиден. Според овој начин домашниот суд замолниците за правна помош ги доставува до Министерството за правда, што ја препраќа замолницата до своето конзуларно претставништво, а тоа ја упатува до органот на замолената држава што таа го определила. Оваа Конвенција содржи и клаузула дека секоја договорна страна може да соопшти дека замолниците што треба да се извршат на нејзината територија можат да се доставуваат и по дипломатски пат.

---

²⁹Закон за парнична постапка („Службен весник на Република Македонија“ бр. 79/2005, 110/2008, 83/2009 и 116/2010), член 131, став 2.

³⁰ Исто. Член 131, став 2

Комуницирањето преку одредени органи е предвидено во повеќестраните и во двостраните договори, и се врши директно меѓу Министерството за правда на Република Македонија и соодветното министерство за правда на странската земја. Овој начин на комуницирање во пракса најчесто се применува.

Директната судска соработка што претставува комуникација на суд на Република Македонија со суд на странската држава е пропишан во поновите билатерални договори, што Република Македонија ги склучи со Република Србија, со Црна Гора, со Босна и Херцеговина³¹.

Во кривичната област, покрај горенаведените начини, во итни случаи замолницата или барањето се доставува преку каналите на меѓународната полициска соработка, а примерок од замолницата или барањето се доставува и до министерството.³² Замолницата или барањето може да се прими по електронски пат или на друг начин по пат на телекомуникација за што се составува писмен запис, а оригиналот се доставува по редовна пошта.³³

Во областа на меѓународната правна соработка, Секторот за меѓународна правна помош, покрај примената на домашното законодавство и на мултилатералните договори, во зависност од државата чии државјани се учесници во постапката во конкретниот предмет, ги применува и билатералните договори, и тоа: билатерални договори што Република Македонија во согласност со член 5 од Уставниот закон за спроведување на Уставот на Република Македонија се преземени како републички пропис и билатералните договори што Република Македонија ги склучила од осамостојувањето до денес.³⁴

Во меѓународното законодавство постојат повеќе меѓународни конвенции од областа на граѓанската³⁵ и на кривичната³⁶ материја што ги ратификувала Република Македонија.

---

³¹ Види Прилог 2 од овој труд.

³² Закон за меѓународна соработка во кривична материја од 14 септември 2010 година, во сила од 1.12.2013 година („Службен весник на Република Македонија“ бр. 124/10), член 6, став 3.

³³ Закон за меѓународна соработка во кривична материја од 14 септември 2010 година, во сила од 1.12.2013 година („Службен весник на Република Македонија“ бр. 124/10), член 6, став 6.

³⁴ Види Прилог 1 и Прилог 2 од овој труд.

³⁵ Конвенција за граѓанска постапка, Хаг, 1.3.1954 година („Службен лист на ФНРЈ“ – додаток бр.6/62); Конвенција за укинување на потребата од легализација на странски јавни исправи, Хаг, 5.10.1961 година („Службен лист на ФНРЈ“ – додаток бр.10/62); Конвенција за доставување во странство на судски и вонсудски акти во граѓански или трговски работи, Хаг, 15.11.1965 година („Службен весник на РМ“ бр.107/2008); Измените и дополнувањата на Статутот на Хашката конференција за меѓународно приватно право („Службен весник на РМ“, бр. 103/2008 година); Конвенција за прибавување на докази во

1.2 Појмовно - категоријален апарат

Според Владимир Ортаковски, со зборот “дипломатија“ се означуваат неколку различни работи. Некогаш тој се употребува како синоним за “надворешна политика“ како кога ќе кажеме дека “грчката дипломатија“ го забави процесот на признавање на Република Македонија“. Неговото второ значење е “преговори“, кога се истакнува дека“ проблемот може да биде решен со дипломатијата“, Следното и поконкретно значење е дека тоа е процес и машинерија со кои се водат преговори. Четврто значење на зборот “дипломатија“ е дека се работи за гранка на надворешна служба, како кога ќе кажеме дека некој “работи на дипломатијата“. Петтото значење е дека се работи за вештина на водење на меѓународните преговори.³⁷

Дипломатијата е управување со меѓународните односи преку преговарање; тие односи се регулираат и управуваат со амбасадаори и пратеници; под дипломатијата ја подразбираме работата и вештината на дипломатите.³⁸

Дипломатијата во поширока смисла може да се дефинира како водење на меѓународни односи меѓу државите и другите меѓународни актери со мирољубиви средства. Во потесна смисла, дипломатијата означува водење на меѓународни односи од официјални претставници на државите, на меѓународните организации и на другите меѓународни актери. Уште потесна е дефиницијата на дипломатијата како водење на односи меѓу суверени држави од членовите на нивните служби во странство.³⁹

Преговарањето може да се дефинира и како двонасочна комуникација насочена кон постигнување спогодба меѓу страните што имаат интереси, што ги делат или што меѓусебно се спротивставени.⁴⁰

странство во граѓанските или трговските работи, Хаг, 18.3.1970 година („Службен весник на РМ, бр. 140 од 6.11.2008 година).

³⁶Европска конвенција за правна помош во кривична материја од 1957 година со Првиот дополнителен протокол („Службен весник на РМ“ бр. 32/99); Втор дополнителен протокол на Европската конвенција за правна помош во кривична материја од 1957 година („Службен весник на РМ“ бр. 44/03); Европска конвенција за екстрадиција од 1957 година со двата дополнителни протоколи („Службен весник на РМ“ бр. 32/99); Трет дополнителен протокол на Европската конвенција за екстрадиција („Службен весник на РМ“ бр. 135/13); Европска конвенција за трансфер на осудени лица од 1983 година со дополнителниот протокол („Службен весник на РМ“ бр. 32/99); Европска конвенција за пренос на казнени постапки од 1972 година („Службен весник на РМ“ бр. 49/04).

³⁷Ортаковски, В, Годишник на Факултетот за безбедност Скопје, 2010, стр.9

³⁸Ортаковски, В, Годишник на Факултетот за безбедност Скопје, 2010, стр.10

³⁹Исто, стр.10

⁴⁰Ковачевиќ, Џ. (2004). Меѓународно преговаранје. Beograd: Filip Višnjić, str. 25.

Меѓународна правна помош – за неа се зборува во случаи кога за целите на постапката што се води пред суд/обвинителство или орган се бара од друг суд/обвинителство или друг орган да изврши одредена задача.

Меѓународен договор претставува израз на волјата на два или повеќе субјекти на меѓународното право со цел да се создадат реципрочни права и обврски за договорните страни.⁴¹

„Меѓународната правна помош во граѓански предмети“ вообичаено се однесува на правен сообраќај меѓу две држави⁴² (држава-молителка и замолената држава) каде што државата-молителка бара достава на судски и на вонсудски акти (тужби, судски покани, пресуди, решенија), како и преземање на одредени процесни дејствија (прибавување на исправи, сослушување на сведоци и изведување на други докази) од страна на судските и на други органи на замолената држава.

„Меѓународната правна помош во кривичните предмети“ се состои во доставување на писмени акти (обвинителни акти, покани, одлуки), како и други материјали и предмети во извршување на одделни процесни, односно истражни дејствија (прибавување на исправи, сослушување на сведоци или вешти лица, вршење на увид, претрес на простории и лица, заплена на предмети), дејства по замолница од странски суд, а пошироко опфаќа и екстрадиција, пренос (трансфер) на кривичната постапка, како и меѓународен трансфер на осудени лица.⁴³

Следниве изрази се содржани во членот 5 од Законот за меѓународна соработка во кривичната материја⁴⁴:

„Домашен надлежен орган“ е Министерството за правда, домашен правосуден орган или прекршочен орган што постапува по барањата за меѓународна соработка во Република Македонија.

„Странски надлежен орган“ е орган на странска држава што, според законодавството на странската држава, односно според меѓународниот договор, е надлежен за меѓународна соработка.

„Домашен правосуден орган“ е суд или јавно обвинителство што со закон се надлежни за меѓународна соработка во Република Македонија.

---

⁴¹Фрчковски, Љ., Тупурковски, В., Ортаковски, В., Меѓународно јавно право, Табернакул 1995 год., стр. 207.

⁴²Живковиќ, М., Станивуковиќ, М., (2004) Меѓународно приватно право, Општи део, Београд, стр. 148.

⁴³Тодоровиќ, В., Правосудна меѓународна помош, ProJuris, Београд, 2005, стр. 93.

⁴⁴ „Службен весник на Република Македонија“ бр. 124/10, стр. 3

„Држава-барател“ е Република Македонија или странска држава чиј надлежен орган поднел барање за меѓународна соработка во кривична материја од областа на преземање и на отстапување на кривично гонење, на екстрадиција, на извршување на странски кривични пресуди и на трансфер на осудени лица.

„Држава од која се бара меѓународна соработка“ е држава чиј надлежен орган постапува по барањето за преземање и за отстапување на кривично гонење, на екстрадиција, на извршување на странски кривични пресуди и на трансфер на осудени лица.

„Држава-молителка“ е Република Македонија или странска држава чиј надлежен орган поднел замолница за меѓународна правна помош.

„Замолена држава“ е Република Македонија или странска држава чиј надлежен орган постапува по замолницата за меѓународна правна помош.

„Замолница“ за меѓународна правна помош е акт со кој се бара меѓународна правна помош.

„Барање за меѓународна соработка во кривична материја“ е акт со кој се бара меѓународна соработка во кривична материја од областа на преземање и на отстапување на кривично гонење, на екстрадиција, на извршување на странски кривични пресуди и на трансфер на осудени лица.

„Екстрадиција“⁴⁵ е процес на враќање на бегалецот од законот во земјата што ја издала меѓународната потерница.

„Европски налог за лишување од слобода“⁴⁶ е меѓународна потерница што е валидна во рамките на Европската унија и овозможува поедноставна постапка на враќање на бегалците кои бегаат од законот. Целта на Европскиот налог е да ги замени долгите постапки за екстрадиција.

1.3 Дисциплинско определување на предметот

Предметот на истражување на овој труд е опфатен во областа на меѓународното јавно право, меѓународното приватно право, меѓународното кривично право, европското кривично право, граѓанското процесно право, поради што и самото истражување го определуваме како мултидисциплинарно.

---

⁴⁵Council of Europe, European Convention on Extradition, Paris, 13.12.1957.

⁴⁶Council Framework Decision (2002/584/JHA), of 13 June 2002 on the European arrest warrant and the surrender procedures between Member States.

Меѓународната правна соработка во основа е содржана во националното законодавство, важечките билатерални и мултилатерални договори што ја регулираат оваа област.

1.4 Временско и просторно определување на предметот

Временската рамка на предметот е определена во периодот 2003 – 2013 година според статистичките податоци на Министерството за правда и другите институции вклучени во меѓународната правна соработка (Министерството за внатрешни работи – Интерпол, Министерството за надворешни работи – дипломатско-конзуларните претставништва на Република Македонија во странство, судовите, обвинителствата и другите институции).

Просторните граници во кои е сместен предметот на истражување се границите на Република Македонија, земјите-членки на Европска унија и земјите од регионот Западен Балкан.

1.5 Цели на истражувањето

Научната цел на трудот ја определуваме како научна дескрипција бидејќи во досегашната проучена литература не се пронајдени соодветни емпириски истражувања во областа на меѓународната правна помош чии резултати би можеле да се искористат.

Со истражувањето ќе се утврдат предностите и слабостите на домашната регулатива во областа на меѓународната правна соработка, барајќи одговор на прашањата дали имаме доволно познавање на меѓународните инструменти и нивната имплементација во судските постапки со странски елемент, дали дипломатскиот пат на давањето на правна помош постепено изумира со воспоставување на директната соработка на надлежните органи, дали криминалците и понатаму ќе можат да се затскриваат зад домашното законодавство, дали сме во чекор со европското право, притоа настојувајќи да се понудат можни решенија за подобрување на меѓународната соработка, што претставува практична цел на истражувањето.

1.6 Хипотези на истражувањето

1.6.1 Општа хипотеза

Општата хипотеза е влијанието на меѓународните инструменти врз ефикасноста на меѓународната соработка и меѓународната правна помош во граѓанската и во

кривичната област. Во овој контекст ќе се покаже дали односот на традиционалните форми на давање на меѓународна правна помош преку дипломатски пат е во сооднос со зголемениот прекуграничен правен сообраќај и дали новите форми на непосредна соработка во граѓанските и во кривичните предмети овозможуваат побрза и поефикасна соработка со земјите-членки на Европската унија и земјите од регионот што ќе овозможат задоволување на правдата и намалување на криминалитетот.

1.6.2 Посебни хипотези

- Нецелосното спроведување на законската регулатива и недоволната соработка меѓу институциите што се занимаваат со оваа проблематика ја претставуваат главната закана криминалецот да остане на слобода.
- Правната регулатива во оваа област делумно е усогласена со законодавството на ЕУ и затоа е потребно натамошно хармонизирање на националното со меѓународното законодавство.

1.7 Методи и методолошки пристап на истражувањето

Во рамките на истражувањето, при собирањето на податоците, се применети повеќе методи, и тоа: компаративен метод, статистички метод, метод на анализа на содржина на документи и методот студија на случај. Овој плуралистички методолшки пристап и различните истражувачки техники се применети поради специфичноста и мултидимензионалноста на предметот на истражување, а тоа е меѓународната правна соработка. Во овој контекст, не само што ќе се истражува постапката на донесувањето на меѓународните договори за меѓународна правна помош туку и нивната операционализација и функционирање во Република Македонија. Овие методи и техники ќе овозможат докажување на поставените хипотези.

Компаративниот метод се користи за утврдување на разликите и на сличностите во областа на правната соработка во земјите од регионот – Западен Балкан и во земјите-членки на Европската унија.

Статистичкиот метод е користен во обработката и при анализата на податоците од службите на Министерството за правда и другите надлежни институции поврзани со меѓународната правна соработка (судовите, обвинителствата).

Нормативниот метод ќе биде применет при интерпретација на правните акти што се однесуваат на меѓународна правна соработка (билатерален договор, мултилатерална конвенција) од земјите од регионот и дел од ЕУ.

Методот студија на случај е употребен за анализа на поединечни случаи со цел да се добијат сознанија и да се изведат заклучоци за имплементација на нормативата во конкретен случај, времетраењето на постапката итн.

Истражувачки методи

Од истражувачките методи е применет анкетен прашалник со кој се опфатени две фокус-групи: кандидати за полагање на правосуден испит со своите професионални активности од областа на судството, на адвокатурата, на законодавството и други, како и државни службеници кои се директно вклучени, односно извршители во централниот орган за меѓународна правна соработка и стандаризираното интервју (усно интервју) спроведено во Министерството за правда – Сектор за меѓународна правна помош е со цел подетално да се утврдат предностите и слабостите на меѓународната правна соработка.

1.8 Научна и општествена оправданост на истражувањето

Станува збор за проблематика што е мошне специфична, што не е доволно обработувана, и имајќи го предвид фактот дека во последниве десет години не постојат емпириски сознанија за неа, сметаме дека ова истражување ќе придонесе за натамошни научни истражувања на оваа тема бидејќи зборуваме за тема што е карактеристична за сите земји во светот и за Европа, а со тоа и за Република Македонија.

Предметот на истражување е актуелен со самиот факт што сè уште се преземаат активности за ревидирање и за следење на динамиката за реализација на Националната програма за усвојување на правото на ЕУ што, како клучен инструмент за исполнување на критериумите за членство во ЕУ, опфаќа активности насочени кон усогласување на законодавството, градење и јакнење на институциите за спроведување на законодавството, поткрепени со потребни ресурси од националниот буџет и техничка помош.

Имајќи предвид дека во последнава деценија во законодавството на Европската унија се донесоа голем број на регулативи и на директиви од оваа област, сето ова укажува на фактот за потреба од постојано следење на нормативата во рамките на ЕУ, а со цел унапредување на националното законодавство. Ова истражување ќе има

посебно научно и практично значење поради неговата актуелност во последно време бидејќи ќе понудиме можни решенија за поголема ефикасност и практична примена, што ја претставува општествената и практичната оправданост.

ДЕЛ II

2. МЕЃУНАРОДНА ПРАВНА ПОМОШ И НАЧИН НА ДОНЕСУВАЊЕ НА МЕЃУНАРОДНИ ДОГОВОРИ ЗА МЕЃУНАРОДНА ПРАВНА ПОМОШ

2.1 Поим на меѓународна правна помош

Се смета дека меѓународната правна помош е последица на ограниченоста на државната власт, своевиден израз на начелото на територијалност, односно сувереност што се манифестира во негативен став на меѓународното обичајно право по кое ниедна држава не може да презема процесни дејства на подрачјето на друга држава без нејзина согласност.⁴⁷ Меѓународната правна помош како дел од меѓународното процесно право може да се одреди во поширока и во потесна смисла при што меѓународната правна помош во потесна смисла се однесува на соработка со странските судови и помош во спроведување на постапките во странство. Меѓународната помош во поширока смисла пак го опфаќа и признавањето и извршувањето на странските судски одлуки. Критиката за оваа поделба ја истакнува различноста во почетните ставови, нагласувајќи дека целта на меѓународната правна помош е само преземање на поединечни процесни дејства, а не и признавање и извршување на странските одлуки.

Поради тоа, меѓународната договорна пракса одвоено ги уредува прашањата на правна помош и признанијата и извршувањата на судските одлуки.⁴⁸ Меѓународната правна помош опфаќа достава, спроведување на процесни дејства со цел изведување докази, известување за странско право и сл. и за одредени автори, всушност, обемот на тие дејства е критериум за разликување на меѓународната правна помош во потесна и во поширока смисла.⁴⁹ Треба да се истакне дека во барањето за давање правна помош од замолениот суд или од друго овластено тело може да се побара само преземање на одредени парнични дејства, а не и спроведување на главна расправа или донесување одлука за главниот предмет.⁵⁰

Не постои согласност дали треба поимот судска заштита да ја опфати и правната помош што домашните судови ја даваат за постапката започната пред странскиот суд. Гледајќи ја идејата во меѓународен контекст, поимот судска заштита

---

⁴⁷Wolf, M., (1950), *Private International Law*, Oxford University Press, p. 226.

⁴⁸Така и Гавроска П., Дескоски Т., (2011), *Меѓународно приватно право*, Правен факултет „Јустинијан Први“ Скопје, стр. 447 *et seq.* и 467 *et seq.*

⁴⁹Така и Гавроска П., Дескоски Т., (2011), стр. 448.

⁵⁰Varadi, T, et al. (2008). *Međunarodno privatno pravo*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu i Službeni glasnik, str. 534 - 535.

во поширока смисла би требало да ја опфати и правната помош што домашните правосудни органи ја даваат на странските правосудни органи. Тоа воедно би значело и неограничување на задачите и на целите на граѓанско судската постапка во национални граници и овозможување изнаоѓање на вистината и на правниот мир во другите делови на светот. Меѓутоа, таквиот пристап е отежнат во државите од европскиот континентален круг и силно обоен со ставови за ограничување на суверенитетот. И покрај тоа, правната помош не може да се одбие затоа што замолената држава во тој предмет пропишува исклучителна надлежност на своите судови или затоа што е неизвесно дали донесената одлука ќе биде призната или не. Иако според меѓународното обичајно право странските држави немаат право на барање за давање на правна помош, правната помош може да се бара врз основа на обврските преземени со меѓународен договор во согласност со правилото пакта сунт серванда (*pacta sunt servanda*.)⁵¹ Со оглед на тоа дека договорот обврзува само две држави што се потписнички на договорот, граѓаните не се овластени да бараат од странските судови да преземаат одредени процесни дејства.

Почетна точка за разликување на договорна и вондоговорна правна помош е постоење или непостоење правен основ со кој правната помош се уредува. Вондоговорната правна помош се дава врз основа на меѓународна куртоазија, односно очекување од замолената држава што ја дава правната помош дека државата која замолува во обратен случај ќе постапи на ист начин. Натомошните функции надвор од договорната правна помош се врзуваат за неможноста за примена на принуда, а со тоа и многу неизвесната делотворност што зависи од добрата волја за прифаќање од страна на адресатот.

Некои автори⁵² истакнуваат дека општите очекувања во рамките на меѓународната заедница треба да се раздвојат од правилата на заемност, односно правната помош треба да се даде независно од постоењето на заемност. Мислењата се всушност дека строгите разграничувања на меѓународната правна помош и на признавањето и на извршувањето на странските судски одлуки има огромно практично

---

⁵¹Повеќе за начелото *pacta sunt servanda* (договорите мора да се почитуваат) види Фрчкоски, Љ. Тупурковски, В., Ортаковски, В., Меѓународно јавно право, Табернакул, Скопје, 1995, стр. 227, така и Ортаковски, В., Основните права и должности на државата, Годишник Факултет за безбедност, 2011, стр 18

⁵²Michaels R., Recognition and Enforcement of Foreign Judgments, Max Planck Encyclopedia of Public International Law [MPEPIL], p. 2.

значење бидејќи со тоа се истакнува дека меѓународната правна помош не смее да биде оптоварена со проблемот на заемност (реципроцитет).⁵³ Други пак нагласуваат дека условот за заемност треба флексибилно да се толкува за да не стане сопирачка на меѓународната соработка така што го изнесуваат „проблемот на прв чекор“ како сериозен практичен проблем што може во потполност да ја блокира меѓународната соработка меѓу две држави, што до тој момент меѓусебно не се обраќале за давање правна помош. Сметаат дека проблемот може да се реши со помош на претпоставен реципроцитет, односно правила дека барањата за давање правна помош ќе бидат прифатени, освен ако се утврди дека барањата во државата од каде што потекнуваат замолниците не се прифаќаат.⁵⁴ Трети, пак, автори сметаат дека реципроцитетот е единствениот видлив начин како државите можат да ги натераат другите држави да дадат меѓународна правна помош.⁵⁵

Во билатералните договори за меѓународна правна помош, надлежните органи на договорните страни вообичаено комуницираат преку министерствата за правосудство/ правда. Со тоа не е исклучена можноста договорните страни да комуницираат по дипломатски, односно конзуларен пат. Дипломатскиот пат опфаќа доста долг синцир на тела вклучени во давање и во посредување во давање правна помош.⁵⁶ На пример, во Германија ќе се започне со поднесување барање за давање правна помош до телата на правосудната управа што, ако одлучат да го прифатат барањето, го проследуваат до германската амбасада во државата што замолува. Потоа барањето се проследува до министерството за надворешни работи на земјата која замолува, а дејствата за правна помош ќе ги изврши германскиот конзул или телото надлежно за давање правна помош во државата што замолува.

Дипломатскиот пат (со конзуларниот) е еден од начините на доставување на дописи на странските државјани во странство доколку нема меѓународен договор што би ги уредувал прашањата на меѓународна правна помош (во наведениот случај договорот не ја исклучува комуникацијата по дипломатски пат), а доставата се

---

⁵³Повеќе за проблемот на реципроцитет во меѓународното приватно право види Бартош М., Николајевиќ Б.,(1951), Правни положај странаца: савремена схватања меѓународне праксе и праксе у ФНРЈ: (Приручник), стр. 46; Varadi, T, et al. (2008), стр. 195; Гавроска П., Дескоски Т., (2011), стр.174-184.

⁵⁴Varadi, T., et al. (2008), стр. 531; Гавроска П., Дескоски Т., (2011), стр. 449; Живковиќ, М., Станивуковиќ, М., стр. 148.

⁵⁵Lenhoff A., Reciprocity and the Law of Foreign Judgments: A Historical - Critical Analysis, 16 La. L. Rev. (1956).

⁵⁶Некои автори го окарактеризираат дипломатскиот пат како бавен, види Пак М.,(1986) Меѓународно приватно право, Београд, стр. 101.

извршува со посредство на дипломатското претставништво на државата што замолува во земјата на прием на министерството за надворешни работи, па потоа до надлежниот суд. Конзуларниот пат опфаќа поднесување барање за давање правна помош со посредство на конзуларниот претставник на државата-молителка до надлежното тело во замолената држава. На пример, ако дописот треба да се достави на државјани на Република Македонија во странство, тоа може да се направи преку надлежниот конзуларен претставник или дипломатскиот претставник кој ги врши конзуларните работи во таа држава.⁵⁷

2.2 Поим на меѓународна кривична помош

Меѓународното кривично право е збир на меѓународните правила наменети за да се забранат одредени категории на однесување (воени злосторства, злосторства против човештвото, геноцид, тортура, агресија, тероризам) и да ги направат луѓето кои се вклучуваат во такви постапки кривично одговорни.⁵⁸ Основна специфичност на меѓународното кривично процесно право е неговата меѓународна карактеристика, односно дека тоа е наднационално. Од друга страна, тоа право по сите други битни карактеристики е едно типично кривично процесно право што одговара на другите кривични национални постапки. Исто така не е неспорен само интернационалниот карактер на меѓународното кривично право (како неговиот материјален, така и процесен дел што се гледа на прв поглед и во неговиот назив), туку и во неговиот изразен кривично-правен карактер. Меѓународното кривично процесно право во општа смисла претставува збир на норми содржани во Римскиот статут и Правилник за постапки и докази на Меѓународниот кривичен суд, како и други извори на права врз основа на Римскиот статут. Во овие други извори спаѓаат, пред сè правилата од националните кривични постапки со кои се овозможува однос на органите на нивното правосудство со Меѓународниот кривичен суд, како и положбата на субјектите во кривичната постапка и другите субјекти на државите-членки на Римскиот статут пред тој суд. Вака дефинирано меѓународното кривично процесно право во општа смисла има своја поширока и потесна смисла.

---

⁵⁷Vidi: Birin, V. (1992). Međunarodna pravna pomoć u građanskim stvarima i neka druga pitanja međunarodnog privatnog prava nakon uspostave političkog suvereniteta Republike Hrvatske. *Zakonitost*, vol. 46, br. 4, str. 607.

⁵⁸Касезе А., Меѓународно кривично право, Второ издание, Просветно дело, Скопје, 2008, стр. 4.

Во потесна смисла, меѓународното кривично процесно право, пред сè, се однесува на кривична постапка што се применува пред Меѓународниот кривичен суд (МКС). Во поширока смисла, во него спаѓаат делови од националните кривични процесни законодавства во онаа мерка, во која во нив се решава прашањето на односот на конкретни држави и нивните органи со МКС и актерите во постапката пред тој суд, како и други делови од националните кривично процесни законодавства, што се однесуваат на меѓународната соработка, каде што, пред сè, спаѓаат прашања за екстрадиција и давање меѓународна кривично-правна помош. Тука може да се вклучи и проблематиката на условување на кривичното гонење со постоење на соодветно одобрување, ако постои одреден елемент на надворешност во конкретниот кривичен предмет, прашањето на меѓународниот кривично-правен имунитет, примената на меѓународните кривично-правни стандарди во национални кривични постапки, кога тоа е предвидено со закон или, пред сè, со уставно-правни норми.

Меѓународната заедница е одредена во доктрината како „заедница поврзана со процеси кои се материјална основа на општествата и кои овозможуваат нејзин опстанок и развој“.⁵⁹ Во неа коегзистираат и остваруваат меѓусебни релации различни субјекти на меѓународното право и односи: национални, меѓународни, транснационални и други.⁶⁰ Најзначајни субјекти на меѓународното право се државите и меѓународните организации што остваруваат односи на соработка и на разбирање или пак конфронтации и војни. Меѓусебните односи зависат од надворешната политика на учесниците, целите, средствата и другите чинители, а подетално се регулирани со правни стандарди на меѓународното право. Меѓународните односи, како поширок поим, претставуваат општа рамка на соработка на државите во сите области од општествениот живот. Идентична е состојбата и во областа на борбата против криминалот, сузбивање и спречување на поединечни појавни облици и меѓусебна соработка на државите. Во склоп на наведените односи и релации, со одредбите на меѓународното право и на меѓународните конвенции подетално се регулирани поединечни конкретни прашања, права и обврски на учесниците во соработката. Од друга страна, со одредбите на внатрешното право на државата се регулирани одредени процесно-правни прашања, овластувања на државните органи, конкретни облици на соработка и др.

---

⁵⁹Avramov S., Kreća M. (1988). Međunarodno javno pravo. Beograd: Naučna knjiga, str. 53.

⁶⁰Dimitrijević V., Stojanović R. (1988). Međunarodni odnosi. Beograd: Savremena administracija, str. 23-32.

Значењето на кривично-правната помош во современиот момент е исклучително големо ако се имаат предвид равојот на техниката и средствата за комуникација, јазичните бариери, политичките разлики и хетерогените интереси на државите. Од чисто правна гледна точка, посебен проблем претставуваат различните правни системи, карактерот на судската постапка и нејзината традиционална спорост. Со цел изигрување на правдата, споменатите разлики многу често се користат од осомничените кои бегаат во други земји, ангажираат лојални професионални застапници, ги злоупотребуваат процесните права и преземаат сè за да ја избегнат кривичната одговорност за направените дела. Меѓународната кривично-правна помош е патот како државата да ги заштити своите витални интереси, како и вредностите и интересите на меѓународната заедница во целина. Постојат следниве видови кривично-правна помош:

- извршување на поединечни кривично-процесни дејства;
- отстапување или преземање акти од страна на државата поради кривично гонење;
- извршување на кривична пресуда на странскиот суд;
- предавање (екстрадирање) на обвинети или на осудените лица (постапка на екстрадиција).

Меѓународната кривично-правна помош во правната теорија се дели на меѓународна правна помош во потесна смисла, т.н. „меѓународна мала помош“ и меѓународна правна помош во поширока смисла. Практиката ја прифатила оваа поделба, па правната помош во потесна смисла е дефинирана преку „општи видови на правна помош“, додека правната помош во поширока смисла е дефинирана преку „посебни видови на правна помош“.

Општи видови на меѓународната правна помош претставуваат дејствија на повикување, на сослушување, на прибавување на докази, прибавување на податоци и други дејствија од кривичната постапка. Посебните видови на меѓународна правна помош ги опфаќаат екстрадициите, постапката за признавање и за извршување на странски судски пресуди во кривични предмети и постапките за отстапување и преземање на кривично гонење. Ваквата поделба ја следат и европските конвенции од кривично-правната област, па така со Европската конвенција за меѓусебна правна помош во кривична материја, со нејзините два протокола, уредени се општите видови на меѓусебната правна помош, додека останатите европски конвенции поединечно ги

уредиле посебните постапки, кои претставуваат меѓународна правна помош во поширока смисла. Со Европската конвенција за екстрадиција е уредена постапката за екстрадиција, со Европската конвенција за пренос на казни постапки е уредена постапката за отстапување и за преземање на кривично гонење, додека со Европската конвенција за трансфер на осудени лица уредена е постапката за признавање и за извршување на странски судски одлуки во кривични предмети и трансфер на осудени лица.⁶¹

Одредени автори, Хакнер Лагодни и Шомбург Волф, наведуваат дека традиционално правната помош се дели на три области. Притоа станува збор за екстрадиција на лицата кои се наоѓаат под истражна постапка, поддршка при извршување на кривичните санкции (помош при извршување) и преостаната или мала правна помош. Во последноспоменатата област спаѓа секоја можна форма на поддршка што е дозволена според националното процесно право и нема никакви посебни одредби. Тука спаѓаат, на пример, доставување судски покани и пресуди, сослушување на сведоци и обвинети или конфискување и издавање на доказни материјали. Овде спаѓаат и прекуграничните современи и извршни мерки, како што е на пример контролирање на телекомуникациски сообраќај, ангажирање тајни агенти или набљудување.⁶²

Во Република Македонија, меѓународната правосудна соработка во казнената област во последниве децении добива нови размери, што веќе одамна ги надминаа рамките што се регулирани со одредбите од Законот за кривичната постапка, така што во септември 2010 година е донесен Закон за меѓународна соработка во кривична материја.⁶³ Донесувањето на овој Закон е последица на определбата на Република Македонија за интегрирање во европските текови, а посебно процесот на евроинтеграцијата, поради што беше неопходно усогласувањето на нашето казнено законодавство со законодавството на развиените европски држави, како и потребата за примена на одредбите од повеќето меѓународни конвенции, што посебно се обработени во овој труд.

---

⁶¹Sladoje, N, Praktikum za pruzanje megunarodne pravne pomoci u krivicnim stvarima, JP NIO Sluzbeni list BiH, Sarajevo 2012 str.15.

⁶²Хакнер/Логодин, Шомбург/Волф, Меѓународна правна помош во кривична материја, Упатство за практиката Табернакул, 2009.

⁶³Законот за меѓународна соработка во кривична материја е донесен на 14 септември 2010 година („Службен весник на Република Македонија“ бр. 124/10).

Меѓународната соработка се врши во согласност со одредбите од Закон за меѓународна соработка во кривична материја, освен ако со меѓународен договор ратификуван во согласност со Уставот на Република Македонија или со правен акт што ги регулира кривичните постапки на меѓународен суд чија надлежност ја признава Република Македонија не е поинаку уредено.⁶⁴ Како во повеќето закони од меѓународна соработка во кривична материја, што ги имаат донесено повеќе европски држави меѓу кои: Сојузна Република Германија, Република Франција, Република Словенија, Република Хрватска, Црна Гора, Република Србија, Босна и Херцеговина и други, и во Законот за меѓународна соработка во кривична материја во Република Македонија точно е утврдена поделбата што опфаќа четири области.⁶⁵

Меѓутоа, меѓународното кривично материјално и процесно право, во суштина, се блиску поврзани целини. Иако повеќето автори кои се занимаваат со меѓународно кривично право се фокусираат на неговиот материјален аспект, постојат и појмовни одредби што ги земаат предвид двата аспекта (материјалниот и процесниот), а во тој контекст материјалното кривично право исправно го дефинира така што го опфаќа и општиот и посебниот дел. Меѓународното кривично право се смета за дел од меѓународните правила проектирани да пропишат меѓународни кривични дела и на државите да им наметнат обврска кривично да ги гонат и да ги казнуваат некои од овие кривични дела, што претставува материјално меѓународно кривично право, каде што спаѓаат и правилата што се однесуваат на субјективни елементи чие постоење е неопходно за делото да се смета забрането, можните околности што влијаат обвинетиот да не се смета за кривично одговорен, како и условите што државата смее или мора да ги исполни за да му се суди на обвинетото лице за некое од овие дела, додека во меѓународното кривично процесно право спаѓаат правилата со кои се регулира кривичното гонење пред различни облици на меѓународни судови.

2.3 Дипломатско преговарање

Современата наука под меѓународни односи во најширока смисла подразбира односи што се воспоставуваат на меѓународен план меѓу држави и народи, политички

---

⁶⁴Закон за меѓународна соработка во кривична материја („Службен весник на Република Македонија“ бр. 124/10), член 2.

⁶⁵Закон за меѓународна соработка во кривична материја („Службен весник на Република Македонија“ бр. 124/10), во член 4 се пропишани видови на меѓународна соработка во кривичната материја што опфаќа: 1) меѓународна правна помош; 2) преземање и отстапување на кривично гонење; 3) екстрадиција и 4) извршување на кривични пресуди и трансфер на осудени лица.

групи и движења, економски, политички, социјални, културни и други организации и здруженија, како и поединци.⁶⁶ Субјектите на меѓународните односи се дел од поширок круг на чинители кои влијаат на современото општество, и тоа оној дел што свесно, со волја и намера, дејствува во меѓународните односи. Субјектите на меѓународните односи можат да се подведат во три групи: национални, меѓународни и транснационални субјекти на меѓународните односи. Типичен претставник на првата група е државата, што многу ја сметаат за основна, а некои и единствен правен субјект на меѓународните односи. Меѓународните субјекти во меѓународните односи својот субјективитет го црпат од субјективитетот на државата што ја сочинуваат така што ги нарекуваме и меѓудржавни организации. Овие организации можат да бидат организирани на ниво на цела меѓународна заедница, како што се Обединетите нации, или на регионално ниво: Европската унија. Најсложена структура е во групацијата на транснационалните субјекти на меѓународните односи. Во нејзини рамки може да се зборува за транснационални невладини организации (Лекари без граници, Green peace, Human Rights Watch, Amnesty International и др.), политички движења (различни интернационални партии), верски организации (големи светски религии) и транснационални стопански организации (мултинационални компании).

Постојат извори што укажуваат на тоа дека постоењето на дипломатијата, а со самото тоа и преговарањето, треба да се врзува за појавата на најстарите држави како што се: Асирија, Индија, грчките градови - држави, Рим. Се смета дека Тел-Ал-Амарнската преписка од XV-XVI век пр. н.е. претставува најстар сочуван извор што го потврдува тоа. Оттогаш до денес дипломатијата се менувала и по содржина и по форма, попримајќи различни изрази. Настанокот на преговарањето како начин на комуницирање меѓу народите повеќето автори кои се занимаваат со историја го врзуваат за стариот век. Старогрчкото и римското искуство и работата на современиците кои ги објаснувале претставуваат темели на дипломатијата. Иако преговарањето се смета за одлика на напредните цивилизирани држави, пример дека преговорите се клуч за успешно водење држава и народ се преговорите меѓу Атила и папата Лав I кои се случиле во 425 г. од новата ера за време на нападот на Атила на Рим. Иако војската на Атила била побројна и посилна и можела со леснотија да го освои Рим, по преговорите што ги иницирал Рим Атила го поштедил Рим и тргнал на друга страна. Што се договориле Атила и папата Лав I не останало забележано, но по

---

⁶⁶Ivaniš, Ž., Subotić, D. (2006). Bezbednosno pregovaranje. Beograd: Fakultet civilne odbrane, str. 29.

тие преговори Атила им се обратил на своите поглавици со зборовите: „Непознавањето на принципите на преговарање не ви овозможува да ги сфатите моите разговори со папата и подоцна повлекувањето на нашата војска од Италија. Поради тоа, јас, Атила, ве собрав на овој состанок да ви откријам како да преговарате за доброто на своите Хуни и племиња, а можеби и целата нација. Сега на сите овде своите совети ги давам, надевајќи се дека ќе ви помогнат да ја зголемите вашата мудрост и своите вештини кога се работи за суштинската умешност на водачот – преговарањето.“⁶⁷

Покрај користената сила во односите меѓу државите во средниот век, многу конфликти се решаваани со преговори. Во овој период на развој на дипломатијата и на преговарањето, големо влијание имале црквата и црквените великодостојници. Во тој период посебно внимание им се придавало на изборот и на обуката на поединците кои во име на својата држава ќе бидат преговарачи. Според Прирачникот за дипломати од седумнаесеттиот и осумнаесеттиот век, совршениот преговарач би морал да размислува многу брзо и да има неограничено трпение, да знае како да ја заобиколи вистината, а да не биде лажго, да инспирира на искреност, а притоа никому да не верува, да биде скроман, но и нападен, да ги шармира другите, а сам да не е подложен на шарм, да има доволно пари, а да не остане потполно незаинтересиран на сите искушенија на богатства и убави жени.⁶⁸

Современата вештина на преговарање, особено нејзината теорија, во значителна мерка е плод на искуства од минати настани, резултат на користење на теоретски знаења и пракса што се стекнати во текот на многубројни поранешни кризи и што во потполност се базираат на искуствата од тие настани. Развојот на свеста кај луѓето дека судирите можат да водат кон нуклеарно уништување на човештвото влијаел сè повеќе на развојот на методи и на начини за мирно решавање на кризи и на конфликти. Во денешно време, дипломатијата постигнала таков напредок што соработката на државите не може да се замисли без работа на посебно подготвен и обучен дипломатски апарат. Сериозните држави посебно внимание придаваат на избирањето и на обуката на идните дипломати.

Преговарањето е основно средство на дипломатијата и на другите начини на мирно решавање на судири и на кризи. Пошироко гледано преговарањето претставува комуникациски процес, применлив во голем број официјални и неофицијални прилики,

---

⁶⁷Roberts, V. (1994). *Tajne upravljanja Atile Hunskog*. Novi Sad: Global Buk, str. 111.

⁶⁸Nirnberg, Ž. (2000). *Umetnost pregovaranja*. Beograd: Grmeč - Privredni pregled, str. 8.

главно користен заради унапредување на односите меѓу субјектите во преговорите. Со преговорите се најавува завршување на судири и евентуално започнување на соработка. Тие по правило претставуваат прва меѓусебна активност на страните во судир, односно прв нивни контакт по судирот. Преговарањето е процес со кој се отстранува или барем се ублажува антагонизмот. Неговите карактеристики подразбираат соочување на носители на спротивни ставови. Многу од нив се спремни преговарањето да го наречат само техника што придонесува постигнување на поголем квалитет на односите меѓу луѓето. Дури така сфатено, односно сведено само на вештина, преговарањето заслужува полно внимание на истражувачите. Единствено преку преговори може да се стигне до состојба на обострано задоволување на реалните интереси. Може да се каже дека преговарањето е процес во кој исполнуваме одредени услови да го добиеме она што го сакаме од луѓе кои бараат нешто од нас. Односно, тоа е процес на решавање на судири меѓу две или повеќе страни кога двете или сите страни во спорот ги прилагодуваат своите барања да дојдат до заемно прифатлив компромис.⁶⁹ Уште може да се каже дека преговарањето претставува заедничко усогласување на идеалниот исход со достигнутиот исход.

Преговарањето може да се дефинира и како двонасочна комуникација насочена кон постигнување спогодба меѓу страните што имаат интереси што ги делат или што се спротивставени меѓусебно.⁷⁰ Тоа всушност е процес на донесување заеднички одлуки по пат на спогодба и се користи како во меѓународните односи, така и во други сфери на човечкото општество. Основен преуслов за преговарање е постоење комуникација. Преговарањето се дефинира и како комуникациски процес меѓу два или повеќе учесници кои настојуваат да воспостават нов однос меѓу себе, односно на ентитетите чии интереси ги застапуваат, на мирољубив начин.⁷¹

Заемното дејствување на субјектите на меѓународните односи и меѓународното јавно право е толку разновидно што овозможува најразлични влијанија едни на други. Преговарањето е еден од ефикасните начини на нивно меѓусебно комуницирање во ситуации кога веќе дошло до конфликт.

Стратегијата на преговарање како вештина и како метод може да се користи во различни ситуации. Страни во преговорите можат да бидат: држава со држава,

---

⁶⁹Luban, D. (1985). Bargaining and Compromise: Recent Work on Negotiation and Informal Justice. *Philosophy and Public Affairs*, Vol. 14. No. 4/85, Princeton, p. 416.

⁷⁰Kovačević, Ž. (2004). *Međunarodno pregovaranje*. Beograd: Filip Višnjić, str. 25.

⁷¹Ivaniš, Ž., Subotić, D. (2006). *Bezbednosno pregovaranje*. Beograd: Fakultet civilne odbrane, str. 83.

организација со организација, поединец со поединец, организација со држава, поединец со организација или држава, како и сите комбинации на наведените категории. Се преговара за различни теми: политички, економски, правни, деловно-дипломатски и сите други случаи кога постои спор што мора да се реши. Стратегијата на преговарање се користи во ситуации кога постои конфликт, како и најмалку две спротивставени страни меѓу кои е можно да се оствари комуникација. Се преговара со цел пронаоѓање на најдобро можно решение во дадените околности што, во секој случај, е подобро од она што може да се постигне без преговарање. Вештините на дипломатското преговарање се развивани на различни нивоа во зависност од потребите на конкретните чинители. Различни чинители имаат и поинакви погледи на начинот и на значењето на преговорите како начин на решавање на конфликти.

Иако секое преговарање има свои специфичности, постојат одредени заеднички карактеристики на процесот на преговарање и некои заеднички начела и искуства во поглед на методите и на техниките на преговарање и неопходното умеење, што важат за сите видови на преговарање. Треба да се користат методи на преговарање што најмногу придонесуваат да се дојде до спогодба со што ќе се:

- уважуваат до можна граница легитимните интереси на преговарачките страни;
- оди до праведно и до мирољубиво решавање на конфликтите;
- остварува долгорочно дејство што ќе има за последица унапредување (или барем невлошување) на односите меѓу преговарачките страни.

Со унапредување на преговарачкото умеење и со користење на преговарачките техники и знаења, што се развиени во различни области, може да се постигне поголема успешност во решавање на конфликти по мирен пат, без употреба на сила.

Вештините на преговарање во денешно време паралелно се развиваат во повеќе области. Најразвиени се во областите во кои најчесто се доаѓа до конфликт – меѓународните односи. Овој вид преговарање го викаме дипломатско преговарање. Преговарачките модели најчесто се градат врз вообичаена ситуација со интеракција на двете страни. Кога станува збор за дипломатско преговарање, со оглед на комплексноста на меѓународните односи, преговорите често вклучуваат повеќе страни во најразлични комбинации: трет учесник како посредник на повеќе земји во ист спор, мировни конференции на најразлични мултилатерални преговори во рамките или надвор од меѓународните организации или регионални групации итн.

Како што се зголемува бројот, така се менуваат и динамиката и комплексноста на преговарачкиот процес, така што класичните, сведени модели на заемни преговори на две страни, не се од голема помош. Основно е дали постои желба кај двете страни спорот да се реши со преговори. Ако постои таква желба, методот ќе се најде. Дипломатските преговори се водат поради постигнување на одредени цели. Целите можат да бидат различни и за нивно постигнување потребно е да се употребат одредени преговарачки стратегии.

Важно е да се разбере дека без комуникација нема преговарање. Самиот процес на преговарање е двонасочна комуникација со цел постигнување договор. Комуникацијата може да биде отежната од различни препреки. Се случува преговарачките страни да не комуницираат, да не зборуваат една со друга, туку даваат изјави поради трета страна или поради јавноста. Во основа, тогаш преговарачите не се обраќаат на другата страна ниту пробуваат да ја убедат во исправноста на сопствените аргументи, туку настојуваат да добијат поддршка од домашната јавност или од посматрачите за своите ставови. Интегративниот ефект се добива кога не се слуша другата страна, иако директно ви се обраќа. Тоа сигурно не води кон подобро разбирање и може да ги загрози преговорите на самиот почеток.

Преговарачите треба да посветат посебно внимание на синдромот „чување на образот“. Пред сè, за предлогот да биде прифатлив за другата страна, не е доволно да се биде разумен и праведен. Мора од почеток да се инволвира друга страна во процесот на изготвување на нацрт-предлогот, така што од самиот почеток ќе стане и нивен. Спогодба е многу полесно да се постигне ако двете страни рефлектираат на авторство. Целиот преговарачки процес станува прифатлив доколку двете страни придонесуваат малку по малку кон обликување на крајното решение. Секоја критика на предложените услови, секоја сугестија, секоја промена, секоја отстапка – носат личен печат на преговарачите кои го ставаат врз конечниот предлог. Најважната страна „чувањето образ“ е избегнување на чувството во јавноста дека ѝ се попустило на другата страна. Со други зборови, мудро е да се сочува која било од преговарачките страни да дојде во ситуација отстапките што ги прави да бидат толкувани како „капитуларачки“ во домашната јавност. Постигнување на неутрално решение во кое двете страни се задоволни е најдобро, но доколку тоа не е можно, може да се дојде до решение каде што ниедна страна не е во потполност задоволна, што е подобро од тоа

една страна да е позадоволна од друга. Важно е сите страни да направиле одреден компромис по прашањето на почетните ставови.

Емоциите се елемент што не смее да се заборави или едноставно да се отфрли – тие секогаш треба да се земаат предвид. Тие се исклучително ограничувачки фактор во преговорите. Отежнувачки елемент во повеќедецениските преговори меѓу Палестина и Израел, со помош и со притисок на меѓународните посредници, е тоа што започнуваат преговори, па потоа ги прекинуваат со објавување меѓусебни обвинувања, произведувајќи полоши односи отколку што биле пред фазата на преговарање. Двете страни тврдо се уверени дека другата страна е опасност и дека во прашање е закана за нивната национална и човечка егзистенција, и дека единствено нивното гледиште е длабоко праведно. Најдобро е мирно да се реагира на емоционалните изливи на преговарачите од другата страна. Важно е да се сочува сопствената контрола, да се слуша мирно другата страна, да не се одговара на нападите, па и понекогаш да се праша говорникот кога ќе застане дали сака да додаде уште нешто. Симболични гестови можат да придонесат до закрвавнување на атмосферата. Некои од нив зборуваат поречито и имаат посилен ефект отколку елаборираните документи. Соучество поради некој губиток на другата страна, изјава на жалење по повод некој акт или инцидент, посета на гроб и положување венец на гроб на жртва може да биде драгоцен придонес кон ублажување на емоционалната ситуација и да изрази добра желба да се тргне по нов пат.

Важно е да се настојува работите да се разјаснат, а не да се замаглат. Треба да се има проактивен, а не реактивен став. Мора да се сфати дека преговарањето не е ниту дебата ниту судење, па не се потребни ниту ораторски егзибиции, а посебно обвинување на другата страна за проблемот или дури и навреди. Со тоа не се чува националното достоинство, туку се отежнува да се отвори основа за спогодба. За да се избегне неповолно влијание на домашното јавно мислење, а со тоа на преговорите, некогаш е корисно да се воспостават лични и доверливи канали на комуникација со другата страна. Во многу книги за дипломатија ќе се најде став дека публицитетот е непријател на преговарањето и тоа во основа е точно. Тајноста на преговорите најчесто е препорачлива сè додека не се дојде до сериозен напредок. Важно е преговарачкиот процес да се држи под целосна контрола. Секое неконтролирано истекување на информации може сериозно да го загрози не само успехот на тој дел од преговорите туку и преговорите во целина.

Стратегиите и техниките на дипломатското преговарање најдобро се покажуваат кога се комуницира непосредно меѓу заинтересираните страни. Секој вид на посредување или комуникација преку други канали (медиуми, системи на врска, по пишан пат итн.) само може да го отежни разбирањето на проблемот, а со самото тоа и да го отежни донесувањето на решение што е најдобро за заинтересираните страни.

Многу фактори можат да влијаат на дипломатските преговори. Некои од факторите можат позитивно да влијаат на преговарачкиот процес и да придонесат за пронаоѓање на прифатливо решение за сите страни, додека некои од факторите можат да влијаат на прекин на комуникациите. Еден од битните фактори е времето. Времето е многу важно кога е во прашање правиот момент (тајминг) за започнување на преговорите. Истражувањата покажуваат дека од првиот тајминг зависи и дали ќе дојде до судир и во кој обем. Доколку со преговорите се започне на почеток на кризата, голема е веројатноста дека судирот нема да ескалира толку за да дојде до загрозување на човечки животи.⁷²

Временскиот фактор може, во зависност од ситуацијата, позитивно или негативно да влијае на преговорите и на ставовите на преговарачките страни. Крајните рокови некогаш се стварни и наметнати од ситуацијата (на пример крајниот рок за прифаќање на условите поради ослободување на заробеници или истакнување на важноста на меѓународниот договор) или можат да бидат дел од преговарачката тактика (ако се работи да речеме за промена на најавениот датум на одење на некој од преговарачите или посредниците или презакажување на состанок на важни лидери). Истражувачите во областа на преговарање утврдиле едно искусствено правило: 90% од стварното преговарање се случува во последните 10% од вкупното расположливо време.⁷³ Ова покажува дека времето нерационално се троши и дека повеќето од времето се користи за позиционирање и за обвинување на другата страна, отколку за стварно барање вистинско решение.

Јазикот на кој се водат преговорите е многу значаен. Јазикот на преговарање е многу специфичен и мора да одговара на различни и на специфични барања: да ги изрази одлучноста и подготвеноста за компромис, да биде многу прецизен, и обратно, (ако затреба) магловит, многу формален или неконвенционален, фокусиран или

---

⁷²Jackson, R. (2000). Successful Negotiation in International Violent Conflict. Journal of Peace Research, Vol. 37. No. 3/2000, London, p. 337.

⁷³Kovačević, Ž. (2004). Međunarodno pregovaranje. Beograd: Filip Višnjić, Diplomatska akademija, str. 92.

разлеан итн. Се разбира, проблемот на комуникација меѓу преговарачите на кои мајчиниот јазик им е различен може да биде решен на различни начини.

Еден е преговарачот да комуницира на јазикот на другиот преговарач. Освен прашањето за престиж, тоа може да предизвика други проблеми, особено ако преговарачот не го зборува доволно добро другиот јазик, што од почеток дава предност на другата страна, но тоа може да доведе и до недоразбирање. Кога двете страни комуницираат со трет јазик, исто така е можно недоразбирање, во зависност од тоа колку добро претставниците на едната и на другата страна го владеат тој јазик. Сепак, тој метод често се користи во преговорите, сè додека не дојде до сложени формулации, односно нијанси. Тогаш се бара преведувач. Оваа формула особено се користи во мултилатералната дипломатија или во билатералните преговори на многу високо ниво – не само од причина на целосна рамноправност, туку и затоа што државниците многу често не зборуваат (или не зборуваат доволно добро) странски јазици. Меѓутоа, со преведувачи се користат и државници кои зборуваат добро странски јазици затоа што преведувањето им дава повеќе време да размислат за сопствениот одговор. Од друга страна, самите преведувачи, иако можат да бидат добри лингвисти, некогаш не се доволно упатени во материјата што може да биде многу специфична. Денес најчесто во дипломатијата и на меѓународните преговарања се користи англискиот јазик.

2.4 Преговори во областа на меѓународна правна помош

Секое преговарање има свои специфичности, меѓутоа постојат одредени заеднички карактеристики на процесот на преговарањето што се карактеристични и за преговорите во областа на правото. Преговарачите од областа на правото во текот на преговорите се користат со дипломатските методи, техники и алатки со цел успешно водење на преговорите со крајна цел склучување на конкретен договор (билатерален, мултилатерален).

Министерството за правда на Република Македонија води мошне активна стратегија поврзана со склучување на меѓународните договори⁷⁴ со државите со кои прашањата од областа на меѓународната правна соработка не се уредени. Постапката и начинот на водење на преговорите за склучување на меѓународен договор, било да се

---

⁷⁴Меѓународен договор претставува израз на волјата на два или повеќе субјекти на меѓународното право, со цел да се создадат реципрочни права и обврски за договорните страни,. Види во: Фрчковски, Љ, Тупурковски, Д, Ортаковски, В, Меѓународно јавно право, Табернакул, 1995. стр.207

работи за билатерален било мултилатерален договор, е уредена со Закон за склучување, ратификација и извршување на меѓународни договори⁷⁵.

Преговорите се одвиваат во повеќе фази, како што се фаза на подготовка на преговорите што опфаќа низа активности што се изведуваат пред првата фаза на официјални и суштински преговори. Фазата на подготовка на преговорите е повеќе од неформален карактер и се одвива далеку од очите на јавноста. Кога се работи за билатерални преговори таа не е толку сложена бидејќи се работи за две држави, за разлика од мултилатералните преговори каде што се заинтересирани повеќе страни.

Во фазата на подготовка на преговорите се покренува иницијатива за склучување на конкретен договор со соодветната држава. Органот на државна управа (министерството за правда) во чија надлежност се прашањата што треба да се уредат со меѓународен договор, по дипломатски пат ќе преземе активности за утврдување на потребата од започнување на преговорите или исполнување на потребните услови за склучување на меѓународните договори, или за пристапување кон постоечки повеќестран меѓународен договор.

Првата фаза се состои во изготвување на предлог за поведување на постапка за водење на преговорите што вообичаено содржи: уставна основа, оценка на состојбите на односите со соодветната држава или меѓународната организација, причини поради кои се предлага склучување на меѓународниот договор, финансиските средства потребни за извршување на договорот и начинот на нивното обезбедување и предлог за состав на делегацијата⁷⁶ на Република Македонија која ќе ги води преговорите.

Покрај предлогот за започнување на постапка се изготвува и предлог на основи за водење на преговори кој, покрај тоа што ги содржи битните елементи на договорот што се предлага, ги содржи и основните прашања⁷⁷ за кои се водат преговорите, како и предлог-ставовите од страна на Владата кои се задолжителни за делегацијата за водење на преговорите за склучување на меѓународен договор.

По прифаќање на предлогот за започнување на постапката за водење на преговори, Владата ги утврдува основите за водење на преговори и го определува

---

⁷⁵Закон за склучување, ратификација и извршување на меѓународни договори („Службен весник на Република Македонија“ бр.07/1998), член 1.

⁷⁶Во пракса како членови на делегација се предлагаат лица кои се директно инволвирани во проблематиката што ја работат, но не се исклучува и можноста да се вклучат и професори од соодветната област за која се преговара, судија или обвинител.

⁷⁷Вообичаено тоа се:обем на правна помош, начин на комуницирање, јазикот, содржина на замолница, известување за прописите и.т.н.

составот на делегацијата и шефот на делегацијата⁷⁸ кој ќе биде овластен за потпишување на меѓународниот договор.

Фазата на преговорите (билатерални преговори) вообичаено се одвива во просториите на органот на државна управа или во друга институција соодветна за водење на преговори. Откако претходно ќе се утврдат сите детали за начинот на работа, се пристапува кон утврдување на нацрт-текстот на билатералниот договор. Вообичаено се претставуваат националните законодавства за областа за која се преговара (правна помош, екстрадиција, трансфер), се изнесуваат ставовите од страните кои учествуваат во преговарачкиот процес, се изнаоѓаат законски решенија кои ќе одговараат на законодавството на двете држави што преговараат.

Билатералните преговори вообичаено се одвиваат преку неколку средби на експертски тимови од надлежните министерства, од три до четири средби што секогаш се одвиваат во едната или во другата држава. Современите техники во денешно време овозможуваат некои отворени прашања веднаш да се разрешат по електронски пат. Доколку се појават одредени прашања за кои не се заземени ставови во основите за водење на преговорите, делегацијата на Република Македонија ќе побара од Владата на Република Македонија заземање на нови ставови, што се утврдуваат во итна постапка, или пак ќе се одложат преговорите.

Завршната фаза на преговорите е постигнување согласност за деталите од договорот, во пракса оваа фаза е многу тешка, што сериозно претендира на тоа да ѝ биде доделен неблагодарен епитет на најтешка фаза од преговорите,⁷⁹ всушност оваа фаза може да придонесе и до пропаѓање на договорот.

По успешното завршување на последната фаза и по усвојување⁸⁰ на текстот на договорот, следува постапка на парафирање⁸¹, потпишување и ратификација на договорот. Парафирањето на договорот вообичаено се спроведува на ниво на државните секретари, но не е исклучена можноста парафирањето да се одвива и на повисоко ниво. По завршените преговори во рок од 30 дена, до Владата на Република

---

⁷⁸Во пракса мошне често доаѓа до промени на шефот на делегацијата (поради заминување на ново работно место), така што повторно се изготвува нов предлог со нов состав на делегација.

⁷⁹Преговори за склучување на билатерален договор за екстрадиција меѓу Република Македонија и Република Хрватска каде што четири часа се преговараше за одредбите на еден член.

⁸⁰Усвојување на текстот на договорот е формален акт со кој се утврдува формата и содржината на договорот. Види повеќе во: Фрчковски, Љ, Тупурковски, Д, Ортаковски, В, Меѓународно јавно право, Табернакул, 1995. стр.218

⁸¹При парафирањето претставниците на преговарачите ги ставаат своите иницијали на крајот од текстот, или на секоја страна од текстот. Види повеќе во: Фрчковски, Љ, Тупурковски, Д, Ортаковски, В, Меѓународно јавно право, Табернакул, 1995. стр.221.

Македонија се изготвува извештај за извршените преговори. По прифаќањето на извештајот се определува лице, на кое му се издава полномоштво од страна на Владата на Република Македонија, да го потпише⁸² договорот. Самиот чин на потпишувањето, а тоа најчесто се министрите за правда, претставува голем интерес за медиумите за кои вообичаено во практиката се подготвува изјава за медиумите.

Кај билатералните договори текстот се потпишува едновременно во два оригинални примероци, од кои по еден му припаѓа на секој преговарач. Мултилатералните договори се потпишуваат во форма на еден инструмент како оригинален примерок, кој останува кај депонентот, а државите или меѓународните организации можат да добијат заверени примерови.⁸³

По потпишувањето на договорот следува постапка за ратификација⁸⁴ на меѓународните договори, односно оригиналниот текст на потпишаниот договор со предлогот за започнување на постапка за ратификација и со образложение се доставуваат до Министерството за надворешни работи на Република Македонија.⁸⁵

Министерството за правда иницираше голем број на преговори со повеќе држави од регионот, со некои држави преговорите се во тек, а со некои веќе се склучени билатералните договори. Одредени држави, како што се Руската Федерација, не покажаа интерес за склучување на договори од оваа област за што сведочи првата фаза од преговорите што се одржа во Русија во текот на 2002 година, што не заврши со потпишување на договор.

Во однос на државите од соседството, со новонастанатата состојба за прогласувањето на независноста на Црна Гора и Косово,⁸⁶ се наметна потреба од

---

⁸²Потпишувањето е една од фазите на склучување на меѓународните договори, по правило по завршените преговори, кога е утврден конечниот текст на договорот. Потпишувањето има двојна функција. Тоа може да ја означува автентичноста, веродостојноста на текстот, со што договорните страни имаат прецизна слика за содржината на договорот, по што ќе уследи актот на ратификација. Втората функција на потпишувањето е кога со него договорните страни дефинитивно ги преземаат правните обврски, кога тоа ја означува завршната фаза од договорниот процес. Види повеќе во: Фрчковски, Љ, Тупурковски, Д, Ортаковски, В, Меѓународно јавно право, Табернакул, 1995. стр.219

⁸³Фрчковски, Љ, Тупурковски, Д, Ортаковски, В, Меѓународно јавно право, Табернакул, 1995. стр.220

⁸⁴Ратификацијата е акт на највисокиот државен орган за надворешно застапување со кој се потврдува дека определен договор во таа држава стапил во сила. Види повеќе во: Фрчковски, Љ, Тупурковски, Д, Ортаковски, В, Меѓународно јавно право, Табернакул, 1995. стр.221

⁸⁵Во пракса, во Министерството за правда предлогот за поведување на постапка за ратификација и образложението се изготвуваат од страна на вработените од Секторот за меѓународна соработка, кои воопшто не учествувале во процесот на преговорите. Не постои прецизна поделба на надлежностите меѓу Секторот за меѓународна правна помош и Секторот за меѓународна соработка.

⁸⁶Види Прилог 2

водење на преговори со цел склучување на нови договори. Со Република Србија⁸⁷ се склучија три билатерални договори што веќе се во сила, на кои преговори акцентот беше ставен на воспоставување на директна соработка меѓу судските органи. Со Република Косово⁸⁸ во текот на 2011 година се водеа преговори за склучување на три билатерални договори од кривична област, што во пракса се покажаа како преговори на кои посебно внимание се посвети во изнаоѓање на заеднички термини во областа на меѓународната правна помош.

Со Босна и Херцеговина⁸⁹ по повеќе размени на ноти за утврдување на формата на договорите, двете држави се согласија во однос на формата да не се склучуваат нови договори, туку да се пристапи кон измени и дополнувања на веќе важечките договори.

Со измените на Уставот на Република Македонија со амандманот XXXII⁹⁰, со кој се создаде основа за екстрадиција на сопствени државјани, следуваа преговорите со Република Хрватска, што завршија со склучување на билатерален договор за екстрадиција меѓу двете држави. Република Италија се согласи за пристапување на преговори со цел ослеснување на примената на Европската конвенција за меѓународна правна помош со дополнителните протоколи и Европската конвенција за екстрадиција со дополнителните протоколи. Во пракса, на преговорите со Република Италија може да им се додели епитет на потешки преговори бидејќи се одвиваа во присуство на преведувач на италјански јазик, додека нацрт-текстовите се подготвуваа на три јазика (македонски, англиски и италијански јазик), а причина повеќе за тоа се различните правни системи во однос на другите држави што произлегоа од ист правен систем.

Министерството за правда со посебен интерес пристапи кон разгледување на иницијативите за уредување на меѓународната правна помош на билатерално ниво поднесени од страна на државите Катар, Арапска Република Египет, Азербејџан. Од нивна страна, со иницијативите се доставени и нацрт-тесковите што се во фаза на разгледување од македонската страна.

Билатералните и мултилатералните договори имаат мошне големо значење во однос на функционирањето на правната правна соработка така што Министерството за

---

⁸⁷Исто

⁸⁸Исто

⁸⁹Исто

⁹⁰Одлука за прогласување на Амандманот XXXII на Уставот на Република Македонија (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 49/2011) од 12 април 2011 година.

правда и понатаму се залага за успешно спроведување на преговотите во согласност со програмата за работа на министерството.

ДЕЛ III

3.1 МЕЃУНАРОДНА ПРАВНА ПОМОШ ВО ГРАЃАНСКИ ПРЕДМЕТИ

Меѓународната правна помош во граѓански предмети вообичаено се однесува на правен сообраќај меѓу две држави⁹¹ (држава-молителка и замолената држава) каде што државата-молителка бара достава на судски и на вонсудски акти (тужби, судски покани, пресуди, решенија), како и преземање на одредени процесни дејствија (прибавување на исправи, сослушување на сведоци и изведување на други докази) од страна на судските и други органи на замолената држава. Со меѓународните договори понекогаш се утврдува и посебен предмет на правна помош како што се: меѓусебно известување за прописите, доставување на изводи од матичните книги и др. Меѓутоа во пракса меѓународната правна помош поприма пошироки размери на судска соработка меѓу две земји.

3.1.1 Правни извори

Основот за давање правна помош е содржан во меѓународните договори, двострани и повеќестрани, како и во домашното законодавство.⁹² Кога нема договорен реципроцитет, правната помош ќе се даде врз основа на фактички реципроцитет, доколку тој постои меѓу две земји⁹³. Став по основ на реципроцитетот треба да заземе судот или друг државен орган што го решава конкретното прашање, врз основа на важечки меѓународни договори, домашните прописи и вообичаена пракса меѓу државите, а ако не може да се заземе став по конкретно прашање – треба да се побара мислење од Министерството за правда.⁹⁴

Правните извори на меѓународната правна помош во граѓанските предмети, како во потесна смисла (доставување на писмени акти и извршување на замолености), така и во поширока смисла (слободен пристап до судовите, акторска кауција, сиромашко право и легализација на исправи), содржани се во билатералните и во мултилатералните договори и закони.

---

⁹¹Живковиќ, М., Станивуковиќ, М., (2004) Меѓународно приватно право, Општи део, Београд, стр. 148.

⁹²За детален приказ и однос на изворите од областа на меѓународното приватно право во Република Македонија види Гавроска П., Дескоски Т., (2011), стр.63-86.

⁹³Тодоровиќ, В., *Pravosudna međunarodna pomoć*, ProJuris, Beograd, 2005, str.6

⁹⁴Живковиќ, М., Станивуковиќ, М., (2004), оп. цит., стр. 148.

3.1.1.1 Билатерални меѓународни договори

Под поимот меѓународен договор се подразбира правен акт што е производ на согласноста на волјите на два или повеќе субјекти на меѓународното право, изразено преку надлежните органи, со цел создавање апстрактни правни правила, востановување реципрочни права и обврски во точно определена сфера на заеднички интерес или заради разрешување определено спорно прашање.⁹⁵

Во областа на меѓународната правна помош се применуваат многубројни билатерални договори, во кои не постои разграничување на правна помош во граѓанска и кривична материја, со исклучок на билатералните договори со: Бугарија, Романија и Украина, што се однесуваат исклучително на правна помош во граѓанската област. Повеќето од билатералните договори за меѓународна правна помош се однесуваат на правна помош во граѓанска и кривична материја.

Република Македонија ја обврзуваат следниве билатерални договори, и тоа:

билатерални договори што Република Македонија во согласност со член 5 од Уставниот закон за спроведување на Уставот на Република Македонија се преземени како републички прописи од поранешната СФРЈ⁹⁶ и билатерални договори што Република Македонија ги склучила од осамостојувањето до денес.⁹⁷

3.1.1.2 Мултилатерални меѓународни договори

Први значајни мултилатерални меѓународни документи што ја уредуваат правната помош во граѓански предмети е Хашката конвенција за меѓународно приватно право од 14 ноември 1896 година со Дополнителниот протокол од 22 мај 1897 година. Овие документи набргу ќе се заменат со многу значајна и до денес формално-правно важечка Хашка конвенција за граѓанска судска постапка донесена на Четвртата хашка конференција за меѓународно приватно право од 17 јули 1905 година.⁹⁸

---

⁹⁵Фрчкоски, Љ., Тупурковски, В., Ортаковски, В., Меѓународно јавно право, Табернакул, Скопје, 1995, стр. 31-32.

⁹⁶Види Прилог 1 од овој труд.

⁹⁷Види Прилог 2 од овој труд.

⁹⁸Поранешна Југославија станала членка на Хашката конференција за меѓународно приватно право во 1958 г. кога го усвоила нејзиниот Статут („Службен лист на ФНРЈ“ – Додаток, број 11/1958) и учествувала во донесувањето на многу конвенции од кои некои и ги ратификувала. Исто така го усвоила и Основниот статут на Меѓународниот институт за унификација на приватното право во Вашингтон – UNIDROIT („Службен лист на ФНРЈ“ – Додаток, број 12/1957, со амандмани во бр. 7/1967, 2/1968, 22/1971 и 10/1986) и ги ратификувала некои мултилатерални конвенции усвоени во рамките на тие меѓувладини институции.

Хашката конвенција за граѓанска судска постапка од 1905 година⁹⁹ го олеснува пристапот пред судовите така што меѓу државите-договорнички ја укинува кауцијата за обезбедување на парнични трошоци и предвидува можност за укажување на бесплатна судска помош, го уредува доставувањето на судски и на вонсудски акти, како и начинот на доставување и извршување на замолниците за изведување на поединечни процесни дејствија, а со тоа забранува личен (должнички) притвор како средство за извршување спрема државјани на други договорни држави. Конвенцијата предвидува конзуларен начин на општење меѓу договорните држави, а се применува во судски постапки во граѓански и во трговски предмети. Оваа Хашка конвенција, што стапила на сила на 27 април 1909 година, ја ратификувале голем број држави, но денес таа ретко се применува, и тоа само меѓу оние држави што подоцна не ги ратификувале хашките конвенции од 1954 и 1980 година¹⁰⁰

Конвенција за граѓанска постапка од 1954 година, усвоена на Седмиот состанок на Хашката конференција за меѓународно приватно право во Хаг, на 1 март 1954 година, меѓу државите што ја ратификувале ја заменува Конвенцијата за граѓанско-судска постапка од 17 јули 1905 година. Стапила на сила на 12 април 1957 година. Оваа Конвенција ја ревидира и ја осовременува постапката на давање меѓународна правна помош што ја воспоставила Хашката конвенција за граѓанска судска постапка од 1905 година. Конвенцијата од 1954 година, исто како и онаа од 1905 година, предвидува конзуларен пат на општење во постапката на доставување судски и вонсудски акти во граѓански и во трговски предмети, и во постапка на извршување на замолници, со тоа што секоја држава-договорничка може со посебна изјава да соопшти дека ќе признае само дипломатски пат на општење. Државјани на една држава-договорничка имаат слободен пристап до судовите на друга држава-договорничка и притоа се ослободени од полагање на акторска кауција.¹⁰¹ Тие исто така уживаат национален третман и во поглед на давање бесплатна судска помош, во склад со прописите на државата во која се бара бесплатна судска помош. Тоа се однесува и на лишување од слобода било да се спроведува како средство на извршување било како превентивна мерка, во граѓански и во трговски предмети.

---

⁹⁹Хашка конвенција за граѓанско судска постапка од 1905 год.– Convention concernant la procedure civile, „Службен весник“ на Кралството на Југославија, бр. 100/1930. Стапила на сила во меѓународно-правна смисла за Кралството Југославија на 7 јануари 1930 год.

¹⁰⁰Види повеќе на: www.hcch.net/index_enphp?act=home.splash

¹⁰¹Живковиќ, М., Станивуковиќ, М., (2004), оп. цит., стр.153.

Конвенцијата ја ратификувале 47 држави, вклучувајќи ја и поранешна Југославија. Конвенцијата е на сила во Република Македонија.¹⁰²

Конвенцијата за олеснување на меѓународен пристап пред судовите од 1980 година е усвоена на 25 октомври 1980 година, а стапила на сила во 1988 година. Предвидува национален третман на странците пред домашните судови во поглед на користење на судската помош во граѓански и во трговски предмети. Воспоставува реципроцитет меѓу државите-договорнички во поглед на ослободување од полагање обезбедување за парнични трошоци (*cautio iudicatum solvi*), како и во поглед на извршување на одлуките за обврска на плаќање на судските трошоци. Државите-членки на Конвенцијата се обврзани да именуваат еден или повеќе централни органи што ќе бидат задолжени за примање на молби за судска помош, како и еден или повеќе отправни органи чија задача е молбите за судска помош да ги проследуваат до надлежниот централен орган на замолената држава. Замолиците за судска помош се разгледуваат по итна постапка и не подлежат на наплата на какви било трошоци, со исклучок на трошоците што според важечката тарифа се плаќаат на вештаците и на преведувачите ангажирани во предметот за меѓународна правна помош. Оваа Конвенција е ратификувана од Република Македонија¹⁰³ со сукцесија на 20.9.1993 година.

Конвенцијата за доставување во странство на судски и вонсудски акти во граѓански и трговски предмети е усвоена на 15 ноември 1965 год. на Десеттиот состанок на Хашката конференција за меѓународно приватно право во Хаг. Стапила на сила на 10 февруари 1969 година и важи во односите меѓу повеќе од 60 држави.¹⁰⁴ Секоја држава-членка на оваа Конвенција треба да одреди централен орган за примање на замолици и постапување по нив, односно за нивно доставување на надлежните органи на таа држава.¹⁰⁵ Конвенцијата предвидува можност доставата на лицата во

---

¹⁰²Конвенција за граѓанска постапка од 1954 год. – *Convention on Civil Procedure*, „Службен лист на СФРЈ – Додаток“, бр. 6/1962. Стапила на сила во меѓународно-правна смисла на 12 април 1957 год., а за Република Македонија е во сила од 1.6.1996 год. Види повеќе: www.hcch.net

¹⁰³Конвенција за олеснување на меѓународен пристап до судовите од 1980 год. – *Convention on International Access to Justice*, „Службен лист на СФРЈ – Меѓународни договори“, бр. 4/1988. Стапила на сила во меѓународно-правна смисла на 1 март 1988 год., а за Република Македонија е во сила од 20.9.1993 год. Види повеќе: www.hcch.net

¹⁰⁴Конвенција за доставување во странство на судски и вонсудски акти во граѓански и трговски предмети од 1965 год. – *Convention of 15 November 1965 on the Service Abroad of Judicial and Extrajudicial Documents in Civil or Commercial Matters* – стапила на сила на 10 февруари 1969 год. Според состојбата од септември 2009 год., Хашката конвенција од 15 ноември 1965 год. ја ратификувале 60 држави. За Република Македонија стапи на сила на 1.9.2009 година. Види повеќе: www.hcch.net

¹⁰⁵Живковиќ, М., Станивуковиќ, М., (2004), оп. цит., стр. 153.

странство да се изврши преку сопствените дипломатски и конзуларни претставници, под услов државата на прием да не се противи. Таа исто така не ја исклучува можноста за директна достава до примачот преку пошта или преку судски извршители, или други овластени лица во државата во која писмено се врачува со тоа што државата на прием може да се спротивстави на тој вид на доставување.

Конвенција за прибавување на докази во странство во граѓански и трговски предмети е усвоена на 18 март 1970 година на Единаесеттиот состанок на Хашката конференција за меѓународно приватно право во Хаг. Стапила на сила на 7 октомври 1972 година, а ја ратификувале 57 држави.¹⁰⁶ Има цел уште повеќе да го олесни доставувањето и извршувањето на замолниците и уште повеќе да ги приближи различните методи што се користат при тоа. Конвенцијата се однесува на изведување на докази и вршење на судски работи пред надлежните судови на договорните држави за потребите на судските постапки што се во тек со тоа што не се опфаќа доставување на судски акти и мерки на обезбедување или извршување. Замолницата ја составува судот и ја доставува на централниот орган што, за таа потреба, е именуван од страна на другата држава-договорничка.¹⁰⁷ Конвенцијата предвидува, освен за судско прибавување на докази по пат на замолница, да може да се прибавуваат докази и од страна на дипломатските или на конзуларните претставници на една држава кои можат на територија на друга држава, во рамките на своето јурисдикциско подрачје и без примена на принуда, да изведуваат докази за постапки во граѓански и во трговски предмети што се водат пред судот на државата кои тие ја претставуваат и тоа само ако се во прашање државјани на таа држава. Покрај тоа, можно е изведување докази и преку посебно именувани полномошници. Дипломатскиот или конзуларниот претставник, како и именуваниот полномошник, можат да изведуваат докази откако ќе добијат дозвола од државата на чија територија доказите треба да се изведат. Оваа Конвенција ги заменува членовите од 8 до 16 на хашките конвенции од 1905 и 1954 година.¹⁰⁸

---

¹⁰⁶Конвенција за прибавување докази во странство во граѓански и трговски предмети усвоена на 18 март 1970 год. – Convention of 18 March 1970 on the Taking of Evidence Abroad in Civil or Commercial Matters. Стапила на сила на 7 октомври 1972 год. Според состојбата од август 2012 год. Хашката конвенција од 18 март 1970 год. ја ратификувале 57 држави. За Република Македонија стапила во сила на 18.5.2009 година. Види повеќе: www.hcch.net

¹⁰⁷Живковиќ, М., Станивуковиќ, М., (2004), оп. цит., стр. 156.

¹⁰⁸Loc. cit.

Во рамките на Советот на Европа, на 27 јануари 1977 година, усвоена е **Европската спогодба за проследување на молби за судска помош**, што стапила на сила на 28 февруари 1977 година, и ја ратификувале 27 држави, меѓу кои и Република Македонија.¹⁰⁹ Нивелирана е со Дополнителниот протокол усвоен во Москва на 4 октомври 2001 година.¹¹⁰ Со оваа Спогодба е предвидено воспоставување, во секоја држава-договорничка, орган надлежен за прием и за доставување на замолници во постапка на судска помош во граѓански, во трговски и во управни предмети

Во земјите на Европската унија, меѓународната правна помош се одвива врз основа на мултилатерални конвенции: Хашката конвенција за граѓанска постапка од 1 март 1954 година, Хашката конвенција за олеснување на меѓународниот пристап до судовите од 25 октомври 1980 година, Хашката конвенција за доставување на судски и вонсудски акти во странство во граѓански и трговски предмети од 15 ноември 1965 година и Хашка конвенција за изведување докази во странство во граѓански и трговски предмети од 18 март 1970 година. Треба да се има предвид и Европската спогодба за доставување молби за правна помош, како и билатералните договори. Склучена е посебна **Конвенција за доставување на судски и вонсудски акти за граѓански или трговски предмети во земјите-членки на Европската унија** од 26 мај 1997 година. Оваа Конвенција се применува на судски или на вонсудски документи што треба да се пренесат од една држава-членка во друга поради достава до одреден примач. Предвидува во државите-членки формирање на т.н. преносни и приемни агенции што се овластени за пренос на судски и на вонсудски акти, како и централен орган што ќе ја координира нивната работа. Конвенцијата предвидува и други методи на пренос на судски документи. Имено, секоја држава може слободно да испраќа судски документи на лица кои престојуваат во друга држава-членка, без никакви обврски, директно преку своите дипломатски или конзуларни агенти. Можно е и доставување директно преку пошта, како и непосредно преку судски службеници или други надлежни лица под услов земјата на прием да не се противи. Конвенцијата предвидува специјални правила за примена на членовите 15 и 16 од Хашката конвенција за доставување во странство на судски и вонсудски акти во граѓански и трговски предмети од 1965 год. Таа се

---

¹⁰⁹European Agreement on the Transmission of Applications for Legal Aid – оваа Спогодба е на сила во меѓународно-правна смисла од 28 февруари 1977 год., а за Република Македонија од 10 март 2005 год. Објавена е во „Меѓународни договори“, бр. 9/2001. Конвенцијата ја ратификувале 27 држави-членки на Советот на Европа.

¹¹⁰Дополнителен протокол што стапил на сила на 1 септември 2002 год., а ратификуван е од страна на 9 земји.

потпира на примена на оваа Хашка конвенција, но не ги исклучува од примена и другите постоечки или идни спогодби, или аранжмани на државите-членки склучени во таа област.

Во рамките на Европската унија донесен е и посебен Пропис на Советот на ЕУ бр. 1348/2000 од 29 мај 2000 год. за достава во државите-членки на судските и вонсудските документи во граѓанските и трговските предмети.¹¹¹ Овој правен акт е на сила во државите-членки од 31 мај 2001 година. Подоцна е донесен и детален Пропис на Советот на ЕУ бр. 1206/2001 од 28 мај 2001 год. за соработка меѓу судовите на државите-членки на Европската унија за прибавување на докази во граѓански и трговски предмети.¹¹² Овој Пропис стапил на сила на 1 јули 2001 година.

Советот на ЕУ на 25 април 2002 година донесе Уредба за воспоставување на општа рамка на Заедницата (ЕУ) за преземање на активности за унапредување на судската соработка во граѓански предмети бр. 743/2002.¹¹³ Уредбата воспоставува општа рамка за унапредување на судската соработка за ограничен период, од 1 јануари 2002 до 31 декември 2006 година. Задачи на општата рамка се: унапредување на судската соработка во граѓански предмети, подобрување на заемна размена на искуства и на знаења на земјите-членки за правните и за судските системи во граѓански предмети и друго. Уредбата за судска соработка предвидува општата рамка да биде отворена со право на учество и на други земји.

Со цел олеснување и поуспешна правна помош меѓу државите-членки на Советот на Европска унија, со Одлука бр. 2001/470/ЕС од 28 мај 2001 година се воспостави Европска судска мрежа во граѓански и трговски работи,¹¹⁴ со примена од 1 декември 2002 година.

За меѓународна правна помош многу значајна е и **Конвенцијата за укинување на потребата од легализација на странските јавни исправи од 5 октомври 1961 година**¹¹⁵ со која меѓу голем број на држави-членки на Конвенцијата се укинува дипломатската и конзуларната легализација на јавните исправи.

---

¹¹¹„Official Journal“ L 160, 30/06/2000.

¹¹²„Official Journal“ L 174, 27/06/2001.

¹¹³Council regulation (EC) No 743/2002 of 25 April 2002 establishing a general Community framework of activities to facilitate the implementation of judicial cooperation in civil matters, OJ L115, 01/05/2002 p. 1-5.

¹¹⁴„Official Journal“ L 174, 27/06/2001.

¹¹⁵Конвенција за укинување на потребата од легализација на странски јавни исправи од 5 октомври 1961 год.– Convention Abolishing the Requirement of Legalization for Foreign Public Documents, „Службен лист на ФНРЈ – Додаток“, бр. 10/1962. Стапила на сила во меѓународно-правна смисла на 24 јануари 1965 год., а за Република Македонија е во сила од 20.9.1993 година.

Посебен вид на правна помош и соработка меѓу државите, со цел итно враќање на грабнати деца од нивните родители, односно старатели, е воспоставен со **Хашката конвенција за граѓанско-правни аспекти за меѓународно грабнување на деца од 25 октомври 1980 година**, што ја имаат ратификувано голем број држави.¹¹⁶

Правната помош меѓу судовите во врска со остварување на алиментациски побарувања, во меѓународно-правни рамки, е уредена со **Њујоршката конвенција за остварување на алиментациски барања во странство од 20 јуни 1956 година**.¹¹⁷

Кога некое прашање за правна помош меѓу две држави е уредено со нивен билатерален договор, но истовремено и со мултилатерален договор што важи за двете држави, тогаш во согласност со правилото „*lex specialis derogatelegi generali*“ ќе се примени билатералниот договор. Но, може да се примени и мултилатерален меѓународен договор доколку мултилатералниот упатува на него или ако е поповолен за двете страни-договорнички (тоа е чест случај на акторска кауција или кај други прашања од меѓународна правна помош).¹¹⁸

3.1.2 Законски режим

Со државите, со кои давањето на меѓународна правна помош во граѓански предмети не е уредено со меѓународен договор, ќе се примени националното законодавство, т.е. Закон за парнична постапка (ЗПП).¹¹⁹

Во повеќето земји одредбите за меѓународна правна помош се содржани во граѓанските закони. Меѓутоа, за меѓународна правна помош во поширока смисла, значајни се националните кодификации на меѓународното приватно право како што поранешна Југославија во текот на 1982 година донесе Закон за решавање на судир на

---

¹¹⁶Конвенција за граѓанско-правни аспекти за меѓународно грабнување на деца од 25 октомври 1980 год. – Convention on the Civil Aspects of International Child Abduction, „Службен лист на СФРЈ – Меѓународни договори“, бр. 7/1991. Стапила на сила во меѓународно правна смисла на 1 декември 1983 год., а за Република Македонија на 20.9.1993 година.

¹¹⁷Конвенција за остварување алиментациски барања во странство од 20 јуни 1956 год. – Convention on the Recovery Abroad of Maintenance, „службен лист на СФРЈ – Додаток“, бр. 2/1960. Стапила на сила во меѓународно-правна смисла на 25 мај 1957 год., а за Република Македонија на 20.9.1993 година.

¹¹⁸Така, по член 9 од Спогодбата за правна помош во граѓански и трговски предмети со Белгија од 24 септември 1971 год., институтот *cautio iudicatum solvite* ср врзува за условите предвидени во член 17 од Хашката конвенција за граѓанска постапка од 1 март 1954 год. (член 17 од оваа Хашка конвенција потполно е дерогиран со член 22 од Хашката конвенција за олеснување на меѓународниот пристап до судовите од 25 октомври 1980 год.).

¹¹⁹„Службен весник на РМ“ бр.79/2005; 60/2006; 110/2008, 83/2009, 116/2010, 7/2011, чл.170-174.

закони со прописите на другите земји.¹²⁰ Република Македонија во текот на 2007 година го донесе Законот за меѓународно приватно право.¹²¹

3.1.3 Начин на општење

Начинот на општење кај давањето на меѓународна правна помош во граѓански предмети може да биде непосреден и посреден. Кај непосредниот начин на општење органите на државите-договорнички општат директно без посредници (домашен суд - странски суд, и обратно), што е многу редок случај, предвиден единствено „во оправдани случаи, односно во итни случаи“.

Посредниот начин на општење е правило кај меѓународната правна помош каде што судовите општат индиректно, преку други органи (надлежно министерство, дипломатско или конзуларно претставништво). Овие трансмисииски органи воедно вршат и контрола над замолницата. Посреден начин на општење се одвива преку дипломатски пат, конзуларен пат и на друг начин.

3.1.3.1 Дипломатски пат на општење

Законот за парнична постапка единствено го познава дипломатскиот пат¹²² на општење бидејќи предвидува дека ако со меѓународен договор не е поинаку определено, националните судови ќе ги земат во постапка молбите за правна помош на странските судови само ако се доставени по дипломатски пат и ако молбата и прилозите се составени на македонски јазик или ако е приложен заведен превод на тој јазик,¹²³ и обратно, ако со меѓународен договор не е определено нешто друго, молбите на домашните судови за правна помош се доставуваат до странските судови по дипломатски пат. Молбите и прилозите мораат да бидат составени на јазикот на замолената држава или кон нив мора да биде приложен нивен заверен превод на тој јазик ако не е определено нешто друго со меѓународен договор.¹²⁴ Според овој начин на општење домашниот суд замолницата со прилозите ја доставува до Министерството за правда, што ја проследува до Министерството за надворешни работи, што понатаму ја доставува до домашното дипломатско - конзуларно претставништво во замолената држава, а тоа најчесто до министерството за надворешни работи на замолената држава

---

¹²⁰ „Службен весник на СФРЈ“ бр. 43/1982.

¹²¹ „Службен весник на РМ“ бр. 87/2007 и 156/2010.

¹²² „Службен весник на РМ“ бр. 79/2005; 60/2006; 110/2008, 83/2009, 116/2010, 7/2011, чл. 131.

¹²³ „Службен весник на РМ“ бр. 79/2005; 60/2006; 110/2008, 83/2009, 116/2010, 7/2011 чл. 173.

¹²⁴ „Службен весник на РМ“ бр. 79/2005; 60/2006; 110/2008, 83/2009, 116/2010, 7/2011 чл. 174.

што се залага замолницата да биде проследена до надлежниот суд во странската држава.¹²⁵

Во обратен случај, кога странскиот суд бара укажување на правна помош, домашниот суд ја прима замолницата од Министерството за правда или непосредно од Министерството за надворешни работи.

Дипломатскиот пат на општење е скап и трае долго така што се применува само тогаш кога не е договорен или фактички признат друг начин на општење.

3.1.3.2 Конзуларен пат на општење

Како пократок, побрз и поекономичен, тој е предвиден во Хашката конвенција за граѓански постапки од 1954 година.¹²⁶

Според овој начин на општење домашниот суд замолницата за достава, односно замолницата за правна помош ја доставува до Министерството за правда, што ја проследува на домашниот конзул во замолената странска држава заради натамошно доставување на странскиот орган, односно власт што ја назначила замолената држава.¹²⁷ Оваа Конвенција пропишува можност државите-договорнички преку соопштение да можат да им изјават на другите држави-договорнички да очекуваат замолницата за достава, односно замолницата за правна помош што треба да се изврши на нејзината територија да се упати по дипломатски пат.¹²⁸

Конзуларниот пат на општење важи само меѓу државите-договорнички на Хашката конвенција, како и меѓу државите што меѓусебно склучиле билатерален договор во кој е предвиден овој начин на општење.

3.1.3.3 Општење преку посебни органи

Општење преку посебни органи се воведува со меѓународните договори што во поново време го скратуваат патот на општење бидејќи се воспоставува по еден орган за општење во секоја земја, најчесто министерствата за правда, што општат непосредно и преку кои се врши трансмисија на замолницата и другите акти во меѓународниот правен сообраќај. Таков начин на општење е предвиден речиси во сите договори за

---

¹²⁵Трансмисијата на значаен број предмети од меѓународна правна помош се одвива (затоа што така е предвидена во многу договори) преку еден централен орган. Трансмисиски орган во Република Македонија е Министерството за правда.

¹²⁶Живковиќ, М., Станивуковиќ, М., (2004), оп. цит., стр. 153.

¹²⁷Член 1, ст.1 и член 9, ст. 1 од Хашката конвенција за граѓански постапки од 1954 година.

¹²⁸Член 1, ст.3 и член 9, ст. 4 од Хашката конвенција за граѓански постапки од 1954 година.

правна помош. Ваков начин на општење е предвиден во Договорот за олеснување на примена на Хашката конвенција за граѓанската постапка со Франција од 1969 година. Во мултилатералните конвенции се оди во правец доставувањето да се врши преку воспоставени државни централни органи, што е предвидено во член 3 од Хашката конвенција за олеснување на меѓународниот пристап пред судовите од 25 октомври 1980 година.¹²⁹ Овој метод на трансмисија на судски и на вонсудски документи првобитно е воведен со Хашката конвенција за остварување на алиментациско барање во странство од 1956 година, а потоа и со други, како што се Хашката конвенција за доставување на судски и вонсудски акти во странство во граѓански и трговски работи од 1965 година и Хашката конвенција за прибавување докази во странство од 1970 година.

И најновите мултилатерални конвенции што Република Македонија ги има ратификувано предвидуваат општење преку централни органи – член 6 од Конвенцијата за граѓанско - правни аспекти за меѓународно грабнување на деца од 25 октомври 1980 година; член 2 од Европската конвенција за известување за странско право од 7 јуни 1968 година и други.

3.1.4 Замошница за меѓународна правна помош

Замошницата со која се бара укажување на меѓународна правна помош за да биде задоволена треба да исполнува одредени услови во поглед на формата, на јазикот и на содржината.

3.1.4.1 Форма на замошница

Формата на замошницата треба да одговара на формата на секоја јавна исправа, што значи дека треба да биде составена во вид на писмена исправа, по правило потпишана и заверена со печат од судот што бара правна помош. Во согласност со правилото „*locus regit actum*“, замошницата се составува во облик пропишан со закон од земјата од која потекнува. Законот за парнична постапка не содржи одредби за формата на замошницата. Билатералните договори за правна помош во однос на формата на замошницата на сличен начин го уредуваат ова прашање. Хашката конвенција за

---

¹²⁹ Основ за постапување на централните органи не е сакогаш само молбата или замошницата од органите на власта на друга договорна држава, туку тоа може да биде и иницијатива и овластување од приватно физичко лице централниот орган да може во негово име да презема потребни правни дејства (како кај остварување на алиментациски барања и враќање на деца во случај на нивно меѓународно грабнување).

граѓанска постапка од 1954 година не содржи одредби за формата на замолницата, а Конвенцијата за олеснување на меѓународниот пристап пред судовите од 1980 година во својот Анекс пропишува посебни модели на формулари предвидувајќи дека замолницата за правна помош треба да се поднесе во форма на тие модели.¹³⁰ Во замолницата треба да биде точно и правилно наведен називот на замолената држава,¹³¹ а по можност и називот на органот во таа држава од кој се бара извршување на барањето во замолницата или барем доволни податоци (адреса на примателот и др.) врз чија основа замолениот орган би можел да постапи по замолницата. Треба да се има предвид дека замолницата не е обичен допис во правосудната кореспонденција, како што често се сфаќа во пракса. Тоа е судски акт што треба да носи назив „замолница“, што е меѓународно прифатен термин за тој вид на писмен акт. Таа треба да содржи одредено, јасно и остварливо барање, изложено на таков начин, во согласност со нејзиниот назив, да го изразува молбениот карактер на писмениот акт, да покажува учтивост на подносителот и уважување на другата страна што треба да постапи по замолницата (во пракса се употребува терминот „изразување на чест“).¹³²

3.1.4.2 Јазик на замолница

Јазикот во замолницата за правна помош го пропишуваат речиси сите меѓународни договори. Најеластични решенија содржат некои билатерални договори за правна помош што предвидуваат користење на јазикот на државата-молителка или на јазикот на замолената држава, значи без потреба од преведување. Повеќето од меѓународните договори предвидуваат замолницата да се состави на јазикот на државата-молителка со тоа што ќе се приложи заверен превод на јазикот на замолената држава (Белгија, Франција, Романија, Украина и други). Хашките конвенции од 1954 и 1980 година предвидуваат замолницата да мора да биде составена на јазикот на замолената држава, на јазикот на државата-молителка со заверен превод или на некој

---

¹³⁰Член 4, ст. 2 и член 5, ст. 2 од Хашката конвенција за олеснување на меѓународниот пристап пред судовите од 1980 година.

¹³¹Во меѓународната пракса, погрешното или искривеното наведување на името на државата од страна на официјалните органи на друга држава се смета дека го слабеа нејзиниот авторитет и го нарушува дипломатскиот бон-тон. Така Министерството за правда на Сојузна Република Германија своевременно реагираше на користењето на скратеното име „СР Германија“ или „СРГ“ од страна на југословенските органи во меѓусебната комуникација во предмети од меѓународна правна помош, нагласувајќи дека скратеното име на нивната држава може да се користи само во матичната земја, а не и од страна на странски органи кога ѝ се обраќаат.

¹³²Така и Todorovic, V, *Pravosudna megunarodna pomoc*, Projuris, Beograd, 2005, str. 19

друг јазик договорен меѓу страните-договорнички.¹³³ Според Конвенцијата за заемни правни односи со Грција од 1959 година замолиците за правна помош се составуваат исклучително на француски јазик.¹³⁴ Правилата за јазикот на замолицата во потполност се однесуваат и на прилозите што се доставуваат со замолицата. Одредбите за јазикот на кој замолицата треба да биде составена се содржани во Законот за парнична постапка.¹³⁵

3.1.4.3 Содржина на замолица

Содржината на замолицата не е уредена со Законот за парнична постапка, но во сите билатерални договори постојат одредби за содржината на замолицата, а во Хашката конвенција за олеснување на меѓународен пристап пред судовите од 1980 година утврдени се модели на формулари со кои се проследуваат молбите за правна помош.

Замолицата треба да содржи: 1) податоци за органот (назив на судот или органот на замолената држава и државата-молителка), 2) податоци за странките – име и презиме на странките и нивните застапници доколку ги имаат, нивното државјанство, постојана или привремена адреса, 3) податоци за постапката по која се бара правната помош (назначување на видот, основот и причина за спорот) со краток преглед на фактите, 4) наведување на барањето (кои дејствија треба да се преземат, име и адреса на сведоци кои треба да се сослушаат, на кои околности да се внимава и кои конкретни прашања треба да им се постават).

Содржината на замолицата треба да се прилагоди на видот на замолицата, односно дали се работи за замолица со која се бара доставување на писмени акти или се работи за замолица со која се бара изведување на одредени докази пред замолениот суд. Доколку органот на државата-молителка бара при извршување на одредени процесни дејствија да присуствува и неговиот претставник и др., таквото барање мора изрично да го наведе во замолицата со тоа што таквото барање може да биде задоволено само ако не е во спротивност со начелата на домашниот правен систем и законодавството на замолената држава.

---

¹³³ Гавроска П., Дескоски Т., (2011), стр. 455.

¹³⁴ Конвенцијата за граѓанско-правни аспекти за меѓународно грабнување на деца од 1980 год., освен јазикот на замолената држава, предвидува алтернативно користење на францускиот или на англискиот јазик, но и можност договорните држави да изразат резерва на таа одредба (чл. 24 од Конвенцијата). Билатералната соработка меѓу Република Македонија и Република Грција се одвива на француски јазик.

¹³⁵ Службен весник на РМ“ бр. 79/2005; 60/2006; 110/2008, 83/2009, 116/2010, 7/2011 чл. 173 и чл. 174

3.1.5 Постапка по замолица

3.1.5.1 Постапката по замолица за доставување на писмени акти

Се спроведува според законите на замолената држава (*lex fori*),¹³⁶ што ја предвидуваат и сите билатерални договори. Хашката конвенција за граѓанска постапка од 1954 година во член 3, став 2 предвидува дека замолената држава ќе го изврши доставувањето на посебен начин (по правила на државата-молителка или во посебна форма) под услов тоа доставување да не е во спротивност со законодавството на замолената држава. Таква можност за доставување содржат повеќето билатерални договори.

Хашката конвенција од 1954 година не ја исклучува можноста (член 6) државите-договорнички посебно да договорат или во пракса да ја толерираат директната достава на примателот во странство (преку пошта, преку одредени лица или преку дипломатски и конзуларни претставници на државата-молителка), без употреба на закана или принуда. Тоа го предвидува и Конвенцијата за доставување на судски и вонсудски акти во граѓански или во трговски работи во земјите-членки на Европска унија од 26 мај 1997 година.

Билатералните договори за правна помош предвидуваат доставување на судски и вонсудски акти да може да се врши преку конзуларните претставници под услов да се работи за достава спрема сопствени државјани (не и на државјани на земјата во која се врши достава, ниту на државјани на некоја трета земја) и без употреба на закана или принуда.

Во случај кога нема договор, домашниот суд ќе ја изврши доставата на писмени акти ако констатира дека постои фактички реципроцитет според правилата на Законот за парнична постапка (како што неговата замолица ќе се извршува по тамошните прописи – *lex fori*).¹³⁷

3.1.5.2 Постапката по замолица за изведување процесни дејствија (сослушување на сведоци, вршење на увид, прибавување на исправи и други дејствија)

---

¹³⁶Некои држави сè уште го знаат системот на фиктивно доставување *aparquet* при што се смета дека доставата на акти на примачот во странство е извршена кога ќе бидат објавени на огласна табла на судот што врши доставување без испраќање во странство, макар што во последно време таквиот начин на доставување се напушта како правно и процесно неприфатлив (Франција, Холандија, Грција, Белгија и Италија) во корист на поефективен начин на достава.

¹³⁷Кога доставувањето треба да се изврши на лице во земја со која не постои договор со кој се уредува меѓународната правна помош, тогаш ќе се применат прописите на таа земја.

се врши според прописите на замолената држава со можност процесните дејствија да се извршат и на начин како што го бара тоа судот на државата-молителка доколку таквата постапка не е во спротивност со јавниот поредок на замолената држава.

Со оглед на правилото дека процесните дејствија се изведуваат според прописите на замолената држава, таа држава врши и проценка за дозволеност на доказите чие изведување се бара бидејќи може да дозволи изведување само на оние процесни дејствија што се дозволени во нејзиното законодавство. Така и сведокот може да биде ослободен од сведочење, да биде парично казнет, приведен или притворен под услови предвидени во законодавството на земјата пред чиј суд треба да се сослуша.

Разновидноста на правните системи во одделни процесни дејствија понекогаш во пракса можат да создадат проблеми што треба да се надминат држејќи се за правилото: замолените суд постапува по правилата на сопствената држава, а доколку барањето на странскиот суд бара отстапување од тоа правило, може да му биде задоволено само ако за тоа постои основ во билатералните или во мултилатералните договори, односно ако тоа не би било во спротивност со сопствениот јавен поредок.

Повеќето билатерални договори за правна помош предвидуваат обврска за судот што постапува по замолницата, доколку такво барање е нагласено во замолницата, да го извести судот од кој потекнува замолницата за времето и за местото на извршување на бараните процесни дејствија.

3.1.6 Одбивање меѓународна правна помош

Одбивање на правна помош по замолница на странски суд може да биде од формално-правна причина (не ги содржи неопходните податоци, ниту е прописно заверена, не е преведена на јазикот на замолената држава и сл.), а исто така и од материјално-правна причина (непостоење на реципроцитет и доколку замолницата е во спротивност со јавниот поредок на замолената држава).

3.1.6.1 Формално-правна причина – Одбивање на правна помош по замолница на странски суд може да биде од формално-правна причина (не ги содржи неопходните податоци, ниту е прописно заверена, не е преведена на јазикот на замолената држава и сл.), а исто така и од материјално-правна причина (непостоење на реципроцитет и доколку замолницата е во спротивност со јавниот поредок на замолената држава).

Кога се работи за формално-правна причина тоа значи дека замолницата е непотполна, односно недостасува уште некој од битните формални елементи за да може да биде извршена. Кога ќе се утврди таков недостаток замолениот суд замолницата ќе ја врати на странскиот суд од каде што потекнува укажувајќи на недостатокот и предупредувајќи дека не може да се постапи по замолницата така како што е доставена (ова се однесува и на прилозите на замолницата). Странскиот суд може да го отстрани недостатокот (да ја дополни замолницата, да изврши превод, заверка и сл.) и повторно да ја проследи на постапка на задоволување.

Хашката конвенција за граѓанска постапка од 1954 година во чл. 4 и 11 јасно ги наведува причините кога ќе се одбие замолницата за правна помош (ако не е утврдена автентичноста на документите, ако извршувањето на таквата замолница во замолената држава не спаѓа во делокруг на работење на судот и доколку замолената држава смета дека со извршувањето на замолницата би се повредил нејзиниот суверенитет и нејзината сигурност).

3.1.6.2 Непостоењето на реципроцитет (заемност) доведува до скратување на правната помош бидејќи постоењето на реципроцитет е неопходен услов за укажување на меѓународна правна помош. Само кога постои реципроцитет, било договорен било фактички, за судот настанува обврска за давање правна помош на странски суд. Постојењето на договорен реципроцитет лесно се утврдува од меѓународен договор. Фактичкиот реципроцитет е потешко да се утврди, но по правило доволно е и претпоставен фактички реципроцитет (т.е. домашниот суд да дојде до заклучок дека и странскиот суд би му укажал правна помош во таков случај). Доколку постои сомнение во однос на прашањето дали постои реципроцитет, мислење дава Министерството за правда, чие мислење за постоење или непостоење на реципроцитет го обврзува судот.

3.1.6.3 Повреда на јавниот поредок постои тогаш кога укажувањето на меѓународната правна помош во бараниот облик и на бараниот начин би било во спротивност со основните принципи и норми на правниот и на општествениот поредок на домашната држава. Јавниот поредок на Република Македонија би бил повреден тогаш кога со замолницата за правна помош би се барало извршување на одредени процесни дејствија што се во спротивност со прописите на државата (на пр. Ако

странски суд со замолница бара сослушување на државјанин на Република Македонија на територија на Република Македонија без присуство на домашниот суд).¹³⁸

3.1.7 Трошоци во укажување меѓународна правна помош

Хашката конвенција за граѓанска постапка од 1 март 1954 година во начело го пропишува принципот на бесплатна правна помош, односно доставувањето на писмени акти и постапувањето по замолници да не може да биде предмет на наплатување на такси и трошоци од каква било природа.¹³⁹ Конвенцијата оди во правец постапката за правна помош за државата што ја упатила замолницата да биде без трошоци, односно судската постапка што ја води нејзиниот суд да биде во што помала мерка оптоварена со трошоци што би настанале при извршување на замолницата во замолената држава. Исклучоци од тоа правило пропишани се во чл. 7, став 2 и во чл. 16, став 2 од Конвенцијата во кои е пропишано дека замолената држава има право единствено да бара надоместок на трошоци за: а) сведоци, б) вештаци, в) интервенција на судот во случај сведокот да не се појави доброволно и д) во случај извршување на замолницата, односно доставување на посебен начин.¹⁴⁰

Сите двострани договори за правна помош го уредуваат прашањето за трошоците. Некои од договорите предвидуваат секоја страна-договорничка сама да ги сноси трошоците кои настануваат со давањето на правна помош.¹⁴¹

---

¹³⁸Странските држави користат институт на јавниот/правниот поредок (*ordrepubliс*) во постапка на давање меѓународна правна помош. Така швајцарските власти не толерираат директно испраќање по пошта акти од странски судски органи на лица кои живеат во Швајцарија затоа што сметаат дека со тоа се навредува швајцарскиот суверенитет затоа што таквиот начин на достава припаѓа на швајцарските јавни служби.

¹³⁹Член 7, ст. 1 и член 16, ст. 1 од Хашката конвенција за граѓанска постапка од 1954 година.

¹⁴⁰Во пракса има различни толкувања на трошоците за вештачење од член 16, став 2 на Хашката конвенција од 1954 год. и настојувања тие трошоци за преведување да се подведат во таа одредба. Меѓутоа, преведувањето не би можело да се подведе под поимот вештачење во поширока смисла. Имено, вештаците се стручни лица за утврдување или разјаснување на спорни и правно релевантни факти кога за тоа е потребно особено стручно знаење со кое не располага судот и тие во доказната постапка пред судот даваат опис (наод) на предметот на вештачење, а потоа и свој стручен суд за тој предмет (мислење). Судскиот преведувач, пак, нема таква задача, туку негова единствена должност пред судот е да посредува меѓу судот и лицата кои учествуваат во постапката (нпр. сведоци) кога тоа лице не го познава јазикот на кој се води постапката. Процесното законодавство во Македонија прави разлика меѓу тие лица, а одредбата од чл. 16, став 2 од Хашката конвенција во пракса не се доведува во врска со евентуалните трошоци за ангажирањето на судските преведувачи.

¹⁴¹Договорите со Алжир (член 16), Монголија (член 14), Полска (член 18) и др.

3.2 ПРИЗНАВАЊЕ И ИЗВРШУВАЊЕ НА СТРАНСКИ СУДСКИ ОДЛУКИ

Судските одлуки на една држава, без оглед на својата правосилност и извршност, можат да произведат правно дејство само на територијата на државата чиј суд ги донел, а не и надвор од нејзиното јурисдикциско подрачје. За да може домашна судска одлука да има правно дејство во некоја странска држава, а животот многу често наметнува такви потреби, потребно е странската држава претходно да ја признае таа судска одлука и да дозволи нејзино извршување на својата територија. Во таа смисла, важен инструмент се меѓународните договори и внатрешните законодавства на државите, но и меѓународната судска пракса врз чија основа, во недостаток на меѓународен договор, се воспоставува фактички реципроцитет.

3.2.1 Правни извори

Билатерални договори. Признавањето и извршувањето на странски судски одлуки во граѓански односи со поголем дел од државите е загарантирано со билатералните меѓународни договори за правна помош со следниве држави: Србија, Хрватска, Словенија, Бугарија, Украина, Романија и други.

Посебни конвенции за признавање и за извршување на судски одлуки во граѓански предмети склучени се со Грција и со Франција. Билатерални договори што се однесуваат само на признавање и на извршување на судски одлуки за издршка, но не и за другите одлуки во граѓански односи, склучени се со Австрија и со Белгија.

Мултилатерални конвенции. Обидите на меѓународен план да се уреди прашањето за признавање и за извршување на судските одлуки меѓу државите досега не се покажаа многу успешни. Хашката конференција што се занимава со меѓународно приватно право и што со децении го проучува прашањето за признавање и за извршување на странски судски одлуки во граѓански односи во 1971 година ја донесе Конвенцијата за признавање и извршување на странски судски одлуки во граѓански и трговски работи. Оваа Конвенција не се применува на одлуките на кои мериторно е одлучено за: прашања за личниот статус на лицата, за лични и имотни односи што произлегуваат од семејни односи, за статус на правните лица, за алиментациските побарувања, за расправање на оставината, за стечај, за порамнување и сл., за прашања од социјално осигурување, за нуклеарна штета, како и за фискални обврски. Конвенцијата ги утврдува условите и ја пропишува постапката за признавање и за извршување. Со Конвенцијата донесен е истовремено и дополнителен Протокол.

Конвенцијата е конципирана со обврска во членот 21 за државите-членки да мора да склучат и дополнителен билатерален договор за заемно признавање и за извршување на судските одлуки со што самостојноста, значењето и дејството на Конвенцијата значително се намалени. Оваа околност доведе до тоа Конвенцијата да ја ратификуваат само четири држави, и тоа: Холандија, Кипар, Португалија и Кувајт.

Европската унија, поаѓајќи од фактот на меѓусебна поврзаност и слободна трговија каква што постои во Унијата, за правната сигурност на физичките и на правните лица неопходно е да ја зајакне правната заштита преку регулирање на меѓународната надлежност на судовите и олеснување на постапката за извршување на судските пресуди, други автентични правни исправи и судско порамнување, па затоа посвети значајно внимание за признавање и за извршување на странски судски одлуки во граѓански работи за што усвои две значајни конвенции: Конвенција за судска надлежност и извршување на пресуди во граѓански и трговски работи (Брисел, 27 септември 1968 год.) и Конвенција за надлежност и извршување на пресуди во граѓански и трговски работи (Лугано, 16 септември 1988 год.).¹⁴² И двете конвенции се применуваат на граѓански и на трговски работи без оглед на природата на судот или трибуналот што одлучувал со што се исклучени предметите за: статус или правна способност на физички лица, имотни права што произлегуваат од брачните обврски, тестамент, наследување, стечај, ликвидација, несолвентност на претпријатија, социјална заштита, како и арбитражни одлуки. Бриселската конвенција и Конвенцијата од Лугано содржат одредби за јурисдикција (општа судска надлежност, посебна судска надлежност, надлежност во предметите за осигурување, потрошувачки договори, исклучителна надлежност и договор-спогодба за надлежност), литиспенденција, привремени и заштитни мерки, услови за признавање, за надлежност на судот и на постапката за извршување на странски судски одлуки во граѓански и во трговски предмети. Во постапката за признавање и за извршување, во никој случај не е дозволено и преиспитување на суштината (*mertum*) на странската судска одлука. Заради постигнување на воедначена примена, Бриселската конвенција и Конвенцијата

---

¹⁴² Конвенцијата од Лугано—Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters—стапила на сила на 1 јануари 1992 год. и на сила е во: Австрија, Белгија, Данска, Финска, Франција, Холандија, Германија, Грција, Ирска, Исланд, Италија, Луксембург, Норвешка, Полска, Португалија, Шпанија, Шведска, Швајцарија и Велика Британија. Конвенцијата од Брисел—Brussels Convention on Jurisdiction and the Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters 1968—стапила на сила на 27 септември 1968 год., а ја ратификувале: Австрија, Белгија, Данска, Финска, Франција, Германија, Грција, Ирска, Италија, Луксембург, Холандија, Португалија, Шпанија, Шведска и Велика Британија.

од Лугано ги заменуваат меѓу државите-членки нивните претходно склучени регионални и билатерални конвенции за признавање и за извршување на странски судски одлуки со тоа што во меѓусебниот однос овие две мултилатерални конвенции, Конвенцијата од Лугано склучена подоцна, предвидува натамошна примена на Бриселската конвенција. Значи овие две конвенции функционираат самостојно, но со иста цел, со што Конвенцијата од Лугано има предност во примената: а) кога се работи за тужба против лица кои имаат живеалиште на територија на државата што не е членка на територија на Европската унија, б) во случај кога таа Конвенција пренесува надлежност на судови на државите што не се членки, в) во случај на литиспенденција, кога постапката е започната како во државата-членка на Унијата, така и во државите што не се членки, како и г) во предмети на признавање и извршување каде што државата од која потекнува одлуката или замолената држава за признавање и извршување не се членки на Европска унија.

Бидејќи Бриселската конвенција и Конвенцијата од Лугано го исклучуваат признавањето на странски судски одлуки што се однесуваат на брачни спорови, во Европската унија во 1998 година е усвоена Конвенција за јурисдикција и признавање и извршување на пресуди во брачни односи, што се применува на граѓански предмети што се однесуваат на развод на брак, на поништување на брак и на родителско право.

Оваа Конвенција е надополнета на 29 мај 2000 година посебно со Уредбата за јурисдикција и признавање и извршување на пресуди во брачни предмети и родителска одговорност за деца, што стапи на сила на 1 март 2001 година.¹⁴³

Исто така Советот на Европска унија, на 22 декември 2000 година, ја усвои Уредбата за јурисдикција и признавање и извршување на судските одлуки во граѓански и трговски работи, што стапи на сила на 1 март 2002 година, и која меѓу државите-членки ја замени Бриселската конвенција (член 68).¹⁴⁴

За признавање и за извршување на одлуките за издршка врз основа на Њујоршката конвенција од 20 јуни 1956 година (Њујорк), во функција е т.н. посреднички орган (член 6), што го именува секоја држава-договорничка и кој директно се залага за тоа.

---

¹⁴³Council regulation (EC) No. 1347/2000 of 29 May 2000 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgements in matrimonial matters and in matters of parental responsibility for children of both spouses—official Journal L 160, 30/6/2000.

¹⁴⁴Council Regulation (EC) No 44/2001 of 22 December 2000 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgements in civil and commercial matters – Official Journal L 012, 16/1/2001.

Со мултилатералната Конвенција за граѓанско - правни аспекти за меѓународно грабнување на деца од 20 октомври 1980 година (Хаг) е предвидена обврска државата-договорничка директно да ги применува судските и другите одлуки што се однесуваат на децата, без оглед дали официјално се признаваат или не во тие држави (чл. 14 и 30 од Конвенцијата).

Во Конвенцијата за олеснување на меѓународен пристап пред судовите од 25 октомври 1980 година (Хаг) е предвидена можност за бесплатно извршување на судските одлуки изречени во некои од тие држави-договорнички со кои лицата се ослободени од полагање на акторска кауција, но по основ на член 14 од Конвенцијата ќе бидат задолжени на плаќање на трошоци на постапката (чл.15–17 од Конвенцијата).

Законска регулатива. Признавањето и извршувањето на странска судска одлука е уредено со Законот за меѓународно приватно право,¹⁴⁵ што го утврдува поимот, ги пропишува условите за признавање, како и постапката.

Во член 2 од Законот е одреден односот на тој закон со другите закони и меѓународни договори. Всушност меѓународниот договор е *lex specialis* во однос на наведениот Закон, така што одредбите за признавање и за извршување на странска судска одлука нема да се применуваат доколку со одредена странска држава тоа прашање е уредено со меѓународен договор. Тогаш се применува меѓународниот договор, а Законот за меѓународно приватно право доколку не постои таков договор.

3.2.2 Странска судска одлука

Во билатералните меѓународни договори, под судски одлуки што можат да бидат предмет на признавање и на извршување, по правило се подразбираат: одлуките на редовните судови во граѓански предмети (во парнична и вонпарнична постапка), вклучувајќи го семејното право и наследувањето, одлуките на стопанските судови, исклучувајќи ги одлуките што се однесуваат на стечај и судското порамнување надвор од стечајот, судското порамнување во граѓански предмети и одлуките на кривичните судови за имотно-правни барања.¹⁴⁶

Предмет на признавање и на извршување ќе бидат и одлуките од граѓанско-правната област донесени од несудски орагани (нотари), посебно кога се однесуваат

---

¹⁴⁵Законот за меѓународно приватно право „Службен весник на РМ“ бр. 87/2007 и 156/2010, чл. 99.

¹⁴⁶Договор за правна соработка во граѓанските и кривичните предмети меѓу Република Македонија и Република Турција, ратификуван на 14. 5. 1997 год. стапи на сила на 28. 8.2000 год. (“Службен весник на РМ, бр.23/97), член 19.

на одлуките за наследување со оглед дека во некои држави не ги донесуваат судовите, како што е во Република Македонија, каде што оставинската постапка се води пред нотарите.

3.2.3 Поим на признавање и на извршување

Странска судска одлука добива правно значење и врз основа на неа може да се остваруваат права и обврски откако ќе биде признаена. Со актот на признавањето, таа се изедначува со одлука на домашен суд и произведува правно дејство на територијата на Република Македонија.¹⁴⁷

Кај некои судски одлуки, чија цел се исполнува со самата нивна правосилност, дејството се постигнува со самото признавање (тоа е случај со деклараторни и со конститутивни одлуки, па дури и со кондемпнаторни одлуки за кои се бара само признавање, а не извршување). Такви судски одлуки (на пр. за постоење на договор, некое право, развод или поништување на брак) не се основ за принудно извршување, а ни нивното евидентирање во јавните книги (на пр. Упис на развод во матична книга на венчани) не се смета за извршено. Прашањето за извршување може да се постави само кај кондемпнаторни (осудувачки) судски одлуки, т.е. кај оние со кои на должникот му се наложува извршување или неизвршување на одредена чинидба, како на пример да ја плати купопродажната цена, да ја надомести штетата, да ја испорача стоката, да престане со производство на одредена стока и др.

Некогаш признавањето на странска судска одлука може да се постави како претходно прашање во кој случај судот ќе одлучи за признавањето, но само со дејството за постапката во која ова прашање се поставило.

На признавање треба да подлежат сите странски судски одлуки со кои се сака да се произведе правно дејство во Република Македонија, и таа постапка се води посебно или кога треба да се спроведе и да се изврши се спроведува истовремено со постапката за извршување. Признавање се оценува од аспект на условите што ги предвидуваат правилата на Законот за меѓународно приватно право, додека пак извршувањето се спроведува само врз основа на оние одлуки што се подобни за принудно извршување и тоа во поглед на домашни извршни судски одлуки и врз основа на одредбите и на правилата на домашната постапка за извршување.

---

¹⁴⁷Види Закон за меѓународно приватно право, „Службен весник на РМ“ бр. 87/2007 и 156/2010, член 100.

3.2.4 Услови за признавање и за извршување на странски судски одлуки

Условите пропишани во Законот за меѓународно приватно право претставуваат општоприфатени услови за признавање и за извршување на странски судски одлуки во меѓународното приватно право, а се однесуваат на правосилноста на странската судска одлука, учеството на странката во постапката, исклучителната судска надлежност, постоењето на други правосилни одлуки (*res judicata*) и литиспенденција, јавниот поредок на државата на прием и реципроцитет. Билатералните меѓународни договори, по правило, предвидуваат исти услови со тоа што условот на реципроцитет се смета дека е исполнет со самото потпишување на договорот. Тука се наведуваат претпоставките за признавање и за извршување што се утврдуваат по правило во т.н. систем на ограничена контрола на странската судска одлука, што е застапен во Република Македонија и во многу други држави во регионот. Меѓутоа, овие услови и постапката за признавање се поинакви во т.н. систем на неограничена контрола и систем на ревизија од основа (*revision au Fond*), што се застапени ограничено во Белгија, во Бразил, делумно во Франција, во Грција, а порано и во Турција, каде што странската судска одлука се испитува не само во формална туку и во материјална смисла. Во т.н. систем *prima facie evidence* (САД, Англија, делумно Индија) се поднесува нова тужба и врз основа на странската одлука како примарен доказ се донесува нова судска одлука.

3.2.4.1 Правосилност на странска судска одлука. Условот правосилност е предвиден во Законот за меѓународно приватно право.¹⁴⁸ Според таа одредба странска судска одлука ќе се признае доколку поднесувачот на барањето за признавање со таа одлука ќе поднесе и потврда за надлежниот суд, односно другиот странски орган, за правосилност на одлуката по правото на државата во која е донесена.

Правосилноста на странска судска одлука значи не се претпоставува, туку во секој случај мора со соодветниот формален акт да биде и докажана, најчесто со ставање на таква клаузула на самата судска одлука. Меѓутоа, понекогаш клаузулата што ја ставаат нашите судови не е доволна ниту разбирлива за странскиот суд што ја признава, па во тој случај домашниот суд по барање на странката со посебен акт (потврда) ја потврдува правосилноста на извршноста.

---

¹⁴⁸Види Закон за меѓународно приватно право, „Службен весник на РМ“ бр. 87/2007 и 156/2010, член 101.

Обврската за поднесување доказ за правосилност е на страната на подносителот на барањето, а на исполнување на овие услови домашниот суд внимава по службена должност.

Прашањето за дејството на правосилноста, како и другите прашања поврзани со овој правен институт, ќе се разгледуваат според правото на државата чие признавање се бара за одлуката, што има оправдание со фактот што и целата постапка за донесување на таа одлука се водела според правото на таа држава. Правосилност на одлуката на странскиот суд не настапува со донесување на решение за нејзино признавање, туку со денот означен во потврдата за правосилност што ја издал странскиот орган.

Во билатералните договори, правосилноста редовно е поставена како услов за признавање на судската одлука од државите-договорнички. Во договорите, тој услов е прецизен „одлуката да е правосилна и извршна според прописите на државата во која е донесена“.¹⁴⁹

3.2.4.2 Извршност на странска судска одлука не треба да се докажува кога се бара само нејзино признавање бидејќи тогаш е доволна само нејзината правосилност. Но, кога се бара и извршност на странска судска одлука, мора да се достави и потврда за извршност на таа одлука по правото на државата каде што е донесена,¹⁵⁰ што значи дека покрај сите исполнети услови за признавање, во случај кога се бара извршување мора да биде исполнет и тој услов.

3.2.4.3 Учество на странките во постапката. Судот што одлучува за признавање и за извршување на странска судска одлука ќе го одбие барањето за признавање или за извршување ако, врз основа на приговорот од лицето против кое е донесена таа одлука, утврди дека тоа лице не можело да учествува во постапката поради процесни неправилности. Судот на Република Македонија ќе го одбие признавањето на странска судска одлука ако една од странките докаже дека: 1) поради неправилности во постапката, не можела да ги истакнува своите средства за одбрана или 2) поканата, тужбата или решението со кое е започната постапката не ѝ биле

---

¹⁴⁹ Договор меѓу македонска влада и албанската влада за правна помош во граѓанските и кривичните предмети (“Службен весник на РМ“ бр. 16/98), член 21.

¹⁵⁰ Види Закон за меѓународно приватно право, „Службен весник на РМ“ бр. 87/2007 и 156/2010, член 102.

доставени на начин предвиден со правото на државата во која е донесена одлуката, односно дека воопшто немало ниту обид за такво доставување, освен ако на кој и да било начин се впуштила во расправање за главната работа во првостепената постапка.¹⁵¹

Товарот на докажување дека странката не можела да учествува во постапката поради повреда на правилата за лична достава и други процесни неправилности е на онаа страна чии интереси се повредени со предметната судска одлука (тужениот). Во некои случаи, и покрај повреда на правилото за лично доставување, признавањето на странска судска одлука нема да биде одбиено доколку странката на кој било начин се впуштила во расправата за главната работа во првостепената постапка. Странската судска одлука може дури да признае и кога странката не учествувала во постапката, но не поради неправилности во постапката, туку од други субјективни причини при што објективно била во можност да учествува во постапката.

Постоењето на процесни неправилности во постапката пред странскиот суд, домашниот суд го оценува според прописите на странската држава чиј орган ја донел таа одлука. Имено, водењето на суксата постапка и доставување на судските писмени акти се врши на територија на државата каде што припаѓа странскиот суд и според прописите на таа држава.

3.2.4.4 Почитување на правото на одбрана на странката и лично доставување на судските акти како еден од битните услови за признавање на странска судска одлука се предвидени во Законот за меѓународно приватно право. Судот на Република Македонија ќе го одбие признавањето на странска судска одлука ако една од странките докаже дека: 1) поради неправилности во постапката, не можела да ги истакнува своите средства за одбрана или 2) поканата, тужбата или решението со кое е започната постапката не ѝ биле доставени на начин предвиден со правото на државата во која е донесена одлуката, односно дека воопшто немало ниту обид за такво доставување, освен ако на кој и да било начин се впуштила во расправање за главната работа во првостепената постапка.

Покрај тоа, во договорите се прецизира барањето на странката, доколку е процесно неспособна, дека била правилно застапувана пред странскиот суд.

---

¹⁵¹Закон за меѓународно приватно право, „Службен весник на РМ“ бр. 87/2007 и 156/2010, член 103.

3.2.4.5 Исклучителна судска надлежност. Судот пред кој ќе се постави прашањето за признавање и за извршување на странска судска одлука е должен *ex officio* да утврди дали со донесувањето на странска судска одлука се повредени правилата за исклучителна надлежност на судовите на државата во која се признава одлуката. Ако за решавање на конкретниот предмет постоела исклучителна надлежност на суд или друг орган на државата што го врши признавањето, странската судска одлука донесена во тој случај нема да биде признаена, па со самото тоа ниту извршена.

Во Законот за меѓународно приватно право е предвидено дека домашниот суд нема да ја признае одлуката на странскиот суд ако за таа работа постои исклучителна надлежност на суд или друг орган на Република Македонија.

Исклучителна надлежност на судовите постои само тогаш кога тоа е пропишано во домашното законодавство или во меѓународен договор што ја обврзува Република Македонија. Според Законот за меѓународно приватно право исклучителна надлежност постои: кога се работи за спор во врска со недвижност што се наоѓа на територија на Република Македонија (чл. 69), во одредени случаи на брачни спорови (чл. 73), во спорови за утврдување или за оспорување на татковство или на мајчинство (чл. 76), во спорови за чување, воспитување и подигање на деца (чл. 78), за расправање на недвижности на странски и на домашни државјани кога имотот се наоѓа на територија на Република Македонија, за расправање на недвижен имот на апатриди и бегалци ако недвижноста се наоѓа на територија на Република Македонија (чл. 86), за прогласување на исчезнато лице за умрено ако е државјанин на Република Македонија (чл. 91). Исто така органите на Република Македонија се исклучително надлежни за посвојување и за престанок на посвојување за лица кои се државјани на Република Македонија и кои имаат живеалиште во Република Македонија, како и за предмети за старателство на државјани на Република Македонија.

Билатералните меѓународни договори многу ретко предвидуваат исклучителна надлежност на судовите и на другите органи на државите-договорнички, тоа го оставаат на внатрешното законодавство на државите-договорнички.

При согледување на надлежноста на странскиот суд што ја донел одлуката според одредбите во меѓународните договори, не се испитува дали одлуката ја донел стварно и месно надлежен суд во странската држава, туку е доволно судот во

странската држава, во согласност со важечките прописи за меѓународна надлежност во Република Македонија, воопшто да можел да постапува во тој случај.

Во меѓународните договори се предвидува надлежноста на судот на државата-договорничка што ја донела одлуката да се оценува во согласност со законодавството на државата-договорничка на чија страна се бара признавање и извршување.

3.2.4.6 Res judicata и litispendencija. Суд што одлучува за признавање на странска судска одлука, по службена должност и по приговор на странките, внимава на тоа дали во иста правна работа или меѓу исти странки веќе е донесена домашна или странска правосилна одлука, како и дали меѓу исти странки и во иста правна работа веќе тече порано покрената постапка.

Ако во постапката за признавање судот утврди дека за истата работа и меѓу истите странки домашниот суд или друг орган веќе донел правосилна судска одлука, на странската судска одлука ќе ѝ биде ускратено признавањето и извршувањето.

Исто така странската судска одлука нема да биде признаена ако во Република Македонија за истата работа и меѓу истите странки веќе е донесена признаена странска судска одлука. Одредби за приговор *res judicata* содржат сите билатерални договори што го уредуваат прашањето за признавање и за извршување на странски судски одлуки, а тоа го предвидува и Законот за меѓународно приватно право.

Во случај кога судот што одлучува за признавањето ќе утврди дека за истата работа и меѓу истите странки тече постапка што е покрената пред постапката во која е донесена одлука која е предмет на признавање (литиспенденција), признавањето на странската судска одлука може да биде одбиено. Тогаш судот ќе застане со постапката на признавање и тоа до правосилно завршување на парницата што е во тек. Вакви одредби содржат повеќе билатерални договори.

3.2.4.7 Јавен поредок. Еден од условите за признавање е одлуката да не е во спротивност со јавниот поредок. Ова е општоприфатлив услов што е предвиден и во многу меѓународни договори. И покрај тоа што како институт на националното право е познат во секоја држава, што воедно спаѓа во правни стандарди, јавниот поредок не е прецизно дефиниран ниту во законодавството, ниту во теоријата, ниту во правото.

Во Законот за меѓународно приватно право¹⁵² се истакнува дека странската судска одлука нема да се признае ако дејството на нејзиното признавање е во спротивност со јавниот поредок на Република Македонија. Ова бара од судот внимателно и рестриktivно да го применува овој институт, што значи дека ќе го одбие признавањето на странска судска одлука поради повреда на јавниот поредок. Во пракса се ретки случаите кога судот се повикува на јавниот поредок.

3.2.4.8 Реципроцитет. Според начинот на настанување постои дипломатски реципроцитет, што се заснова на меѓународен договор или на владини изјави, потоа законски реципроцитет, каде што државите со своите закони гарантираат дека ќе ги признаваат судските одлуки на другите држави, и фактички реципроцитет, што се заснова на праксата од судовите на една држава да ги признаваат одлуките на друга држава, и обратно. Признавањето на странските судски одлуки во меѓународната пракса обично се заснова на договорената заемност или на фактичката заемност.

Доколку со странската држава не е договорен реципроцитет, домашниот суд што го врши признавањето поаѓа од претпоставката дека фактички реципроцитет во однос на признавањето со таа држава постои сè додека не се докаже спротивното. Таа законска претпоставка можат да ја побиваат учесниците во постапката, докажувајќи дека не постои реципроцитет, а и судот во случај на сомнение може да побара толкување од Министерството за правда. Треба да се има предвид дека реципроцитетот важи само во случај на признавање, но не и на извршување. Тоа значи дека признавањето на странски одлуки, на пример во статусни работи на домашни државјани, може да се заснова на претпоставка за постоење на реципроцитет (кај признавање на странска одлука во брачни спорови, спорови за утврдување и оспорување на татковство, прашањето за реципроцитет е ирелевантно), додека за судско извршување на странска одлука во имотни односи (парично побарување, предавање на ствари и др.) постоењето на реципроцитет е потребно да се утврди во секој конкретен случај.

Со Законот за меѓународно приватно право, кога се бара признавање на странска судска одлука во брачни спорови или во спорови што се однесуваат на утврдување или на оспорување на татковство или на мајчинство, како и кога признавање на странска судска одлука бара домашен државјанин, странската судска

---

¹⁵²Закон за меѓународно приватно право, „Службен весник на РМ“ бр. 87/2007 и 156/2010, член 107.

одлука може, со исполнување на останатите законски и договорни услови, да биде признаена и извршена, иако со одредената странска држава воопшто не постои реципроцитет.

3.2.5 Посебно за признавање и за извршување на странски судски одлуки во статусни работи

Со меѓународните договори, со кои е уредено признавање и извршување на странски судски одлуки, како и со Законот за меѓународно приватно право, посебно се третираат одлуките за лична состојба со кои настануваат промени на личната состојба на некое лице (одлука: за лишување и за враќање на деловна способност, за одземање на родителско право, за прогласување на исчезнато лице за умрено, за докажување на смрт, за развод и за поништување на брак, за посвојување, за старателство и др.) кои понатаму се запишуваат во матичните книги и другите регистри во државата чиј државјанин е лицето за чиј статус се работи.

Според субјективните критериуми, тука се работи за три вида на одлуки што можат да бидат предмет на признавање: признавање на одлука на странскиот суд за лична состојба на државјанинот на државата на признавање, признавање на одлука на странскиот суд за личен статус на државјанинот на државата чиј суд ја донел одлуката и признавање на одлуката на странскиот суд со која е одлучено за личната состојба на државјанинот на трета држава.

Секоја држава настојува самостојно да ги решава личните состојби на своите државјани и решавањето на нивните статусни прашања да го задржи исклучително во јурисдикција на своите судови. Меѓутоа, во повеќето меѓународни договори е предвидена можност судската одлука на една држава-договорничка, што се однесува на личниот статус на државјанинот на другата држава-договорничка, да биде признаена во таа друга држава. Во тој случај, покрај условите за признавање предвидени во договорите, се предвидува и дополнителен услов, односно тие одлуки ќе се признаат доколку не се во спротивност со прописите на државата на приемот, што би се примениле на тој правен однос за него да е решавано во државата на признавање или битно не се отстапува од тие прописи. Ова е воспоставено заради заштита на сопствените државјани бидејќи е можно со одлуката на странскиот суд да се даваат помалку права од оние што би ги уживале во сопствената држава со што би биле доведени во нерамноправна положба со другите државјани.

Одлуките на странските судови за личниот статус на своите државјани се признаваат во другите држави со помалку формалности за разлика од другите судски одлуки. Значи тука нема дополнителни услови, туку и постоечките услови за признавање се олеснети бидејќи се смета дека секоја држава може суверено и компетентно да уредува личен статус на сопствените државјани. Погolem дел од меѓународните договори предвидуваат дека правосилните судски одлуки на една држава-договорничка, што се однесуваат на личниот статус на државјаните на таа држава-договорничка, ќе се признаат во другата држава без никакво испитување. И Законот за меѓународно приватно право го поедноставува признавањето на такви одлуки бидејќи во тој случај не се испитуваат условите врзани со надлежноста, домашниот јавен поредок и реципроцитетот. Тоа значи и кога нема меѓународен договор, ниту фактички реципроцитет, судските одлуки што се однесуваат на личниот статус на нејзините сопствени државјани ќе бидат признаени во Република Македонија.

Кога странска судска одлука се однесува на личната состојба (статусот) на странците кои не се државјани на државата што ја донела одлуката, ниту државјани на државата што ја признава одлуката, таква одлука ќе биде признаена само ако ги исполнува условите за признавање во државата чии државјани се лицата за чие признавање се работи. Овде се работи за судска одлука што се однесува на личен или семеен статус на државјаните на трета држава, па на условите за признавање се применува правото на третата држава. Така предвидуваат меѓународните договори со Чешка и со Словачка, со Франција, со Грција, со Кипар, со Полска и со други.

3.2.6 Постапка за признавање и за извршување на странска судска одлука

Законот за меѓународно приватно право содржи одредби за постапката за признавање и за извршување на странски судски одлуки, како и на странски арбитражни одлуки.

Билатералните меѓународни договори многу ретко содржат одредби за постапката за признавање и за извршување на странски судски одлуки, освен договорот со Бугарија.

Според јурисдикциското право,¹⁵³ за признавање и за извршување на странска судска одлука месно е надлежен секој стварно надлежен суд, односно судот на чие подрачје треба да се спроведе постапката за признавање и за извршување.

Постапката за признавање и за извршување се спроведува според прописите на замолената држава, што значи дека суд во Република Македонија ќе го применува националното законодавство. Кога се работи само за признавање на странска судска одлука, судот ќе ја спроведе вонпарничната постапка, а доколку се бара и непосредно извршување на странска судска одлука, судот ќе ја спроведе извршната постапка. Значи не треба секогаш да се водат две постапки: за признавање (делибациони) и за извршување (извршни). Делибациони постапки се водат како посебни постапки само тогаш кога станува збор за самостојно признавање на странска одлука, на пр. развод на брак и др.

Со признавањето, странската судска одлука се изедначува со домашната во поглед на своето дејство, па и во поглед на извршноста. Тоа значи дека во постапката на извршување странките треба да имаат иста положба и права без оглед на тоа дали таа се води врз основа на странска или на домашна извршна исправа.

Предлогот за признавање и за извршување го поднесува овластениот учесник (за признавање на странска судска одлука во работи што се однесуваат на лична состојба (статус) може да бара секој кој има правен интерес за тоа) и притоа, како што е предвидено во меѓународните договори, приложува: странска одлука во целост, во оригинал или заверен препис од кој се гледа нејзината правосилност, документ врз чија основа може да се утврди дека одлуката била врачена или соопштена, односно странката која не учествувала во постапката дека била уредно и благовремено повикана, доказ врз чија основа може да се утврди дека одлуката не може да се побие со редовен правен лек и дека станала извршна на територијата на државата која ја донела.

Подносителот на барањето, кон предлогот за признавање на странска судска одлука, е должен да приложи странска судска одлука во оригинал или заверен препис и да приложи потврда од надлежниот странски суд, односно друг орган за правосилноста на одлуката според правото на државата во која е донесена.¹⁵⁴

---

¹⁵³Закон за меѓународно приватно право, „Службен весник на РМ“ бр. 87/2007 и 156/2010, член 112.

¹⁵⁴Закон за меѓународно приватно право, „Службен весник на РМ“ бр. 87/2007 и 156/2010, член 111.

Судот кој расправа за признавање на странска судска одлука не се впушта во испитување на содржината на одлуката, ниту навлегува во прашањето на законитоста или правилноста на странска судска одлука, туку мора да се ограничи на испитување дали се исполнети со законот пропишаните претпоставки за признавање. Недопустливо е испитување на суштината (меритум) на странската судска одлука. И според билатералните договори, суд кој одлучува за предлогот за признавање и за извршување се ограничува само на тоа дали се исполнети условите за признавање и за извршување, таксативно наброени во самиот договор. Пред да одлучи за барањето за признавање и за извршување, судот треба на другиот учесник (противникот) да му даде можност да се изјасни за барањето, не впуштајќи се во мериторно преиспитување на одлуката, но може ако треба да бара објаснување од странскиот суд и од странката.

Признаена одлука на странски суд се изедначува со одлука на суд во Република Македонија од моментот кога станала правосилна во државата во која е донесена, така што решението за признавање има декларативно дејство. Против тоа решение странките можат да изјават жалба до второстепениот суд во рок од 5 дена од приемот на решението.

ДЕЛ IV

4. КРИВИЧНО-ПРАВНИ ОДНОСИ

Меѓународната правна помош во кривичните предмети се состои во доставување на писмени акти (обвинителни акти, покани, одлуки), како и други материјали и предмети во извршување на одделни процесни, односно истражни дејствија (прибавување на исправи, сослушување на сведоци или вешти лица, вршење на увид, претрес на простории и лица, заплена на предмети), дејства по замолница од странски суд, а пошироко опфаќа и екстрадиција, пренос (трансфер) на кривичната постапка, како и меѓународен трансфер на осудени.¹⁵⁵

4.1 МЕЃУНАРОДНА ПРАВНА ПОМОШ ВО КРИВИЧНИ ПРЕДМЕТИ

4.1.1 Правни извори

Правните извори и основот за давање на меѓународна правна помош во кривичните предмети се содржани во билатералните и во мултилатералните меѓународни договори, во националното законодавство, во Законот за меѓународна соработка во кривична материја.¹⁵⁶ Законот пропишува четири видови меѓународна соработка: меѓународна правна помош; преземање и отстапување на кривично гонење; екстрадиција, и извршување на кривични пресуди и трансфер на осудени лица¹⁵⁷ за кои ќе стане збор во натамошниот текст од овој труд.

Степенот на меѓународната правосудна соработка во казнената област во последниве децении добива нови размери, што веќе одамна ги надминаа рамките што се регулирани со одредбите на стариот Законот за кривичната постапка,¹⁵⁸ така што се наметна потребата од донесување на нов закон што ќе ја регулира меѓународната правна соработка. Донесувањето на предложениот закон е последица и на определбата на Република Македонија за интегрирање во европските текови, а посебно во процесот на евроинтеграција, поради што е неопходно усогласување на нашето казнено законодавство со законодавствата на развиените европски држави, како и потребата за

---

¹⁵⁵Todorovic,V, Pravosudna megunarodna pomoc, Projuris, Beograd,2005,str.93

¹⁵⁶Закон за меѓународна соработка во кривична материја („Службен весник на РМ“ бр. 124/2010) стапи на сила на 1 декември 2013 година.

¹⁵⁷Закон за меѓународна соработка во кривична материја („Службен весник на РМ“ бр. 124/2010) , чл.4

¹⁵⁸Закон за кривична постапка („Службен весник на РМ“ бр.150./10) стапи на сила на 1 декември 2013 година.

имплементирање на одредбите од повеќето меѓународни конвенции, што Република Македонија во изминатиов период ги ратификува и тие станаа составен дел на правниот поредок на нашата држава.

Напоредно со развојот на процесот на интеграција на европските држави и меѓусебната соработка, со појавата на европското кривично право и востановување на меѓународните кривични судови, на една страна, и експанзијата на кривични дела со странски елементи, дојде до значително зголемување на барањата за заемна соработка меѓу државите и до конституирање на правото на меѓународна соработка како посебна гранка во рамките на меѓународното кривично право, што едновременно е и причина за донесување на овој Закон.

Меѓународни билатерални договори. Република Македонија ја обврзуваат многубројни меѓународни билатерални договори што се однесуваат на меѓународна правна помош во кривичните предмети во најширока смисла. Некои се однесуваат на правна помош во потесна смисла, некои само на екстрадиција, некои на двата вида правна помош, додека некои од тие договори содржат одредби за отстапување и за преземање на кривично гонење и за извршување на судски одлуки во кривичните предмети.

Меѓународната правна помош во потесна смисла се состои во изведување на одделни процесни дејствија во кривичната постапка и доставување и прием на судски писмени акти (за другите видови на правна соработка во кривичните предмети ќе стане збор подоцна), што ја уредуваат многубројни билатерални меѓународни договори.

Дел од овие договори се договорите што се преземени како републички прописи во согласност со член 5 од Уставниот закон за спроведување на Уставот на Република Македонија и билатералните договори што ги склучила Република Македонија од прогласување на нејзината независност.¹⁵⁹

Меѓународни мултилатерални договори. Од мултилатералните и регионалните меѓународни договори, во рамките на Советот на Европа, што ја уредуваат оваа област е **Европската конвенција за меѓусебно давање правна помош во кривични предмети од 20 април 1959 година** со дополнителните протоколи од 18 март 1978 година и од 8 ноември 2001 година, која ја прифатија сите држави-членки на Советот на Европа. Државите-членки на оваа Конвенција се обврзаа дека една на друга ќе си даваат најширока можна правна помош во сите кривично-

---

¹⁵⁹Види Прилог 1 и Прилог 2.

правни постапки што, пред сè, се однесуваат на: доставување на процесни акти и судски одлуки и тоа, по правило, со непосредна достава до примателот, повикување пред судот на сведоци, вешти лица и лица против кои се води кривична постапка, размена на податоци од казнената евиденција, доставување и извршување на замолници, размена на известувања за пресуди итн. Конвенцијата не се применува на извршување на одлуки за апсење како ни врз извршување на кривични пресуди, а исто така ниту на правна помош во врска со воени кривични дела. Според оваа Конвенција правната помош може да се одбие ако барањето се однесува на политички кривични дела или на дела поврзани со тие дела, или на фискални кривични дела. Дополнителниот протокол од 1978 година, меѓутоа, ги вклучува фискалните кривични дела предвидувајќи дека државите-членки нема да го одбијат давањето на правна помош според Конвенцијата само поради тоа што барањето се однесува на кривично дело од фискална природа. Според Дополнителниот протокол од 17 март 1978 година (Стразбур), Конвенцијата ќе се применува и врз достава на акти што имаат цел: извршување на казна, наплата на парична казна или плаќање на трошоци за постапката, како и на мерки што се однесуваат на: одложување на изречена казна или на нејзино извршување, условно ослободување, одложување на почетокот на извршување на казната или прекинување на нејзиното извршување (член 3 од Протоколот). Вториот дополнителен протокол од 2001 година врши обемна ревизија на Конвенцијата од 1959 година предвидувајќи пошироки, технолошки нови и современи форми и методи на правна помош во кривичните предмети: привремен трансфер на лице лишено од слобода на територија на земјата-молителка, сослушување на сведок или вешто лице преку видеоконференција, сослушување преку телефонска конференциска врска, следење на осомничен надвор од територијата на државата-членка, соработка во водење тајни истраги, формирање на заеднички истражни тимови, договарање на мерки за заштита на сведок, доставување и заштита на лични податоци и др.¹⁶⁰

---

¹⁶⁰Европска конвенција за меѓусебно давање на правна помош во кривичните предмети – CETS No. 030 (European Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters), стапила на сила на 20 април 1959 година. Ја применуваат сите држави-членки на Советот на Европа, освен Сан Марино кој сè уште не ја ратификувал, а во Република Македонија ратификувана е на 28.7.1999 година, а е на сила од 26 декември 1999 година. Дополнителниот протокол кон Конвенцијата го прифатија повеќе држави-членки на Советот на Европа, а за Република Македонија е ратификуван на 28.7.1999 год. и стапи на сила на 26.10.1999 година. Вториот дополнителен протокол кон Конвенцијата досега го ратификувале повеќе држави и стапи на сила на 1 февруари 2004 година. Република Македонија го ратификуваше на 16.12.2008 година и стапи на сила на 1.4.2009 година.

Во државите-членки на Европската унија правната помош во кривични предмети ја уредува Конвенцијата за заемна правна помош во кривичните предмети меѓу државите-членки на Европската унија од 29 мај 2000 година со Протоколот од 16 октомври 2001 година. Целта на Конвенцијата е да ја подобри кривично - правната соработка меѓу државите-членки на Европската унија, а особено имплементацијата на Европската конвенција за меѓусебно давање на правна помош во кривичните предмети од 20 април 1959 година со протоколите и одредбите на Шенгенската спогодба што се однесуваат на кривично - правната соработка. Барањата за заемна правна помош, по правило, директно се разменуваат меѓу надлежните судски органи. Како посебни форми на правна помош во кривичните предмети Конвенцијата наведува: привремен трансфер на лица притворени заради истрага, судска расправа преку видео-конференција, контролирање на испораки, формирање на заеднички истражни тимови и водење на заеднички истраги, прислушување и пресретнување на телекомуникации, заштита на личните податоци итн. Конвенцијата е дополнета со Протоколот од 2001 година што има цел преземање на дополнителни мерки на полето на заемна помош во кривичните предмети заради спротивставување, пред сè, на растечкиот тероризам, на организираниот криминал, на перењето на пари и на финансискиот криминал.¹⁶¹

Соработката на европските земји во кривично - правната област е подобрена со меѓународните регионални спогодби и други документи за сузбивање на прекуграничниот криминал, организиран криминал и корупција, склучени во рамките на Иницијативата за соработка во Југоисточна Европа (SECI), во рамките на Групата на држави за борба против корупција (GRECO) итн. Кривично - правната конвенција за корупција на Советот на Европа од 1999 година содржи посебни одредби за меѓународната правна помош. Одредбите за меѓународна правна помош во кривичните предмети се содржани во многу други повеќестрани договори, а особено во билатералните договори за правна помош, па и во некои конзуларни конвенции.

Со Европска конвенција за надзор на условно осудените или условно ослободените лица од 1964 година предвидена е соработка на државите - членки и

---

¹⁶¹Со посебен правен акт – Заедничка акција од 20 јуни 1998 година (“Official Journal” L 191, 07/07/1998), Советот на Европската унија ја основа Европската мрежа на судови – „European Judicial Network“ заради меѓународна соработка, пред сè, на планот на борбата против сериозен криминал, посебно организираниот криминал, корупција, трговија со дрога и тероризам. Истовремено е регулирана работата и на Европската мрежа за превенција на криминалитет со Одлука на Советот од 28 мај 2001 година („Official Journal“ L 153, 08/06/2001). Со Одлука на Советот на ЕУ од 28 февруари 2002 година е востановена и детално регулирана мрежата за правна соработка Eurojust („Official Journal“ L 063, 06/03/2002) со цел засилување на борбата против тешките форми на криминал.

меѓусебна помош во ресоцијализацијата на осудените лица. Правната помош во секоја кривична постапка се должни да ја даваат и државите-членки на Конвенцијата против тортура и други сурови, нечовечки и понижувачки казни и постапки од 10 декември 1984 година (од 1991 година е на сила и во поранешна Југославија) во поглед на кривичните дела предвидени со таа Конвенција. Конвенцијата на Обединетите нации против незаконски промет со наркотични дроги и психотропни супстанции од 20 декември 1988 година содржи посебни одредби за заемна правна помош на државите-членки во истраги, гонење и судски постапки што се однесуваат на незаконско производство, побарување и промет на наркотични дроги и психотропни супстанции (член 7 и др.). Меѓународната Конвенција против ангажирање на платеници од 1989 година содржи одредби за меѓународна правна помош и екстрадиција (чл. 13 и 15).

Меѓународни конвенции против тероризмот. Бројни мултилатерални меѓународни договори против тероризмот, особено оние склучени во последниве години, содржат одредби за меѓудржавна правна помош.¹⁶² Меѓународната Конвенција

---

¹⁶²Листата на меѓународни конвенции и протоколи што се однесуваат на тероризам (според номенклатурата на Обединетите нации и Европската унија) изгледа вака: (1) Конвенција за кривични дела и некои други акти извршени во воздухоплови од 14 септември 1963 год. (Токио), (2) Конвенција за сузбивање на незаконско грабнување на воздухоплови од 16 декември 1970 год. (Хаг), (3) Конвенција за сузбивање на незаконски акти вперени против безбедноста на цивилното воздухопловство од 23 септември 1971 год. (Монтреал), (4) Конвенција за спречување и казнување на кривичните дела против лица под дипломатска заштита, вклучувајќи и дипломатски агенти од 14 декември 1973 год., (5) Европска конвенција за сузбивање на тероризмот од 27 јануари 1977 год., (6) Меѓународна Конвенција против земање на заложници од 17 декември 1979 год., (7) Конвенција за физичка заштита на нуклеарниот материјал од 26 октомври 1979 год., (8) Протокол за сузбивање на незаконски акти на аеродромите кои служат за меѓународно цивилно воздухопловство, со кој се дополнува Конвенцијата за сузбивање на незаконските акти вперени против безбедноста на цивилното воздухопловство од 24 февруари 1988 год., (9) Конвенција за сузбивање на незаконските акти вперени против безбедноста на поморско пловење, Рим, 10 март 1988 год., (10) Протокол за сузбивање на незаконските акти против безбедноста на фиксните платформи во континенталното море од 10 март 1988 год., (11) Конвенција за обележување на пластичен експлозив со цел негово откривање од 1 март 1991 год., (12) Меѓународна конвенција за спречување на напад со терористички бомби од 15 декември 1997 год., (13) Меѓународна конвенција за забрана на финансирање на тероризам од 9 декември 1999 година. Така и *Todorovoc, V Pravosudna megunarodna pomos, 2005, str 95-101.*

Кон тоа се додаваат и некои поважни регионални меѓународни конвенции: (14) Арапска конвенција за забрана на тероризмот што ја донесе Лигата на арапските држави во Каиро на 22 април 1998 год., (15) Конвенција за борба против тероризмот што ја усвои Организацијата на исламската конференција на 1 јули 1999 год., (16) Конвенција за спречување и казнување на актите на тероризмот што ја донесе Организацијата на Американските Држави на 2 февруари 1971 год. во Вашингтон, (17) Конвенција за превенција и борба против тероризмот усвоена од страна на Организацијата на афричкото единство во Алжир на 14 јули 1999 год., (18) Регионална конвенција за забрана на тероризмот од 4 ноември 1987 год. што стапила на сила на 22 август 1988 год., усвоена во Катманду од страна на организацијата СААРЦ (SAARC) чии членки се: Бангладеш, Бутан, Индија, Малдиви, Пакистан и Шри Ланка) и (19) Договор за соработка меѓу државите-членки на Заедницата на независни држави во борбата против тероризмот, склучен во Минск на 4 јуни 1999 година. На таа листа треба да се додадат и најновите – во Обединетите нации е усвоена (20) Меѓународна конвенција за спречување на актите на нуклеарниот тероризам од 13 април 2005 година, а во Советот на Европа (21) Конвенција на Советот на Европа за превенција на тероризмот од 16 мај 2005 година, како и (22) Конвенција на Советот на Европа

за спречување на финансирање на тероризмот од 1999 година востановува меѓународна правосудна соработка меѓу државите со цел гонење и казнување на лице кое, на кој било начин, непосредно или посредно, незаконски и намерно, ќе обезбеди или собере средства со намера да ги употреби или знаејќи дека друг ќе ги употреби за вршење на кривични дела од терористички карактер или друго дело чија цел е да предизвика смрт или потешка телесна повреда на лице со цел заплашување, присилување или учена на некоја држава, влада или меѓународна организација. Конвенцијата од чл. 11 до чл. 16 предвидува тесна меѓудржавна соработка заради откривање, гонење и казнување на горенаведените кривични дела (кривична истрага, екстрадиција, идентификација, сведочење и др.). Одредбите за правната помош се содржани и во член 8 од Европската конвенција за сузбивање на тероризмот (1977), член 11 од Конвенцијата за физичка заштита на нуклеарниот материјал (1979), член 9 од Меѓународната конвенција против земањето на заложници (1979), член 16 од Конвенцијата за безбедноста на персоналот на Обединетите нации и придружниот персонал (1994), чл. 12 и чл. 13 од Конвенцијата за сузбивање на незаконските акти вперени против безбедноста на поморското пловење (1988). За остварување на меѓународната кривично - правна помош значајна е и Конвенција за кривичните дела и некои други акти извршени во воздухоплови од 14 септември 1963 година (Конвенција од Токио) што му дава на капетанот на воздухопловот широки овластувања во однос на лицето за кое ќе се посомнева дека ќе изврши кривично дело со кое се загрозува безбедноста на воздухопловот и безбедноста на патниците (чл. 6, чл. 7 и др.), а воедно предвидува овластувања и обврски на државите-договорнички во случај кога таквото лице ќе биде истоварено на нивната територија, што подразбира блиска кривично-правна соработка на државите-договорнички. Исто така и Конвенцијата за сузбивање на незаконските акти вперени против безбедноста на цивилното воздухопловство од 23 септември 1971 година (Конвенција од Монреал) предвидува кривично - правна соработка на државите, а посебно давање на т.н. мала кривично - правна помош (член 11).

Конвенцијата на Обединетите нации против организираниот криминал од 2000 година, со своите три протоколи, содржи бројни одредби за правосудната кривично-правна соработка меѓу државите. Покрај одредбите за екстрадиција, трансферот на осудените лица и трансферот на кривичната постапка, за кои подоцна ќе

за перењето на пари, пронаоѓање, заплenuвање и конфискација на приходи од криминалот и финансирање на тероризмот од 16 мај 2005 година.

стане збор, Конвенцијата востановува меѓународна соработка со цел конфискација (член 13), а ја уредува и меѓународната правна помош со цел спроведување на одредбите од Конвенцијата (член 18), заеднички истраги (член 19), заштита на сведоци (член 24) и меѓудржавна полициска соработка (член 27).

Меѓународни конвенции против корупцијата и финансискиот криминал.

Сите антикоруптивни конвенции, освен екстрадицијата, поблиску ги уредуваат и прашањата на меѓународната казнено-правна помош во врска со откривањето, гонењето и казнувањето на делата на корупција: чл. 25 – 26 од Кривично - правната конвенција за корупција (1999), член 9 од Конвенцијата на Европската унија за борба против корупција во која се вклучени службениците на европските заедници и службениците на државите-членки на Европската унија (1997), член 9 од Конвенцијата на OECD против подмитување на странски јавни службеници во меѓународните деловни трансакции (1997), Конвенција на Советот на Европа за перење на пари, откривање, заплена и конфискација на имотна корист прибавена со кривично дело (1990), што има посебно Поглавје (III) за меѓународна соработка (чл. 7 – 35), што се однесува на: истражна помош во пронаоѓање на средства, приходи и имот, што подлежат на конфискација (член 8), определување на привремени мерки за замрзнување и заплена на имот (чл. 11 – 12), конфискација по замолница (член 13 и др.). Конвенцијата детално уредува и други бројни прашања: достава на документи (член 21), содржина на замолницата (член 27), одбивање на правната помош (член 18), одредби за трошоците (член 34), за надоместок на штета (член 35), за признавање на странски судски одлуки (член 22), за укинување на екстрадиција итн. Детални одредби за правосудна меѓународна соработка содржи и подоцнежниот меѓународен документ на Советот на Европа во таа област – Конвенција за перење на пари, откривање, заплена и конфискација на приходи од казниво дело и финансирање на тероризам од 16 мај 2005 година.¹⁶³ Конвенцијата на Обединетите нации против корупцијата¹⁶⁴ широко и детално ја уредува меѓународната кривично - правна соработка на државите во борба против корупцијата (чл. 43 – 50).

Меѓународни конвенции против компјутерскиот криминал, т.е. Конвенција за сајбер криминалот (2001 год., со Протоколот од 2003 год.) од чл. 23 до чл. 35 детално се уредени поединостите на меѓународната и друга правна соработка

---

¹⁶³Council of Europe Treaty Series – No. 198.

¹⁶⁴Конвенција на Обединетите нации против корупцијата – United Nations Convention against Corruption, склучена е на 31 октомври 2003 година, стапува на сила на 14 декември 2005 година.

во оневозможување на злоупотреби на информатичка технологија и компјутерски системи.

Државите во другите светски региони настојуваа, по примерот на Европа, договорно да ја уредат меѓусебната соработка во кривичните предмети. Така државите на Јужна и на Северна Америка, во рамките на својата Организација на Американските Држави (САД), на 23 мај 1992 година во местото Насау, Бахами, склучија Интерамериканска конвенција за заемна правна помош во кривичните предмети, што е на сила од 14 април 1996 година.

На глобално светско ниво не постојат конвенции за правна помош во кривични предмети, но Обединетите нации во 1990 година понудија модел на билатерален договор за правна помош во кривични предмети со цел тој да биде користен во подготовка на регионални меѓународни конвенции.¹⁶⁵

Во повеќе земји меѓународната правна помош во кривичните предмети е уредена со посебен закон, како што е случај во: Австрија, Швајцарија, Германија, Аргентина, Унгарија, а од 2004 година и во Република Хрватска.¹⁶⁶

4.1.2 Предмет и обем на кривично-правна помош

Правната помош во кривичните предмети опфаќа¹⁶⁷ извршување на одделни процесни дејствија во водењето на постапката и доставување на списите и актите во врска со кривичната постапка. Во првата активност станува збор за вршење на истражни и други процесни дејствија: распит на обвинетиот, сослушување на сведоци

---

¹⁶⁵Обединетите нации со Резолуција број 45/117 од 14 декември 1990 год. го усвоија моделот на договорот за меѓусебна помош во кривичните предмети, што резултира од т.н. Милански план за дејствување, усвоен на Седмиот конгрес на ОН за спречување на криминалот и третирање на престапниците, одржан во Милано, од 26 август до 6 септември 1985 година. Истовремено се усвоени и модел на договорот за екстрадиција и модел на договорот за трансфер на постапката во кривичните предмети.

¹⁶⁶Австрија на 4 декември 1979 година го донесе Сојузниот закон за екстрадиција и давање на правна помош во кривичните предмети, Швајцарија на 20 март 1981 година го усвои Сојузниот закон за меѓународна правна помош во кривичните предмети (Rechtshilfegesetz, IRSG), со 112 члена, стапил на сила на 1 јануари 1983 година, а Германија на 23 декември 1982 година го донесе Законот за меѓународна правна помош во кривичните предмети (Gesetz über die internationale Rechtshilfe in Strafsachen) со 86 члена на Законот. Аргентина во 1996 година го усвои обемниот Закон за меѓународна кривично-правна соработка (125 члена), а во истата година е донесен и унгарскиот Закон за меѓународна кривично - правна помош. Хрватското собрание на 3 декември 2004 година го усвои Законот за меѓународна правна помош во кривичните предмети (84 члена од Законот), што стапи на сила на 1 јули 2005 година. Во Босна и Херцеговина високиот претставник на меѓународната заедница на 23 мај 2002 година го донесе меѓуентитетскиот Закон за правната помош и службена соработка во кривичните предмети меѓу Федерацијата на Босна и Херцеговина, Република Српска и Брчко дистриктот на Босна и Херцеговина.

¹⁶⁷Законот за меѓународна соработка во кривични предмети, „Службен весник на РМ“ бр. 124/2010, во сила на 1 декември 2013 година, член 15.

и вешти лица, попис на предмети, увид, пронаоѓање на доказни средства, пред сè, претрес на простории и на лица, заплена на предмети, транзит преку домашната територија и др. Во втората активност се работи за врачување на пишани документи и доказни материјали, размена на изводи од казнениот регистар, давање на известувања за лични и други податоци за домашни државјани кои се учесници во кривичната постапка во државата што бара правна помош. Меѓународните договори предвидуваат можност за присуство на органите на државата-молителка, на нивно барање, при изведувањето на одделните процесни дејствија пред судот на замолената држава со тенденција да им се удоволи на таквите барања со цел поголема ефикасност и економичност на постапката. Така Дополнителниот протокол кон Европската конвенција за меѓусебно давање на правна помош во кривичните предмети од 8 ноември 2001 година предвидува „барањето за присуство на таквите органи или заинтересирани лица не треба да биде одбиено, доколку таквото присуство веројатно би придонело кон задоволувањето на барањето за правна помош и тоа на начин кој повеќе им одговара на потребите на државата-молителка и врз основа на тоа би се избегнала потребата за поднесување на дополнителни барања за давање на правна помош“ (член 2). Одредба за присуство на службени лица при преземање на дејствија е предвидена и во Законот за меѓународна соработка во кривична материја¹⁶⁸.

Во многу билатерални договори предвидена е можност државата во која се води кривичната постапка да побара и да ги добие од странската држава пишаните материјали, акти, предмети, списи или исправи што можат да послужат како доказно средство во кривичната постапка и да ги врати по употребата. Билатералните договори предвидуваат и привремено предавање и трансфер на притворено лице-сведокот заради сослушување во државата-молителка со тоа што тој по сослушувањето неодложно да ѝ биде вратен на замолената држава.¹⁶⁹ Некои билатерални договори ги уредуваат условите за доброволно заминување на лицата во државата-молителка заради сослушување во својство на сведоци или вешти лица, со гаранција за личната слобода

---

¹⁶⁸Законот за меѓународна соработка во кривични предмети, „Службен весник на РМ“ бр. 124/2010, во сила на 1 декември 2013 година, чл.22.

¹⁶⁹Член 14 од Договорот за правна помош во кривичните предмети со Австрија, чл. 31 - 32 од Договорот за правна помош во кривичните предмети со Кипар, член 6 од Договорот за правна помош во кривичните предмети со Германија.

и надоместок на патните трошоци, како и на трошоците за престој и правично обесштетување на товарот на таа држава.¹⁷⁰

Мултилатералните конвенции што ја востановуваат меѓународната кривично-правна заштита на одделните добра им наложуваат на државите-договорнички една на друга, во врска со тоа, да си даваат правна помош. Така веќе спомнатата Конвенција против тортурата и другите сурови, нечовечки или понижувачки казни и постапки од 10 декември 1984 година ги обврзува државите-членки да си „даваат едните на другите најширока можна правна помош во секоја кривична постапка во врска со кривичните дела од член 4 вклучувајќи го и доставувањето на сите доказни средства со кои располагаат и што се потребни заради постапката (член 9). Слично предвидува и Конвенцијата за физичка заштита на нуклеарниот материјал од 1979 година кај гонењето за кривични дела со кои се загрозува безбедноста на нуклеарниот материјал, потоа Конвенцијата на Обединетите нации за правото на морето од 10 декември 1982 година, кога е во прашање гонење за кривични дела што потпаѓаат под поимот на пиратство и др. Современите меѓународни договори за спречување на тероризмот и организираниот криминал ги ставаат во фокус кривично - правните помагања, покрај непосредните извршители на кривичните дела и нивните соучесници, и сето она што на кој било начин овозможува, развива или ја поттикнува таквата криминална дејност, како што се: сомнителни финансиски трансакции, текови на парите, работење на фирмите чии сопственици се потенцијални финансиери на криминална дејност, информации за општествени ентитети од кои се регрутираат потенцијални терористи и други криминалци итн.¹⁷¹

Конвенцијата на Обединетите нации против корупцијата (2003) во членот 46 предвидува државите-договорнички да си даваат едната на другата најширока можна правна помош во истрагата, во кривичното гонење и во судските постапки во врска со кривичните дела предвидени со таа Конвенција, наведувајќи: 1) сведочење или давање на исказ, 2) доставување на судски документи, 3) извршување на претрес и заплена, како и замрзнување на имот, 4) преглед на предмети и на самото место, 5) давање на информации, доказен материјал и давање на стручни оценки, 6) прибавување на

---

¹⁷⁰Член 20 – 30 од Конвенцијата со Белгија, чл. 11 – 13 од Конвенцијата со Франција, член 36 од Конвенцијата за заемните правни односи со Грција, член 7 од Договорот за правна помош во кривичните предмети со Германија и др.

¹⁷¹Така и Todorovoc, V Pravosudna megunarodna pomoc, 2005, str 102-104.

оригинали или заверени копии од релевантните документи или списи, вклучувајќи државни, банкарски, финансиски и деловни списи, 7) идентификување или потраги за средства здобиени од криминал, за имот, за орудија или за други предмети за потребите за изведување на докази, 8) олеснување на доброволното појавување на лицата во државата-договорничка што го испраќа барањето, 9) секој друг вид на помош што не е во спротивност со внатрешното законодавство на државата-договорничка на која ѝ се испраќа барањето, 10) идентификување, замрзнување и потрага на средства здобиени со вршење на кривични дела и 11) поврат на средства во согласност со посебното поглавје од Конвенцијата.

Најновите мултилатерални конвенции, уважувајќи ја можноста на современата технологија, ги прошируваат методологијата, обемот и разновидноста на кривично-правната помош. Така Конвенцијата за заемна помош во кривичните предмети меѓу државите-членки на Европската унија од 29 мај 2000 година со прислушкување на телекомуникациите воведува и пресретнување на телекомуникациите како што се: писмата испратени по факс, електронската пошта и други интернет-содржини (член 17 – 20).

Дополнителниот протокол кон Европската конвенција за меѓусебно давање на правна помош во кривичните предмети (2001) предвидува нови видови на сослушување: сослушување преку видеоконференција (член 9) и сослушување преку телефонска конференциска врска (член 10) со кои се овозможува земање на правно релевантна изјава и од лице кое не е присутно во судската сала, туку се наоѓа во друга држава. Овој Протокол, во тежнение да се спротивстави на непредвидливиот и на разурнувачкиот криминал на модерното време, сакајќи да поттикне ефикасност во откривањето и во судското гонење на сторителите на кривичните дела и да им даде заштита на оштетените лица, предвидува и доставување до друга држава, без претходно испратеното барање, на непосредни информации до кои надлежните органи на една држава ќе дојдат во рамките на сопствените истраги или други независни судски постапки (член 11), потоа пропишува враќање на предметите употребени за извршување на кривичното дело на нивните законски сопственици во друга држава (член 12), ја отстранува формалната процедура во доставувањето на судските писмени акти и воведува можност за непосредно доставување преку пошта до лицето на територијата на друга држава, предвидува полициско следење на сомнителното лице и надвор од територијата на матичната држава (член 17), контролирање на испораката на

стоки, услуги и деловни трансакции, водење на тајни истраги во кои истражникот е заштитен со таен или лажен идентитет (член 19), како и формирање на заеднички истражни тимови заради водење на истрага на територија на повеќе држави (член 20).

4.1.3 Замошница за меѓународна кривично - правна помош

Зависно од предметот на меѓународната правна помош, оваа замошница може да се појави во вид на: 1) замошница за изведување на процесни дејствија и 2) замошница за доставување на писмени акти.

4.1.3.1 Содржина на замошницата за меѓународна кривично - правна помош е уредена во Законот за меѓународна соработка во кривични предмети¹⁷² и во некои билатерални договори.¹⁷³

Земено генерално, замошницата треба да содржи: (1) податоци за идентитетот на бараателот на правната помош (назив и седиште на судот, обвинителството, односно органот што ја бара правната помош, како и назначување на државата-мошнителка), (2) податоци за идентитетот на замошената држава и називот и местото на органот до кој се испраќа замошницата, (3) податоци за правниот основ за давање на меѓународна правна помош (меѓународен договор, закон), (4) податоци што прецизно го опишуваат предметот, дејствието и причините за меѓународната правна помош што се бара (предмет на замошницата, на пр. сослушување на сведок, негово својство и прашања што треба да му се постават), (5) податоци за кривичното дело за кое се однесува замошницата (законски назив и краток фактички и правен опис на кривичното дело со назнака на местото и времето на извршување, правната оценка на кривичното дело, ознака на кривичниот предмет), (6) податоци за лицето во однос на кое се бара меѓународна правна помош (име и презиме, година на раѓањето, име на родителите, државјанство, занимање и адреса, име и адреса на евентуалниот бранител).¹⁷⁴ Некои од овие податоци, по самата природа на работите, ќе останат или ќе бидат додадени,

---

¹⁷²Законот за меѓународна соработка во кривични предмети, „Службен весник на РМ“ бр. 124/2010, во сила на 1 декември 2013 година, чл.16.

¹⁷³Договор за правна соработка во граѓанските и кривичните предмети меѓу Република Македонија и Република Турција, ратификуван на 14. 5. 1997 год. стапи на сила на 28. 8.2000 год. (“Службен весник на РМ, бр.23/97), чл. 26.

¹⁷⁴Европската конвенција за меѓусебно давање на правна помош во кривичните предмети од 1959 година предвидува замошницата за правна помош да ги содржи следниве податоци: а) назив на органот од кој потекнува барањето, б) предмет и основ на барањето, в) ако е можно, идентитет и државјанство на даденото лице, г) име и адреса на примателот, ако е потребно и д) назнака на обвинителниот акт и краток опис на делото (член 14).

зависно од видот на замолницата, т.е. од предметот на меѓународната правна помош. Кога замолницата се однесува на доставување на судски одлуки, поднесоци, исправи и др. нема потреба за прецизирање на деталите како кај изведување на одделните процесни дејствија.

Треба да се има предвид дека во поканата до сведокот или до вештото лице потребно е да се наведе дека им припаѓа паричен надоместок (патни трошоци и трошоци за сместување); овие лица ја уживаат истата заштита наведена кај поканата до обвинетото лице. Во случај на барање на известување за прописите што важеле или што важат на територијата на замолената држава, потребно е, по можност, што попрецизно да се даде известување за називите на овие прописи, како и податоците за времето во кое се претпоставува дека тие важеле; во случај на барање на извод од казнената евиденција, потребно е да се наведат што повеќе податоци за лицето во поглед на кое се бара тоа и да се наведе за која цел се бараат овие податоци; во случај на барање на писмени документи и други предмети во рамките на кривичната постапка во државата-молителка, потребно е, по можност, да се прецизираат, односно да се специфицираат документите и предметите. Во замолницата за привремено предавање на лице (на пр. заради сослушување во својство на сведок) кое во замолената држава е лишено од слобода, потребно е да се наведат што повеќе податоци за тоа лице, да се наведе за кои цели се бара негово привремено предавање, да се гарантира дека ќе биде задржано во притвор и вратено на државата од која е побарано неговото предавање; да се укаже дека органот што го бара овој вид правна помош ќе ги сноси трошоците за доведување на лицето. Во замолницата за претрес на лице или простории или заплена на предмети потребно е да се приложи и примерок од одлуката на органот што замолува за ова дејствие.

Од мултилатералните конвенции, содржината на замолницата/барањето за правна помош посебно ја прецизира Конвенцијата на ОН против корупцијата, замолницата, според членот 46 од Конвенцијата, содржи: а) идентитет на органот што поднесува барање, б) предмет и природа на истрагата, на кривичното гонење или на судската постапка на која се однесува барањето и назив и функција на органот што ја спроведува истрагата, кривичното гонење или судската постапка в) концизен преглед на релевантните факти, освен кога станува збор за замолница за врачување на судски документи, г) опис на бараната помош и поединостите за која било постапка што државата-договорничка која го упатува барањето сака да биде применета, д) каде што е

тоа можно, идентитет, локација и националност на лицето на кое се однесува тоа и г) цел поради која се бараат докази, информации или преземање на дејствието.

4.1.3.2 Формата на замолницата е уредена во Законот за меѓународна соработка во кривични предмети¹⁷⁵ и во некои билатерални договори што предвидуваат дека замолницата се изработува во писмена форма, дека ја потпишува овластено лице на надлежниот правосуден орган и на неа се става службен печат на тој орган. Во секој случај, замолницата мора да биде во писмена форма, потпишана и снабдена со печат на судот, односно органот што ја бара правната помош. Формата на замолницата ја определува законот на државата-молителка. Замолницата за правна помош не смее да биде во форма на обичен допис, како што тоа во практиката на судовите често се прави, туку мора да гласи како „замолница“ и да содржи определено, концизно и спроведливо барање на искажан учтив и замолителен начин и со уважување на другата страна до која се доставува замолницата. Домашниот суд ја насловува замолницата до странскиот надлежен суд (ако не го знае точниот назив на тој суд доволно е да наведе, на пример: „до надлежниот суд за градот Минхен“ или дури „до надлежниот суд во Германија“, со наведување, секако, на адресата на примателот, односно лицето), а не до надлежниот домашен орган преку кој се врши трансмисија на замолницата.¹⁷⁶ Судот со придружниот допис ја доставува замолницата до надлежниот домашен орган (министерство), а министерството потоа, по утврден пат на општење, со своја пишана нота, со посредство на приемниот орган на странската држава, ја проследува замолницата до странскиот суд барајќи, со изрази на меѓународна куртоазија и дипломатска учтивост, да се постапи според замолницата.

4.1.3.3 Јазикот на замолницата за правна помош во кривичните предмети е уреден во Законот за меѓународна соработка во кривични предмети¹⁷⁷, а во билатералните договори решенијата за тоа не се идентични. Според некои билатерални договори, најмногу со источноевропските држави, страните-договорнички општат на

---

¹⁷⁵Законот за меѓународна соработка во кривични предмети, „Службен весник на РМ“ бр. 124/2010, во сила на 1 декември 2013 година, чл.16.

¹⁷⁶Најголем дел на работите од меѓународна правна помош се одвива преку Министерството за правда на Република Македонија што има улога на централен трансмисииски орган за Република Македонија (прием и испраќање на замолници). Во другите држави тие работи, по природа на работите, спаѓаат во делокругот на министерството за правда или правосудство.

¹⁷⁷Домашниот надлежен орган ја доставува замолницата или го доставува барањето со документација на македонски јазик и неговото кирилско писмо, со превод на јазикот на соодветната држава или на еден од службените јазици што се употребуваат во Советот на Европа. Види во:законот за меѓународна соработка во кривични предмети, „Службен весник на РМ“ бр. 124/2010, во сила на 1 декември 2013 година, чл.14..

своите јазици така што преведување на замолницата и прилозите не е потребно (Русија, Унгарија, Полска), додека според другите замолницата и прилозите мора да бидат придружени со превод на јазикот на замолената страна (Франција, Монголија, Шпанија). Според Конвенцијата со Грција преводот мора да биде исклучително на француски јазик, а според некои договори алтернативно може да биде на јазикот на трета земја, како во договорот со Монголија (руски), со Шпанија (француски и англиски) и др. Во секој случај, судот треба да постапи онака како што предвидува меѓународниот договор со конкретната држава, а ако договорот не го уредува прашањето на јазикот или кога не постои договор, замолницата и прилозите што ја придружуваат мора да бидат преведени на јазикот на државата до која се испраќаат.

Европската конвенција за меѓусебно давање на правна помош во кривичните предмети не бара замолниците и прилозите да се преведуваат на јазикот на замолената држава, но секоја држава може да стави резерва врз таа одредба и да побара да ѝ се доставува превод (член 16) така што не е неопходно барањето за правна помош и прилозите да се преведуваат на јазикот на замолената држава, но практичните причини укажуваат дека тоа е корисно како поради поголемата автентичност и брзина на преведувањето, така и поради ефикасноста на севкупната постапка за правна помош. Во таа смисла и Дополнителниот протокол кон Европската конвенција за меѓусебно давање на правна помош во кривичните предмети (2001) предвидува дека, без оглед на незадолжителност за преведување, процедуралните документи и судските одлуки треба, поради полесно постапување, да бидат придружени со кратко резиме на нивните содржини преведени на јазикот на замолената држава (член 15, став 4).

4.1.4 Начин на општење

Начинот на општење во постапката на давање на меѓународна помош во кривичните предмети е предвиден во меѓународните договори. Законот за меѓународна соработка во кривични предмети на Република Македонија (член 6 – начин на комуникација), како и повеќето постари билатерални договори предвидуваат дипломатски пат на општење, додека поновите договори (Босна и Хрцеговина, Србија, Словенија, Хрватска, Црна Гора, Косово и други) воведуваат општење преку министерството за правда на едната и на другата држава. Со повеќето држави е предвидено надлежните правосудни и други државни органи да можат, во итни случаи,

меѓусебно да комуницираат и да доставуваат замолници со посредство на Меѓународната организација на кривичната полиција (Интерпол).

Доставување на замолници за правна помош според членот 15 од Европската конвенција за меѓусебно давање на правна помош во кривичните предмети од 1959 година се врши преку министерствата за правда на државите-договорнички, а во итни случаи судските органи можат да општат непосредно или со посредство на Меѓународната организација на кривичната полиција (Интерпол). Така предвидува и член 6, став 4 од Конвенцијата за заемна помош во кривичните предмети меѓу државите-членки на Европската унија од 2000 год. Дополнителниот протокол кон Европската конвенција за меѓусебно давање на правна помош во кривичните предмети (2001), како што веќе е кажано, во членот 16 предвидува надлежните органи на секоја од државите-договорнички да можат директно преку пошта да ги испратат документите и судските одлуки до примателот кој се наоѓа на територија на некоја друга страна-договорничка.

Практичните причини, а пред сè неопходноста за побрза и за потесна кривично-правна соработка на државите во спротивставувањето на меѓународниот тероризам и организираниот криминал, што не ги признава државните граници, налагаат поедноставена и побрза комуникација меѓу правосудните органи на различни држави со отстранување, колку што е можно повеќе, на формалните и на протоколарните бариери што ги забавуваат меѓународната соработка и општење.

4.1.5 Постапка по замолница

Постапувањето според замолницата за меѓународна помош во кривичните предмети домашниот суд го спроведува со примена на одредбите од меѓународните договори и Законот за меѓународна соработка во кривична материја (чл. 8 постапување по замолницата или по барањето).

Во согласност со новиот Закон за кривична постапка¹⁷⁸ и Законот за меѓународна соработка во кривична материја¹⁷⁹ што започнаа да се применуваат од 1.12.2013 година, судот повеќе не е надлежен за прибирање на докази и спроведување на истражни дејствија, туку надлежноста се префрла на основото јавно обвинителство, и тоа за барања што се однесуваат на испитување на осомничените, испитување на

---

¹⁷⁸Закон за кривична постапка „Службен весник на РМ“ бр. 150 од 18.11.2010 година.

¹⁷⁹Законот за меѓународна соработка во кривична материја „Службен весник на РМ“ бр. 124 од 20.9.2010 година.

сведоци, издавање наредби за претрес, барање за испитување преку видеоконференциска врска, привремено обезбедување и одземање на предмети и на имот, примена на посебни истражни мерки, прибирање податоци од разни институции и други истражни дејствија.

Доколку прима од странскиот орган или му испраќа на странскиот орган замолница за правна помош (замолница), домашниот суд треба, пред сè, да утврди дали со односната странска држава постои склучен меѓународен договор, билатерален или мултилатерален. По правило прво се применува билатералниот меѓународен договор, а потоа мултилатералниот, а ако ни тој не го уредува предметното прашање – се применува домашниот закон. Меѓутоа, и од ова има исклучоци за што ќе стане збор кај екстрадицијата. Ако со односната странска држава правната помош во кривичните предмети е уредена со договор, билатерален или мултилатерален, домашниот суд ќе ги примени одредбите од тие договори, а супсидијарно и одредбите од Законот за меѓународна соработка во кривична материја.

Судот во согласност со домашните прописи пресудува дали извршувањето на бараното процесно дејствие, во поглед на предметот и начинот на извршувањето, е дозволено или не. При извршувањето на замолницата на странскиот суд, домашниот суд го применува домашното право, што е предвидено и со повеќето билатерални договори. Тоа значи дека обвинителот кој постапува според замолницата за сослушување на сведок, било да е ист, домашен или странски државјанин, ќе ги примени во целост начелата и одредбите од Законот за кривична постапка што го уредуваат повикувањето на сведокот, неговата подобност да сведочи, ослободување од должноста за сведочење, негово принудно доведување и казнување во случај на неотповикување, начин на сослушување, право на употреба на јазикот, заклетвата и др.

Притоа, постапувајќи судијата - обвинителот постојано мора да ги има предвид одредбите од меѓународниот договор ако тој постои со државата-молителка бидејќи тој договор е правна рамка врз чија основа и во чии граници се укажува правната помош, така што одредбите од договорот посебно мора да се имаат предвид кај испитувањето на уредноста и целосната содржина на замолницата, легитимноста и автентичноста на подносителот, јазикот на замолницата, начинот на општење, постапувања на посебен начин, неможноста за задоволување, одбивање на правната помош, определување на трошоците, заштита на сведокот или вештото лице, како и известувања за исходот на постапката. Ако странскиот суд во замолницата има поставено посебни барања кај

сослушувањето на сведокот, судијата - обвинител ќе одлучи за нив врз основа на одредбите на меѓународниот договор и на домашното законодавство, односно во согласност со основните начела на домашниот уставен и правен поредок. На пример, ако се бара сведокот да положи посебна заклетва во поинаков текст од оној што е предвиден во домашниот закон судот, тоа барање не мора да го задоволи бидејќи кај задоволувањето на замолницата се менува законот на замолената држава (*lex fori*) и ја полага заклетвата во текст и во форма што ја предвидува Законот за кривичната постапка. Но, нема формални пречки судот да дозволи, ако тоа е побарано, на сослушувањето да присуствува претставник на органот што ја испратил замолницата. Доколку се сака да се присуствува на определени дејствија за правна помош (на пр. сослушување на лица, увид), тоа е неопходно да се наведе во замолницата и да се побара известување за времето и за местото на преземањето на тоа дејствие за правна помош (во поглед на присуство на ова дејствие, замолената држава мора да даде посебна согласност); потребно е исто така да се дадат податоци за лицата кои ќе присуствуваат на дејствието за правна помош и да се наведе нивната функција. Кај оценката дали ќе им бидат задоволени тие барања, судот/обвинителство треба да постапува креативно и од едната страна да води сметка да не ги повреди начелата на домашниот правен поредок и националните прописи, а од друга страна колку што е можно да му излезе во пресрет на барањето на државата-молителка.

Кога се работи за замолница за врачување на акти (покани, одлуки, итн.) потребно е да се наведе називот на актот, име и адреса на примателот и неговото својство во постапката и, доколку е можно, други известувања потребни за негова идентификација; доколку се работи за врачување на акти на наш државјанин кој престојува во странство, замолницата може да се наслови и на нашето дипломатско-конзуларно претставништво во земјата во која престојува лицето; лицето кое се повикува во својство на обвинет не може, без оглед на државјанството, ако се јави на покана, да биде подложено на судско гонење, притворено, ниту подложено на какво било ограничување на слободата поради делото, односно поради осуда за дела што ги сторило пред да ја напушти територијата на државата-молителка, а што не се наведени во судската покана. Оваа заштита се губи ако лицето не ја напуштило земјата-молителка во рок од 15 дена – според Конвенцијата (или во рок определен со друг меѓународен договор) – бидејќи му е соопштено дека неговото присуство повеќе не е потребно или повторно се вратило во неа.

Договорите предвидуваат и можност за извршување на замолницата во посебна форма, поинаква од домашната, на начин како што бара органот на државата-молителка, под услов тоа да не е во спротивност со основните начела на правниот систем на замолената држава, со нејзината безбедност и со суверенитетот. Современите средства за комуникации ја отворија можноста замолницата да се извршува на доскоро непознат начин како што е сослушување на лица преку видеоконференција, сослушување преку телефонска конференциска врска и др., што е предвидено со најновите меѓународни договори, на пр. Вториот дополнителен протокол кон Европската конвенција за меѓусебно давање на правна помош во кривичните предмети од 2001 година.

4.1.6 Одбивање (неукажување) на правна помош

Кривично - правната помош може да биде дефинитивно откажана од причини на неможност за задоволување на замолницата, како и во случај на одбивање на правната помош. Извршувањето на замолницата може да биде и привремено одложено.

Замолениот суд/обвинителство нема да може да ја задоволи замолницата кога нема фактички или технички услови за нејзино извршување, на пр. сведокот не може да биде сослушан бидејќи не се наоѓа на дадената адреса, ниту се наоѓа во замолената држава или повеќе не е жив, а истите причини можат да го оневозможат и доставувањето на судските писмени акти до примателот или бараното вештачење не е можно затоа што е уништен или исчезнал предметот на вештачење. Судот/обвинителството, во случај на незадоволување на замолницата, веднаш за тоа ќе го извести органот на државата-молителка и ќе ги врати доставените акти со наведување на причините поради што не можел да постапи според замолницата.

Одбивањето на правната помош во кривичните предмети е уредено во меѓународните договори и, по правило, е мотивирано со правни причини. Причините да се одбие задоволување на замолницата од странски суд различно се означени и формулирани, но се сведуваат на неколку најчести: правната помош не се дава кога се во прашање политички и воени кривични дела, како и кога делото наведено во замолницата не е кривично дело според законот на замолената држава. Правната помош може да се одбие и од причини што се врзуваат со правниот поредок, безбедноста и суверенитетот на замолената држава. Овие причини немаат исто значење во сите држави и договори, но сите договори ги познаваат некои од тие причини. И во

случај на одбивање на правната помош, замолениот орган е должен да ја врати замолницата со соопштување на причините поради кои не е задоволена замолницата. Кога прашањето за давање на меѓународна правна помош не е уредено со договор, до одбивањето на правната помош може да дојде и поради непостоење на заемност, иако повеќето земји се задоволуваат со констатирање на фактичка заемност меѓу двете земји.

Судот може да го одложи извршувањето на замолницата за правна помош доколку постапувањето по замолницата би ја попречувало истрагата, кривичното гонење или слични постапки што се водат пред нејзините органи. Пред да го одложи исполнувањето на барањето, судот што постапува, односно замолената страна, со наведување на причините на одложувањето ќе се консултира со државата-молителка и ќе утврди дали таа е согласна, доколку е можно, веднаш делумно да ја задоволи замолницата, а преостанатиот дел од барањето да се задоволи подоцна.

4.1.7 Заштита на сведок или на вешто лице

Заштитата на сведокот или вештото лице е важно прашање во постапката на укажување на меѓународна правна помош. Институтот за заштита на овие лица се активира тогаш кога тие не се сослушуваат преку замолен пат во државата во која живеат, туку по барање (замолница) на судот/обвинителството на државата во која се води кривичната постапка доаѓаат непосредно пред тој суд/обвинителство каде што настапуваат во својство на сведок и вешто лице. Во тој случај државата-молителка мора да гарантира дека тоа лице додека престојува на нејзината територија по барање на нејзиниот суд/обвинителство не може да биде гонето или лишено од слобода поради кое било друго кривично дело сторено пред преминувањето на државната граница на државата-молителка, ниту може да биде гонето или лишено од слобода во врска со даденото сведочење или вештачење во определен кривичен предмет (а исто така и граѓански предмет). Оваа правна заштита трае едно определено време (во некои договори 15 дена) во кое може да се организира доаѓањето на сведокот или вештото лице, негово пристапување во судот и потоа заминување од државата-молителка, а престанува ако тоа лице и по тој рок се задржи во таа држава или по неговото истекување доброволно се врати на таа територија. Прашањето за заштита на сведокот и вештото лице е уредено во сите билатерални договори за правна помош.

Некои договори (на пр. со Австрија, со Шпанија) предвидуваат и дека лицата лишени од слобода можат според замолницата да ѝ бидат предадени на државата-молителка заради сослушување ако за тоа нема посебни пречки и ако тоа лице се согласи на таквата постапка. Државата-молителка е должна исто така да го држи во притвор лицето кое ѝ е предадено заради сведочење и по сослушувањето да го врати на ист начин.

Привременото предавање на лицето лишено од слобода заради сослушување како сведок или заради соочување го предвидува членот 11 од Европската конвенција за меѓусебно давање на правна помош во кривичните предмети, а уште подетално тоа го уредува членот 13 од Вториот дополнителен протокол кон оваа Конвенција од 8 ноември 2001 година со тоа што предавањето може да се одбие: ако лицето лишено од слобода со тоа не се согласува, ако неговото присуство е потребно во кривичната постапка што е во тек на територијата на замолената страна, ако поради предавањето би можело да дојде до продолжување на неговото лишување од слобода или ако постојат други важни причини против неговото спроведување на територијата на страната-молителка.¹⁸⁰

4.1.8 Известување за пресуди

Известувањето за пресудите и за кривичните дела, како еден од видовите на меѓународна правна помош во кривичните предмети, е предвидено во многу билатерални договори.

Во врска со тоа, домашниот суд е должен преку министерството за правда да ја известува странската држава за пресудата што ја изрекол на државјанин на таа држава, а што е воведена во казнената евиденција. Во некои договори е предвидено известувањето да се врши по дипломатски пат. Ова известување се врши тримесечно или на шест месеци како што е предвидено во договорот, со тоа што, покрај пресудата, се однесува, по правило, и на натамошните одлуки и решенија што се однесуваат на таа пресуда и што се внесуваат во казнената евиденција.

Некои договори предвидуваат и обврска на страните-договорнички заемно да се известуваат со цел кривично гонење на сторителите за кривичните дела што

---

¹⁸⁰Советот на Европската унија, со цел засилување на борбата против организираниот меѓународен криминал и неопходната безбедност на лица кои се појавуваат како сведоци во кривичната постапка, донесе на 21 јуни 1995 година посебна Резолуција за заштита на сведоци во рамките на борбата против организираниот криминал.

државјаните на едната страна-договорничка ќе ги извршат на територијата на другата страна-договорничка. Одделни договори востановуваат обврска за известената страна да ја информира државата што доставила известување за тоа дали против својот државјанин има покренато кривична постапка и каков е исходот од таа постапка.

Со меѓународните договори постои обврска за известување на определените органи за посебните кривични дела и во нив е предвидена централизација на податоците. Судот пред кој се води кривичната постапка е должен на министерството за внатрешни работи да му достави податоци за кривичното дело и за сторителот, како и за првостепената правосилна пресуда кога се работи за кривични дела од тероризам, изработка и ставање во оптек на фалсификувани пари, перење пари, неовластено производство, преработка и продажба на наркотични дроги и отрови, трговија со луѓе, криумчарење на мигранти, недозволено производство и трговија со огнено оружје, нивни делови, компоненти и муниција, како и за други кривични дела од организираниот криминал. Оваа обврска на судот, иако востановена со домашен пропис, произведува многу пошироки меѓународни ефекти бидејќи националниот орган тие податоци ги доставува до интернационалната кривична полиција – до Интерпол.

Во Европската унија со Конвенцијата од 26 јули 1995 година е формирана посебна служба на Европската полиција под назив „Европол“. „Конвенцијата Европол“ ја ратификувале сите држави-членки на Европската унија до 1998 година и таа стапила на сила на 1 октомври 1998 година, а е отворена за сите држави што влегуваат во членството на Европската унија. Оваа Конвенција има цел да ја унапреди соработката меѓу државите-членки со развивање на правната помош и ефикасноста на надлежните судски и полициски органи, на превенција и борба против меѓународниот тероризам, илегална трговија со дрога, оружје, радиоактивни супстанции и луѓе, перење на пари и други форми на организиран меѓународен криминал. Европол води централна база на податоци за кривични дела, за обвинетите и за осудените лица врз основа на податоците што му ги доставуваат т.н. офицери за врска кои постојат во сите држави-членки на Европол.

4.1.9 Трошоци во кривично - правната помош

Трошоците за давање на правна помош паѓаат по правило на товар на државата на чија територија е извршена замолницата, како што предвидуваат и сите билатерални

договори што ги содржат одредбите за правна помош во кривичните предмети. Вештачењето, пак, што по својата природа побарува поголеми трошоци, по правило ја товари државата-молителка, а тоа важи и во поглед на трошоците што настануваат поради трансфер на лице лишено од слобода во државата-молителка заради сослушување. Надоместоците на трошоците, меѓутоа, не постојат во случаи според договорите за правна помош со Монголија (член 14) и со Алжир (член 16), што предвидуваат страните-договорнички самите да ги сносат сите трошоци во врска со укажувањето на правната помош на својата територија.

4.2 ЕКСТРАДИЦИЈА

Ова е еден од најважните видови на меѓународна соработка што се базира врз меѓународната солидарност и соработка во спречување на криминалитетот бидејќи оневозможува сторителите на кривични дела со бегство во друга држава да го избегнат судењето, односно извршувањето на правосилно изречената казна. Екстрадицијата е правно-политички институт бидејќи конечната одлука не ја донесува судот, туку извршниот орган на државата—надлежното министерство, раководејќи се не само од правните туку и од политичките причини што произлегуваат од целината на односот меѓу две земји.

4.2.1 Правни извори

Во Законот за меѓународна соработка во кривична материја,¹⁸¹ екстрадицијата е уредена во Глава IV што се состои од три дела: Првиот дел се однесува за дела за кои се дозволува екстрадиција, како и начелото на специјалност, вториот дел го пропишува постапувањето кога екстрадиција се бара од Република Македонија и третиот дел го пропишува постапувањето кога Република Македонија бара екстрадиција. Во практиката екстрадицијата е позната и под терминот пасивна (постапка кога екстрадиција бара странска држава) и активна (постапка кога екстрадиција бара домашната држава) екстрадиција.

Екстрадицијата е уредена со билатерални меѓународни договори со многу држави било преку посебни билатерални договори што ја уредуваат само

---

¹⁸¹Законот за меѓународна соработка во кривична материја „Службен весник на Република Македонија“ бр. 124/10, од 20.9.2010 година, започна да се применува од 1.12.2013 година.

екстрадицијата¹⁸² било во договорите што ја уредуваат правната помош во кривичните предмети,¹⁸³ а исто така и во договорите за правна помош од општ тип, т.е. со кои е уредена правната помош како во граѓанските, така и во кривичните предмети (со: Грција, Полска, Романија, Русија и другите држави на поранешниот СССР, Чешка, Словачка, Унгарија, Монголија, Алжир и Ирак).¹⁸⁴

Повеќето меѓународни мултилатерални конвенции склучени во рамките на Советот на Европа на Европската унија се посветени на екстрадицијата. **Европската конвенција за екстрадиција** на Советот на Европа од 1957 година, со дополнителните протоколи од 1975 и 1978 година, ја пропишува обврската на државите-договорнички да ги предаваат едните на другите лицата кои се гонат поради сторено кривично дело, за кое може да се изрече затворска казна од најмалку една година или построга казна, или се бараат заради извршување на казна, или мерка за безбедност во траење од најмалку четири месеци. Европската конвенција за екстрадиција од 13 декември 1957 година стапи на сила на 18 април 1960 година, а во однос на Република Македонија од 26.10.1999 година.¹⁸⁵ Конвенцијата е на сила меѓу сите држави - членки на Советот на Европа, освен Монако и Сан Марино, а од нечленките ја прифатија Израел и Јужна Африка.

Меѓу 12 држави-членки на ЕЗ, на 26 мај 1989 година во Сан Себастијан е склучена Спогодба за упростување и модернизација на методите за пренесување на барањето за екстрадиција, што ја предвидува обврската на државите-членки да определат еден централен орган што ќе биде надлежен за испраќање и за прием на барања за екстрадиција и за придружна документација. Потоа на 10 март 1995 година во Брисел е склучена Конвенција за олеснување на постапката за екстрадиција меѓу државите-членки на Европската унија и на крај во Даблин на 27 септември 1996 година е склучена Конвенцијата за екстрадиција меѓу државите - членки на Европската унија. Оваа Конвенција не ги дерогира порано усвоените документи, туку има цел да ги дополни одредбите и да ја олесни примената на Европската конвенција за екстрадиција

---

¹⁸² Швајцарија, Холандија, Велика Британија, Соединетите Американски Држави, Италија, Франција, Германија, Австрија и др.

¹⁸³ Белгија и Шпанија.

¹⁸⁴ Види Прилог 1 и Прилог 2.

¹⁸⁵ Европска конвенција за екстрадиција (CETS No. 024 – European Convention on Extradition) – „Меѓународни договори“ бр. 32/99 (во него се објавени и двата дополнителни протоколи кон Конвенцијата). Република Македонија при ратификацијата изрази резерва во однос на членовите 1, 6, 12 и 18 од Конвенцијата. Резервата од член 6 денес е надмината со измените на Уставот на Република Македонија. Република Македонија го ратификуваше и Третиот дополнителен протокол на Европската конвенција за екстрадиција („Службен весник на Република Македонија“ бр. 135/2013).

на Советот на Европа од 13 декември 1957 година, како и европските конвенции за сузбивање на тероризмот од 27 јануари 1977 година, Конвенцијата од 19 јуни 1990 година што се применува по Шенгенската спогодба од 1985 година за постепено укинување на контролата на меѓусебните граници, како и на првото поглавје од Договорот за екстрадиција и меѓусебна помош во кривичните предмети меѓу Белгија, Луксембург и Холандија од 27 јуни 1962 година, дополнет во 1974 година (т.н. Спогодба од Бенелукс).¹⁸⁶ Примената на овие документи дополнително ја разработува Прописот на ЕУ за екстрадиција од 2002 година (SI2002/419), што стапи на сила на 20 март 2002 година. Европската унија во 2003 година склучи и посебна Спогодба за екстрадиција со Соединетите Американски Држави.

Меѓу државите на американскиот континент, во 1981 година е склучена Интерамериканска конвенција за екстрадиција. Земјите на Бенелукс ја склучија на 27 јуни 1962 година гореспомената посебна Конвенција за екстрадиција (The Benelux Extradition Convention), што стапи на сила на 15 мај 1968 година и што меѓу тие држави има приоритет во примената во однос на другите повеќестрани конвенции.

Многуге мултилатерални конвенции што на меѓународниот план ја уредуваат кривично-правната заштита на одделни добра ја третираат и екстрадицијата на кривично одговорните лица. Така Конвенцијата против тортурата и другите сурови, нечовечки или понижувачки казни или постапки од 10 декември 1984 година (Њујорк) во членот 8 ги обврзува државите-членки во сите билатерални договори за екстрадиција што меѓусебно ќе ги склучат автоматски да ги внесат и кривичните дела што можат да се сметаат за акти на тортура. Европската конвенција за насилство и недолично однесување на гледачите на спортските натпревари, посебно на фудбалските натпревари од 19 август 1985 година (Стразбур), во членот 5 ја предвидува можноста за екстрадиција на нарушителите за кои се сомнева дека извршиле кривични дела на спортските манифестации. Конвенцијата за незастарување на воените злосторства и злосторствата против човештвото од 26 ноември 1968 година (Њујорк) во точка III ги обврзува државите-членки на преземање на сите законодавни и други мерки за да се овозможи екстрадиција на сторителите на кривичните дела на воени злосторства и злосторства против човештвото. Конвенцијата за кривични дела и некои други акти извршени во воздухоплови од 14 септември 1963 година (Токио) во

---

¹⁸⁶Convention of 10 March 1995 on simplified extradition procedure between the member States of the European Union; Convention of 27 September 1996 relating to extradition between the Member States of the European Union.

член 16 не обврзува на екстрадиција, но го дефинира местото на извршување на кривичното дело за целите на екстрадицијата. Конвенцијата за сузбивање на незаконско киднапирање на воздухоплови од 16 декември 1970 година (Хаг) во член 8 предвидува дека кривичното дело на киднапирање на воздухоплови подлежи на предавање и ги обврзува државите-договорнички во секој договор за екстрадиција што ќе го склучат меѓу себе да го стават и тоа кривично дело како случај за предавање. Истото го предвидува во членот 8 и Конвенцијата за сузбивање на незаконските акти вперени против безбедноста на цивилното воздухопловство од 23 септември 1971 година (Монтреал). Меѓународната конвенција против земањето на заложници од 17 декември 1979 година (Њујорк) во членот 10 подвлекува дека кривичното дело на земање на заложници подлежи на предавање и ги обврзува државите-договорнички во иднина да мораат така да го третираат. Деталните одредби за екстрадицијата се содржани и во членот 6 од Конвенцијата на Обединетите нации против незаконскиот промет со наркотични дроги и психотропни супстанции од 19 декември 1988 година. Основот за екстрадиција е предвиден и во членот 8 од Конвенцијата за спречување и казнување на кривични дела против лица под меѓународна заштита, вклучувајќи ги и дипломатските агенти од 14 декември 1973 година (Њујорк), како и во членот 11 од Конвенцијата за физичка заштита на нуклеарниот материјал од 1979 година (Виена). Посебни одредби за екстрадиција се содржани и во поновите конвенции како што се: Конвенцијата на Обединетите нации против организираниот криминал од 2000 година (член 16), Конвенцијата на Советот на Европа за сајбер криминалот од 23 ноември 2001 година (член 24), како и Кривично - правната конвенција за корупцијата од 1999 година (член 27). Меѓународната конвенција за спречување на финансирање на тероризмот од 1999 година е доволен правен основ за екстрадиција ако меѓу државите нема друг основ за предавање на обвинетите (член 11, став 2) при што предметните кривични дела нема да се сметаат за фискални или политички кривични дела што се изземаат од екстрадицијата.

Одредбите за екстрадиција се содржани и во членот 8 од Европската конвенција за сузбивање на тероризмот (1977), чл. 11 и 13 од Конвенцијата за физичка заштита на нуклеарниот материјал (1979), чл. 9 до 11 од Меѓународната конвенција против земањето на заложници (1979), во член 15 од Конвенцијата за безбедност на персоналот на Обединетите нации и придружениот персонал (1994), во членот 11 од

Конвенцијата за сузбивање на незаконските акти вперени против безбедноста на поморската пловидба (1988).

Најновите меѓународни договори во областа на борбата против тероризмот, организираниот криминал, корупцијата, перењето пари и др. обемно го уредуваат прашањето за екстрадиција со настојување бројот на исклучоци од екстрадицијата да се намали на најмала можна мерка како што тоа го прави Конвенцијата на Обединетите нации против корупцијата од 31 октомври 2003 година (член 44 и др.) или Меѓународната конвенција за забрана на актите на нуклеарен тероризам од 13 април 2005 година (член 11 и др.).

Во конкуренција на повеќе правни извори примарно се применува билатералниот меѓународен договор, потоа мултилатералниот договор, а потоа домашниот закон. Од ова правило има исклучоци, и тоа токму кај екстрадицијата. Имено, Европската конвенција за екстрадиција во државите-членки има супрематија во однос на сите други договори така што изрично ги става надвор од сила оние одредби од билатералните договори, конвенции и спогодби што, меѓу страните-договорнички, ја регулираат областа на екстрадиција, а исто така предвидува страните-договорнички меѓу себе да можат во иднина да склучуваат билатерални или мултилатерални договори само ако сакаат да ги надополнат одредбите од таа Конвенција или да ја олеснат примената на принципите што ги содржи таа (член 28).

4.2.2 Претпоставки за екстрадиција

Овие претпоставки, ако со договор не е поинаку определено, се во согласност со членот 52 од Законот за меѓународна соработка во кривични предмети што пропишува девет точки, односно претпоставки за одобрување на екстрадиција.

Во определен број на постари билатерални меѓународни договори за екстрадиција таксативно се наброени кривични дела за кои се дозволува екстрадиција (метод на нумерација), а во некои пак се определуваат кривични дела за кои нема да се врши екстрадиција (метод на елиминација). Сепак во најголемиот број на договори, особено во оние од понов датум, како претпоставка за екстрадиција е предвидена должината на заканетата, односно изречената казна (метод на генерална клаузула). Воедно сите билатерални меѓународни договори од оваа област како претпоставка за екстрадиција ја предвидуваат истоветноста на кривичните дела, т.е. извршеното

дејствие да претставува кривично дело според законодавството на двете држави-договорнички.

Билатералните договори пропишуваат и други претпоставки за екстрадиција, но ги прецизираат и пречките поради што предавањето нема да биде одобрено. Вообичаени пречки што, доколку постојат, доведуваат до одбивање на барањето за екстрадиција се: државјанство на лицето (не се предвидува екстрадиција на сопствени државјани),¹⁸⁷ место на извршување на кривичното дело (замолената држава нема, по правило, да екстрадира лице кое сторило кривично дело на нејзината територија), видот на кривичното дело (екстрадицијата не се одобрува за политички, за воени и за фискални кривични дела). Пречка за екстрадицијата постои и во случај на застареност на кривичното гонење, односно на извршувањето на кривичната пресуда, како и во случај ако против лицето, чија екстрадиција се бара, за исто кривично дело е изречена правосилна пресуда од страна на судот на замолената држава.

И кога ќе се одобри екстрадицијата постојат определени ограничувања, што се предвидени особено во договорите со понов датум, кон кои мора да се придржува државата на која сторителот ѝ е екстрадиран. Сите договори предвидуваат екстрадираното лице да не може да се гони или да му се суди, ниту да се даде на извршување на казна или која било друга мерка за ограничување на слободата, за друго кривично дело сторено пред екстрадицијата, туку само за кривично дело за кое е одобрена екстрадицијата (начелото на специјалност). Повеќето понови договори не дозволуваат на екстрадираното лице да му се изрече смртна казна ако во законодавството на замолената држава (што ја извршила екстрадицијата) таквата казна не е предвидена за тоа дело или воопшто не е позната (договори со СР Германија, Шпанија, Турција, Австрија). Одделни договори, во случај на осуда во отсуство, го условуваат екстрадирањето со повторување на кривичната постапка против екстрадираното лице.

Според Европската конвенција за екстрадиција од 1957 година, екстрадицијата нема да се одобри: за политички кривични дела (член 3), за воени и фискални кривични дела (чл. 4 и чл. 5), кога се во прашање сопствените државјани (член 6), ако

---

¹⁸⁷Република Македонија потпиша повеќе билатерални договори (Србија, Хрватска, Црна Гора и Федерација Босна и Херцеговина) со кои се предвидува издавање на сопствени државјани за кривичните дела од организиран криминал, корупција и перење пари. Со Република Италија во тек се преговори за склучување на билатерален договор.

местото на извршувањето на кривичното дело е на територијата на замолената држава (член 7), ако бараното лице веќе се гони за истото кривично дело во замолената држава (член 8), поради повреди на правилото „non bis in idem“ (член 9), ако настапила застареност на дејствието или на казната (член 10), ако во државата-молителка за конкретно кривично дело е пропишана смртна казна, а законот на замолената држава не ја пропишува оваа казна (член 11), кога против бараното лице за истото кривично дело е донесена правосилна пресуда во трета држава, страна-договорничка на Конвенцијата (член 2 од Дополнителниот протокол од 1975 година), како и доколку се повредени правата на одбрана во случај на судење во отсуство и кога бараното лице е амнестирано во замолената држава (чл. 3 и 4 од Дополнителниот протокол од 1978 година). Со Протоколот од 1975 година се ублажени пречките кога се во прашање т.н. политички кривични дела, па е предвидено дека нема да се смета за такво кривично дело атентат врз шефот на државата, злосторства против човечноста и воените злосторства, како и други кривични дела од женевските конвенции, а со Вториот протокол од 1978 година тоа е сторено во однос на т.н. фискални кривични дела.

Според Законот за меѓународна соработка во кривична материја претпоставките за екстрадиција кога екстрадиција се бара од Република Македонија се: 1) дека лицето чие предавање се бара не е државјанин на Република Македонија; 2) да е утврден идентитетот на лицето чија екстрадиција се бара; 3) делото поради кое се бара предавање да не е извршено на територијата на Република Македонија, против неа или против нејзин државјанин; 4) делото поради кое се бара екстрадицијата да е кривично дело и според домашното законодавство и според законодавството на државата во која е извршено и што бара екстрадиција; 5) да не настапила застареност на кривичното гонење или застареност на извршувањето на казната; 6) лицето чија екстрадиција се бара да не е осудено поради истото кривично дело од домашниот суд или за истото кривично дело да не е правосилно ослободено од домашниот суд, или против него да не е правосилно запрена кривичната постапка, или обвинението правосилно да е одбиено, или за истото дело да не е поведена постапка во Република Македонија или против неа, или против државјанин на Република Македонија, освен ако не е дадена гаранција за остварување на имотно-правно барање на оштетениот; 7) да има доволно докази за основано сомневање дека лицето чија екстрадиција се бара сторило определено кривично дело или дека постои правосилна пресуда; 8) лицето чија екстрадиција се бара да го сторило кривичното дело по наполнети 14 години и 9)

лицето чија екстрадиција се бара да е судено во отсуство, а странската држава-барател да даде гаранција дека на лицето ќе му биде судено во негово присуство.

4.2.3 Барање за екстрадиција

Одредбите за барање за екстрадиција и потребните документи кон барањето за екстрадиција се содржани во член 16 и член 58 од Законот за меѓународна соработка во кривична материја, како и во сите билатерални договори за екстрадиција. Кон барањето се приложуваат документи врз чија основа може да се утврди идентитетот на бараното лице (исправи, опис, фотографии, отпечатоци на прсти) и неговото државјанство, како и документацијата што се однесува на кривичното дело како: обвинителен акт, решение за спроведување на истрага, пресуда (кога се бара осуденото лице), налог за лишување од слобода (потерница, решение за определување на притвор) и друго. Задолжително се приложува и текстот на одредбите од Кривичниот закон што треба да бидат применети или се применети заради утврдување на истовестноста на кривичното дело. Барањето и прилозите се преведуваат, по правило, на јазикот на замолената држава и се заверуваат од страна на овластен судски преведувач.

Ако екстрадиција истовремено бараат повеќе држави, поради исти или различни дела, министерот, по претходна одлука на судот за исполнетост на законските претпоставки за секое од поднесените барања, ќе одлучи на која држава ќе го екстрадира лицето.

Ако за исто лице истовремено бараат екстрадиција повеќе држави, одлука на која држава ќе ѝ биде предадено лицето донесува министерот, имајќи ги предвид повеќето различни критериуми (според тежината на кривичното дело, според местото на извршување на кривичното дело или на чија територија е сторен поголемиот дел од инкриминираните дејствија во случај на продолжено кривично дело, чиј државјанин е или на чија територија организаторот има живеалиште во случај на кривично дело од организиран криминал, датумите на одделните барања за екстрадиција и дали тие се поднесени заради водење на кривичната постапка или заради извршување на казната).

4.2.4 Постапка за екстрадиција

Постапката на екстрадиција не е уредена во меѓународните договори така што се применува внатрешното законодавство на државата на која барањето ѝ е испратено

и каде што се содржани и претпоставките за екстрадиција. Со член 22 од Европската конвенција за екстрадиција е предвидено дека ако Конвенцијата не определува поинаку, врз постапката за екстрадиција и привремено апсење ќе се примени само законот на замолената страна.

Постапката за екстрадиција (кога екстрадиција бара странска држава) на обвинети или на осудени странци се покренува по барање на странска држава. Во таа постапка учествуваат судовите, Обвинителството и надлежното министерство според кое министерот за правда донесува решение со кое се дозволува или не се дозволува екстрадиција. Ако Советот на судот во согласност со одредбите од Законот за кривична постапка најде дека се исполнети законските претпоставки за екстрадиција на странец, тоа ќе го утврди со решение против кое е дозволена жалба. Правосилното решение со кое се утврдило постоењето на законските претпоставки за екстрадиција заедно со сите решенија за притвор се доставуваат до Министерството. Доколку Советот на судот најде дека не се исполнети законските претпоставки за екстрадиција, тој ќе донесе решение со кое утврдува дека не се исполнети законските претпоставки за екстрадиција. Ова решение надлежниот суд по службена должност ќе го достави до Врховниот суд на Република Македонија, кој по добиеното мислење од надлежниот јавен обвинител ќе го потврди, укине или преиначи решението.

Кога тоа го налагаат посебните причини за итност (опасност дека бараното лице ќе избега или ќе се скрие) меѓународните договори предвидуваат бараното лице да може да се лиши од слобода (екстрадициски притвор) и без официјално поднесено барање за екстрадиција што потоа мора да се поднесе во определен рок. Во согласност со националното законодавство, барањето за екстрадиција и потребните списи се доставуваат во рок што не може да биде подолг од 40 дена од денот на донесување на решението за притвор.

Законот ја пропишал и скратената постапка за екстрадиција¹⁸⁸ во која судијата на претходната постапка ќе го поучи лицето дека може да даде согласност да биде екстрадирано на странската држава по скратена постапка за екстрадиција. Но, при користењето на скратената постапка за екстрадиција лицето треба да даде согласност дека се откажува од начелото на специјалност.

---

¹⁸⁸Во пракса, скратената постапка за екстрадиција се применува мошне често така што голем број на екстрадиции се завршени врз основа на одредбите од чл. 72 и 73 од Законот за меѓународна соработка во кривична материја.

Можноста за одлагање на екстрадицијата ја предвидуваат и Законот за меѓународна соработка во кривична материја, како и меѓународните договори во случај кога во замолената држава се води кривична постапка против лице чие предавање се бара или во замолената држава и тоа лице е осудено за друго кривично дело. Во таков случај, како и тогаш кога поради одлагање на екстрадицијата можела да настапи застареност на кривичното гонење или тоа би било значително отежнато, според меѓународните договори е можна т.н. привремена екстрадиција со тоа што државата треба да го врати лицето што ѝ е предадено откако ќе се извршат процесни дејствија поради што е одобрена привремената екстрадиција.

За екстрадицијата (преземањето или спровод) на бараното лице, замолената држава е должна да ја извести државата-молителка со назначување на точното време и на местото на предавањето. Во случај на виша сила може да се договори нов датум за предавање.

Транзитот на екстрадираното лице преку територијата на некоја трета држава е предвиден и во законодавството на одделните држави и во меѓународните договори. Посебни одредби за транзит на екстрадирани лица се содржани во билатералните договори за екстрадиција. Трошоците за предавањето, по правило, паѓаат на товар на онаа држава на чија територија настанале трошоците, додека трошоците на транзитот ги сноси државата-молителка на која ѝ се екстрадира бараното лице.

4.3 ПРЕЗЕМАЊЕ И ОТСТАПУВАЊЕ НА КРИВИЧНО ГОНЕЊЕ

(ТРАНСФЕР НА ПОСТАПКА)

4.3.1 Поим. Преземање и отстапување на кривично гонење е институт на современото меѓународно кривично право кај кој државата на чија територија странскиот државјанин го сторил кривичното дело ги отстапува сите списи и докази заради кривично гонење и судење на странска држава чиј државјанин е тоа лице, односно на чија територија има живеалиште, односно престојувалиште, се разбира доколку таа држава тоа го прифати и го преземе.

Преземање и отстапување на кривично гонење, според меѓународните и националните прописи, не е обврска, туку можност што ѝ стои на располагање на државата што може (принцип на опортунитет), наместо самата да го гони сторителот

на кривичното дело на својата територија, да ѝ предложи на државата чиј државјанин е тоа лице или во која има живеалиште таа да го преземе кривичното гонење.

Преземањето, односно отстапувањето на кривичното гонење претставува исклучок од територијалниот принцип на важење на кривичниот закон. Имено, кога замолената држава (што презема) ќе го прифати барањето за отстапување на кривичното гонење и ќе го започне кривичното гонење, тогаш јурисдикцијата на државата-молителка (што отстапува) престанува бидејќи се смета дека таа се откажала од правото на гонење и ѝ го има отстапено на другата држава. Ratio legis на овој институт е базиран врз довербата меѓу државите и врз практичните и хуманите причини, односно дека на сторителите на кривични дела треба да им суди нивната матична држава, а правосудството на државата на извршувањето да се растовари од таквите предмети со настојување, без оглед на тоа кој суди, да се постигне соодветен степен на правда за оштетениот и за превоспитување на обвинетиот, но и на превенција на криминалните дејности. Со таа цел, во меѓународните договори што го уредуваат преземањето и отстапувањето на кривичното гонење редовно се внесува клаузула за обврска на државата што го презела гонењето да ја извести државата што го отстапила гонењето за исходот на постапката и да ѝ достави правосилна одлука за тој кривичен предмет.

4.3.2 Правни извори. Преземањето и отстапувањето на кривичното гонење е уредено во еден број на меѓународни билатерални и мултилатерални договори, а од домашните прописи во Глава III од член 42 до член 49 од Законот за меѓународна соработка во кривична материја. Кога преземањето, односно отстапувањето на кривичното гонење е уредено со меѓународен договор, тој има првенство во однос на домашното законодавство, а супсидијарно се применуваат домашните прописи.

Кога се во прашање меѓународни билатерални договори преземањето, односно отстапувањето на кривичното гонење доаѓа до израз, пред сè, во поновите договори што ги содржат одредбите за правна помош во кривичните предмети. Во однос на ова прашање, поинакво решение пропишува член X од Конвенцијата за издавање на виновници со Швајцарија од 1887 година во кој е предвидена обврска на секоја од државите-договорнички да гони и да суди за кривични дела што нејзините државјани ќе ги сторат спрема втората држава-договорничка, штом таа тоа ќе го побара. Постарите билатерални договори за правна помош со источноевропските земји не содржат одредби за преземањето, односно отстапувањето на кривичното гонење, но ја

предвидуваат обврската на државата-договорничка да ја покрене кривичната постапка против свој државјанин кој на територијата на втората држава извршил кривично дело, како и за исходот на таа постапка да ја извести втората држава (со Романија – член 66, со Русија – член 57, со Чешка и Словачка – член 81, со Унгарија – член 82, со Полска – член 70, со Монголија – член 61 и со Ирак – член 23). Според овие договори страните-договорнички се обврзале дека во согласност со своите прописи, а по барање на другата страна, ќе ја покренат кривичната постапка против свој државјанин кој на територијата на втората држава-договорничка извршил кривично дело за кое може да се дозволи екстрадиција.

За разлика од наведените договори за правна помош, во кривичните предмети со СР Германија од 1971 година (чл. 18 до чл. 21), со Австрија од 1982 година (чл. 19 до чл. 23) и Договорот за измени и дополнувања на Договорот за заемна правна помош со Унгарија од 1986 година (чл. 82, чл. 82а, чл. 82б, чл. 82ц и чл. 83) се содржани посебни и детални одредби за преземањето, односно преземањето на кривичното гонење. Правните норми за отстапувањето, односно преземањето на кривичното гонење ги содржат и поновите договори што Република Македонија ги има склучено со земјите од регионот: Србија, Словенија, Босна и Херцеговина, Косово, Црна Гора, Хрватска и други.

Преземањето и отстапувањето на кривичното гонење (трансфер на постапката) ги уредува **Европската конвенција за пренос на казнени постапки од 15 март 1972 година (Стразбур)**, што е ратификувана и од страна на Република Македонија од 29.11.2004 година.¹⁸⁹ Трансферот на кривичната постапка го предвидува и Конвенцијата на Обединетите нации против корупцијата (член 47).

4.3.3 Услови. Кога станува збор за домашното законодавство, основ за давање на овој вид меѓународна правна соработка во кривичните предмети е содржан, пред сè, во одредбата на член 46 од Законот за меѓународна соработка во кривична материја според која ако на територија на Република Македонија кривично дело сторил странец кој има живеалиште во странска држава, на странската држава можат да ѝ се отстапат

---

¹⁸⁹Европска конвенција за трансфер на постапката во кривичните предмети (European Convention on the Transfer of Proceedings in Criminal Matters) – „Меѓународни договори“, бр. 10/2001. Оваа Конвенција (CETS No.073) стапи на сила во меѓународна смисла на 30 март 1978 година, а во однос на Република Македонија на 1.3.2005 година. Во мај 2014 година Конвенцијата ја ратификуваа 25 држави-членки на Советот на Европа така што таа важи во односите меѓу Република Македонија и: Албанија, Ерменија, Австрија, Босна и Херцеговина, Бугарија, Кипар, Чешка, Данска, Естонија, Летонија, Лихтенштајн, Литванија, Молдавија, Црна Гора, Холандија, Норвешка, Романија, Русија, Србија, Словачка, Шпанија, Шведска, Турција и Украина.

сите кривични списи и докази заради кривично гонење и судење ако странската држава не се противи на тоа.

Покрај горенаведените услови, отстапувањето може да се дозволи ако се работи за кривично дело за кое е предвидена казна затвор до 10 години или за кривично дело на загрозување на јавниот сообраќај. Кога со кривичното дело е оштетен домашен државјанин, односно државјанин на Република Македонија, отстапувањето не е дозволено ако тој се противи на тоа, освен во случај на полагање на соодветно обезбедување за остварување на неговото имотно-правно барање.

И странската држава може на Република Македонија да ѝ отстапи списи заради кривично гонење на државјанин на Република Македонија или на лице кое има живеалиште, односно престојувалиште во Република Македонија, за кривично дело извршено во странство. Барањето на странската држава, во тој случај, заедно со кривичните списи се упатува до надлежниот јавен обвинител на подрачјето каде што лицето има живеалиште, односно престојувалиште.

Како што е кажано, трансферот на постапката нема облигаторен карактер и државата самата треба да процени дали ќе го користи тој институт или не. Според **Европската конвенција за пренос на казнени постапки од 1972 година** една држава-договорничка (државата-молителка) може од втората држава-договорничка (замолената држава) да побара преземање на постапка во некој од следниве случаи: 1) ако обвинетиот има постојано живеалиште во замолената држава; 2) ако обвинетиот е државјанин на замолената држава или ако таа држава е негова држава по потекло; 3) ако обвинетиот издржува или треба да издржува во замолената држава казна што подразбира лишување од слобода; 4) ако обвинетиот е гонет во замолената држава за исто дело или за други дела; 5) ако смета дека трансферот на постапката е оправдан од интерес за откривање на вистината, а посебно доколку главниот доказен материјал се наоѓа во замолената држава; 6) ако смета дека извршувањето на пресудата во замолената држава, доколку таа би била изречена, веројатно би ги подобрило шансите за општествена рехабилитација на осуденото лице; 7) доколку смета дека не може да се обезбеди присуство на обвинетото лице за сослушувања во текот на постапката во државата-молителка додека неговото лично присуство на сослушувањата во текот на постапката во замолената држава може да биде обезбедено; 8) ако смета дека не би можела да ја изврши пресудата доколку таа би била донесена, дури и кога би можела да пристапи кон екстрадиција, додека замолената држава тоа би можела да го направи.

4.3.4 Постапка. Кај трансферот на постапката од странска држава, т.е. кај отстапувањето на гонењето на едно лице на Република Македонија, одлуката за преземање на гонењето ја донесува надлежниот јавниот обвинител.

Во барањето за отстапување и за преземање на кривичното гонење мора да биде опишана фактичката состојба и мора да бидат наведени што поцелосни податоци за обвинетиот, неговото државјанство и живеалиште или престојувалиште. Кон замолницата се приложуваат: (1) списи во оригинал или заверен препис, (2) доказ за државјанство, живеалиште или престојувалиште на лицето за кое се моли преземање на кривичното гонење, (3) извод од одредбите од важечкиот кривичен закон во државата-молителка што се однесуваат на предметното кривично дело, (4) изјави на оштетени лица дека се согласни со отстапувањето на кривичното гонење на странска држава.

Правилото што доследно го следат меѓународните договори е дека замолената држава, доколку постои нејзина надлежност, не може да го одбие кривичното гонење и не може да ја одбие својата надлежност од причини ако делото е извршено во странство (на пр. да се види член 18, став 2 од Договорот за правна помош во кривичните предмети со Германија од 1971 год.).

Замолената држава по приемот на барањето нема да постапи, односно може да го одбие барањето: 1. доколку тоа не е прописно изработено или ако предвидената постапка не е испочитувана, 2. ако покренувањето на постапката е спротивно на начелото *ne bis in idem*, 3. ако според нејзините прописи дошло до застареност на кривичното гонење, 4. ако смета дека замолницата е неоснована, 5. ако осомниченото лице нема постојан престој во замолената држава, 6. ако осомниченото лице не е државјанин на замолената држава и немало постојан престој на територијата на таа држава во време кога е сторено кривичното дело, 7. ако делото, за кое се бара постапка, е кривично дело со политичка природа или со чисто воена или фискална природа, 8. ако основано се посомнева дека барањето е мотивирано од расна припадност, вероисповед, националност или политичко уверување, 9. ако кривичното дело е сторено надвор од територијата на државата-молителка, 10. ако постапката би била спротивна на основните меѓународни обврски на замолената држава, 11. ако постапката би била спротивна на основните принципи на правниот систем на замолената држава и др.

Замолената држава е должна да ја извести државата-молителка дали го презема кривичното гонење и, во случај да не го преземе, е должна да ѝ ги врати списите што

се доставени со замолницата. Ако замолената држава ја преземе постапката, нејзиниот суд спрема обвинетиот, за кривичното дело сторено во странство, ќе ги примени истите процесни правила како делото да е извршено на нејзината територија. Замолената држава, кога ќе ја преземе постапката, не е должна на државата-молителка да ѝ ги надомести трошоците за ангажирање на нејзините правосудни органи пред преземањето така што, по правило, секоја страна ги сноси своите трошоци.

Од отстапувањето на кривичното гонење треба да се разликуваат известувањата за кривичните дела што се регулирани во договорите со одделни држави (на пр. со Франција – член 16, Белгија – член 34) бидејќи во случај на известување за кривичните дела не постои обврска за преземање на кривичното гонење.

4.4 ИЗВРШУВАЊЕ НА КРИВИЧНИ ПРЕСУДИ И НА ТРАНСФЕР НА ОСУДЕНИ ЛИЦА

4.4.1 Поим. Извршувањето на одлуките на странските судови во кривичните предмети е понов институт на кривичното право што сè повеќе заживува во меѓународното право, а се заснова врз современите пенолошки сознанија според кои ресоцијализацијата на лицето, осудено во некоја странска држава на временска казна, е поуспешна ако тоа лице казната наместо во странската ја издржува во својата држава (знаењето на јазикот, близина на семејството, уважување на културниот и на духовниот идентитет, разни видови на третмани). Трошоците за извршување на казната се пренесуваат од државата што ја изрекла казната врз државата што ја извршува казната.

4.4.2 Правни извори. Правниот основ кривичните пресуди на странските судови да се извршуваат во Република Македонија, и обратно се содржани во билатералните и во мултилатералните договори. Од националното законодавство ова прашање е опфатено во Законот за меѓународна соработка во кривична материја.¹⁹⁰

Билатерални договори за извршување досега се склучени со Австрија – Договор за меѓусебно извршување на судските одлуки во кривичните предмети од 1 февруари 1982 година, со Данска – Договор за меѓусебно предавање на осудените лица заради издржување на казна затвор од 28 октомври 1988 година, со Чешка и Словачка – Договор со ЧССР за меѓусебно предавање на осудените лица заради издржување на казната затвор од 23 мај 1989 година и др. Со осамостојувањето на Република

---

¹⁹⁰Види Закон за меѓународна соработка во кривична материја, Глава V, чл. 92–96.

Македонија, во оваа област се склучени договори со следниве држави: Албанија – Договор меѓу македонската влада и албанската влада за меѓусебно извршување на судски одлуки во кривичните предмети; со Босна и Херцеговина – Договор меѓу Република Македонија и Босна и Херцеговина за реципрочно извршување на судски одлуки во кривичната материја и Договор меѓу Република Македонија и Босна и Херцеговина за измени и дополнување на Договорот за реципрочно извршување на судски одлуки во кривичната материја, Хрватска – Договор меѓу Република Македонија и Република Хрватска за меѓусебно извршување на судски одлуки во кривичната материја, Косово – Договор меѓу Владата на Република Македонија и Владата на Република Косово за трансфер на осудени лица, Словенија – Договор меѓу Република Македонија и Република Словенија за меѓусебно извршување на судските одлуки во кривичните предмети, Србија – Договор меѓу Република Македонија и Република Србија за меѓусебно извршување на судските одлуки во кривичните предмети.

Од мултилатералните меѓународни конвенции треба да се има предвид Конвенцијата за трансфер на осудените лица од 21 март 1983 година¹⁹¹ донесена од Советот на Европа што овозможува, по барање на едната или втората држава-договорничка и со согласност на осуденото лице, лицето осудено на територијата на едната страна-договорничка да може да биде префрлено на територијата на втората страна-договорничка заради издржување на казната. Со цел олеснување на примената на оваа Конвенција, на 18 декември 1997 година е донесен Дополнителен протокол.¹⁹² Европската конвенција за меѓународното важење на кривичните пресуди од 28 мај 1970 година¹⁹³ го востановува поимот на „европска кривична пресуда“ што ги содржи санкциите што го вклучуваат лишувањето од слобода, паричните казни, конфискација

---

¹⁹¹Европска конвенција за трансфер на осудените лица од 21 март 1983 година (European Convention on the Transfer of sentenced persons) – „Меѓународни договори“, бр. 32/1999. Оваа Конвенција (ETS No.112) стапи на сила во меѓународна смисла на 1 јули 1985 година, ратификувана од Република Македонија на 28.7.1999 година и стапила на сила за Република Македонија на 1.11.1999 година.

¹⁹²Дополнителен протокол на Конвенцијата за трансфер на осудените лица од 21 март 1983 година (Additional protocol to the Convention on the Transfer of sentenced persons) – „Меѓународни договори“, бр. 32/1999. Оваа Конвенција (ETS No.167) стапи на сила во меѓународна смисла на 1 јуни 2000 година, ратификувана од Република Македонија на 28.7.1999 година и стапила на сила за Република Македонија на 1.6.2000 година.

¹⁹³Европска конвенција за меѓународно важење на кривични пресуди од 28 мај 1970- CETS No. 070 (European Convention on the International Validity of Criminal Judgments) – стапи на сила во меѓународна смисла на 26 јули 1974 година, а од страна на Република Македонија не е ратификувана.

и дисквалификација (член 2) и ги предвидува условите за извршување на тие санкции. Таа Конвенција не е дерогирана со гореспоменатата, а подоцна донесена Конвенција за трансфер на осудените лица, но државата што го поднесува барањето е должна да прецизира врз основа на кој од тие два меѓународни инструменти го формулирала барањето.

Меѓу државите-членки на Европските заедници во 1991 година е усвоена Конвенцијата за извршување на странските кривични пресуди, како и Конвенцијата за одбегнување на двојното казнување од 25 мај 1987 година. Со извршување на странските кривични и прекршочни одлуки се занимава и Конвенцијата на Европската унија за дисквалификација на возачите од 17 јуни 1998 година. Исто така треба да се има предвид и Европската конвенција за надзор на условно осудените или условно ослободените лица од 30 ноември 1964 година, што поранешна Југославија ја ратификувала во 1991 година. Оваа Конвенција ги обврзува државите-договорнички да си даваат едните на другите меѓусебна помош што се состои во надзор на деликвентите кој се врши, од една страна, со мерки што можат да ја поттикнат промената во нивното однесување и нивната ресоцијализација, а од другата страна, со контрола на нивното однесување заради овозможување на изрекување на казната или нејзино извршување, доколку има потреба.

Страните-договорнички се обврзани, во согласност со одредбите од Конвенцијата, да ја извршат казната или мерката за безбедност за лишување од слобода што е изречена против деликвентот, а чија примена била прекината. Во тој случај, обврската за извршување останува на државата-договорничка во која е настането лицето врз кое треба да се изврши казната или мерката (нема предавање како кај извршувањето на пресуди за кои веќе зборувавме бидејќи се работи за условно слободни лица).

Исто така треба да се земе предвид и Европската конвенција за насилство и недолично однесување на гледачите на спортските натпревари, посебно на фудбалските натпревари од 19 август 1985 година што ги обврзува страните, посебно кога станува збор за гледачите во гости, да ја разгледаат можноста за отстапување на лица осудени за дела на насилство или други кривични дела на спортските манифестации заради издржување на казната во определена земја.

Конвенцијата на Обединетите нации против транснационалниот организиран криминал предвидува можност на договорно регулирање на трансферот на лица осудени за кривични дела од таа Конвенција (член 17).

4.4.3 Услови за извршување. За странската кривична пресуда да биде извршена во Република Македонија неопходно е кумулативно исполнување на два условия: 1) таа можност да е предвидена или со меѓународен договор или врз основа на фактички реципроцитет и 2) санкцијата да ја изрече и домашниот суд. Билатералните меѓународни договори главно ги пропишуваат истите услови под кои државата на изрекувањето на пресудата ќе го одобри предавањето заради извршувањето и можат да се резимираат во неколку групи: 1) услови што се однесуваат на осуденото лице (да е државјанин на втората страна-договорничка, тоа лице да се согласило со пренесување на извршувањето, да нема траен престој на територијата на државата на изрекувањето на пресудата), 2) услови што се однесуваат на кривичното дело (да е казниво според законите на двете страни-договорнички, да не е во прашање политичко, воено или фискално дело, односно да не е во прашање кривично дело за кое не е дозволена екстрадиција), 3) услови што се однесуваат на пресудата и казната (извршувањето да не е застарено според законот на која било страна, пресудата да е правосилна, извршувањето на казната да се однесува на периодот не пократок од четири, односно шест месеци, осуденото лице да не е веќе правосилно осудено во замолената држава за истото дело или ослободено од некои причини, освен поради недостаток на судската надлежност), 4) услови од интерес за државата (да постои согласност на државите за трансфер на извршувањето од едната во другата, предавањето да не ја загрозува безбедноста на државата или јавниот поредок на државата на изрекувањето, со трансферот на извршувањето да не се нарушуваат обврските на државата на изрекувањето од мултилатералните договори).

4.4.4 Поднесување барање. Барањето за преземање на извршувањето или надзорот можат, преку писмена замолница, да го поднесат и државата на изрекувањето на пресудата и државата на извршувањето на казната. Барањето може да го поднесе и осуденото лице и сите лица кои во кривичната постапка можат да поднесат жалби (бранител, законски застапник, брачен другар, сродник во права линија независно од степенот на сродството, а во странична линија – браќата и сестрите).

Кога барањето го поднесува државата на изрекувањето на пресудата кон барањето треба да приложи: податоци за осуденото лице, за неговото државјанство и за

неговото место на живеење или престојување; заверен препис на пресудата со клаузула на правосилност, а по потреба и на извршност; текстот на законските одредби врз кои се заснова пресудата; потврда за времето поминато на издржувањето на казната; записник за сослушувањето на осуденото лице од кој се гледа согласноста во поглед на предавањето на извршувањето и другите документи што можат да бидат од значење за оценка на барањето.

Во случај кога барањето го поднесува државата чиј државјанин е осуденото лице (државата што го презема извршувањето на казната, надзорот или превентивната мерка), кон барањето треба да се приложат: лични податоци за осуденото лице (име, државјанство, живеалиште и по можност место на живеење); препис на законските одредби што треба да се применат; согласноста на лицето кое треба да ја издржува казната, односно кое е под надзор или превентивна мерка, ако тоа лице веќе се наоѓа во државата што ќе го спроведе извршувањето и другите документи што можат да бидат од значење за оценка на барањето.

Замолената држава е должна да ја извести државата на изрекувањето на казната за исходот на постапката според молбата со тоа што делумното или целосното одбивање на молбата мора да биде образложено. Извршувањето нема да може да се спроведе ако постојат пречки за извршување во вид на неисполнување на условите што се наведени претходно.

4.4.5 Спроведување на извршување. Трансферот на осудените лица се врши врз основа на одлука на надлежниот суд, со претходна спогодба на двете држави. Месната надлежност се определува според последното живеалиште на осуденото лице, а доколку лицето немало живеалиште во Република Македонија – според местото на раѓање. Судот на државата-договорничка чиј државјанин е осуденото лице според своето кривично законодавство ќе донесе одлука за казната што треба да се изврши, имајќи ја предвид казната изречена во државата-договорничка чиј суд ја изрекол пресудата. Притоа тој суд е врзан со утврдени факти врз кои се заснова пресудата на државата-договорничка каде што таа е изречена. Судот може, водејќи се со утврдените факти, да изрече поблага казна, но не е дозволено преиначување на казната затвор во парична казна – член 11 од Европската конвенција за трансфер на осудените лица, член 13, став 2 од Договорот со Чешка и Словачка и др. Казната што ќе ја изрече тој суд не може да биде потешка од казната што ја изрекол судот на странската држава и во неа мора во целост да се пресмета времето што осудениот го поминал во затвор. Во

изреката на својата пресуда судот ќе ја внесе и целосната изрека и називот на судот од странската пресуда и ќе ја изрече и образложи својата санкција. Ако со странска кривична пресуда на осуденото лице му е изречена кривична санкција што, според видот и висината, не ја предвидува домашното кривично законодавство, судот е обврзан да изврши усогласување со предвидената домашна санкција. Против таа пресуда е дозволена жалба.

Со преземање на извршувањето престанува понатамошно извршување во странската држава чиј суд ја изрекол пресудата. Со изрекување на казната од страна на судот на државата на извршувањето, натамошното извршување, вклучувајќи го условниот отпуст, се спроведува исклучително според правото на државата на извршувањето, т.е. според нејзините прописи за извршување на кривичните санкции. Но, странската држава што ја изрекла пресудата и понатаму задржува некои права во однос на кривичното дело и сторителот. А ако осуденото лице на кој било начин го избегне извршувањето на казната во државата што го презела извршувањето, државата што ја изрекла пресудата повторно го стекнува правото да го стави осудениот на извршување на преостанатиот дел од казната. Ако се стекнат услови за повторување на кривичната постапка, одлуката за тоа ја донесува државата на изрекувањето на пресудата. Помилувањето и амнестијата во корист на осуденото лице можат да ги дадат двете држави. Тоа во член 12 го предвидува Конвенцијата за трансфер на осудените лица, а слично предвидува и Европската конвенција за меѓународно важење на кривичните пресуди.

Во билатералните меѓународни договори се предвидени определени ограничувања за државата врз која е пренесено извршувањето. Таа не може без согласност на државата на изрекувањето на пресудата кривично да го гони осуденото лице поради друго дело, да го подложи на извршување на казната или да го издаде на трета држава заради кривично гонење или извршување на казната. Оваа согласност не е потребна ако осуденото лице во рок од 45 дена по неговото конечно пуштање на слобода не ја напушти територијата на државата на извршувањето или ако ја напуштило таа територија, но повторно доброволно се има вратено на истата територија.

4.4.6 Обезбедување надзор. Од билатералните меѓународни договори, извршување на надзор врз лица на кои во една држава-договорничка судот правосилно им изрекол условна кривична санкција, времетраењето на проверките (испробување -

пробација) е предвидено единствено во Договорот за меѓусебно извршување на судски одлуки во кривичните предмети со Австрија, како и во Европската конвенција за надзор на условно осудени или условно ослободени лица од 30 ноември 1964 година. Оваа Конвенција на Советот на Европа ја уредува меѓудржавната соработка во надзорот на осудените лица што се врши, од едната страна, со мерките што можат да ја поттикнат промената во нивното однесување и нивната ресоцијализација, а од друга страна со контрола на нивното однесување заради овозможување, ако затреба, на изрекувањето на казната или на нејзиното извршување.

Кога замолената држава, на чија територија се наоѓа условно осуденото лице, ќе прифати да обезбеди надзор, таа, врз основа на документацијата и другите податоци што ѝ ги доставува државата-молителка што ја донела пресудата, ги утврдува условите и мерките за надзор на кои е потчинето осуденото лице во текот на времето на проверувањето и за тоа ја известува втората држава. При изрекувањето на мерките потребни за надзор, државата што го врши надзорот ќе ги уважи, колку што е можно повеќе, мерките изречени во државата што ја донела пресудата, водејќи сметка за мерките што ги изрекле нејзините органи да не смеат, според видот и траењето, да бидат построги од мерките изречени во државата што ја донела пресудата. Надзорот се спроведува исклучително според правото на државата што го врши надзорот со тоа што за отповикување на условната осуда е надлежна државата што ја донела пресудата.

Ако државата што ја изрекла условната осуда изврши отповикување на условната осуда, замолената држава ќе биде, на нејзино барање, надлежна за извршувања на пресудата. Таа во тој случај може и да ја замени казната изречена во државата-молителка со казна или мерка што ја предвидува нејзиниот сопствен закон за слично кривично дело, водејќи сметка тие казни, односно мерки, да бидат што е можно повеќе сообразени според својата природа и висина (член 19 од Европската конвенција за надзор на условно осудените или условно ослободените лица).

4.4.7 Трошоци. Трошоците настанати при трансфер на осудените лица и во врска со обезбедување на надзор ги сноси секоја од државите-договорнички на чија територија настанале. Државата што моли осудениот да се предаде по воздушен пат ги сноси трошоците што настанале поради тоа. Трошоците на транзит преку територијата на трета држава договорно ги снесат државата што го бара транзитот и државата преку чија територија се врши транзитот.

ДЕЛ V

5. СОРАБОТКА НА ДРЖАВИТЕ-ЧЛЕНКИ НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА ВО ПРАВОСУДСТВОТО И ВО ВНАТРЕШНИТЕ РАБОТИ

На почеток на европските интеграции соработката на правосудните органи, на полицијата и на царината била во втор план. Меѓутоа, во деведесеттите години таа добива важност под влијание на глобализацијата на новите безбедносни предизвици, ризици и закани, како и под влијание на пропустливоста на новонастанатите граници по падот на Берлинскиот ѕид. Во Договорот од Амстердам истакната е потребата да биде избалансирана соработката што овозможува зголемување на безбедноста на граѓаните и на соработката што овозможува заштита на човековите права и пристап до правдата. Тогаш се создава простор на слобода, безбедност и правда.¹⁹⁴ Европската унија, по проширувањето на ЕУ во 2007 год. кога се зачленети Бугарија и Романија, увидела дека за ефикасно функционирање на земјите е неопходно спроведување реформи во правосудниот систем и во полицијата. Интензитетот на полициската и на правосудната соработка на државите се продлабочува по „драматични“ случувања што ја загрозуваат внатрешната безбедност на државите и тогаш постои заеднички интерес за решавање на проблемот. Настан што непосредно влијаел на започнување на соработката на „дванаесеттемина“ беше „Минхенскиот масакр“. На Олимписките игри во 1972 год. во Минхен, припадници на палестинската терористичка група под името „Црн септември“ убија двајца припадници на израелскиот олимписки тим, додека деветмина ги држеа како заложници. Ситуацијата е решена со помош на германската полиција. Државите-членки на Европската заедница (ЕЗ), поточно министрите за внатрешни работи, почнале неформално да се собираат веќе по три години од споменатиот настан. Во декември 1975 год., Европскиот совет формирал т.н. Треви група за да ја координира работата на владите на државите-членки на ЕЗ во борбата со тероризмот. Подоцна Треви групата го проширила својот мандат и на посериозни облици на борба против меѓународниот криминал (трговија со илегални наркотици, со оружје, со луѓе). Покрај развојот на полициската и на правосудната соработка на државите-членки, што се одвивала во различни работни групи, до потпишување на Договорот од Мастрихт (1992/93 год.) се потпишале два

---

¹⁹⁴Рецитал 10 од Договорот од Амстердам, Official Journal of the European Communities, C 340, 10 November 1997.

значајни документа: Шенгенската спогодба од 1985 год. со која се отстранети граничните контроли меѓу Белгија, Франција, Холандија и Германија, и Даблинската конвенција за азил од 1985 год.

По завршување на Студената војна, на дневен ред на Европската унија (ЕУ) стигнала и темата за борбата против организираниот криминал. По распадот на Советскиот Сојуз и СФРЈ, срушени се границите меѓу државите од источниот блок, зголемена е илегалната трговија со дрога и со луѓе, како и шверцот и криминалот. Германската влада на почеток на деведесеттите години инсистирала на институционализација на постоечката пракса во областа на правосудството и на внатрешните работи. За време на холандското претседателство на ЕУ во 1991 год., кога е усвоен Договорот за ЕУ, е расправано за идејата да се создаде единствена структура за соработка во областа на правосудството и на внатрешните работи, како и структура за заедничка надворешна и безбедносна политика. Меѓутоа, идејата за создавање различни „столбови“ што ќе се занимаваат со посебни области била најприфатлива. Со тоа се создала нова архитектура во ЕУ, што често сликовито се прикажува во облик на храм што стои на три столба.

Соработката во областа на правосудството и на внатрешните работи од Договорот од Мастрихт добила место во т.н. третиот столб (thirdpillar).¹⁹⁵ Веднаш треба да се напомене и тоа дека соработката во т.н. третиот столб се базира на меѓувладина соработка каде што наднационалните институции, како што се Европскиот парламент, Европската комисија и Европскиот суд за правда, имаат минимални овластувања. Главната улога во процесот на одлучување ја има Советот на министри во чиј состав влегуваат министрите за внатрешни работи и правосудство. На Советот за координација и подготовка му помага т.н. К4 комитет во кој влегуваат советници од повисок ранг од министерството за внатрешни работи на државите-членки. Во рамките на Комитетот постојат три работни групи – првата за имиграција и за азил, втората за полициска и за царинска соработка и третата за правосудна соработка.¹⁹⁶

Најголем напредок во развојот на полициската и на правосудната соработка е направен со ревизија на Договорот на ЕУ во 1997 год.

---

¹⁹⁵Bariatti, S., (2011) Cases and Materials on EU Private International Law, Hart Publishing, p. 2.

¹⁹⁶Bruggeman, W. (2004). Policing in a European Context. U: Apat, J. (ed.). Justice and Home Affairs in the EU: Liberty and Security Issues after Enlargement. Northampton, USA: Edward Elgar Publishing.

Иако полициската и правосудната соработка на државите-членки функционира на меѓувладино ниво, тоа не значи дека нејзиниот интензитет е слаб. Соработката, посебно полициската соработка во борбата против транснационалниот организиран криминал, во деведесеттите години од XX век стана позначајна и поинтензивна. Како резултат на зголемената соработка е основана Европска полициска канцеларија (Европол), со седиште во Хаг, Холандија. До нејзиното основање дошло врз основа на акт на Советот на ЕУ за донесување Конвенција Европол од 26 јули 1995 год. Во 1999 год., Европол започнал со ефективна работа.

Постојат неколку причини поради кои Договорот од Амстердам (1997 год.) е значаен за понатамошно продлабочување на соработката во области од правосудството и од внатрешните работи.¹⁹⁷ Третиот столб на ЕУ доживеа многу поголеми промени од вториот столб (заедничка надворешна и безбедносна политика) затоа што одредени политики преминаа од третиот во првиот столб (на Европската заедница) каде што владее принципот на „наднационалност“. Наднационалност е принцип на ЕУ врз чија основа ЕУ можеме да ја разликуваме од државите или од типичните меѓународни организации, како на пример Обединети нации (ОН). Под принципот наднационалност се подразбира постоење власт што се наоѓа над власта на државата-членка, што има повеќе законодавни овластувања во однос на државите-членки и чие право е директно применливо.

По 2001 год., посебно по терористичките напади во САД, во ЕУ е забрзана соработката во оваа област. Соработката се стреми кон хармонизација на националните кривични права, подобрување на соработката на националните полициски и правосудни органи во превенцијата на криминалните активности, истрагите, судските постапки и спроведувањето на законите, како и јакнењето на улогата на Европол кому му се даваат извршни овластувања.

Европската унија, почнувајќи од 1999 год., востановила пракса по која на секои пет години се формулираат програми на соработка во областа на правосудството и на внатрешните работи на државите-членки. Во програмите се формулирани приоритети и насоки за изградба на простор на слобода, безбедност и правда. Прва таква програма е формулирана за време на финското претседателство со ЕУ во 1999 год. и позната е по називот Тампере програма.¹⁹⁸ При крајот на 2009 год. Шведска, која претседавала со

---

¹⁹⁷Bariatti, S., (2011), op. cit., p. 3.

¹⁹⁸Bariatti, S., (2011), op. cit., p. 14.

ЕУ, требаше да ја усвои третата по ред програма на соработка затоа што претходната, Хашката програма, истекнуваше при крајот на 2009 год. Новата програма веќе добила свое „второ име“, па е позната под називот Стокхолмска програма.¹⁹⁹

Во Стокхолмската програма²⁰⁰ стои дека „сегашен приоритет е поставување на граѓанинот во срцето на просторот на слобода, безбедност и правда“. Изградбата на „Европа на граѓаните“ бара сите идни акции и планови да бидат свртени кон граѓанинот. Истакнати се четири групи на приоритети: прв – заштита на човековите права, обезбедување слободно движење на луѓето, создавање механизам врз чија основа ранливите групи ќе бидат заштитени, заштита на правата на децата, заштита на личните податоци и приватноста; втор – обезбедување на полесен пристап кон правдата, подобрување на правосудната соработка на државите-членки; трет – формулирање стратегија за овозможување на безбеден живот на граѓаните, како и продлабочување на полициската соработка; четврт – почитување на принципот на солидарност и формулирање на нова политика за имиграција и азил, што ќе овозможи сите граѓани во државите-членки да имаат еднаков статус и создавање точни правни рамки за легалните имигранти.²⁰¹

5.1 Развој на меѓународна соработка во Европска унија

Почетокот на 21 век покажал дека на Европската унија ѝ претстои значајна институционална реформа. Соработката меѓу државите-членки на Европската унија во делот на правдата и на внатрешните работи формално се воспостави со Договорот од Маастрихт за Европската унија од 1991 година, а кој стапи на сила во ноември 1993 година.²⁰² Во Делот VI, членовите K-K9, повеќето „работи од заеднички интерес“ што имаа цел да овозможат слобода во движењето на стоки и на услуги како што се: политиката на азил, преминот на границите и нивната контрола, имиграционата политика и др. се уредуваа на меѓувладино ниво.²⁰³ Договорот од Маастрихт сведочи дека идејата за интеграција, иако првенствено базирана на економска сфера, мора да

---

¹⁹⁹Стокхолмската програма беше предвидена да ги даде приоритетите и временската рамка на потребните чекори на имплементирање на целите и на задачите со цел создавање на простор на слобода, безбедност и правда за периодот од 2009 до 2014 год, Bariatti, S., (2011), op. cit., p. 20.

²⁰⁰www.euramove.org.uk/index.php?id=ID333 Стокхолмската програма во рамките на ЕУ претставува петгодишен план со насоки во областа на правда и внатрешни работи за државите членки на ЕУ за период 2010-2014 година.

²⁰¹Lavenex, S., Wallace, W. (2005). Justice and Home Affairs. U: Wallace, H., Wallace, W., Polack, M. (ed.). Policy-Making in the European Union. Oxford: Oxford University Press.

²⁰²Treaty on European Union - Maastricht Treaty, OJ C 191 of 29.7.1992.

²⁰³Bariatti, S., (2011), op. cit., p. 1.

добие значајна политичка димензија. Со тој акт беше направена коренита промена во природата на институционалната рамка на европската интеграција, а Европската заедница е трансформирана во Европска унија. Имајќи го предвид фактот дека процесите на европското интегрирање не напредуваат подеднакво во сите домени, Европската унија беше востановена на три столба на соработка. Темелот на Европската унија, односно првиот столб, го сочинувале трите заедници што се засновале на самостоен меѓудржавно - правен субјективитет востановен со договори за основање. Вториот столб на Европската унија претставуваше заедничка надворешна и безбедносна политика, додека третиот столб се однесуваше на соработка во областа на правосудството и на внатрешните работи.

Првиот столб на Европската унија се потпираше на процесот на интеграција, додека сегментите на вториот и на третиот столб на Унијата функционираа на принцип на меѓувладина соработка. Кога станува збор за соработка во областа на правосудството и на внатрешните работи, таа беше проектирана како цел што треба постепено да се остварува поради обезбедување на заедничка политика на азил, преминување на надворешните граници на државите-членки, заедничка имиграциска политика, борба против наркоманија и меѓународен криминал, правосудна соработка во граѓански и кривични предмети, царинска соработка, како и соработка меѓу полицијата на земјите-членки на Унијата поради превентивно дејствување во борбата против тероризмот, недозволена трговија со дрога и други тешки облици на меѓународен криминал.²⁰⁴ Со оглед на големото политичко значење на споменатите материи што претставуваат неизоставен елемент на националната сувереност на државите-членки, не изненадува фактот дека процесот на европска интеграција на ова поле бил втемелен на принцип на меѓувладина соработка и едногласност при донесувањето на одлуките.

Со Договорот од Амстердам²⁰⁵ направен е уште еден значаен чекор напред во процесот на интеграција. Најважна промена се случила во рамките на третиот столб на Унијата, што претпоставувал формирање нов простор без внатрешни граници, па така и слободно движење на луѓе. Имено, во член 2 од овој правен акт беше предвидено дека една од целите на Унијата е „да ја одржи и зајакне Унијата како подрачје на слобода, безбедност и правда, во рамките на кое слободното движење на лицата е

---

²⁰⁴Janjević, M. (2003). III stub Evropske unije. Beograd, str. 24-38.

²⁰⁵Treaty of Amsterdam, OJ C 340 of 10.11.1997.

обезбедено со паралелно усвојување на соодветни мерки од областа на контролата на надворешните граници, азилот, имиграцијата и превенцијата против криминалот⁴. Истовремено е предвидено, без задирање во надлежноста на Европската заедница, дека целта на Унијата е да обезбеди високо ниво на заштита на граѓаните во сферата на слободата, на безбедноста и на правдата, во развојот на заеднички активности на државите-членки во областа на полициската соработка во кривичните предмети и спречување на расизмот и ксенофобијата, како и во борбата против таквите појави.

Се разбира, тој исчекор напред подразбирал и одредени институционални промени во тројната структура на Унијата, па преминувањето на надворешните граници на Унијата, областа на визата, емиграцијата и азилот, како и правосудната соработка во граѓански предмети е префрлена од третиот столб на Унијата во делокругот на нејзиниот прв столб. На тој начин се востановени институционалните претпоставки за побрзо и поделотворно дејствување во овие полиња затоа што принципот на меѓувладина соработка е заменет со комунитарен метод на одлучување. Меѓутоа, иако најчувствителните материи од областа на полициската и на правосудната соработка во кривично - правната материја останаа во доменот на третиот столб на Унијата, сите држави не учествуваа во овој радикален исчекор во процесот на европската интеграција. Станува збор за Велика Британија и за Ирска кои ги сочуваа контролите на своите граници, додека Данска доби посебен статус.

Без разлика на потребата од сè поинтензивна и поделотворна соработка на европските држави во делокругот на третиот столб на Унијата, нејзината институционална рамка покажувала значајни слабости што го спречуваа битниот напредок во соработката на ова поле. Истакнато е дека третиот столб на Европската унија се одликува со неефикасност, комплексност и проблем на легитимност.²⁰⁶

Секако најголемата пречка за каков било битен напредок во рамките на третиот столб на Унијата била неопходноста од постигнување консензус при донесување на одлуки во оваа сфера. Имено, одлуките што се однесуваа на полициската и на правосудната соработка во кривично-правната материја се донесувале едногласно во Советот. Како што било предвидено, Советот ги преземал мерките со усвојување на заеднички ставови, рамковни одлуки, одлуки и конвенции. Од побројните акти, единствено конвенциите гарантирале еднообразна примена на норми усвоени на

---

²⁰⁶Ladenburger, C. (2008). Police and Criminal Law in the Treaty of Lisbon. *European Constitutional Law Review*. 4. 20-40, p. 21-25.

европско ниво, додека рамковните одлуки и одлуките не биле непосредно применувани на ниво на државите-членки. Сепак конвенциите стапувале на сила тогаш кога ќе ги ратификува половината од државите-членки, со исклучителна важност за тие држави. Затоа најголемиот број усвоени конвенции во делокругот на третиот столб на Унијата, бидејќи не се ратификувани од потребниот број држави, не заживеале во пракса.

Покрај бавноста во одлучувањето, посебно голем проблем претставувало и „минимизирањето на реалната правна содржина“ на повеќето така донесени одлуки затоа што државите-членки настојувале да се донесат такви одлуки што нема да бараат каква било промена во националните законодавства.²⁰⁷ Поради тоа не ни можело да се дојде до некое позначајно унапредување во соработката во рамките на третиот столб на Унијата. Посебна слабост на институционалната рамка претставувало решението врз чија основа секоја држава-членка располагала со право на иницирање на постапка на одлучување за некое прашање од доменот на третиот столб на Унијата. Државите-членки, бидејќи институционалната рамка тоа го дозволувала, се грижеле првенствено за своите национални интереси, занемарувајќи ги општите и долгорочните интереси на Унијата, така што отворале прашања што им биле од најнепосредно значење. И покрај сè, правните инструменти на првиот столб на Унијата и оние што се применувале во рамките на вториот и на третиот столб на Унијата немале истоветно правно дејство. Имено, правото на Унијата што не било засновано на принципот на комунитарен метод се сметало за дел од меѓународното јавно право.

Значи, правото што извирало од делокругот на третиот столб на Унијата немало дејство на комунитарно право како што се непосредната применливост и принципот на првенство така што националните судови располагале со право на контрола на така усвоените мерки. Од друга страна, комунитарното право имало примат во однос на националното право и тоа единствено подлежело на контрола на Европскиот суд на правда.²⁰⁸

Следната слабост на системот на примарното право на Унијата на полето на полициска и на правосудна соработка во кривично-правната материја е последица на неговата комплексност. Прво, оваа комплексност произлегувала од тројната структура на договорите на кои е заснована Унијата. Имено, често се случувало некои свои акции, што се однесувале на решавање на еден проблем, Унијата да може да ги

---

²⁰⁷Ladenburger, C. (2008), op. cit. p. 21.

²⁰⁸Hinarejos, A. (2009). The Lisbon Treaty Versus Standing Still: A View from the Third Pillar. *European Constitutional Law Review*, 5, 99-116, p. 100.

спроведе единствено со вештачко расчленување на повеќе правни инструменти што се усвојувале по различни постапки во зависност од тоа во рамките на кој столб се донесувале.²⁰⁹

За овие зборови да не би изгледале премногу апстрактно го наведуваме примерот за политиката на Унијата на полето на злоупотреба на наркотици, што требала да биде разделена меѓу првиот столб во однос на прашања што се однесувале на здравјето и третиот столб во однос на прашања што се однесувале на полициската и на правосудната соработка во борбата против кривичните дела поврзани со наркотици. Проблем претставувало и тоа што во пракса не можело да се повлече јасна граница меѓу столбовите на Унијата. Како што било уште од средината на минатиот век, имајќи ја предвид распределбата на надлежноста во федерацијата, пишува Laskin: „Различните аспекти на животот во општеството не се така изолирани еден од друг да овозможуваат механичка примена на поделбата на овластувањата. Во човековите работи нема ништо што одговара на складни логични поделби утврдени во уставот“.²¹⁰

Второ, на комплексноста на третиот столб на Унијата придонесувале и посебните режими што им биле загарантирани на Обединетото Кралство, Ирска и Данска. Од една страна, Обединетото Кралство и Ирска формално не припаѓале на Шенгенската спогодба и не учествувале во мерките што се однесувале на надворешните граници на Унијата. Меѓутоа, овие две држави учествувале од аспектот на полициската и на правосудната соработка што се однесувала на елементите на Шенгенската спогодба. Од друга страна, Данска имала посебен статус затоа што мерките на Шенгенската спогодба се применувале како правила на меѓународното јавно право, а не комунитарното право, што значи дека тие не биле дел од обврските што произлегуваат од супранационалното право за оваа држава-членка.²¹¹ За да не се усложнува веќе и така сложената структура на Европската унија, сите нови држави што дополнително ѝ пристапиле биле обврзани во потполност да ја прифатат Шенгенската спогодба.

На крај мора да се разгледа и проблемот на легитимноста на полето на третиот столб на Унијата. Имено, како што е забележано во теоријата, меѓувладината

---

²⁰⁹Ladenburger, C. (2008). Police and Criminal Law in the Treaty of Lisbon. *European Constitutional Law Review*. 4. 20-40, p. 23.

²¹⁰Laskin, B. (1951). *Canadian Constitutional Law*. Toronto, p. 4.

²¹¹Kornobis-Romanowska, D. (2005). Developments in the Area of Freedom, Security and Justice brought about by the Constitutional Treaty. *German Law Journal*, 6(11), 1623-1640, p. 1627.

соработка врз која е заснован третиот столб на Унијата ја одликувала нетранспарентност и демократски дефицит.²¹² Учеството на Европскиот парламент било сведено на најмала можна мерка затоа што консултирањето со овој општопретставнички орган се извршувало по пристигнат политички договор во Советот. Истовремено улогата на Европскиот суд на правдата исто така била сведена на најмала можна мерка во делокругот на третиот столб на Унијата. Европскиот суд на правда бил надлежен за давање претходно мислење за исправноста и за толкувањето на рамковните одлуки за толкување на конвенциите, како и исправноста и толкувањето на прописите со кои се применуваат тие конвенции.

Меѓутоа, на секоја држава ѝ е оставена можност со еднострана изјава да ја прифати надлежноста на Судот на правдата за давање на претходно мислење, а 12 држави не сакаа да ја прифатат неговата надлежност.²¹³ Истовремено Судот на правдата бил надлежен да се изјаснува за легалноста на рамковните одлуки по тужбите што ги поднесуваат државите-членки или Комисијата, што се однесуваат на надлежноста, повредата на битните правила на постапката, повредата на договорот за Европската унија или кој било друг пропис што се однесува на неговата примена, како и злоупотреба на овластувањето. Покрај тоа, Судот на правдата бил надлежен да одлучува во спорови помеѓу државите-членки што се однесуваат на толкувањето или на примената на рамковните одлуки, одлуки, конвенции и заеднички ставови. Како што може да се забележи, недостатокот на ефикасна судска заштита бил во непосредна спротивност со потребата на потполна заштита на човековите права што посебно можеле да бидат загрозени во доменот на полициската и на правосудната соработка на европските држави.

Имено, институционалната рамка е заснована на Договорот од Ница,²¹⁴ востановен кога Европската унија имала 15 држави-членки. Со приемот на десет нови членки, постојната рамка ја направи Европската унија неделотворна затоа што нејзиното функционирање стана отежнато и забавено.

Потребата од востановување на поцврста и на поефикасна Унија ја раѓала сè подоминантната идеја за неопходност од нејзино конституирање. Уставот требало да

---

²¹²Herlin-Karnell, E. (2008). The Lisbon Treaty and the Area of Criminal Law and Justice. European Policy Analysis, 3, Swedish Institute for European Policy Studies, 1-10, p. 2.

²¹³Ladenburger, C. (2008). Police and Criminal Law in the Treaty of Lisbon. European Constitutional Law Review. 4. 20-40, p. 25.

²¹⁴Treaty of Nice, OJ C 80 of 10.3.2001.

обезбеди легитимитет на надлежностите на Унијата, што во меѓувреме се проширувани без соодветен самостоен извор на демократски легитимитет.²¹⁵ Меѓутоа, Договорот за воспоставување на Уставот на Европа, усвоен на 18 јуни 2004 год., доживеа неуспех на референдумите во Франција и во Холандија во 2005 год. така што не стапи на сила.²¹⁶ Сепак Европската унија продолжила со работа на натамошна институционализација, но овојпат без да донесе нов предлог-устав, туку со усвојување на Лисабонскиот договор со кој се менуваат и дополнуваат „Договорот за Европска унија“ (The Treaty on European Union) и „Договорот за основање Европска заедница“ (The treaty establishing the European Community), чиј назив е променет во „Договор за функционирање на Европската унија“ (Treaty on the Functioning of the European Union). Со тој акт, што стапил на сила на 1 декември 2009 год., направено е значајно квалитативно поместување во сферата на слободата, на безбедноста и на правдата.

Една од најзначајните институционални промени што е предвидена со Лисабонскиот договор²¹⁷ се случила на полето на структурата на Европската унија, со оглед на тоа дека е укината нејзината тројна структура.²¹⁸ Кога се зборува за подрачјето на слобода, на безбедност и на правда, тоа значи дека нему, наместо дотогашната вештачка поделба меѓу првиот и третиот столб на Унијата, сега му се посветува посебна и единствена глава (Глава 5) од Договорот за функционирање на Европската унија. Значи со Лисабонскиот договор комунизиран е третиот столб на Унијата, што подразбира дека на подрачјето на слободата, на безбедноста и на правдата се применуваат општите правила на комунизираната политика како на полето на постапка на донесување одлуки, така и во однос на видот на правните акти што можат да се донесуваат, а исто така и во однос на судската контрола на тие акти.

Како што предвидел Договорот за функционирање на Европската унија, Унијата воспоставува подрачје на слобода, безбедност и правда, со почитување на основните права и различните правни системи и традиции на државите-членки. Обезбедено е отсуство на контрола на лица на внатрешните граници, а Унијата утврдува заедничка политика во областа на азилот, имиграцијата и контролата на надворешните граници,

---

²¹⁵Bast, J. (2005). The Constitutional Treaty as a Reflexive Constitution. German Law Journal. 6(11). 1433-1452, p. 1436.

²¹⁶Повеќе за неуспехот на донесувањето на „Уставот на Европа“ види Георгиевски С., (2012) Вовед во правото на Европската унија, Скопје, стр. 7.

²¹⁷www.fb.uklo.edu.mk/fs?.file=collectinyear/2010, Една од целите на Лисабонскиот договор беше да ја подобри кохерентноста на делување на Европската унија, особено на надворешната политика. Види повеќе: Снежана – Никодиновска Стефановска, Годишник на факултет за безбедност Скопје, 2010, стр.41

²¹⁸Георгиевски С., (2012), op. cit., стр. 108.

заснована на солидарност меѓу државите-членки, што е праведна спрема државјаните на трети држави. Во овој правен акт се нашле и одредби од програмски карактер затоа што е предвидено Унијата да настојува да обезбеди високо ниво на безбедност во превентивното дејствување и сузбивањето на криминалот, расизмот и ксенофобијата, со мерки за ускладување и соработка меѓу полициските, правосудните и другите надлежни органи, како и со меѓусебно признавање на судските одлуки во кривичните предмети и, доколку е неопходно, со приближување на кривичното законодавство. Исто така Унијата го олеснува пристапот кон правдата, посебно со почитување на принципот на заемно признавање на судските и вонсудските одлуки во граѓанските предмети.

Наместо минатите институционални решенија што претпоставуваа едногласност при донесување на одлуки во делокругот на третиот столб на Унијата, Лисабонскиот договор како правило предвидува одлуките во правна форма како инструмент на комунитарното право да се донесуваат во рамките на редовната законодавна постапка. Имено, редовната законодавна постапка претпоставува заедничко одлучување на Европскиот парламент и на Советот со квалификувано мнозинство, по предлог на Комисијата. На тој начин, наместо ригидна постапка на одлучување, што претпоставувала согласност на сите држави-членки, предвидена е постапка што е со помалку барања, а што истовремено обезбедува демократски легитимитет. Обезбедување легитимност на дејствувањето на Унијата на ова поле придонесува и контрола на сите нејзини акти од страна на Судот на правдата. Истовремено националните парламенти добиле улога да учествуваат во механизмите на оценување на спроведувањето на политиката на Унијата во оваа област и низ вклучување во политичката контрола на Европол, и оценувањето на активноста на Европска правда. Покрај тоа, правото на законодавна иницијатива во однос на државите-членки е прилично порестриктивно поставено затоа што наместо една држава-членка, со тоа право располага најмалку една четвртина од државите-членки. На тој начин, востановеното право на законодавна иницијатива ќе придонесе националните интереси да бидат потиснати пред општите интереси.

Сепак, без разлика на фактот што со укинувањето на столбовите на Унијата е променета нејзината структура, комунитизираното подрачје на слободата, безбедноста и правдата не значи истовремено и дека на ова поле не се востановени одредени исклучоци од општите правила. Тука е спомнато дека правото на законодавна

иницијатива, што претставувало ексклузивно право на Комисијата, сега го добива и една четвртина од државите-членки.

Кога е во прашање правосудната соработка во граѓански предмети отстапувањето од редовната законодавна постапка е воочливо на полето на семејното право. Имено, мерките за соработка меѓу државите-членки во областа на семејното право ги утврдува Советот, одлучувајќи во посебна законодавна постапка, што подразбира едногласно одлучување во Советот по консултирање на Европскиот парламент. Сепак Советот, по предлог на Комисијата, може да усвои одлука со која се одредуваат оние аспекти на семејното право што во прекугранични рамки можат да бидат предмет на акти што се донесуваат во редовна законодавна постапка. Советот одлучува едногласно по консултирање на Европскиот парламент. За овој предлог се известуваат националните парламенти. Но, одлуката не е усвоена во случај на противење на некој национален парламент во рок од шест месеци од таквото известување. Доколку нема противење, Европскиот совет може да ја усвои одлуката.

На полето на правосудната соработка во кривичните предмети, Европскиот парламент и Советот, во редовна законодавна постапка, усвојуваат мерки што имаат цел: а) утврдување правила и постапки за обезбедување на признанија во целата Унија, на сите облици на судски пресуди и на одлуки; б) отстранување и решавање на судир на надлежности меѓу државите-членки; в) давање поддршка за усовршување на судиите и судските службеници; г) олеснување на соработката меѓу судските и на нив соодветните органи на државите-членки во рамките на кривичното гонење и на извршувањето на одлуките. Со директиви усвоени во редовна законодавна постапка, Европскиот парламент и Советот можат да утврдат минимум правила во обем во кој тоа е неопходно за полесно меѓусебно признавање на пресудите и на судските одлуки, исто како соработката на полициските и на судските органи во кривичните предмети што имаат прекугранична димензија.

За време на утврдувањето на тој минимум на правила се води сметка за разликите меѓу правните традиции и системите на државите-членки. Кога некоја членка на Советот ќе оцени дека предлогот на споменатата директива ќе влијае на основните аспекти на нејзиниот кривично-правен систем, таа може да побара предлогот на директивата да се упати на Европскиот совет. Во таков случај се суспендира редовната законска постапка. По расправата, и доколку е постигнат консензус, Европскиот совет во рок од четири месеци од оваа суспензија го враќа

предлогот до Советот со што се завршува суспензијата на редовната законска постапка. Доколку по истекот на четири месеци не е постигнат договор во рамките на Европскиот совет, девет држави-членки можат да воспостават поблиска соработка.

Европскиот парламент и Советот, со директивите усвоени во редовна законодавна постапка, можат да воспостават минимални правила што се однесуваат на одредување кривични дела и санкции во областите на тежок криминал со прекугранична димензија поради видот на тие кривични дела или начинот на нивното извршување или поради нивното сузбивање на заедничка основа. Во овие области на криминал спаѓаат: тероризам, трговија со луѓе, недозволена трговија со дрога, недозволена трговија со оружје, перење пари, корупција, фалсификување средства за плаќање, компјутерски криминал и организиран криминал. Истовремено, имајќи ги предвид состојбата и развојот на криминалот, Советот може да усвои одлука со која ќе утврди други области на криминал што ги исполнуваат поставените критериуми. Но, во овој случај Советот одлучува едногласно по добиената согласност од Европскиот парламент.

Кога државата-членка ќе покаже дека усогласувањето на законските и на подзаконските акти во областа на кривичното право е нужно за делотворно спроведување на политиката на Унијата во областа која е предмет на мерките на хармонизација, директивите можат да предвидат минимални правила во однос на одредување на кривичните дела и санкции во таа област. Тие директиви се усвојуваат по иста, редовна или посебна законска постапка. И во овој случај, кога некоја од државите-членки смета дека одредена мерка може да влијае на одредени аспекти од нејзиниот кривично-правен систем, таа може да се обрати на Европскиот совет поради што се суспендира редовната законодавна постапка. Доколку по истекувањето на четири месеци не е постигнат договор во рамките на Европскиот совет, девет држави-членки можат да воспостават поблиска соработка.

Исклучок од општите правила на одлучување е предвиден и во случај на основање на европско обвинителство. Имено, со цел сузбивање на криминалитетот што влијае на финансиските интереси на Унијата, Советот, со уредба усвоена во посебна законодавна постапка, може да основа европско обвинителство во рамките на Европска правда. Да додадеме дека Советот одлучува едногласно по добиената согласност од Европскиот парламент. Во отсуство на едногласност во Советот, група од најмалку девет држави-членки може да побара предлог уредбата да се упати до Европскиот

совет. Во тој случај се суспендира постапката во Советот. По расправата, доколку е постигнат консензус, Европскиот совет во рок од четири месеци од оваа суспензија го враќа предлогот на Советот со што се завршува суспензијата на редовната законодавна постапка. Доколку во истиот временски рок не е постигнат консензус и ако најмалку девет држави-членки сакаат да воспостават поблиска соработка врз основа на предлогот од односната уредба, тие за тоа ги известуваат Европскиот парламент, Советот и Комисијата.

Европското обвинителство е одговорно за водење истраги, за гонење и за подигнување обвинение, во случаи што се поврзани со Европол, против лица кои како извршители или соучесници извршиле дела против финансиските интереси на Унијата. Европскиот совет може, истовремено или дополнително, да усвои одлука со која ја проширува надлежноста на Европското обвинителство и на области од тежок криминал што има прекугранична димензија, и со која се менува решението што се однесува на извршителите и на соучесниците на кривични дела извршени во повеќе држави-членки. Европскиот совет одлучува едногласно по добиена согласност од Европскиот парламент и по консултирање со Комисијата.

Со Лисабонскиот договор е предвидено Унијата да воспоставува полициска соработка што ги опфаќа сите надлежни органи на државите-членки, вклучително полициските, царинските и другите надлежни служби специјализирани за областа на спречување и на откривање на кривични дела, како и водење истрага за нив. Посебна законодавна постапка е предвидена и во овој сегмент затоа што Советот, во едногласното одлучување по консултација со Европскиот парламент, може да донесе мерки што се однесуваат на оперативна соработка на наведените органи. Во иста постапка Советот ги утврдува условите и ограничувањата под кои надлежните органи на државите-членки можат да интервенираат на територија на друга држава-членка со согласност и во договор со надлежните органи на таа држава.

5.2 Европски конвенции за давање заемна правна помош

5.2.1 Конвенција на Европската унија за давање правна помош во кривични предмети од 2000 година

Советот на министри на Европската унија на 29 мај 2000 год. ја усвоил Конвенцијата за давање правна помош во кривични предмети. Целта на Конвенцијата е да ја охрабри и да ја осовремени соработката меѓу правосудните, полициските и

царинските органи на власт во рамките на Европската унија (вклучувајќи ги тука и Норвешка и Исланд) вршејќи дополненија на одредбите во постоечките правни инструменти, вклучувајќи ја и Конвенцијата од 1959 год., и на тој начин ја олесни нивната примена.

Државата што прима барање мора во принцип да ги почитува формалностите и постапките што ќе ги назначи државата-молителка. Меѓутоа, во случаи кога некое кривично дело спаѓа во надлежност на замолениот надлежен орган, може да дојде до спонтана размена на информации (на пример, без претходно упатено официјално барање) меѓу државите-членки поврзана за кривични дела и за административни прекршоци.

Целта на Конвенцијата на Европската унија не е само да ги дополни Конвенцијата од 1959 год. и Протоколот од таа Конвенција за давање заемна правна помош во кривични предмети од 1978 год., туку и Договорот од Бенелукс од 1962 год. и Конвенцијата за спроведување на Шенгенската спогодба од 1990 год. Конвенцијата на Европската унија предвидува таков вид на заемна правна помош што ги почитува основните принципи на секоја држава-членка и на Европската конвенција за човекови права. Таа ги опфаќа кривичните дела и административните прекршоци.

Протоколот што се однесува на заемната соработка по прашања поврзани за банкарски информации, усвоен на 16 октомври 2001 год., е насочен кон борбата против перење пари и финансиски криминал. Овој Протокол претставува составен дел на Конвенцијата од 2000 год.

Конвенцијата на Европската унија предвидува државата-молителка да може да ја замоли државата што го прима барањето да испочитува одредени формалности или процедурални барања што ги бара нејзиното национално законодавство. Со неа исто така се обидува да се избегне одложувањето така што овозможува барањата за давање заемна правна помош, како и кореспонденцијата поврзана за давање заемна правна помош да можат да се извршуваат директно со правосудните органи на власта што имаат месна надлежност. (Меѓутоа, во некои случаи документите можат да се испратат или да се вратат преку главниот задолжен орган, а итни барања можат да се проследат преку Интерпол или преку друг надлежен орган.) Оваа Конвенција исто така предвидува механизми што опфаќаат модерни методи на комуникација како што се видеоконференции и телефонски конференции.

Заемна правна помош може да се бара во следниве случаи:

- поради предавање на надлежните органи на државата-молителка предмети што се украдени или што се на некој друг криминален начин стекнати, а што се пронајдени во друга држава-членка;
- поради привремен трансфер на некое лице кое е задржано на територија на една држава-членка, на територија на некоја друга држава-членка каде што се спроведува истрага;
- поради сослушување по пат на видеоконференција;
- поради сослушување по пат на телефонска конференција;
- поради овозможување на контролирана испорака на територија на една држава-членка во рамките на кривичната истрага на кривичните дела што можат да доведат до предавање. Нив треба да ги насочуваат и надгледуваат надлежните органи на замолената држава-членка;
- две или повеќе држави-членки на Европската унија можат да создадат заеднички истражен тим со одредена цел и за одредено време;
- поради спроведување тајна истрага која ја водат службените лица на друга држава-членка (како и службени лица на државата-членка домаќин) што дејствуваат тајно или под лажен идентитет, под услов да се почитува националното законодавство и постапката на државата-членка каде што се води истрагата;
- за да може надлежен орган на државата-членка да побара од друга држава-членка да изврши пресретнување на телекомуникации. Ова пресретнување може да се изврши и да се пренесе директно на државата-молителка или може да се сними и подоцна да се испрати. Таквите барања мораат да бидат во согласност со домашните закони на тие земји-членки.

5.2.2 Европски налог за прибавување доказен материјал – European arrest evidence (EEW)

Европскиот налог за прибавување на доказен материјал (EEW), што е усвоен како Рамковна одлука на Советот во декември 2008 год., има цел да ги замени постапките на заемна правна помош и да ја унапреди правосудната соработка со примена на заемното признавање на правосудните одлуки со цел прибирање на предмети, документи и податоци што би се користеле во кривично-правни постапки во различни држави-членки. Сè додека Европскиот налог за прибирање доказен материјал

не би се применувал во целост, мерките што се предвидени со него иницијално ќе се применуваат паралелно со постапките на давање заемна правна помош во согласност со Конвенцијата за меѓународна правна помош од 1959 год. и Конвенцијата на Европската унија за давање на правна помош во кривични предмети од 2000 година. Тоа ќе му овозможи на правосудниот надлежен орган кој врши изавање на налогот да ги собере постоечките докази, но не и да разговора со сведоците, да зема искази, да ги прибави сочувваните податоци поврзани со комуникацијата, да врши пресретнување на комуникациите, да бара тајно надгледување или да следи банкарски сметки. Во такви околности и натаму ќе биде потребно да се упати барање за давање заемна правна помош.

5.3 Европски налог за лишување од слобода (European arrest warrant – EAW)

Најновиот правен механизам што функционира во Европската унија е Европскиот налог за лишување од слобода (European arrest warrant – EAW)²¹⁹ што стана оперативен во целата Унија од 1 јануари 2004 година, освен во Италија каде што стапи на сила на 14 мај 2005 година. Европскиот налог за лишување од слобода е создаден да го замени постоечкиот систем за екстрадиција барајќи од секоја национална судска власт да ги прифати, *ipso facto* и со минимум формализми, барањата за предавање на бараните лица што ќе ги достави другата држава - членка, издавач на налогот.

Европскиот налог е мерка на кривичното право во кое се применува начелото на заемно признавање и извршување на судските одлуки. Неговото воведување во пракса се смета за основа на судската соработка во ЕУ.

Всушност, целта на заемното усвојување на судските одлуки може единствено да биде достигната доколку се разгледаат различните европски системи што се базираат на заедничка правосудна култура. Во суштина, овој принцип единствено може да биде базиран на заемна доверба во структурата и во функционирањето на правосудните системи на другите држави внатре во Унијата и во судскиот апарат што мора да биде таков да гарантира право на правично судење. Во склад со претходното, европскиот налог за лишување од слобода ги надминува сите претходни системи на

---

²¹⁹ „Европски налог за лишување од слобода“ е востановен со Рамковна одлука на Советот на ЕУ 2002/584/ЈНА од 13 јуни 2002 година, за Европскиот налог за лишување од слобода и постапката за предавање на уапсените меѓу државите-членки. Таа Одлука стапи на сила на 7 август 2002 година со рок на имплементација во земјите на Европската унија до 31 декември 2003 година.

екстрадиција и води кон непосредно испорачување на бараните лица. Главната иновација на новиот институт, во споредба со традиционалниот механизам за екстрадиција, е во неговиот автоматизам што го зголемува односот меѓу судовите, исклучувајќи каква било интервенција на владата (како и дипломатско влијание).

Меѓутоа, тој автоматизам на ја спречува примената на контрола од страна на судските власти што треба да го извршат налогот во однос на содржината на странската одлука. Всушност, судската власт што треба да го изврши налогот мора да изврши контрола на дејството на налогот за лишување од слобода во однос на можните причини за одбивање на извршувањето и во однос на другите услови превидени со закон. Во Рамковната одлука на Советот, во клаузулата бр. 8 пишува: „Одлуките за извршување на Европскиот налог за лишување од слобода мора да бидат предмет на вистинска контрола, што значи дека судскиот орган на држава-членка во која бараното лице било лишено од слобода ќе мора да донесе одлука за негово или нејзино предавање“. Автоматизмот, накратко, значи дека судската постапка е изземена од влијанието на политичката моќ и е во потполност предмет на правосудството.

Основна карактеристика на европскиот налог за лишување од слобода е неговата екстериторијална примена затоа што по природа на работите тој произведува последици и се извршува во различна држава во однос на онаа држава што имала судско овластување да го издаде налогот. Државите-членки направиле голем напор последниве години со цел отстранување на културолошките бариери како начин на создавање на стварна заедничка правосудна област, дури и на полето на кривичното право што секогаш било поврзано со догмата за национален суверенитет.

Европскиот налог за лишување од слобода, значи, е правен инструмент базиран на принципот на заемно признавање на одлуки во кривични предмети меѓу државите-членки на ЕУ. Тој воведува радикални промени во парадигмата на класичната соработка иманентна за традиционалниот европски систем на екстрадиција: новиот систем е изграден на начелото на заемно признавање на судските одлуки и делумно укинување на двостраното казнување; извршена е јурисдикција на постапките; овозможено е предавање на сопствените државјани на друга држава-членка, а самата постапка на предавање е поедноставена и забрзана.²²⁰ По своите темелни принципи и

---

²²⁰Варули, В. (2009). The European Arrest Warrant under Constitutional Attack. ICL Journal, Vol 3, 1, p. 11.

цели одговара на филозофијата на интеграција во заедничката судска област и вклучува нов образец на соработка врз основа заемна доверба меѓу државите-членки.

Европскиот налог за лишување од слобода е судска одлука донесена во една држава-членка поради лишување од слобода на бараното лице од страна на друга држава-членка и негово предавање на државата што го издала налогот за потребите на кривичното гонење или заради извршување на казна затвор или притвор. Во вака одреден поим можат да се воочат основните одлики на овој нов правен инструмент за остварување на кривично-правната соработка:

- Тоа е судска одлука што ја донесува надлежната судска власт на државата што го издава налогот. Употребениот израз „судска власт“ има пошироко значење од вообичаеното и, покрај судовите, ги опфаќа и јавните обвинителства, но не и полициската и другата административна власт. Оваа одлука на судската власт треба да се разликува од судската власт донесена во државата на издавање на налогот врз чија основа се издава европскиот налог за лишување од слобода. Во државата на издавање, значи, се донесуваат две судски одлуки: прво се донесува судска одлука во кривична постапка (сфатено во поширока смисла) од која извираат правни основи да се лиши од слобода бараното лице, а потоа надлежната судска власт, одредена со националното право, врз основа на таа одлука донесува одлука за издавање европски налог за лишување од слобода;
- Цел на судската одлука за издавање на европскиот налог за лишување од слобода е правосудните органи на друга држава-членка (државата на извршување) да го лишат од слобода и да го предадат бараното лице на државата-членка што го издала налогот (на државата на издавање). Тоа значи дека европскиот налог за лишување од слобода во себе обединува конвенционално барање за лишување од слобода и барање за предавање на лица на државата што го издава налогот. Спротивно на тоа, во традиционалниот систем на испорачување според Европската конвенција за екстрадиција од 1957 год., имплементирана во Шенгенската спогодба, привремените налог за лишување од слобода и испорачувањето се две одвоени фази на постапката за екстрадиција. Сега, во согласност со инаугурираниот принцип на заемно признавање на судските одлуки меѓу државите-членки на ЕУ, не е потребно да постојат две фази затоа што

европскиот налог за лишување од слобода во суштина содржи четири обврски за државата-членка на која ѝ се упатува: истрага, лишување, притворање и предавање на бараното лице;

- Крајната цел на издавање на европскиот налог за лишување од слобода е кривично гонење или извршување казна затвор или притвор. Надлежната судска власт во државата на издавање не е обврзана да издаде налог за лишување, но ништо не смее да го спречи неговото издавање. Дефиницијата за притвор е преземена од Европската конвенција од 1957 год.;
- Со оглед на крајната цел, следува дека европски налог за лишување од слобода може да се издаде и за извршување на правосилна пресуда и во некоја фаза пред претресот. Во започната постапка во државата на издавање на налогот мораат да бидат исполнети сите законски претпоставки за ограничување на личната слобода и за одредување на притворот.

5.3.1 Поле на примена

Во Рамковната одлука, границите на примена на европскиот налог за лишување од слобода се дефинирани во хармонија со начелото за заемно признавање на судските одлуки меѓу државите-членки. Полето на важење на овој инструмент на кривично-правната соработка е ограничено со тежината на кривичното дело, што нормативно се манифестира во висината на пропишаната или изречената казна под која не се применува европскиот налог за лишување од слобода. Во однос на традиционалниот европски систем на предавање, полето на важење на европскиот налог е проширено со делумното укинување на начелото на двојното казнување и начелото на специјалност, што придонело и до бришење на забраната за издавање на свои државјани.

Според тежината на кривичното дело или на изречената казна, долната граница на примена на европскиот налог е одредена со методот на генерална клаузула – со пропишување на најмал износ на законски максимум на пропишана казна или минимум изречена казна затвор. Европскиот налог за лишување од слобода може да се издаде за кривични дела за кои по законот на државата на издавање пропишаниот максимум казна затвор е од најмалку 12 месеци, односно ако за тие дела е одреден притвор или ако е изречена казна затвор од најмалку четири месеци, или по изрекувањето на казната е одреден притвор. Критериумите на минималниот максимум на пропишана и на минимумот изречена казна затвор не се кумулативни, туку

алтернативни критериуми за задолжителност на европскиот налог за лишување од слобода.

Во вака одредено поле на важење, понатамошните ограничувања на примена на европскиот налог за лишување од слобода се врзани за начелото на двојна казнивост. За некои, начелно земено за потешките кривични дела, укинато е начелото за двојната загрозеност, тоа фундаментално начело на класичниот систем на екстрадиција меѓу европските земји. Начелото на двојна казнивост укинато е за кривични дела таксативно наброени во Рамковната одлука за кои е пропишана казна затвор со максимално траење од најмалку три години или за тие дела е одреден притвор. За висината на казната и на законскиот опис на кривичното дело, како услов дека во земјата на извршување на налогот не се потврдува двојната казнивост, меродавно е правото на земјата на издавање на налогот на државата-членка што го издава европскиот налог за лишување од слобода. Под вака одредени услови, предавањето на лица врз основа на европскиот налог за лишување од слобода без верификација на двојната казнивост е задолжителна за следниве кривични дела.²²¹

За кое било кривично дело од наведената номенклатура на Рамковната одлука, за кое во државата на издавање на налогот за лишување од слобода е пропишана максимална казна од најмалку три години затвор, државата на извршување мора да го предаде бараното лице без разлика што по нејзиното законодавство тоа дело не е кривично дело.

Списокот на кривични дела за кои е исклучено начелото на двојна казнивост не е конечен. Со одредбите од член 2, ст. 3 од Рамковната одлука едногласно е овластен

---

²²¹Учество во злосторничка организација; тероризам; трговија со луѓе; сексуално искористување деца и детска порнографија; недозволена трговија со дрога и психотропни супстанции; недозволена трговија со оружје, со муниција и со експлозив; корупција; измами, вклучително оние што одат на штета на финансиските интереси на Европската заедница во смисла на Конвенцијата за заштита на финансиските интереси на Европската заедница од 26 јули 1995 год; перење пари; фалсификување банкноти, вклучувајќи го еврото; компјутерски криминал; еколошки криминал, вклучително илегална трговија со загрозени животински и растителни видови на сорти; помагање неовластено влегување и престој (сврзано за државите-членки); убиство и тешки телесни повреди; недозволена трговија со човечки органи и ткива; киднапирање, противзаконско лишување од слобода и земање заложници; расизам и ксенофобија; организиран или оружен грабеж; недозволена трговија со културни добра, вклучително и старини и уметнички дела; измами; рекетирање и изнудување; фалсификување производи и пиратерија; фалсификување службени документи и трговија со тие фалсификати; фалсификување средства за плаќање; недозволена трговија со хормонски супстанции и други хормони за растење; недозволена трговија со нуклеарен и со радиоактивен материјал; трговија со украдени возила; силување; палење; злочин што спаѓа во надлежност на Меѓународниот кривичен суд; киднапирање авиони и бродови; саботажа.

Советот на Европа, по советувањето со Европскиот парламент, да ја прошири листата и со други категории на кривични дела. Тоа овластување, практично, е подигнато на ранг на обврска за пропишување во Советот на Европа, по примање на извештајот од Комисијата за примена на Европскиот налог за лишување од слобода, да има должност во согласност со член 34, ст. 3 од Рамковната одлука да испита дали е потребно наведената листа на кривични дела да се измени или да се прошири.

Иако е трасиран патот кон укинување на двојната казнивост, ова начело во потполност не е укинато. За кривични дела што се наоѓаат на списокот од Рамковната одлука, државите-членки се овластени во своите прописи за имплементација на европскиот налог за лишување од слобода да предвидат како услов за негово извршување делото да биде казниво во двете држави: и во државата на издавање и во државата на извршување на налогот, за бараното лице да биде предадено (член 2, ст. 4 од Рамковната одлука). Тоа значи дека државите што во имплементациските прописи ќе го вградат начелото на двојна казнивост за кривични дела што не се во листата во член 2, ст. 2 од Рамковната одлука нема да вршат предавање на лица кои се бараат со европскиот налог за лишување од слобода доколку делото не е казниво и по националното право на таа држава, без разлика на конститутивните елементи и на описот на кривичното дело. На тој начин, непостоењето на двојна казнивост станува пречка за извршување на европскиот налог за лишување од слобода.

Поради начелата на кои е втемелен, веќе на самиот почеток се појавија многу тешкотии сврзани со делотворноста и со самата примена на европскиот налог за лишување од слобода. Укинувањето на двојната казнивост го отвори прашањето на правната сигурност на лицата кои живеат или престојуваат на територија на држава-членка на Европската унија затоа што може тоа лице да биде предадено на друга држава и за дело што не е кривично дело во државата во која се наоѓа тоа лице. Со тоа непосредно е загрошено начелото на легалитет гарантирано, меѓу останатото, со Европската конвенција за заштита на човековите права и основни слободи. Начелото на легалитет дополнително го загрозуваат широките, непрецизни дефиниции на кривичните дела наброени во член 2, ст. 2 во Рамковната одлука затоа што меѓусебното признавање на кривичните пресуди без проверка претставува двојно казнување и поради тоа мора да се темели на договорените дефиниции на кривичните дела за кои се врши екстрадиција. Оттаму пропишаните категории на кривични дела за кои е укината двојната казнивост можат да се толкуваат како „празни кутии“ што немаат правна

вредност затоа што употребените поими како „корупција“, „тероризам“, „силување“ или „саботажа“ не се вистински правни така што до државата-молителка е да ги пополни тие „празни кутии“ со соодветни дефиниции што произлегуваат од нејзиниот правен систем.²²²

Токму затоа за некои кривични дела како што се: убиство, силување, рекетирање нема да биде лесно да се пронајде заеднички именител на дефиниција на однесување за кои двојното казнување не мора да се проверува. Укинувањето на начелото на двојно казнување за одредени категории на кривични дела се прекршува на гарантираните човекови права и добра заштитени со кривична инкриминација, создавајќи латентна опасност да можат да бидат загрозени, а од друга страна, можноста во националните прописи да се внесе клаузула за двојна казновост за некои други дела надвор од прописите од Рамковната одлука ја дестабилизира еднаквоста на граѓаните пред законот и забраната за дискриминација.

Сите овие прашања биле предмет на оценка и на одлучување на Европскиот суд на правда во постапката за оценка за примената на Рамковната одлука за европскиот налог за лишување од слобода, започната од страна на белгискиот Уставен суд од кого адвокатската комора *Advocaten voorde Wereld* побарала оценка на уставноста на белгиските прописи за имплементација на европскиот налог за лишување од слобода. Поаѓајќи од ставот дека ЕУ е заснована на владеењето на правото и на почитувањето на човековите права во согласност со Европската конвенција за заштита на човековите права и основните слободи, Европскиот суд на правдата констатирал дека кршењето на човековите права го оценува во склад со стандардите што ги поставил Европскиот суд за човекови права.

Темелејќи ја својата одлука на сфаќањето дека целта на Рамковната одлука за европскиот налог за лишување од слобода не е хармонизација на обележјата на кривичните дела ниту на пропишаните казни и дека сите држави-членки се должни да го почитуваат начелото на легалитет во кривичното право, Европскиот суд за правда не се согласил со мислењето на белгиските адвокати дека паушалното набројување на широки и на непрецизни називи на кривични дела претставува кршење на начелото на легалитет во однос на лице лишено од слобода без проверка на двојната казновост, толкувајќи дека за донесување одлука за лишување од слобода не е релевантен

---

²²²Fichera, M. (2009). The implementation of the European Arrest Warrant in the European Union: law, policy and practice. Edinburgh: University of Edinburgh, School of Law, p. 102.

прописот на државата на извршување за имплементација на европскиот налог, туку дефиницијата на кривичното дело и пропишаната казна од законот на државата на издавање на налогот. Оттаму на лицето кое е барано со европскиот налог се применува кривично-правен пропис во согласност со начелото на законитост затоа што тоа начело се должни да го почитуваат сите држави-членки, па и државата што го издала налогот.

Овој суд исто така е на гледиште дека начелото на еднаквост и на забрана за дискриминација дозволува различно постапување спрема поединци кои се наоѓаат во слична ситуација ако тоа објективно е оправдано, па базирајќи се на таквото гледиште заземал став дека листата на кривични дела од Рамковната одлука за кои не се бара двојно казнување, според оние дела за кои двојната казнивост потенцијално се јавува како услов, може да доведе до разлики во постапување кон поединци, но тоа е оправдано со тежината на кривичните дела од листата со оглед на нивната инхерентна природа и висината на заканетата казна од најмалку три години затвор.

Поради тоа, според мислењето на овој Суд, со Рамковната одлука не се крши начелото на еднаквост и на забрана за дискриминација.²²³

И покрај овој дециден став на Европскиот суд на правдата дека нема повреда на начелото на легалитет на кривичното право, ниту на начелото на еднаквост и забрана на дискриминација, поаѓајќи од доктринарната интерпретација на новите институти на кривично-правната соработка од Рамковната одлука и тешкотиите настанати во практичната примена на Европскиот налог за лишување од слобода пред правосудните органи на државите-членки, неизбежен е впечатокот дека новиот систем на лишување од слобода и предавањето на лица на друга држава-членка на ЕУ е преран затоа што претпоставува далеку повисок степен на хармонизација на кривично-правните прописи. Стариот модел на предавање е напуштен, можеби е прерано за потполно нов систем, но повеќе не е можно стариот да се врати. Дека има тешкотии во примената на европскиот налог за лишување од слобода се гледа од извештаите на Европската комисија за примена на европскиот налог за лишување од слобода во кои се укажува на постоење простор за подобрување во транспозицијата и примената на Рамковната одлука, а посебно заштитата на основните права треба да биде централен дел од ЕАВ системот.

---

²²³Đurđević,Z.(2007).Europski sud pravde i legitimitet europskog uhidbenog naloga. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 14, broj 2, str. 1024-1026.

Во врска со полето на важење на европскиот налог треба уште да се каже дека тоа е проширено во однос на стариот систем на израчување и со тоа што е исклучена клаузулата за издавање на сопствените државјани. Уште во Предлог-рамковната одлука констатирано е дека изземањето на сопствените државјани нема повеќе да се применува, а примарен критериум не е националноста, туку местото на живеење на бараното лице, посебно во поглед на извршувањето на казната. Спротивно на тоа, во многу земји на континентална Европа предавањето на сопствените државјани уставно е забрането, освен правната традиција во Велика Британија. Во заднината на оваа забрана е заштитата на граѓаните од судење по странско право и на странски јазик, и претставува „сентиментална“ или „патриотска“ вредност во многу земји на континенталното право. Непредавањето на своите државјани се јавува како израз на државен суверенитет и индивидуални права: од една страна, државната власт има право да им суди на своите државјани за кривични дела кои ќе ги направат, а од друга страна поединец има право да не биде отстранет од природниот судија и право да биде заштитен од предозирани надлежност на друга држава.²²⁴ Поради тоа на почетокот на неговата примена уставните судови на државите-членки ги прогласувале за неуставни прописите со кои европскиот налог за лишување од слобода се имплементира во националното право,²²⁵ па така се создале речиси непремостливи тешкотии во транспозицијата на Рамковната одлука. Со време, со измената на уставните норми и на прописите за имплементација на Рамковната одлука, националното право на тие земји се хармонизира со правото на Европската унија во мерка што овозможува делотворна примена на европскиот налог за лишување од слобода.

5.3.2 Правни пречки за извршување на налогот

Покрај одредувањето на полето на важење каде што примената на европскиот налог е задолжителна, со Рамковната одлука се предвидени и пречки за негово извршување со кои се одредува полето во кое тој не смее или не мора да се применува. Тоа се, всушност, околности поради чие постоење државата на извршување одбива или може да одбие извршување на налог за лишување од слобода. По своето дејство, тие пречки можат да бидат апсолутни, што државите-членки мораат да ги имплементираат

---

²²⁴Deen-Racsmany, Z., Blekxtoon, R. (2005). The Decline of the Nationality Exception in European Extradition? *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, 3/05, p. 317.

²²⁵Komárek, J. (2007). European constitutionalism and the European arrest warrant: In search of the limits of “contrapunctual principles”. *Common Market Law Review*, Vol. 44, No. 1, p. 9-40.

во своето национално право, и релативни, што државите-членки можат, но не мораат да ги вградат во својот правен систем, што значи дека исклучително од нив зависи дали ќе ги имплементираат.

Како апсолутни пречки, во одредбите од чл. 3 од Рамковната одлука, се предвидени амнестијата, начелото *ne bis in idem* и години на старост поради кои лицето не може кривично да одговара. Поконкретно, судскиот орган во државата на извршување (што пократко се означува како „извршна судска власт“) ќе одбие да го изврши европскиот налог за лишување од слобода во следниве случаи:

- ако кривичното дело на кое се однесува европскиот налог за лишување од слобода е опфатено со амнестија во државата на извршување, што има надлежност кривично да гони за тоа кривично дело според својот кривичен закон;
- ако извршната судска власт е известена дека бараното лице е правосилно осудено за исто кривично дело, под услов казната да е извршена или моментално се извршува таму каде што пресудата е изречена или дека повеќе не може да се изврши според правото на државата-членка во која е изречена осудителната пресуда (за оваа апсолутна пречка релевантна е правосилната пресуда со која истото лице е осудено за исто дело во која било држава-членка, а не само во државата на извршување на европскиот налог);
- ако поради годините на старост, лицето на кое се однесува европскиот налог за лишување од слобода не може да се смета за кривично одговорно за дело на кое се однесува европскиот налог за лишување од слобода според правото на државата на извршување на налогот.

Незадолжителни, факултативни основи за неизвршување на европскиот налог за лишување од слобода, што ги назначивме како релативни пречки, предвидени се во член 4 од Рамковната одлука. Судскиот орган во државата на извршување може да го одбие извршувањето на европскиот налог за лишување од слобода:

- ако делото на кое се однесува европскиот налог за лишување од слобода не е кривично дело и според правото во државата на извршување на налогот (недостаток на двојно казнување) во некој од случаите неведени во член 2, ст. 4 од Рамковната одлука (станува збор за дела што не се на списокот во член 2, ст. 2 за кои двојното казнување е исклучено);

- ако во државата на извршување се води кривична постапка против бараното лице за исто кривично дело на кое се однесува европскиот налог за лишување од слобода;
- ако правосудните органи во државата на извршување одлучиле да не гонат за кривичното дело на кое се однесува европскиот налог за лишување од слобода или да ја запрат кривичната постапка или ако за истото дело во некоја држава-членка, по барање на лицето, веќе е изречена правосилна пресуда што спречува понатамошно постапување (станува збор за уште еден случај на примена на начелото *ne bis in idem*);
- ако кривичното гонење или казнување на бараното лице е законски забрането според правото во државата на извршување на налогот, а конкретното кривично дело потпаѓа под јурисдикција на таа држава според нејзиното кривично законодавство (регулирано е дејството на застареност како пречка за извршување на европскиот налог за лишување од слобода, а меродавно е правото на државата на извршување);
- ако судската власт во државата на извршување е известена дека бараното лице е правосилно осудено за исто дело во трета држава, а ако е изречена пресуда дека казната веќе е извршена или се извршува, или не може да се изврши според правото на третата држава чија судска власт ја донела правосилната пресуда (станува збор повторно за примена на начелото *ne bis in idem*, но поради правосилно пресуден кривичен предмет во некоја трета држава, а не во држава-членка);
- ако европскиот налог за лишување од слобода е издаден за да се изврши казната затвор или притвор, а бараното лице престојува или има живеалиште на територијата на држава-членка што го извршува европскиот налог за лишување од слобода или е нејзин државјанин, а таа држава веќе го преземала извршувањето на казната затвор или притвор според своето законодавство (оваа релативна пречка покажува дека ЕУ во потполност не се откажала од државјанството како фактор за време на одлучувањето за предавање на лица кои се бараат со европскиот налог за лишување од слобода);
- ако европскиот налог за лишување од слобода се однесува на кривичните дела:

- ✓ што по правото во државата на извршување се сметаат како делумно или во целина направени на територијата на таа држава-членка или во место што се третира како такво место или
- ✓ што се направени надвор од територијата на државата-членка што го издала налогот, а право на државата на извршување на налогот е да не дозволи кривично гонење за тие кривични дела кога се направени надвор од нејзината територија.

5.3.3 Материјално-формални претпоставки и постапка

Податоци и информации за европскиот налог за лишување од слобода се предвидени така што правосудните органи во местото на лишување можат едноставно да извршат налог без барање дополнителна документација во сите, освен во исклучителни случаи. Цел е со стандардизирани задолжителни елементи и форми на европскиот налог да се олесни и да се забрза постапувањето по налогот во државата на извршување, што практичната примена на европскиот налог во првите пет години тоа и го покажа.

Содржината на европскиот налог е одредена со одредбите од член 8 од Рамовната одлука, а неговата форма и задолжителните документи мораат да бидат дефинирани во согласност со Анексот даден со оваа Одлука. Европскиот налог за лишување од слобода задолжително содржи одредени податоци.²²⁶

Европскиот налог за лишување од слобода мора да биде напишан или преведен на службен јазик или на еден од службените јазици во државата на извршување на налогот или кој било друг јазик прифатен од страна на таа држава (секоја држава-членка може кај Генералниот секретаријат да депонира изјава дека прифаќа превод на еден или на повеќе службени јазици на ЕУ).

За целта на стандардизација на европскиот налог да биде остварлива, детално е уредена постапката на предавање на бараното лице (регулирана е во Поглавјето 2 од

---

²²⁶Идентитет и државјанство на бараното лице; име, адреса, број на телефон и факс, како и е-пошта на судската власт што го издава налогот; доказ за извршената пресуда, налог за лишување од слобода или која било друга извршена судска одлука што има исто дејство, а влегува во полето на примена одредено во член 1 и 2 од Рамковната одлука; природа и правна квалификација на кривичното дело, особено во однос на член 2 од Рамковната одлука; опис на околностите во кои кривичното дело е направено, вклучувајќи го и времето, местото и степенот на учество на бараното лице во остварувањето на кривичното дело; изречената казна, ако постои правосилна пресуда или висина на пропишаната казна според правото на државата во која е издаден налогот; ако е можно, и други последици од кривичното дело.

Рамковната одлука за европскиот налог за лишување од слобода). Постапката се состои од неколку целини што по своја содржина и редослед истовремено осигуруваат делотворност на европскиот налог за лишување од слобода и заштита на основните права на бараното лице. Може да се каже дека постапката ги има следниве етапи:

- Испраќање на европски налог до државата на извршување;
- Апсење на бараното лице и соопштување на правата што му припаѓаат;
- Одлучување за притворање на бараното лице;
- Согласност на бараното лице на предавање или негово сослушување;
- Одлучување за предавање на лицето, вклучувајќи ги роковите и постапките за извршување на европскиот налог и
- Известување на државата што го издала европскиот налог.

Европскиот налог за лишување од слобода радикално го измени дотогашниот класичен систем на екстрадиција, што беше формален, и по својата природа политички и меѓудржавен, уреден со конвенции што им овозможувале на државите-членки бројни резерви од кои извираа забрани за предавање. Традиционалната постапка била спора и неделотворна. Заемната доверба во правните системи на државите-членки е темел на новиот систем на предавање, што овозможила супституција на субјектите во таа постапка. Со воведувањето на европскиот налог за лишување од слобода во правниот систем на ЕУ, субјектите во постапката на предавање не се повеќе државите-членки, туку судовите на државите-членки што автоматски ги признаваат одлуките на судовите на другите држави за налогот за лишување од слобода (јурисдикција на постапката).

Постапката на предавање на лица врз основа на европскиот налог за лишување од слобода стана исклучително ефикасна – просечното време од издавање на налогот до предавање на бараното лице е сведено на седум недели, а кога тоа лице се сложува на предавање на само петнаесетина дена. Наспроти оваа исклучителна делотворност на европскиот налог, поради сè уште нехармонизираните кривично-правни системи настанаа потешкотии што се однесуваат на заштитата на основните човекови права на бараните лица бидејќи со укинувањето на двојното казнување и непрецизните дефиниции на кривичните дела на кои се однесува укинувањето се загрозило кривично-правното начело на легалитет и загарантираната еднаквост пред законот. На тие критики се темели и гледиштето дека европскиот налог за лишување од слобода е преран, а враќањето на стариот класичен систем не е можно.

5.4 Полициска соработка во Европската унија

Паралелно со економското поврзување на државите-членки на Европската унија се развивале и полициската и правосудната соработка на земјите. Слободниот проток на луѓе, на стоки и на капитал, укинувањето на границите и либералната политика во областа на имиграцијата, визите и азилот, ја истакнаа во прв план потребата од подобра меѓународна полициска соработка во борбата против прекуграничниот и другите облици на криминал.²²⁷ Повеќе од еден век било потребно европската полициска соработка од „гранкова“ да прерасне во дел од безбедносната политика на европските земји. Интензивните меѓународни односи, развојот на мултилатерализмот и профилирацијата на безбедносните предизвици на интернационален план последниве четири децении ја иницирале соработката на националните полиции во борбата против трговијата со наркотици и тероризмот, пред сè низ активности на групите „Quintico“, Rompidu и TREVI. Со усвојувањето на шенгенските конвенции и нивната имплементација во комунитарното право е создаден основ за полициска, за правосудна и за царинска соработка на земјите-членки во борбата против прекуграничниот криминал. Основањето на Европското полициско биро – Европол било продолжување на безбедносниот одговор на борбата против илегалната трговија со дрога, тероризмот и другите облици на организиран меѓународен криминалитет и институционална основа на полициската соработка на земјите-членки на Европската унија.²²⁸

ШЕНГЕНСКИ ДОГОВОР²²⁹ – Потребата за институционализирана меѓудржавна полициска соработка на државите од Европската заедница е искажана неколку години порано. Иницијативата за нејзина имплементација не е започната од врвот на меѓународната организација, што е случај кај повеќето донесени акти, туку е резултат на истакнатата потреба од некои држави-членки на Заедницата за

---

²²⁷Simić, B., Nikač, Ž. (2010). Mesto i uloga Evropolu u međunarodnoj policijskoj saradnji. Nauka, bezbednost, policija, 15(2), str. 61-70.

²²⁸Avramović, N. (2010). Neki aspekti Evropske policijske saradnje i Europol. Pedagoška stvarnost, 56(9-10), str. 734-749.

²²⁹Шенгенскиот договор е договор меѓу европските држави склучен во 1985 година и проширен во 1990 година кој овозможува напуштање на граничните контроли помеѓу земјите потписнички. Шенгенските одредби се однесуваат на најголемиот дел од европските земји, односно на околу 400 милиони жители и вкупна површина од 4.268.633 км², кои се нарекуваат Шенген-зона. Одредбите на договорот вклучуваат заедничка политика за влез (вклучувајќи и политика за издавање на единствена Шенген-виза), хармонизација на контролата на надворешните граници, координација преку агенцијата Фронтекс, прекугранична полициска и судска соработка. Вкупно 29 земји, вклучувајќи 25 членки на ЕУ и уште четири други се потписнички на Шенгенскиот договор. Договорот го добил името по гратчето Шенген во Луксембург.

унапредување на процедурата за слободно движење на лицата преку граничните премини. Имено, претставниците на СР Германија, на Франција и на земјите на Бенелукс преку Спогодбата за постепено укинување на контролите на заедничките граници, потпишана во Шенген во 1985 год.,²³⁰ се усогласиле за постапно и за потполно укинување на меѓусебната пасошка контрола и хармонизација на прописите за издавање визи на државјаните на државите-потписнички и другите земји-членки на Заедницата или трети држави. Со спогодбата од Шенген, како со мултилатерален меѓународен договор, меѓу другото, се прецизирани мерките што треба да се преземат поради унапредување на полициската, на царинската и на правосудната соработка, но само за пет држави затоа што целокупен консензус на државите-членки не бил постигнат. Понатамошна конкретизација и унапредување на Спогодбата од Шенген следувала за пет години подоцна кога петте држави-членки потпишале Конвенција за примена на Спогодбата од Шенген, позната како Шенген 2. Спогодбата од Шенген и Конвенцијата за нејзина примена, заедно со одлуките за спроведување и декларациите што, покрај останатото, ја регулираат и прекуграничната соработка на полициските органи што подразбира и прекугранично надгледување и гонење го прават т.н. шенгенски *acquis*. Шенгенската спогодба стапила на сила неполни пет години по усвојувањето на Конвенцијата за спроведување на Шенгенската спогодба, односно на 20 март 1995 год. Меѓутоа, некои држави наведенава Спогодба ја усвоиле и почнале да ја применуваат пред официјалното стапување на сила, а најголемиот број земји-членки на ЕУ, освен Велика Британија и Ирска што одбиле да ја прифатат, по 1995 год. Треба да се каже дека Шенгенската спогодба не ја применуваат само државите-членки на Европската унија. Исланд, Швајцарија и Норвешка, иако не се членки на ЕУ, се потписници и припаѓаат на шенгенската зона.

„Со постепено укинување на границите и на граничните контроли меѓу државите-членки на Европската унија се создал не само единствен внатрешен пазар туку и единствен криминално-географски простор што негативно влијаел на борбата против криминалот и организираното злосторство и со тоа ја загрози безбедноста на луѓето во Европската унија. Прекуграничната мобилност на националните полициски служби е многу помалку изразена од мобилноста на извршителите на кривичните дела“.²³¹ А до заклучувањето на Договорот за основање на Европската унија во

---

²³⁰OJ L 239, 22.9.2000, p. 13–18.

²³¹Andreov, M. (2002). „Evropol“. U: Evropaod A do Š. Bon: Fondacija Konrad Adenauer, str. 81.

Мастрихт, соработката во правосудството и внатрешните работи се одвивала непосредно меѓу надлежните органи на членките на билатерална основа, а причина за тоа биле главно облиците на појавување на меѓународниот криминалитет.

Изградбата на универзална институционална правна рамка на меѓународна полициска соработка била формално-правен патоказ за воспоставување регионални и други облици на меѓудржавна полициска соработка диктирана со безбедносни ризици, како производ на натрупани општествени противречности на современиот свет. Во рамките на економската заедница меѓудржавната полициска соработка започнала во 1971 год. низ неформална група основана со задача спречување на злоупотреба и илегален промет на дрога. Групата е основана по предлог на францускиот претседател Помпиду и по него го добила името за да добие официјален карактер во 1980 год. врз основа на Одлука на Советот на министри на Европската заедница, кој и ја промовирал во „Група за соработка во областа на борба против злоупотреба и илегален промет на дрога“. Подоцнежната работа на Групата Помпиду, со оглед на насоченоста на проблематиката и на широкиот спектар на држави што се заинтересирани за сузбивање на наркоманијата, пренесена е во рамките на Советот на Европа.

Оваа меѓувладина политичка организација со својата транспарентност ја правела Групата Помпиду отворена за сите држави-членки на Советот на Европа, а во нејзината работа можеле да учествуваат и надлежните полициски органи и држави-членки под услов тоа да им го одобрат едногласно членовите на Групата Помпиду. Користејќи ги тие процедурални можности, а поаѓајќи од фактот дека се работи за глобален интерконтинентален проблем во работата на Групата свое учество земале и САД, Канада, Ватикан и Полска. Борбата против злоупотреба и илегалниот промет на наркотици иницирала институционална меѓународна тематски дефинирана соработка што, покрај полициската, ги опфаќала и останатите активности на меѓудржавна соработка во борбата против токсикоманијата. Но, негативноста на модерниот свет не е, за жал, само наркоманијата, туку и некои други дејности што директно или посредно ги продуцираат безбедносните ризици од универзален вид. Еден од безбедносните феномени, што интернационалните атрибути со масивни безбедносни консеквенци ги добил на крајот од дваесеттиот век, е тероризмот.

На крајот на вториот милениум, терористичките цели станале масовни цели, а изворните мотиви на терористите се наоѓале во националсепаратистичките и екстремните верски идеологии. Како еклатантен пример на модерно „ориентиран“

тероризам се зема нападот на Светскиот трговски центар во Њујорк од 11 септември 2001 год. во кој настрадаа преку 3.000 луѓе, како и терористичкиот напад во Мадрид од 11 март 2004 год. при што Заедницата одговорила со воена интервенција на НАТО силите. Сепак првите чекори во меѓународната полициска соработка на тема тероризам следувале пред развојот на масовните облици на современиот глобален тероризам.

Во 1979 год., по иницијатива на Федералното истражно биро на САД, во рамките на ООН е основана Работна група „Quintico“ (по местото на седиштето на FBI), составена од полициски функционери на: Германија, Велика Британија, Шведска, Италија, Франција, Австрија и Канада. Целта на основањето на Работната група „Quintico“ била да се синхронизира борбата против усташкиот тероризам, што го промовирале припадници на екстремните хрватски националистички организации „Хрватски народни отпор“ и „Хрватско револуционерно братство“. Набрзо потоа дошло до пролиферација на тероризмот од страна на емиграцијата од Блискиот и Средниот Исток, што е ставено во фокусот на работната група. На почеток на XXI век разорноста на терористичките акции доби непредвидливи димензии, па борбата против тероризмот станала императив за зачувување на меѓународниот јавен поредок. И додека „Quintico“ бил одговорот на хрватскиот, а и на шиитскиот и на курдскиот тероризам на глобално, односно на интерконтинентално ниво под лидерско водство на САД со неопходна помош на безбедносните органи на другите држави, Европа својот одговор на безбедносните предизвици го дала преку Групата „Треви“, што е формирана од страна на Советот на Европа во 1976 год.

Дејноста на Групата „Треви“ прво била ориентирана на борба против тероризмот и нарушување на јавниот ред и мир, но многу брзо полето на активност е проширено на унапредување на полициската соработка како претпоставка за ефикасна борба на меѓународен план против трговијата со наркотици, како и организираниот облик на криминал. Тоа е констатирано во Декларацијата на министрите на Групата „Треви“, што е усвоена во Париз во 1989 год. Иако Париската декларација прецизно ги дефинирала актуелните безбедносни проблеми претежно на западноевропските држави во тоа време, механизмите на нејзината имплементација не биле посебно ефикасни. Имено, Групата „Треви“ немала статус на меѓународна организација ниту постојани органи, а „највисокото ниво на одлучување претставувале конференциите на

министрите за внатрешни работи (односно правосудство во случај на некои држави), што се одржуваат двапати годишно“.²³²

Политичкиот слух во работата на Групата „Треви“ бил константно присутен, па развојот на меѓународната соработка во рамките на Групата станал посебно нагласен со стапувањето на сила на Шенгенската спогодба. Соработката на полициите на државите-членки на Групата е интензивирана, воочените слабости на недостаток на стручни служби пробано е да се надминат преку развој на мрежа на офицери за врска.

Работата на Групата „Quantico“ и Групата „Треви“ ја карактеризирале неколку елементи. Прво, интернационализацијата на безбедносните проблеми била иницијална каписла за придвижување на полициската соработка на меѓународно ниво. Таа соработка била тематски определена на борба, главно против терористички акции и трговија со наркотици, но просторот бил трасиран и за други облици на меѓународен криминал. Второ, државите-двигателки биле од северноамериканско или европско тло со можност за вклучување и на други заинтересирани земји, што ги прифаќаат правилата на работа на наведените здруженија. На тој начин Групата „Quantico“ и Групата „Треви“ добиле интерконтинентален состав. А меѓународната полициска соработка на планетарно ниво била веќе институционализирана преку работата на Интерпол. И, трето, проблемите на појавување на кривични дела на тероризам, трговија со наркотици и други облици на меѓународно организиран криминал, како што се гледа, биле актуелен проблем на сите водечки земји на државите на Европската заедница.

Концептот на полициска соработка заснован на шенгенскиот *acquis* го отворил прашањето на суверенитетот на државите-членки и на одреден начин ја активира вечната дилема за наднационалност на Европската заедница/унија и создавањето на единствена сложена држава затоа што прашањето на организацијата, на работата и на функционирањето на внатрешната безбедност отсекогаш биле исклучително предмет на органите на власта на националната држава. Преносот на овластувањата од доменот на националната, внатрешната безбедност, на органите на друга држава или пак на заеднички органи на меѓународната организација се коси со принципите на организација на државата, што располага со монополот на физичка принуда на утврдена територија. Оттаму се и новостите во таа смисла што ги носи Шенгенската конвенција многу повеќе од новите облици на меѓудржавната полициска соработка.

---

²³²Babović, B. (1997). *Policija u svetskom poretku*. Beograd: NEA, str. 110.

Тој заклучок посебно се однесува на категоријата на прекугранично следење и прекугранично гонење што, заедно со деташирање на офицерите за врска, со воспоставување на мрежа за комуникација и со размена на информации, ги сочинуваат петте главни категории на полициска соработка во смисла на Конвенцијата. Правото на прекугранично гонење (*pour suite transfrontliere*) значи дека органите на една држава можат да продолжат да гонат одредено лице на територијата на друга држава доколку се работи за бегалец од затвор или лице во бегство кое било затечено во извршување на некое кривично дело за кое се предвидува екстрадиција. Бидејќи тоа се итни случаи што не трпат губење време, акцијата на територија на друга држава е можна и без претходно прибавена согласност на нејзините органи.²³³

И договарањето на простор за дејствување внатре во сопствената територија на полициските органи на друга држава-членка на која ѝ е дозволено прекугранично гонење е решено низ билатерални спогодби на земјите на шенгенската зона врз начелата на реципроцитет. Со нив е воспоставена систематска соработка во граничните области низ заеднички полициски патроли и други облици на заедничко дејствување. Овие спогодби подразбираат полицијата да може да ја прејде границата на соседната држава, дури и во униформа заедно со претставниците на националната полиција или без нив, со и без посебно полициско одобрување“.²³⁴ На тој начин негативните импликации на укинување на пограничните полициски контроли на внатрешните граници на земјите-членки на Унијата би биле елиминирани со зајакната полициска, но и царинска соработка, размена на информации, давање помош на странската полиција, создавање полициски и царински кооперативни центри. Кооперацијата вклучува размена на оперативни информации, организирање заеднички операции и контрола и планирање на координирани акции. Полициските и царинските центри на соработка установени се нпр. на француско-германската и границата меѓу Белгија и Франција.²³⁵

Шенгенскиот *acquis* предвидува и право на прекугранично следење и надгледување како вид меѓународна полициска соработка во што се вклучени, според околностите, ширината и обемот на безбедносниот проблем, како и од искажаната потреба за ангажирање полициските единици на регионалната или на локалната територијална надлежност. Правото на прекугранично следење и на надгледување

---

²³³Ibid.

²³⁴From, J., Sitter, N. (2006). *Europe's Nascent State? Public Policy in the European Union*. Oslo: Gyldendal, pp. 304.

²³⁵Ibid.

резервирано е и за царинските органи на државите-членки доколку се работи за илегален промет на оружја, на експлозив, на радиоактивни материи и на наркотици. Во случаи на прекугранично следење неопходна е претходна согласност на другата држава, освен во случаи кога причината за итност тоа не го дозволува. За време на реализацијата на прекуграничното гонење, следење или надгледување припадниците на службите можат да носат оружје, но неговата употреба е дозволена само во случаи на самоодбрана. За време на остварувањето на прекуграничните работи странскиот полицаец нема право на влез во приватен стан, ниту да сослушува лица, а за преземените мерки на подрачјето на друга држава е должен да поднесе извештај по завршувањето на акцијата на органите на домицилната држава.

ЕВРОПОЛ – Институционализацијата на меѓународната полициска соработка во рамките на државите-членки на Европската заедница е диктирана со реформските процеси, но и безбедносните ризици започнати преку Шенгенската конвенција и свој логичен продолжеток имаше преку основање и развој на Биро на Европската полиција или Европол. Правниот основ за формирање на Европол се наоѓа во член К (К1-К9) од Договорот за Европската унија, што 12 држави на Европската заедница го склучиле во Мастрихт во 1992 год. Интересно е дека Европол е основан со два акта на Советот на министри на Европската унија, од кои со Одлуката на Советот на ЕУ од 29 октомври 1993 год. е утврдено основањето на Европски полициски единици за борба против дрога со седиште во Хаг, за две години подоцна во јули 1995 год. Советот на ЕУ да ја донесе Конвенцијата за формирање Биро на Европската полиција – Европол.

Наведената Конвенција е ратификувана од страна на сите држави-членки на Унијата и на тој начин станала интегрален дел од *Acquis Communautaire* на 1 октомври 1998 год. Меѓутоа, и пред стапување во правна сила на Конвенцијата, Европското полициско биро презема мерки за сузбивање на нелегалната трговија со наркотици преку работата на специјализираната Европол единица за дрога позната како EDU (*Europol Drugs Unit*). EDU најпрво дејствувал како единица за борба против илегална трговија со наркотици и перење пари за на почетокот на функционирањето на Европол во надлежност да добие и преземање мерки во областа на сузбивање на трговија со нуклеарни и со радиоактивни супстанции, нелегално доведување мигранти и кражба на моторни возила, дела што со отворање на пазарот на источноевропските земји добија своја меѓународна димензија.

Всушност порастот на криминалните дејности на европскиот континент со меѓународни обележја бил во основа главна причина иницијаторот на основање на организација, што ќе биде еден вид „европски FBI“, да биде Сојузна Република Германија. Концептот на изградба на униполарен свет како причина, но и реакција на изменетите меѓународни односи изроди и нови облици на тероризам, што бараше организиран интернационален антитерористички одговор. Современиот свет носи со себе и нови облици на општествена, но и на индивидуална патологија, па со интензивирање на миграцијата се актуелизираат и кривичните дела експлоатација на луѓето и трговија со бело робје, но и злоупотреба на малолетници и деца во порнографски цели, високотехнолошки криминал... Оттаму основањето на Европол, како специфичен облик на меѓудржавна полициска соработка на земјите-членки на Европската унија, значи бил одговор од Европската унија на меѓународните безбедносни предизвици со кои се среќаваа надвор од Интерпол.

Тој е по многу нешта специфичен. Најпрво, Европол е основан со Одлука на Советот на министри на Европската унија, орган со најголеми законодавни надлежности. Цел на основањето на Европол е воспоставување постојана соработка на државите-членки во борбата против тероризмот, трговијата со дрога и други облици на организиран криминалитет. Иако со оглед на начинот на основање требало да има позиција на орган на Унијата, Европол има статус на меѓународно-правен субјект, а со тоа и право да стекнува подвижен и неподвижен имот, како и да заклучува меѓународни спогодби како со државите-членки така и со нечленки и други меѓународни организации. Членовите на органите на Европол, директорот и службените лица уживаат привилегии, имунитет и олеснувања неопходни за успешно извршување на доверените работи. Иако меѓународниот правен статус на Европол би требало да ја условува неговата независност и самостојност во работата, во пракса не е така. За својата работа Европол одговара непосредно на Советот на министри за правда и внатрешни работи на Европската унија, па критичарите на европските интеграции сметаат дека се работи за орган што е надвор од демократската контрола на цивилните институции на Европската унија.

Органи на Европското полициско биро се Директориум, што го сочинуваат директорот и пет помошници кои ги именува Советот на ЕУ на четири години со можност за обнова на мандатот, Управен одбор, Контролна служба и Буџетски комитет. Управниот одбор на Европол го сочинуваат по еден претставник на секоја

држава-членка и во негова надлежност е донесување на одлуки што се надвор од стручната област на дејствувањето на Полициското биро. Управниот одбор се состанува двапати годишно и во негов делокруг е иницијално прифаќање на извештаите за работа и планот за работа за наредната година, како и давање предлози за именување директор на Европол. На тој начин тој помага во работата на Советот на министрите, што буквално е орган на Унијата чија основна задача е заштита на националните интереси на државите-членки. И овие процедурални одредници што го регулираат функционирањето на органите на Европол покажуваат дека проблематиката на националната безбедност е сепак во исклучителна надлежност на внатрешното законодавство на државите-членки. Оваа теза го потврдува и односот на Конвенцијата за Европол спрема Европскиот суд за правда. Генерално Европскиот суд за правда е орган што врши официјално толкување на примарните и на секундарните акти на комунитарното право, дејствувајќи на тој начин како правосуден орган на заедницата со национални овластувања. Конвенцијата за Европол, меѓутоа, предвидува државите-потписнички во случај на спор заеднички да го утврдат толкувањето на спорните одредби со што се исклучуваат примарните надлежности на Европскиот суд за правда. Екстензивното толкување на спорните одредби би вклучило факултативна можност Европскиот суд за правда сепак да ги толкува спорните одредби, но само под услов државите-членки со заедничка изјава да се согласат со таа активност.

Националните единици за врска со Европското полициско биро, почитувајќи го националното законодавство, имаат обврска да ажурираат, да водат, да доставуваат и да разменуваат податоци со Европол, како и во согласност со прописите да ја користат информациската база на податоци и да бараат стратешки и тактички анализи од стручните служби на Европол. Со оглед на ваквиот карактер на Европското полициско биро не постои обврска на националните единици за врска со Европол да доставуваат одредени податоци „ако тоа би ја загрозувала истрагата која веќе е во тек или ако би ја загрозила безбедноста на некоја личност, а посебно ако би нанело штета на основните национални интереси во областа на безбедноста“. Во врска со тоа националните единици се експлицитно ослободени од обврска за доставување податоци на Европол и во случај кога таквите информации потекнуваат од известувачките служби или

специфичните известувачки активности што се однесуваат на државната безбедност (член 4, став 5 од Конвенцијата Европол).²³⁶

И други надлежности на Европол за унапредување на меѓународната полициска соработка се базирани на утврдени начела. Европското полициско биро може да земе учество во обука на полициски кадри, унапредување на методи на превентивна полициска работа, усовршување на форензички вештини и истражни работи. Иако со Конвенцијата се предвидени дела од „надлежност“ на Европскиот полициски уред, не постојат формални ограничувања за вклучување на Европол во акции од меѓународен карактер на сузбивање и други облици на криминалитет.

Европското полициско биро изминативе децении заживеа како организација, но како институција на Европската унија, а Конвенцијата за Европол е имплементирана во комунитарното право, но и во европскиот простор на безбедност, слобода и правда како одговор на безбедносните предизвици на современиот свет. Заедно со Шенгенската спогодба претставува основа на конституирање и на развој на меѓународното полициско право на Европската унија, што е продолжеток на полициската соработка иницирана во рамките на групата за сузбивање на одредени облици на меѓународен криминалитет од страна на некои европски држави и на Советот на Европа.

Иако примарно настанат како одговор на борбата против илегалната трговија со наркотици и тероризам, Европол со успех се вклучува и во сузбивање на новите видови организиран меѓународен криминал со значајно влијание на развивање на соработката, координацијата на дејности на националните полиции и образование на полициските кадри. Како дел од тој процес придонел за изградба и за создавање на европски стандарди на полициското дејствување, воспоставување и унапредување на соработката, како и за заеднички акции на сузбивање на криминалот. Со оглед дека Европскиот полициски уред е дел од Европската унија што, како и нејзините правни претходници, е во константен реформски процес, за очекување е трансформацијата на Европол да го следи процесот на промени во заедницата на европски држави, но и безбедносните аспекти на меѓународните односи.

---

²³⁶Milošević, M. (2000). Uredovropskepolicije – Europol. *Bezbednost*, br, 3/00, Beograd, str. 370.

ДЕЛ VI

6. ЗАЈАКНУВАЊЕ И УНАПРЕДУВАЊЕ НА МЕЃУНАРОДНАТА СОРАБОТКА

6.1 Интерпол како меѓународна полициска организација – се смета дека темелите на модерниот Интерпол ги воспоставиле правни експерти и полициски функционери од 14 држави собрани на повик на Принцот Алберт I од Монако на првиот Меѓународен конгрес на криминалистичката полиција во Монако, од 14 до 18 април 1914 год. Со започнување на Првата светска војна дошло да запирање на овие иницијативи за основање на Меѓународна полициска централа пред Лигата на народите. На Меѓународниот полициски конгрес одржан од 3 до 8 септември 1923 год. во Виена, со учество на делегати од деветнаесет држави, е основана Меѓународна криминалистичка полициска комисија (International Criminal Police Commission (ICPC)) со седиште во Виена. Во таа прилика во журналот на меѓународната јавна безбедност се објавени првите потерници. Првиот конгрес на Генералното собрание на Меѓународната криминалистичка полициска комисија се одржал во Виена кога се предложени основања на национални централни бироа во секоја држава-членка како централни точки за остварување контакти во рамките на внатрешните полициски структури.

Развивајќи ја својата дејност, Комисијата до почетокот на Втората светска војна одржала петнаесет конгреси. Почетокот на Втората светска војна доведе до престанок на функционирањето на Комисијата (здружението). Нацистичката Германија ја презела контролата над Комисијата по фактичката смена на генералниот секретар (бившиот австриски полициски комесар) Oskar Dressler во 1938 год. по што поголемиот број на членки го откажале своето учество во работата на Комисијата. Во 1942 год., Комисијата во целост потпаѓа под германска контрола кога и седиштето го префрла во Берлин.

Во времетраењето на Втората светска војна функцијата претседател на Интерпол ја извршуваа нацистички лица и тоа Reinhard Heydrich, Arthur Nebe и Ernst Kaltenbrunner. Со оглед на тоа дека претседателската функција подразбира координирање на работата на Генералното собрание, на Извршниот комитет и на генералниот секретар на Интерпол, сосема е разбирливо дека просторот за злоупотреба на Интерпол и на неговите евиденции бил потполно отворен за нацистичките

надлежни органи. Ова резултирало до водење на две операции, чија цел била рушење на монетарниот систем на Велика Британија и на САД, како едни од главните противници на нацистичка Германија. Операцијата „Bernhard“ започнала во 1942 год. под водство на мајорот на SS Bernhard Kruger. Формиран е тим од 142 лица од еврејска националност, кои се наоѓале во некој од германските концентрациони логори, а кои биле познати од полициската евиденција како искусни фалсификатори.

До 1945 год. овој тим изработил фалсификувани британски фунти во апоени од по 5, 10, 20 и 50, во вкупен број од 8.965.080 банкноти, чија вредност изнесувала 134.610.810 британски фунти. Во февруари 1945 год. предметната операција е проширена и на изработка на фалсификувани американски долари, во апоени од по 100. Паралелно со наведената операција се одвивала и операцијата „Andreas“ чија цел била изработка на фалсификувани документи. Куриозитет е што некои од овие фалсификувани банкноти се наоѓале во промет во Велика Британија уште долго по завршувањето на Втората светска војна. Исто така еврејските криминални групи со фалсификувани британски фунти набавувале за себе средства за вршење на криминални активности и обезбедувале трансфер на раселените лица од еврејска националност на подрачјето на Палестина.²³⁷

Во рамките на Интерпол постојат национални централни бироа (NCB), како и директорати на регионални полициски служби (DRPS). Како основни функции на директоратот на регионалните полициски служби се наведуваат три области: развој на способноста и кадровските можности со цел развој и унапредување на соработката на NCB во правец на зголемување на оперативните капацитети и можности за брзи одговори. Даденово се врши низ: изградба на кадровски и слични способности – со помош на членките во креирање и реконструкција на NCB, како и ревитализација на оперативните капацитети, развој и одржување на NCB стандарди и промоција на добра пракса во сите области на полициската активност, развој на мрежа на офицери за врска со цел зголемување на оперативната поддршка меѓу националните централни бироа, создавање регионални работни планови во блиска соработка со релевантните тела на Генералниот секретаријат (GS) и државите-членки, организација на годишни средби на шефовите на NCB, како и овозможување на прашањата испратени од страна на NCB и GS да се спроведат што е можно побрзо и интервенирање во име на NCB кога се јавуваат потешкотии во комуникациите со други NCB, остварување соработка со

---

²³⁷Uljanov, S., Ivanović, Z. (2010). Međunarodne policijske organizacije. Strani pravni život, (2), str. 65-84.

регионални и меѓународни организации, поддржување на активностите на Центарот за координација и командување, при барања врз база на индивидуални случаи преку (поврзување или) остварување на врска со државите-членки, претставување на врски меѓу NCB и лицата одговорни за програми и за проекти за поддршка во расветлување на кривичните дела во GS, како и организирање на семинари за актуелни проблеми по барање на членките.

Исто така, поради големината на територијата на некои држави-членки, во Интерпол се формирани национални централни подбироа на Интерпол (нпр. Турција и САД), додека некои организирале канцеларии за врска за соработка со централното националното централно биро на својата територија. Полициската обука има цел зајакнување на способноста и на можностите на припадниците на NCB, а со тоа и на основните функции на Интерпол, посебно низ подигнување на нивото на познавање на функциите, вкупните служби и работите, како и оружјето на Интерпол. Сето ова ја зголемува свеста за улогата на Интерпол во рамките на националните полициски агенции. Регионални операции и проекти се водат поради давање поддршка и помош во специјализирани области на криминал низ координација на здружени или симултани операции (операции што се спроведуваат истовремено со координација на дадените регионални организации).

Размената на добрата пракса меѓу NCB е некој вид оценка за успешноста на работата на поединечните NCB. Генералниот секретаријат на Интерпол воспоставил Директорат за регионални и за национални полициски работи во 2001 год. Тој се состои од пет поддиректорати за Африка, за Азија и Јужен Пацифик, за Европа, за Блиски Исток и Северна Африка, како и Подрегионално биро за координација. Во суштина организацијата на ова Биро била реализација на практични потреби на органите на гонење на секој регион со оглед на тоа што во секој од регионите се разликува проблематиката и што секој на свој начин е специфичен. Низ промоција на мрежата на регионални институции и развој на ефикасни стратешки сојузи со другите институции на Интерпол се прави обид адекватно да се прилагоди поддршката низ NCB. Со време се очекува секој регион да постигне оперативна и техничка ефикасност и да ги достигне сите организациски и кадровски можности по примерот на Генералниот секретаријат на Интерпол.

По 63. Генерално собрание одржано во Рим во 1994 год. се предложени механизми за следење на примената на стандардите. Европскиот регион во 1999 год.

усвоил сопствен евалуациски механизам за примена на стандардите. По повеќегодишни успеси на овој систем создадена е Програма за размена на добра пракса во 2004 год., како пилот-програма, за која е предвидено до крајот на 2009 год. да ја оцени ефикасноста на работата на сите NCB во светот. Вообичаената организација е следна: шефот на Бирото е одговорен за примена на принципите и на приоритетите на организацијата, но и за шефовите на полиција на регионалните комитети во оние случаи кога постојат такви; специјализирани офицери - полицајци специјализирани по линија на работа во превалентни облици на криминалитет за секој регион; системски аналитичари (или мрежни аналитичари) – технички персонал одговорен за давање техничка поддршка не само на регионалните бироа (RB) туку и на NCB; криминалистички аналитичари – даваат аналитичка поддршка во поглед на криминалитетот во регионот, сврзана за работата со GS и со регионалните комитети, шефовите на полиции и административниот помошен персонал. Интерпол почнал да ги модернизира своите RB во 2005 год. со програми што подразбираат стандардизација на работната опрема, поставување видеоконференциска врска и IP телефонски уреди и опрема, а исто така и остварување пристап до Интерпол интернетот (интерната мрежа) и системот за прием и за испраќање пораки. Овој процес го забрза протокот на размена на информации и ја забрза ефикасноста меѓу RB и NCB и GS.

6.2 Европска правосудна мрежа (ЕПМ)

Во рамките на просторот на слобода, сигурност и правда во Европската унија, целта на полициската и на правосудната соработка во кривичните предмети (третиот столб на ЕУ) е да осигури повисоко ниво на заштита на граѓаните на Европската унија преку зајакнување и унапредување на соработката на полициската и на судската власт на државите-членки. Соработката во рамките на третиот столб на ЕУ се однесува на спречување и борба против расизмот и ксенофобијата, како и организираниот криминал, пред сè тероризмот, трговијата со бело робје, кривични дела против деца, криумчарење дрога и оружје, корупција и фалсификување. Полициската и правосудната соработка во кривичните предмети, во најголема мерка, ја спроведуваат агенции и слични структури кои Европската унија ги основала со таква цел.²³⁸ Тоа се, пред сè, Европската агенција за правосудна соработка (Европрава), Европската

---

²³⁸Barbe, E. (2002). Justice et affaires intérieures dans l'Union européenne. La documentation Française, Paris, pp. 45-78.

полициска служба (Европол) и Европската правосудна мрежа. Европската судска мрежа е децентрализирана мрежа воспоставена меѓу правници и судии на ЕУ кои работат на кривични предмети.²³⁹ Целта на воспоставување на Европската правосудна мрежа е унапредување на правосудната соработка во смисла на побрза и на поефикасна размена на информации меѓу државите-членки на Европската унија. На тој начин се овозможува организирана и ефикасна борба против тешки облици на криминал, посебно организиран криминал, корупција, трговија со дрога, тероризам.

Иницијативата за воспоставување правосудна мрежа во рамките на Европската унија произлегува од Белгија. Во текот на четири години Белгија, со финансиска помош на Комисијата, организираше различни активности сврзани за концептуализација и воспоставување Европска правосудна мрежа. Во јули 1997 год., по семинарот на тема „Европска правосудна мрежа и организиран криминал“, белгискиот министер за правда му предал на Генералниот секретаријат на Советот прелог заеднички акции за основање Европска правосудна мрежа. Европската правосудна мрежа е основана со заедничка акција што ја усвоил Советот на 29 јуни 1998 год. (Joint Action 98/428/JHA of June 1998, adopted by the Council, on the basis of Article K.3 of the Treaty on European Union, on the creation of a European Judicial Network).

Врз основа на член 25 од Одлуката на Советот 2002/187/PUP од 28 февруари 2002 год. за основање Европска правосудна мрежа со цел да се подобри борбата против тешки кривични дела (Council Decision 2002/187/JHA of 28 Feb. 2002 setting up Eurojust with a view to reinforcing fight against serious crime), изменети со Одлука на Советот 2003/659/PUP од 18 јуни 2003 год. (amending Decision 2002/187/JHA) и Одлука на Советот 2009/426/PUP од 16 декември 2008 год. за зајакнување на Европска правосудна мрежа (Council Decision 2009/426/JHA of 16 December 2008 on the strengthening of Eurojust and amending Decision 2002/187 JHA setting up Eurojust with a view of reinforcing the fight against the serious crime), Секретаријатот на Европската правосудна мрежа претставува дел од персоналот на Европска правосудна мрежа, но работи како посебна единица и ужива автономија.

Европската правосудна мрежа ја сочинуваат контакт-точки што ги именува секоја држава-членка, како и Комисијата. Секоја држава-членка на Европската унија во согласност со своите уставни прописи, правната традиција и внатрешната структура ги одредува контакт-точките на Европската правосудна мрежа. Тоа можат да бидат

---

²³⁹Kareklas, S. E. (2009). Krivično pravo Evropske unije. Beograd: Institut za uporedno pravo, str. 46.

централните национални власти надлежни за меѓународна правосудна соработка, правосудните власти и други надлежни власти што имаат специфични овластувања во доменот на меѓународната правосудна соработка воопшто или против одредени тешки облици на криминал (како што се организираниот криминал, корупција, трговија со дрога или тероризам). Секоја држава-членка именува една или повеќе контакт-точки во зависност од своите внатрешни правила и распределби на надлежности, водејќи сметка да биде покриена како целокупната територија на државата така и различните облици на тешки кривични дела. Во моментот во Европската унија постојат околу 400 контакт-точки во 28 држави-членки.

Имајќи предвид дека контакт-точките мораат да бидат во можност да комуницираат со контакт-точките од други земји, секоја држава-членка води сметка нејзината контакт-точка (или точки) да го познава покрај националниот, уште еден јазик на Европската унија. Европската комисија исто така именува контакт-точки за области што влегуваат во нејзината сфера на надлежност.

Со член 3 од Заедничката акција е предвидено Европската правосудна мрежа да функционира на три начини: го олеснува воспоставувањето на контакти меѓу контакт-точките на различните држави-членки; организира периодични состаноци на националните претставници на државите-членки; перманентно доставува одредени основни информации со посредство на телекомуникациските мрежи.

Контакт-точките претставуваат посредници и нивната задача е да ја олеснат правосудната соработка меѓу државите-членки на Европската унија, пред сè во активностите против тешките облици на криминал. Контакт-точките се на располагање на локалните правосудни власти и други надлежни власти во сопствената земја, на контакт-точките на други земји, како и на локалните правосудни власти и на други надлежни власти на други земји. Нивната задача е да овозможат што подобар и директен контакт меѓу овие структури. Во мерка во која тоа е неопходно и врз основа на спогодба меѓу администрациите што се во прашање, контакт-точките на одредени држави-членки можат да се движат за да се запознаат со контакт-точките во другите држави-членки.

За барањата за правосудна соработка да бидат формулирани на ефикасен начин и за да се подобри правосудната соработка воопшто, контакт-точките обезбедуваат правни и практични информации неопходни за локалните и за другите власти во своите држави, како и на контакт-точките и на локалните правосудни власти на други

држави. Европската правосудна мрежа се состанува периодично, на ад хок основа, во зависност од потребата на која укажуваат членовите, на повик на претседателството на Советот што исто така ја зема во обзир и желбата на државите-членки. Состаноците, во принцип, се одржуваат во Брисел во просториите на Советот според правилата предвидени со внатрешниот Правилник. Целите на периодичните состаноци на Европската правосудна мрежа се следни: да се овозможи контакт-точките меѓусебно да се запознаат и да разменуваат искуства, особено поврзани со функционирање на мрежата; да бидат платформа за дискусија за практични и за правни проблеми со кои се сретнуваат државите-членки во рамките на правосудната соработка, посебно поврзани со спроведување на мерките што ги донесува Европската унија.

Корисните искуства што ќе се соберат во рамките на Европската правосудна мрежа се пренесуваат на надлежните работни групи на Европската унија за да послужат како база за дискусија за евентуални нормативни и практични измени и унапредувања во областа на меѓународната правосудна соработка. Контакт-точките мораат перманентно да имаат пристап до следниве видови информации: комплетни податоци за контакт-точките на секоја држава-членка, со назначување на нивните овластувања на национално ниво доколку е потребно; поедноставена листа на правосудни власти и список на власти на секоја држава-членка; концизни правни и практични информации сврзани со правосудниот систем и процедурата на државите-членки; текстови со важечки правни инструменти што се однесуваат на конвенцијата што е на сила, текстот на декларацијата и резервите. Информациите што циркулираат во рамките на Европската правосудна мрежа мораат константно да се обновуваат и да се актуелизираат.²⁴⁰

Секретаријатот на Европската правосудна мрежа се наоѓа во Хаг (Холандија). Иако е сместен во рамките на Секретаријатот на Европска правда, тој претставува засебна и автономна единица. Исто така Секретаријатот на Европската правосудна мрежа може да ги користи средствата на Европска правда што му се потребни да овозможат исполнување на задачите на мрежата. Задачите на Секретаријатот, во соработка со Секретаријатот на Советот, се следниве: општа координација на ЕПМ, за да се овозможи исполнување на задачите на контакт точките; создавање, одржување и подобрување на системот на информирање на ЕПМ; организација на периодични

---

²⁴⁰http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/judicial_cooperation_in_criminal_matters/133055_fr.htm (24.1.2014).

состаноци на ЕПМ; пишување документи за активностите на ЕПМ; изработка на акциски планови за нови проекти на ЕПМ; воспоставување односи со други организми и структури во областа на правосудната соработка во кривични предмети.

Со член 25 од Одлуката на Советот од 16 декември 2008 год. за јакнење на Европска правда е предвидена тесна соработка меѓу Европската правосудна мрежа и Европска правда. Тие одржуваат привилегирани односи засновани на договарање и дополнување, особено меѓу националните членови, контакт-точките на Европската правосудна мрежа од иста држава-членка и националните дописници на Европска правда.

За да се обезбеди ефикасна соработка, се преземаат следниве мерки:

- националните членови, од случај до случај, ги известуваат контакт-точките на Европската правосудна мрежа за случаи за кои сметаат дека Европската правосудна мрежа е во подобра ситуација да ги реши;
- Генералниот секретаријат на Европската правосудна мрежа е дел од персоналот на Европска правда. Сепак Генералниот секретаријат на ЕПМ претставува одвоена единица. Може да ги користи административните средства на Европска правда што му се неопходни за исполнување на задачите на ЕПМ, вклучувајќи и финансирање на трошоците во врска со пленарни состаноци на мрежата. Кога пленарните состаноци се одржуваат во просториите на Советот во Брисел, трошоците покриваат само трошоци за патување и за преведување. Кога состаноците се одржуваат во земјата во која Советот претседава, трошоците покриваат само дел од глобалните трошоци на состанокот;
- контактните лица од ЕПМ можат, од случај до случај, да бидат повикани да учествуваат на состаноците на Европска правда.

Европскиот совет во 1997 год. усвоил Акциски план за борба против организираниот криминал што содржел низа препораки сврзани за унапредување на соработката меѓу правосудната власт на државите-членки во кривични предмети. Врз основа на овој Акциски план, Советот на 29 јуни 1998 год. усвоил Заедничка акција со која се предвидува воспоставување правосудна мрежа меѓу државите-членки на ЕУ. Мрежата официјално е основана на 25 септември 1998 год. и претставува прв организиран механизам за правосудна соработка во Европската унија што навистина бил оперативен.

6.3 Европска правда (Eurojust)

Европравда (Eurojust) е тело за соработка во областа на правосудството што е создадено со цел да осигури безбедност во областа на слободата, на безбедноста и на правдата. Основан е од Советот на Европската унија во февруари 2002 год. со цел јакнење на борбата против сериозниот криминал така што ја олеснува координацијата на активности на истражните органи и на органите на гонење покривајќи ја територијата на повеќе од една држава-членка со целосно почитување на фундаменталните права и слободи.

Eurojust се состои од 28 национални членки, па секоја земја-членка има свој член. Националните членки се ангажираат според сопствените респективни правни системи и тоа се: судии, обвинители или полициски службеници кои имаат еквивалентни надлежности и тие заедно го сочинуваат Колегиумот Eurojust.

За да може да ги извршува своите работи, Eurojust одржува посебни односи со Европската правосудна мрежа, Europol, Европската канцеларија за борба против измама (OLAF) и странски судии кои се задолжени за толкување на странско законодавство. Eurojust е во состојба преку Советот да се спогодува за соработка со држави што не се членки, како и со меѓународни организации или тела како што е UNDOC со цел размена на информации или ангажирање на службеници.

По барање на некоја држава-членка, Eurojust може да дава помош во истраги и кривично гонење поврзано за таа држава-членка и државата што не е членка ако е потпишана спогодба за соработка или ако постои суштински интерес да се даде таква помош.

Со Спогодбата за соработка, Eurojust исто така одржува мрежа на контакт-лица во цел свет. Задача на Eurojust е да работи на подобрување на координацијата во водењето на истрагата и на кривичното гонење меѓу надлежните органи во државите-членки, како и соработката меѓу надлежните органи на државите-членки така што го олеснува извршувањето на барањата со кои се бара давање заемна правна помош, како и извршување на постапката за предавање, односно екстрадирање.

Членките го познаваат правниот систем и ги познаваат практичните аранжмани во своите држави, имаат непречен пристап до државните органи во рамките на својата држава и имаат право да учествуваат во директен дијалог со националните органи на власта. Тие можат непосредно да се консултираат и советодавна помош може да даде цел тим на Eurojust заедно, а не само еден поединец. Исто така нивната дополнителна предност е и тоа што имаат вкупен увид во тоа што се случува во цела Европа. Секој

случај што им е проследен можат да го сместат во контекст на Европската унија и на тој начин полесно го воочуваат секој можен шаблон или тренд во криминалот во Европската унија.

Eurojust може на истражителите, на обвинителите и на судиите во различни држави на Европската унија да им даде непосреден правен совет и помош во поглед на прекуграничните предмети. Eurojust ги советува судиите и обвинителите каде да бараат информации што им се потребни од друга држава на Европската унија и како да постапуваат во прекугранични случаи.

Иако Eurojust може да даде препораки на домашните органи на власт да преземат одредени чекори, како што е на пример подигнување и/или координација на истрага или основање на истражни тимови, тој сепак нема надлежност сам да подига или спроведува истраги. Eurojust работи заедно со ЕПМ.

Односот меѓу Европска правосудна мрежа, Eurojust и странските судии кои се задолжени за толкување на странското законодавство што е дефинирано со Заедничката акција од 22 април 1996 година е природен и комплементарен во поглед на олеснување на правосудната соработка во прекугранични предмети. Европската правосудна мрежа е една децентрализирана мрежа што ги собира контакт-точките и им дава совети и им дава помош на правосудните органи на државите-членки тогаш кога правосудната соработка е потребна. Eurojust е една централна единица што има широки можности на координација во поглед на прекугранични случаи. Нивните односи се засновани на консултации и комплементарност за да се избегне дуплирањето на напорите што се вложуваат. Ангажираните странски судии кои се задолжени за толкување на странското законодавство и кои се наоѓаат во државите-членки исто така ја поттикнуваат правосудната соработка преку размена на вистински информации со цел унапредување на заемното разбирање. Eurojust може, од случај до случај, да соработува со странски судии кои се задолжени за толкување на странско законодавство, а кои истовремено можат да бидат именувани да бидат точки на контакт во Европската правосудна мрежа.

На 28.11.2008 година е потпишан Договорот за соработка на Република Македонија со Европска правда (Eurojust). Собранието на Република Македонија го усвои Законот за ратификација на Договорот за соработка меѓу Република Македонија и Европска правда на 15 април 2009 година и објавен е во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 51/2009 од 16.4.2009 година.

Со Договорот се овозможува директна соработка со правосудните органи во Република Македонија и оние од земјите-членки на Европската унија во делот на судската соработка во кривичната материја, екстрадицијата и трансферот, како и делата на организираниот криминал, вклучувајќи го и тероризмот. Тој има цел да ја олесни ефикасноста на надлежните власти при водење на истраги или постапување по обвиненија за сериозни транснационални казнени дела и дела од организираниот криминал и корупцијата, вклучувајќи го и тероризмот, при што се овозможува поедноставување на процедурите во прекуграничните судски случаи, се овозможува поширок пристап на информации од правната област, употреба на електронски комуникации во прекугранични судски и вонсудски постапки и подобрување на комуникацијата меѓу судските власти во заемната соработка и барањата за екстрадиција.

Потпишувањето на Договорот за соработка меѓу Република Македонија и Европска правда е една од обврските за членство во Европската унија на Република Македонија во согласност со Националната програма за приближување на законодавството на Европската унија и е во согласност со стратешката определба на Владата на Република Македонија за спроведување на ефикасна борба против организираниот криминал како еден од условите за исполнување на политичките критериуми потребни за добивање на датум за преговори за членство во Европската унија. Исто така соработката со Европска правда претставува и една од одредниците од патоканот што беа предуслов за добивање на либерализација на визниот режим за Република Македонија, што се случи во декември 2009 година. Соработката со Европска правда е и една од обврските што континуирано треба да се одвива во согласност со Шенгенскиот акциски план усвоен во 2009 година.

Надлежна институција за извршување на Договорот за соработка меѓу Република Македонија и Европска правда во согласност со член 4 од Договорот е Јавното обвинителство на Република Македонија.

Во делот на соработката со Министерството за правда, контакт-лицето во Министерството на секое добиено барање од националните членки или контакт-лицата од Европска правда одговара веднаш. Најчесто се работи за ургенции за забрзување на постапувањето или прашања што се однесуваат на националното законодавство. Во текот на 2013 година добиени се вакви барања, по пат на е-пошта или телефон од 6 држави, и тоа: Белгија, Унгарија, Словенија, Словачка, Романија и Шведска. Има

простор соработката да се подобри и да се искористат контакт-лицата за побрзо и за поедноставно постапување по барањата за меѓународна правна помош. Само како пример во еден случај поминале 3 години во допишување на министерствата за правда на Република Македонија и на друга држава сè до добивање на порака од контакт-лицето на Европрава на кое му беше објаснето каде е недоумицата во постапувањето на македонските правосудни органи. Нова замолница беше добиена наредниот ден, барањето им беше удоволено и пратено по изминати 15 дена.

6.4 Регионални иницијативи во областа на правосудната и на полициската соработка во Југоисточна Европа (ЈИЕ)

6.4.1 Регионален совет за соработка (РСС)

Едни од приоритетните области на соработка на Регионалниот совет за соработка (РСС) се правосудството и внатрешните работи. Посебно се истакнува борбата против организираниот криминал и корупцијата. Во оваа област РСС, како наследник на Пактот за стабилност на ЈИЕ, има цел да координира, да дава поддршка и да поттикнува работа на различни регионални иницијативи што дејствуваат на подрачјето на правосудната и на полициската соработка. Во тој поглед, целта е да се избегнат преклопувања на активности, како и да се ускладат активностите со европските и со евроатлантските интеграции со оглед на тоа што РСС има улога на „офицер за врска“ меѓу ЕУ и државите-членки.

Бидејќи постојат поголем број регионални иницијативи чиј главен фокус на дејствување е правосудната и/или полициската соработка или само едно од полињата на интерес, РСС има тешка задача за избегнување на преклопување на тие активности. Задачата е веројатно уште покомплицирана за координација на активностите на регионалниот полициски и правосуден форум. Меѓутоа, во формирањето на своите стратешки цели во правосудни и внатрешни работи, РСС во специфични области ја истакнува соработката со поединечни регионални иницијативи. Во борбата против прекуграничниот организиран криминал посебно се истакнува соработката со SECI центарот и Советодавната група на обвинители на земјите од Југоисточна Европа (SEEPAG). Во борбата против корупцијата посебна улога има Регионалната иницијатива за борба против корупцијата (RAI). Во поттикнување на полициската соработка во регионот, РСС учествувал во формирање на Секретаријат на Конвенцијата за полициска соработка во ЈИЕ (РСС SEE), а во односите со SEPСА

постои намера за продолжување на проекти врзани за Мрежата за обука против организираниот криминал (OCTN), интерполовиот информациски систем 24/7 за поврзување на граничните контролни пунктови и проект за воспоставување на единици за криминалистичка анализа во ЈИЕ.

Еден од приоритетите на РСС во правосудната и вополициската соработка е размената на податоци меѓу државните институции, организација на цивилното општество и академската јавност со цел побрзо решавање, на национално и на регионално ниво, на кривичните постапки, како и усогласување на националните постапки со примената на европските и на меѓународните механизми на кривичната постапка. Се забележува дека РСС е една регионална иницијатива што поттикнува соработка со цивилниот сектор.

6.4.2 Соработка на обвинителите во Југоисточна Европа

Групата (Southeast European Prosecutors Advisory Group – SEEPAG) е основана на 12 декември 2003 година во Белград со потпишување Декларација во која се утврдени најзначајните цели и дејствувања. Во работата на SEEPAG се вклучени дванаесет држави – Албанија, Бугарија, Босна и Херцеговина, Црна Гора, Хрватска, Грција, Турција, Македонија, Молдавија, Романија, Србија и Словенија. Сите држави-членки на SEEPAG именуваат сопствени претставници од редот на правните експерти, а седиште на организацијата е во Белград. Ова не е организација во класична смисла, туку претставува мрежа на контакт-лица во обвинителствата на државите-членки и служи како оперативна мрежа за унапредување на соработката на обвинителите и давање меѓусебна правна помош. Исто така со своите активности SEEPAG дава оперативна поддршка, правна помош, совети и насоки на службениците на SECI центарот во истраги на прекуграничен организиран криминал. Значајна е соработката што се остварува меѓу SEEPAG и Мрежата на јавни обвинители од Западниот Балкан. Најважни партнери што ја поддржуваат активноста на SEEPAG се Министерството за правда на САД, Европрава, EЈN, UNDOC, SECI центарот и SRS.

Мрежата на јавните обвинители на Западниот Балкан (Western Balkans Prosecutors Network) е професионална мрежа на јавни обвинители од 6 држави, што е основана во 2005 год. со потпишување на Меморандум за разбирање (MoR) меѓу шефовите на јавните обвинителства. Денес функционира врз база на директни контакти меѓу националните лица за контакт, кои истовремено се и правосудни

службеници задолжени за примена на меѓународното право на национално ниво. Мрежата е поддржана од страна на Европската унија и од Советот на Европа. Цел е да се овозможи интензивна соработка во истрагата и подигнување на тужба против осомничените за организиран криминал и членовите на криминални здруженија и организации. Во тек е процес на изработка на платформа за подобра координација меѓу мрежите на јавните обвинители и SEEPAG.

6.4.3 Регионален центар за борба против прекуграничен криминал–иницијатива за соработка во Југоисточна Европа (SECI)

Во рамките на Иницијативата за соработка во Југоисточна Европа (ЈИЕ) дејствува регионален центар за борба против прекуграничниот криминал (во натамошниот текст SECI центар), што претставува иницијатива за регионална соработка на оперативно ниво меѓу органите на полицијата и царината на ЈИЕ. Во мај 1999 год., дванаесет држави на ЈИЕ потпишале Спогодба за соработка за превенција и борба против прекуграничниот организиран криминал. Тоа се: Албанија, Босна и Херцеговина, Бугарија, Грција, Македонија, Молдавија, Романија, Словенија, Србија, Турција, Црна Гора, Хрватска и Унгарија. Сите држави-членки се претставени во SECI центарот преку офицери за врска – еден претставник на полицијата и еден претставник на царината. Исто така во секоја држава-членка дејствува национална единица (national focal point). Во работата на SECI центарот учествуваат и држави-посматрачи. Врз основа на Меморандумот за разбирање, Интерпол и Светската царинска организација имаат статус на постојани советници, учествуваат во процесот на одлучување и на формирање на политиката на SECI центарот, а сеопфатната работа се засновува на нивна препорака, совети и директиви.²⁴¹

Рамката на работа на SECI центарот е поделена на четири активности. Првата активност се однесува на побрза и на координирана размена на информации за дејствување на криминални мрежи меѓу органите за спроведување на законите во државите-членки. Врз основа на Годишниот извештај на SECI центарот се забележува зголемување на размената на информации за 24 пати во периодот од 2001 до 2007 год. Во 2001 год. бројот на разменети информации бил 315, а во 2007 год. 7.583. Врз основа на резултатите од сузбивање на дејствувањето на организирани криминални групи,

---

²⁴¹Lopandić, D. (2001). Regionalne inicijative u jugoistočnoj Evropi. Beograd: Evropski pokret u Srbiji, Institut za međunarodnu politiku i privredu.

преку регионални операции, бројките добиваат значење, а со самото тоа и на квалитет на регионалната иницијатива.

Координацијата на регионалните операции и формирањето на заеднички истраги на органите за спроведување на законите на државите-членки е друга активност на SECI центарот. И тука се воочува зголемување на активноста.²⁴² Покрај размена на информации меѓу офицерите за врска и националните единици, работата на SECI центарот е карактеристична и по постоење на седум работни групи (task forces). Низ дејствувањето на работните групи можат да се организираат мултилатерални операции или да се координира работата за време на истражните постапки во различни држави-членки. SECI центарот објавува проблемски анализи и извештаи за специфични видови на криминалитет и организира тренинзи и обуки за претставниците на органите за спроведување на законите. Во склад со принципот на регионална сопственост се разгледуваат нови можности за финансирање на активностите на SECI центарот. Исто така во подготовка е и т.н. SELEC конвенција што треба да ја формулира новата правна рамка.

6.4.4 Регионална иницијатива за миграција, за азил и за враќање на бегалците (MARRI)

Регионалната иницијатива за миграција, за азил и за враќање на бегалци (Migration, Asylum, Refugees Returns Initiative, MARRI) настанала во рамките на Пактот за стабилност во ЈИЕ во 2003 год. со спојување на Иницијативата за миграција и за азил, и Иницијативата за регионално враќање на раселени лица. Во тој период MARRI дејствувал во рамките на првиот столб од Работниот стол III од Пактот за стабилност во ЈИЕ што се занимавал со правосудни и со полициски работи. Од април 2004 год., по Самитот во Херцег Нови, MARRI функционира во рамките на Процесот на соработката во ЈИЕ и врз основа на насоките на концептот на регионална сопственост. Држави-

---

²⁴²До 2007 год., врз основа на Извештајот, биле организирани 23 заеднички истраги и 30 регионални операции. Од најзначајните регионални операции ќе ги спомнеме операциите „Дунав“, „Голф“ и „Леотар“. Регионалната операција „Дунав“ ја иницирала Србија во 2006 год. со цел разбивање на криминалната мрежа што се занимавала со криумчарење на Албанци и Турци во ЕУ. Резултат од акцијата е приведување на 77 членови од организираната криминална група, вклучувајќи го и водачот на групата Весел Јакупи. Во 2006 год., Полицијата на Словенија започнала слична операција „Голф“ со цел сузбивање на илегална трговија со луѓе. Операцијата „Леотар“ е започната во 2008 год. од страна на Босна и Херцеговина со цел разбивање на организирана криминална група што се занимавала со различни илегални активности, а најмногу со трговија на дрога.

-членки на MARRI се: Албанија, Босна и Херцеговина, Црна Гора, Хрватска, Македонија и Србија.²⁴³

Од 2004 год. MARRI дејствува врз основа на новата институционална рамка со две главни тела. Регионалниот форум е тело што дава политичка поддршка на активностите на Иницијативата и во неговиот состав влегуваат министри и виши советници задолжени за проблеми на миграција, на азил, на управување со границите, на визи, на враќање на бегалци. Претседавањето со Регионалниот форум е ротирачко и преземањето се врши на година дена. Регионалниот центар е тело што координира активности од Иницијативата и дава поддршка во спроведување на одлуки донесени на Форумот. Во институционалната рамка на Иницијативата дејствува и Управниот одбор во чиј состав влегуваат државите-членки на Регионалниот центар за соработка (претходно Пакт за стабилност на ЈИЕ), Европската комисија, Организација за европска безбедност и соработка (ОБСЕ), Комесаријатот на Обединетите нации за бегалци (UNHCR), Меѓународната организација за миграција и Меѓународниот центар за развивање на политиката на миграции.

Во рамките на дејствувањето на Регионалниот центар во 2008 и во 2009 год. се спроведени, или се во тек, три главни проекти. Првиот проект се однесува на формирање на база на податоци за борба против трговијата со луѓе во ЈИЕ со цел создавање институционален капацитет преку кој би требало да се изврши регионална стандардизација на базата на податоци што ќе биде во согласност со меѓународните стандарди и норми. Проектот се реализира во две фази при што првата фаза е спроведена во целина. Другиот проект се однесува на формирање на различни програми што ќе дадат сеопфатна поддршка за жртвите од трговија со луѓе. Третиот проект се однесува на безбедноста на документите. Цел е изградба на ефикасни инструменти за слободно движење на луѓето во ЈИЕ.

6.4.5 Конвенција за полициска соработка во Југоисточна Европа (PCC SEE)

Во текот на австриското претседателствување со ЕУ, во Виена, на 5 мај 2006 год., министрите за внатрешни работи на: Албанија, Босна и Херцеговина, Црна Гора, Македонија, Молдавија, Романија и Србија потпишаа Конвенција за полициска соработка во Југоисточна Европа (Police Cooperation Convention for southeast Europe, PC SEE). Основна цел на државите-потписнички е продлабочување на соработката поради

---

²⁴³ Седиштето на MARRI е во Скопје.

исполнување заеднички безбедносни интереси и јакнење на безбедносното партнерство. Конвенцијата стапи на сила на 11 јули 2008 год. по ратификувањето во државите-потписнички. На 25 септември 2008 год. и Бугарија пристапила кон Конвенцијата.

Конвенцијата е најзначаен меѓународен документ за правосудна и за полициска соработка во Југоисточна Европа. Одредбите од Конвенцијата претставуваат добра правна рамка за создавање ефикасен систем на прекугранична соработка, како и за сестрани полициски соработки што веќе се наоѓаат во Шенгенската спогодба. Поради тоа Конвенцијата може да се разбере како „подготвителна настава“ за влез на договорните страни во шенгенското подрачје.

Во јули 2007 год., државите-потписнички на Австрија и на Женевскиот центар за демократска контрола на оружените сили (DCAF) му довериле мандат за следење и за давање поддршка во процесот на ратификација и на имплементација на Конвенцијата. На состанокот во јули 2008 год. е одлучено да се формира техничко експертско тело – Секретаријат, со мандат да помага и да дава поддршка на договорните страни во спроведување на одредбите од Конвенцијата. Иницијатори на создавањето на Секретаријатот се Словенија, Австрија и DCAF. Државите-потписнички се сложиле седиштето на Секретаријатот да биде во претставништвото на DCAF во Љубљана. Секретаријатот започнал со работа на 1 септември 2008 год.

Постојат два основни начини на унапредување на соработката меѓу органите за спроведување на законите на државите-потписнички. Првиот се однесува на соработката во редовни околности и подразбира поинтензивна размена на информации и стандардизација на техничката комуникациска опрема. Другиот се однесува на соработка и на размена на информации во текот на операција и истрага со цел превенција, откривање, истрага и спротивставување на закани. За да може Конвенцијата да се спроведува, претходно е потребно договорните страни да потпишат билатерални спогодби и потоа да ги стандардизираат системите за комуникација и системите за заштита на личните податоци.

Соработката на органите за спроведување на закони во рамките на Конвенцијата се спроведува по барање врз чија основа земјите-потписнички на Конвенцијата даваат заемна помош во рамките на своите надлежности. Исклучок постои доколку со таквото барање или со негово извршување не се влегува во надлежност на правосудните органи на другата договорна страна. Во случај да постојат претходно докажани факти или

причини за претпоставка дека одредена информација е итна, за да се реагира поефикасно во моменталната ситуација во борбата против конкретни закани по јавниот ред и безбедност или поради превенција, откривање и истрага на кривични дела, органите за спроведување на законот можат да разменуваат информации и без упатено барање.

Областите и начините на соработка можат да бидат различни – размена на извештаи за борба против илегални миграции, поставување офицери за врска, заштита на сведоци, прекугранично надгледување, контролирана испорака, тајни истраги со цел решавање или превенција на кривични дела, пренос и споредување ДНК профил и друг идентификациски материјал, размена на искуства во области на обуката и образованието на човечки ресурси или за методи на превенција на криминалот. Постои можност за формирање мешовити тимови (заеднички истражни тимови) или работни групи.

Меѓутоа, со оглед дека соработката се одвива по барање – другата договорна страна го задржува правото дали, како и кога ќе го даде одобрувањето за извршување на барањето. Ограничувањето е сосема разбирливо затоа што размената на вакви видови информации може да ја загрози безбедноста и да ги загрози националните интереси на договорните страни. За време на потполно или делумно одбивање на барање на договорна страна, без одложување меѓусебно се известуваат за моменталната ситуација во врска со одреденото барање. Интересно е дека Конвенцијата овозможува продолжување на гонење на осомничено лице на територија на друга договорна страна без нејзино претходно одобрување само ако итноста на ситуацијата тоа го бара и не е можно да се известат органите за спроведување на законите на другата држава пред влегувањето или тие не се во можност да стигнат на време на лице место поради преземање на гонењето.

ДЕЛ VII

7. ЛЕГАЛИЗАЦИЈА НА ИСПРАВИ ВО МЕЃУНАРОДНИОТ ПРАВЕН ПРОМЕТ

За да може една јавна исправа да биде полноважно употребена надвор од државата во која е издадена, таа мора да помине определена постапка на легализација со која се потврдува веродостојноста на потписите на потписниците на исправата и автентичноста на печатот ставен на исправата. Постапката за легализација, т.н. внатрешна легализација, ја вршат органите на државата во која исправата треба да биде употребена. Формалностите за легализација, со кои се успорува правниот промет, со меѓународни договори значително се намалуваат или сосема се укинуваат.²⁴⁴

7.1 Правни извори. Прашањето за легализација е регулирано во повеќето билатерални договори за правна помош.²⁴⁵ Од мултилатералните меѓународни договори најважна е Хашката конвенција за укинување на легализацијата на јавните исправи од 5 октомври 1961 година. Оваа Конвенција се однесува на: јавни исправи што ги издале правосудните и административните (управните) органи, исправи што ги издал или заверил нотар, како и на службените изјави (заверка на потпис на странки, заверка на точноста на датумот, наводи за уписите во јавни книги и др.) што се ставени на приватните исправи. Конвенцијата не се применува на исправи што ги издаваат дипломатските или конзуларните агенти и на административните исправи што непосредно се однесуваат на некоја трговска или царинска работа. Прашањето на легализација го третираат и други мултилатерални конвенции, но само со цел за примена на тие конвенции.²⁴⁶

---

²⁴⁴Todorovic, V, *Pravosudna megunarodna pomoc* "ProJuris" Beograd, 2005. str. 139.

²⁴⁵ Договорите со Алжир (член 6), со Белгија (член 10, како и член 4 и член 5 од Конвенцијата за издавање на изводи од матичните книги и за ослободување од легализација), со Босна и Херцеговина (член 21), со Бугарија (член 51 и член 52), со Грција (член 29 и член 30), со Ирак (член 4), со Италија (член 20 и член 21), со Кипар (член 19, член 20 и член 21), со Унгарија (член 71 и член 72), со Монголија (член 16), со Полска (член 61 и член 62), со Романија (член 47 и член 48), со Русија (член 15), со Франција (член 5 и член 6 од Конвенцијата за издавање на исправи за личната состојба и за ослободување од легализација), со Хрватска (член 19) и со Чешка и Словачка (член 15).

²⁴⁶ Конвенција за граѓанско - правни аспекти на меѓународното грабнување на деца (член 23), Европска конвенција за меѓународни последици на одземање на права на возење на моторно возило (член 9), Европска конвенција за надзор на условно осудени или условно ослободени лица (член 30), Европска конвенција за меѓусебно давање правна помош во кривични предмети (член 17) и други.

Во недостаток на меѓународен договор ќе се применат домашните прописи за легализација на документи во меѓународен промет. Во Република Македонија прашањето за легализација е регулирано со Законот за легализација на јавни исправи во меѓународниот промет.²⁴⁷

7.2 Ослободување од легализација. Потполно се ослободени од потребата да се легализираат јавните исправи издадени од надлежните органи во Република Македонија кога се употребуваат во: Србија, Словенија, Хрватска, Црна Гора, Босна и други земји. За употреба во овие држави доволно е домашната јавна исправа да има службен печат на органот и потпис на овластеното лице. Истото важи и за преводот на исправата, што е доволно да го завери овластениот судски преведувач. Никаква друга заверка или ставање на „апостил“ не се потребни. Ова ослободување од легализација се заснова врз билатералните меѓународни договори и тоа, секако, важи и во спротивна насока, во однос на исправите од наведените земји кога се употребуваат во Република Македонија.

7.3 Делумна легализација („apostille”). Со државите-членки на Конвенцијата за укинување на потребата за легализација на странски јавни исправи не е потребно да се врши каква било легализација од класичен тип, туку е доволно за потврда на веродостојноста на потписот и својството на потписникот на странската јавна исправа, како и за автентичноста на печатот или на жигот да се изврши формална заверка со ставање на посебна потврда на самата исправа (апостил) од страна на органот на државата од која потекнува исправата.²⁴⁸ Исправите издадени во Република Македонија²⁴⁹ поради нивна употреба во државите-потписнички на Хашката

---

²⁴⁷Закон за легализација на јавни исправи во меѓународниот промет („Службен весник на Република Македонија“ бр. 74/2012). Потребата од донесување на овој Закон од страна на Министерството за надворешни работи како надлежно министерство во соработка со Министерството за правда, констатира потреба од ставање на тогашниот Закон за легализација на исправи во меѓународниот промет („Службен лист на СФРЈ“ број 6 од 8.2.1973) вон сила.

²⁴⁸Потврдата Apostille Convention de La Haye du 5 octobre 1961 мора да гласи на француски јазик, сообразена со образецот приложен кон Конвенцијата, се става на самата исправа или на нејзиниот додаток, а потписот, печатот или жигот на потврдата се ослободени од понатамошна заверка (член 4 и член 5 од Конвенцијата). Апостил печатот се става и на оригиналот на исправата и на нејзиниот превод. Инаку, на судот на заверката треба да му се поднесе оригиналот на документот и две обични фотокопии. Во Македонија за издавање на „apostille“ се надлежни основните судови, односно Министерството за правда.

²⁴⁹Закон за легализација на јавни исправи во меѓународниот промет („Службен весник на РМ“ бр. 74/2012), член 8.

конвенција за укинување на потребата од легализација на странски јавни исправи ги заверува Основниот суд, односно Министерството за правда. Членките на оваа Конвенција, со кои е доволно ставање на клаузулата „apostille“, се бројни²⁵⁰.

Кога со една држава е на сила билатерален договор, а воедно и наведената мултилатерална Конвенција, пред сè ќе се примени билатералниот договор, а мултилатералната Конвенција само тогаш ако е поповолна од билатералниот договор (што по правило не е случај).

Во секој случај, кога ќе се постави прашањето за легализација треба да се изврши проверка со увид во важечкиот договор и евентуално во постоењето на определени резерви.²⁵¹

7.4 Целосна легализација. Со државите со кои не е потпишан билатерален договор, ниту се потписници на Конвенцијата за укинување на потреба за легализација на странски јавни исправи, се спроведува постапка на целосна легализација.

Министерството за надворешни работи, односно дипломатско-конзуларно претставништво на Република Македонија во странство ќе завери исправа издадена од Република Македонија поради нејзина употреба во странство само ако претходно потписот на лицето кое ја потпишало исправата и печатот на институцијата што ја издала исправата ги заверил нотар или претседателот на основниот суд, односно судија кој тој ќе го определи, а потписот на нотарот и неговиот печат, односно потписот на

---

²⁵⁰ Легализацијата на исправи според оваа Конвенција ја вршат: Албанија (2004), Андора (1996), Антикава и Барбуда (1981), Австрија (1968), Австралија (1995), Аргентина (1988), Азербејџан (2005), Бахами (1973), Барбадос (1966), Белгија (1976), Белисе (1993), Белорусија (1992), Боцвана (1966), Босна и Херцеговина (1965), Брунеи (1987), Бугарија (2001), Чешка (1999), Доминика (1978), Еквадор (2005), Естонија (2001), Фиџи (1970), Финска (1985), Франција (1965), Грција (1985), Гренада (1974), Холандија (1965), Хондурас (2004), Хрватска (1965), Индија (2005), Ирска (1999), Исланд (2004), Италија (1978), Израел (1978), Јапонија (1970), Ерменија (1994), Јужна Африка (1995), Казахстан (2001), Кипар (1973), Колумбија (2001), Остров Кук (2005), Лесото (1966), Летонија (1996), Либерија (1996), Лихтенштајн (1972), Литванија (1997), Луксембург (1979), Унгарија (1973), Македонија (1965), Малави (1967), Малта (1968), Маршалски Острови (1992), Маврициус (1968), Мексико (1995), Монако (2002), Намибија (2001), Германија (1966), Ниуе (1999), Норвешка (1983), Нов Зеланд (2001), Панама (1991), Полска (2005), Португалија (1969), Романија (2001), Русија (1992), Салвадор (1996), Самоа (1999), Сан Марино (1995), Сејшели (1979), Соединетите Американски Држави (1981), Суринам (1975), Словачка (2002), Словенија (1965), Србија и Црна Гора (1965), Свазиланд (1968), Св. Кит и Невис (1994), Св. Луција (1992), Св. Винсент (1979), Шпанија (1978), Швајцарија (1973), Шведска (1999), Тобаго (2000), Тонга (1970), Турција (1985), Украина (2003), Велика Британија (1965), Венецуела (1999) – (бројот зад државата ја означува годината од кога Конвенцијата е на сила во односната држава).

²⁵¹ Соединетите Американски Држави ги признаваат странските јавни исправи заверени само со печатот „Apostille“ (со државите-членки на споменатата Конвенција), но при пристапувањето кон Хашката конвенција за укинување на потребата за легализација на странските јавни исправи на 15 октомври 1981 година изрично ставија резерва дека ова не се однесува на документите што се поднесуваат во постапката за екстрадиција, што и понатаму мора да бидат подложени на т.н. целосна легализација.

претседателот на основниот суд, односно судија кој тој ќе го определи и печатот на судот ги заверува Министерството за правда.²⁵² Нотарот, претседателот на основниот суд, односно судијата кого тој ќе го определи можат да ги заверат само оние исправи што ги издале институции што имаат седиште на подрачјето на нотарот, односно на основниот суд.

Исправите издадени во странство можат да се употребат во Република Македонија само ако, по пропишаната заверка во земјата од која потекнуваат, ги заверило Министерството за надворешни работи, односно дипломатското или конзуларното претставништво на Република Македонија во странство.

Во Министерството за правда, како еден од органите надлежен за спроведување на постапката на легализација на јавни исправи за нивна употреба во странство, во периодот од 2003 до 2013 год. се примени многу барања за легализација.²⁵³

---

²⁵²Закон за легализација на јавни исправи во меѓународниот промет („Службен весник на РМ“ бр. 74/2012), член 7.

²⁵³Во 2003 год. се примени 1.654 барања за заверка на јавни исправи; Во 2004 год. се примени 1.705 барања за заверка на јавни исправи; Во 2005 год. се примени 1.698 барања за заверка на јавни исправи; Во 2006 год. се примени 1.734 барања за заверка на јавни исправи; Во 2007 год. се примени 1.665 барања за заверка на јавни исправи; Во 2008 год. се примени 2.234 барања за заверка на јавни исправи; Во 2009 год. се примени 2.001 барање за заверка на јавни исправи; Во 2010 год. се примени 2.269 барања за заверка на јавни исправи; Во 2011 год. се примени 2.098 барања за заверка на јавни исправи; Во 2012 год. се примени 2.239 барања за заверка на јавни исправи; Во 2013 год. се примени 2.390 барања за заверка на јавни исправи. Од пракса можеме да констатираме дека бројот на легализациите е зголемен за 44,49%, што е резултат на заминување на голем број наши граѓани во странство. Посебно би ја истакнала државата Катар со која има голем број на предмети за легализација.

ДЕЛ VIII

8. КОНЗУЛАРНА ПОМОШ И ЗАШТИТА

Конзуларното право, како и дипломатското право, е дел од меѓународното право во кое е содржана меѓународната правна регулатива со која се уредуваат воспоставувањето на конзуларните односи меѓу државите, начинот, видот, рангот и подрачјето на дејствување на конзуларните претставништва, како и статусот на неговите членови и нивните должности и права во вршењето на нивните функции во државата на приемот.

Во остварување на правата и на заштитата на интересите на граѓаните во странство посебна улога имаат конзуларните претставништва на Република Македонија во странските држави. Нивната правна положба е уредена со меѓународни билтерални конзуларни конвенции што поранешната Југославија ги склучила со многу земји, како и мултилатералните меѓународни конвенции, пред сè, Виенската конвенција за дипломатски односи од 18 април 1961 година и Виенската конвенција за конзуларни односи од 24 април 1963 година.²⁵⁴

Виенската конвенција за конзуларни односи во членот 5 врши таксативно набројување на конзуларните функции: а) заштита во државата на приемот на интересите на државата на именување и на нејзините државјани, физички и правни лица, во границите што го дозволува меѓународното право; б) помагање во развојот на стопанските, на економските, на културните и на научните односи меѓу државата на именување и државата на прием и унапредување на секој друг начин на пријателски односи меѓу нив во рамките на одредбите на оваа Конвенција; в) известување со сите дозволени средства за условите и за развојот на трговскиот, на стопанскиот, на културниот и на научниот живот во државата на приемот, поднесувајќи извештај за тоа на државата на именување и со давање на информации на заинтересираните; г) издавање пасоши и патни исправи на државјаните на државата на именување, како визи и други соодветни документи на лица кои сакаат да патуваат во државата на именување; д) давање помош и поддршка на државјани, физички лица на државата на именување; е) дејствување како нотар и службеник во граѓанско својство и вршење на

---

²⁵⁴ Виенска конвенција за дипломатски односи од 18 април 1961 година и Виенска конвенција за конзуларни односи од 24 април 1963 година.

слични функции од административна природа доколку на тоа не се противат законите и прописите на државата на приемот; е) заштита на интересите на државјани на државата на именување, физички и правни лица, во поглед на наследствата на територијата на државата на приемот во согласност со законите и со прописите на државата на приемот; ж) заштита, во границите одредени со законите и со прописите на државата на приемот, на интересите на малолетни и на деловно неспособни лица, државјани на државата на именување, особено во случаите кога за нив се бара воспоставено старателство (*tutele* и *kuratele*); з) под резерва на практиката и со постапката на сила во државата на приемот, застапување на државјани на државата на именување или преземање мерки за обезбедување на соодветно застапување пред судовите или други органи на државата на приемот за да се бара, во согласност со законите и со прописите на државата на приемот, добивање на привремени мерки заради зачувување на правата и интересите на тие државјани во случаите кога тие, поради отсутност или други причини, не можат благовремено да ги бранат своите права и интереси; и) доставување на судски и вонсудски акти или извршување на замолници во согласност со меѓународните спогодби во сила или доколку таквите спогодби не постојат на секаков начин што е во согласност со законите и со прописите на државата на приемот; ј) вршење на правото на контрола и инспекции, предвидени со законите и со прописите на државата на именување, врз поморски и речни бродови што имаат националност на државата на именување, на авионите регистрирани во таа држава, како и врз нивниот екипаж; к) давање помош на бродови, на чамци и на авиони наведени во ставот ј од овој член, како и нивните екипажи, примање на изјави за патување на овие бродови и чамци, испитување и визирање на бродски документи без навлегување во надлежностите на органите на државата на приемот во вршење анкети по повод инциденти направени во текот на нивното патување и решавање на сите спорови меѓу капетанот на бродот, офицерите и морнарите доколку за тоа ги овластуваат законите и прописите на државата на именување; л) вршење на сите други функции што државата на именување ќе му ги довери на конзулот, а кои законите и прописите на државата на приемот не ги забрануваат или на кои државата на приемот не се противи или кои се спомнати во меѓународните спогодби што се во сила меѓу државата на именување и државата на приемот.

Функцијата на дипломатските претставници и на дипломатските мисии е насочена, пред сè, кон претставување и заштита на државата што ги акредитирала

(држава на именување) на територијата на државата кај која се акредитирани (држава на прием), вклучувајќи ја и заштитата на сопствените државјани, а сето тоа во границите што ги дозволува меѓународното право.

Функцијата на конзуларните претставници и конзулатот, покрај генералната заштита на интересите на државата што ги именувала и на нејзините граѓани, претпријатијата и другите правни лица, се исцрпува и со низа конкретни правни, административни, финансиско - материјални и други работи што ги вршат тие, што е од големо значење за меѓународниот правен сообраќај и остварување на правата на физичките и на правните лица.

Улогата на конзулатот во областа на давање на меѓународна правна помош во граѓански и во кривични предмети е мошне значајна така што конзулот врши низа функции како што се: административни, нотарски и други функции. Конзулите вршат достава на акти, земаат изјави, изведуваат докази, составуваат полномоштва, договори, тестаменти, други исправи за правни работи на државјаните на својата држава, заверуваат ракописи, потписи и преписи, вршат заверка на јавни исправи и др. Во поширок контекст на меѓународната правна помош конзулите склучуваат брак меѓу сопствените државјани и преземаат привремени мерки во сферата на личната состојба на своите државјани.

8.1 Застапување. Со Виенската конвенција за конзуларни односи и со билатералните конзуларни конвенции, конзулите непосредно се овластени пред судовите и другите државни органи на државата на прием да ги застапуваат државјаните од државата што ги именувала додека тие не одредат свои полномошници или самите не ја преземат заштитата на своите права и интереси.

8.2 Доставување судски акти во граѓански предмети (тужби, судски покани, пресуди, решенија и др.) често се одвива преку конзулатите.²⁵⁵ Овој начин на доставување го предвидува и Хашката конвенција за граѓанска постапка од 1 март 1954 година (член 6, став 1, точка 3), билатералните конзуларни конвенции, како и националното законодавство.²⁵⁶ Доставувањето на судски акти преку конзулот на

---

²⁵⁵Доставувањето на списи на македонски државјани со живеалиште во Соединетите Американски Држави се врши преку трите генерални конзулати на Република Македонија.

²⁵⁶Закон за парнична постапка („Службен весник на РМ“ бр. 79/2005; 60/2006; 110/2008, 83/2009, 116/2010, 7/2011).

Република Македонија во странство е можно само кога примачот е домашен државјанин или домашно правно лице и доколку државата на прием не се противи на таквата достава и примателот доброволно, без никава закана или принуда, се согласи да прими таков акт.

8.3 Изведување докази, најчесто сослушување на странки и сведоци, а понекогаш и вештаци, е можно преку конзулот само тогаш ако тоа е дозволено од државата на чија територија се наоѓа конзулатот. Изведувањето на овие процесни работи пред конзулатот предвидуваат билатералните конзуларни конвенции, како и Хашката конвенција за граѓанска постапка од 1954 година што, покрај извршување на замолници преку органите на замолената држава, не ја исклучува можноста за секоја држава да изврши замолници директно преку своите дипломатски и конзуларни претставници ако тоа го дозволуваат конвенциите склучени меѓу заинтересираните држави или ако на тоа не се противи државата на чија територија се постапува по замолницата (член 15).

8.4 Составувањето и заверката на договори и на други исправи спаѓа, исто така, во работата на конзулатот. Со материјално-правните прописи никаде не е предвидено конзулот да составува документи за правни работи меѓу живи лица, но тоа според самата негова функција не е инкомпатибилно со неговите општи овластувања да ги штити интересите на државјаните на својата држава и да им дава правна помош. Конзулот како стручно лице може да прифати, ако странката тоа сама или преку адвокат не го направила, да состави соодветен граѓанско-правен договор и за тоа да наплати пропишана административна такса. Оваа можност ја предвидуваат билатералните конзуларни конвенции. Конзулите многу често составуваат полномоштва на наши граѓани во странство со кои овие ги овластуваат адвокатите или другите лица во Република Македонија да ги застапуваат нивните интереси.

Конзулите се овластени да вршат заверка на потписи, ракописи и преписи со еднаква важност како таа заверка да ја направил надлежен судски или управен орган во земјата. Законот за меѓународно приватно право ги овластува дипломатско-конзуларните претставништва на Република Македонија во странство да можат да вршат заверка на потписи, ракописи и преписи во согласност со меѓународните

договори и прописите на земјите на приемот (член 120) без да предвиди какви било ограничувања во поглед на тие заверки.

8.5 Конзуларен брак. За да може домашен конзулат да склучува бракови во странска држава потребно е за тоа да биде овластен, како и тоа да не е во спротивност со прописите на државата-домаќинка или таква можност да предвидува меѓународен договор. Покрај тоа, во заклучувањето на конзуларниот брак можат да стапат само домашни државјани меѓусебно така што мешовити бракови како со државјани на државата-домаќинка така и со државјани од трети земји не можат да се склучуваат во конзулатот, туку само пред матичар или друг територијално надлежен орган. Конзуларниот брак со ова ограничување е познат во билатералните конзуларни конвенции, како и во Законот за меѓународно приватно право (член 117). Исклучок од тоа е предвиден во Спогодбата од бивша Југославија и Норвешка за реципрочно признавање на дипломатско-конзуларната форма на бракот, постигнат со размена на ноти на 10 април и 31 август 1957 година, што воспостави во договорните држави можност за заклучување и на мешовит брак меѓу државјани на државата на именување и на државјани на некоја трета земја (ни по овој договор не се прифаќа конзуларен брак во кој еден од сопружниците би бил државјанин на земјата-домаќинка).

Домашниот конзулат што е овластен да склучува бракови за тоа воспоставува посебна матична книга на венчани, а бракот се склучува во согласност со домашните прописи за склучување на брак.

8.6 Привремени конзуларни мерки. Привремените мерки се однесуваат на домашни физички и на правни лица и заштита на нивните добра, и на добрата на државата на именување, а можат да ги преземат органите на странската држава (по сопствено мислење или иницијатива на конзулатот) или конзулатот непосредно. Конзулатот е овластен и должен да интервенира по пат на привремени мерки кога се работи за заштита на интересите на деловно неспособни домашни државјани (малолетни лица и полнолетни лица кои се лишени од деловна способност, односно кои не можат да се грижат сами за себе). Една од најчестите мерки е поставување на привремен старател на домашниот државјанин, а покрај тоа и воспоставување на старателство над имотот на домашните државјани, посебно на нивната оставина во странство.

Кога конзулот презема привремени мерки должен е да постапува во согласност со прописите на државата-домаќинка (ако со меѓународен договор не е предвидено вршењето на овие работи, а државата-домаќинка се противи на нив – конзулот не може да презема привремени мерки), како и да се придржува на домашните прописи што се однесуваат на уредување на конкретни правни односи и состојби.

За извршувањето на работите на старателство за домашни државјани кои се наоѓаат во странство, конзулот го овластува членот 118 од Законот за меѓународно приватно право, а исто така и член 5 и член 37 од Виенската конвенција за конзуларни односи. Билатералните конзуларни конвенции подетално ги уредуваат видот и обемот на привремени мерки што ги презема конзулот.

8.7 Составување тестамент и прием на наследничка изјава. Домашните закони за наследување познаваат таканаречен конзуларен тестамент како еден од облиците на редовен јавен тестамент. Во Законот за меѓународно приватно право²⁵⁷ предвидено е конзуларното претставништво или дипломатското пратставништво на Република Македонија што ги врши конзуларно-правните работи на државјанин на Република Македонија во странство да му состави тестамент, по одредбите што важат за составување на судски тестамент. Формата на судскиот тестамент, на која конзулот мора да се придржува при сочинувањето на конзуларниот тестамент, пропишана е во Законот за наследување.

Често конзулот, за потребите на оставинската постапка што се води пред надлежниот нотар, треба од наследникот во странство да земе наследничка изјава²⁵⁸ со која тоа лице дава изјава дека се прифаќа или не се прифаќа за наследник. Притоа конзулот се придржува до националните прописи за наследување и вонпарничната постапка со која се предвидени содржината и потребните формалности во врска со наследничката изјава. Ваква изјава од наследникот дадена пред конзулот има исто правно дејство како да е дадена пред нотар.

8.8 Останати дејствија. Освен наведените, конзулот во рамките на своите функции извршува и други работи што се однесуваат на издавање на патни исправи и визи, работи на државјанства, води матични работи, презема мерки за остварување на

---

²⁵⁷Закон за меѓународно приватно право (Службен весник на РМ бр.87/2007 и 156/2010), член 119.

²⁵⁸Во пракса, предметите за земање на наследничка изјава преку замолница која ја доставува нотарот надлежен за водење на оставинската постапка во најголем број се со Австралија.

алиментациски побарувања, социјално осигурување и работноправна заштита на државјаните на својата држава, извршува конзуларни работи во меѓународниот поморски, копнен и воздушен сообраќај, води имотно-правни работи и финансиско-материјални работи на конзулатот и врши други административни работи. Така на пример, конзулот издава уверенија, како што е уверение за слободна брачна состојба, односно за непостоење на пречки за конкретниот домашен државјанин да склучи брак со одреден странец (таканаречено уверение „nulla osta“ кое инаку го издаваат матичари врз основа на нивната евиденција).

8.9 Конзуларни денови.²⁵⁹ Со цел заштита на правата на сопствените граѓани, конзулот во извршувањето на своите активности доколку постои потреба може да дејствува и надвор од своето седиште, во друго населено место што се наоѓа во рамките на неговото јурисдикциско подрачје. Основната цел за оваа практика е да се излезе во пресрет на потребите на сопствените граѓани кои живеат во оддалечените места од седиштето на конзулот. За организирање на конзуларните денови се известуваат органите на земјата на прием, а се назначува и местото на нивно одржување.²⁶⁰

---

²⁵⁹Nik, Stanko, *Diplomatski leksikon*, Barbat, Zagreb, 1999. Пракса на дејствување на некое конзуларно претставништво надвор од градот во кој се наоѓа неговото седиште.

²⁶⁰Марковски, Д, *Конзуларна служба, организација и практика*, Софија, Богданци, 2011, стр. 87.

ДЕЛ IX

СТУДИЈА НА СЛУЧАИ

Со оглед дека меѓународната соработка е мошне обемна, сложена и комплексна материја, изборот на четирите случаи е направен со цел да се прикаже практичната примена на билатералните договори и мултилатералните конвенции во граѓанската и во кривичната материја, во испреплетеноста на повеќе постапки кои се овиваат истовремено во различни држави. Преку некои случаи можат да се видат допирните точки на дипломатијата и на правото и нивното меѓусебно влијание, како и времетраењето на постапките. Обработените случаи се само дел од голем број на примери кои се слични на нив.

Првиот случај прикажува примена на билатерален договор што Република Македонија во согласност со член 5 од Уставниот закон за спроведување на Уставот на Република Македонија го презела како републички пропис – Договор меѓу Чехословачка Социјалистичка Република и Социјалистичка Федеративна Република Југославија за правни односи во граѓански, семејни и кривични предмети склучен на 20.1.1964 година.

Во последниве години, во меѓународната правна помош во кривична материја во значителен број на предмети основот на замолницата се заснова врз примената на Вториот дополнителен протокол од 8 ноември 2001 година на Европската конвенција за заемна правна помош во кривична материја. Вториот дополнителен протокол има значајна примена во практичното работење на Основното јавно обвинителство за гонење на организиран криминал и корупција, што е прикажано преку изборот на вториот случај.

Третиот случај на избор е направен со цел да се прикаже испреплетената примена на две постапки во различни правци од странство кон Република Македонија, и обратно преку Европската конвенција за екстрадиција со двата протокола, а четвртиот случај е избран со цел да се согледаат допирните точки меѓу дипломатијата и правото, како и енормното влијание на дипломатијата за да се задоволи правдата преку примена на Европската конвенција за трансфер со протоколите и билатералниот договор меѓу СФРЈ и Кралство Данска. На крајот од секој случај се изведени заклучоци.

СЛУЧАЈ БР. 1

ЗАМОЛНИЦА ВО ГРАЃАНСКА ОБЛАСТ – УТВРДУВАЊЕ НА ТАТКОВСТВО

До Министерството за правда на Република Македонија доставен е допис од 18.2.2009 година на Министерството за правда на Република Словачка по **Замолница од 20.10.2008 година** на Окружниот суд во Братислава во правниот случај на тужителката А.И. против тужениот М.Р. за **утврдување на татковство на малолетникот Ф.И.** Во прилог кон барањето за утврдување на татковство е доставен Предлог од 5.4.2006 година од тужителката и Одлука за одредување на старател на малолетното дете од 3.12.2008 година.

Краток опис на замолницата

Во правната работа на тужителката А.И., државјанка на Република Словачка, против тужениот М.Р., државјанин на Република Македонија, за утврдување на татковство и вршење на родителски права и должности спрема малолетникот Ф.И. со живеалиште кај тужителот, тужителот со предлогот доставен до Општинскиот суд во Братислава од 7.4.2006 година бара Судот да одреди дека татко на малолетното дете е тужениот и воедно бара ставање на малолетникот во нејзино лично старателство и обврзување на таткото за издржување во износ од 165,97 евра месечно.

Извадок на тужбата: Со тужениот се запознавме во Словачка во 2002 година, најпрвин тоа беше пријателска врска која потоа премина во интимна. Дека се работи за интимна врска знаеја и моите сокласнички бидејќи бев средно насочено училиште и мојата мајка бидејќи тужениот многу често престојуваше кај нас дома...

Тужителката откако дознала за бременоста не успеала да стапи во контакт со тужениот. Тужениот имал роднини кои работеле во Словачка, но и од нив не добила никакви информации за тужениот.

Тужителката по породувањето добива родителски надоместок и од март 2009 година е корисник на социјална помош од 140 евра месечно.

- Со допис на Министерството за правда на Република Македонија списите се доставени до **Основниот суд Скопје II Скопје**, со молба да му се врачат на тужениот М.Р. со живеалиште во Скопје.
- Основниот суд Скопје II Скопје со допис до Министерството за правда на Република Македонија достави **Записник** од удоволена замолница на што тужениот на рочиште изјавува дека *„не сака да ги прими списите“*.
- Министерството за правда на Република Македонија, записникот на Основниот суд Скопје II Скопје со прилозите ги доставува до **Министерството за правда на Словачка Република**.
- Министерството за правда на Словачка Република, доставува **Замолница за врачување на судски и вонсудски документи и барање за извршување на сослушување во Словачката Република** при што е доставен **Прашалник** по кои наводи треба да се сослуша тужениот.

Кон Замолницата се приложени:

Предлог и дополнување кон предлогот; Решение за одредување на старател на малолетникот; Покана за рочиште; Поука за учесникот.

- Списите се доставени до Основниот суд Скопје II Скопје и Замолницата е задоволена за што е доставен **Записник** на Основниот суд Скопје II Скопје каде што тужениот М.Р. изјавува дека *„не се согласува со предлогот од причина што детето не го признава за свое и не ја прифаќа издрикмата. Нагласува дека сега е во брак, има две деца од тој брак, моментално невработен итн.“*
- Министерство за правда на Република Македонија задоволената замолница со записникот ја препраќа до **Министерството за правда на Словачка Република**.
- Со допис од **7.9.2011 година** на Министерството за правда на Словачка Република до Министерството за правда на Република Македонија доставена е **Замолница од Основниот суд Братислава** со која се бара **извршување на доказ** – да се изврши вештачење од страна на судски вештак по **Оддел генетика, Отсек анализа на ДНК**. Судот во Братислава со решение назначи судскиот вештак запишан во списокот на вештаци на Министерството за правда на Словачка Република да го изврши вештачењето. Задача на судскиот вештак е да земе крв, биолошки примерок од учесниците: тужителката, тужениот и

малолетното дете и со метод на анализа на ДНК да одреди дали е исклучено М.Р. да е татко на малолетникот, а ако не може да се утврди татковството судскиот вештак во проценти да ја изрази веродостојноста на татковството.

- **Судот побара да се изврши вештачење од судски вештак во Република Македонија** (Институт за вештачење) да му се земе крв од прст на бела филтер хартија или брис од усната слузница на стандардно памучно стапче.

- Основниот суд Скопје II Скопје се обраќа до **МАНУ – Македонска академија на науките и уметностите од каде што добива известување од 22.11.2011 година** како се врши ДНК анализата, колку се трошоците за севкупната анализа и за да се изврши во Скопје потребен е примерок од крв од мајката и од детето кои се наоѓаат во Словачка.

- Министерството за правда на Република Македонија со допис од **23.11.2012 година** го известува Министерството за правда на Словачка Република и му го доставува **Известувањето на Основниот суд Скопје II Скопје од 2.10.2012 година** заедно со дописот од **МАНУ – Македонска академија на науките и уметностите.**

- Министерството за правда на Република Словачка од Министерството за правда на Република Македонија замолува за **дополнителни информации** за вештачењето.

Настануваат несогласувања каде ќе се врши целокупната анализа со оглед дека во барањето за вештачење од страна на властите во Словачка беше нагласено дека е потребно да се изврши ДНК бидејќи веќе во Словачка е водена системска датотека.

- Повторно им се доставуваат истите информации до Министерството за правда на Република Словачка со допис од 31.12.2012 година.

По судски пат на комуникацијата на меѓународна правна помош набргу следува **дипломатскиот пат** така што Министерството за надворешни работи на Република Македонија до Министерството за правда на Република Македонија ја доставува **нотата од 18 март 2013 година од Амбасадата на Словачка Република во Скопје** со која се бараат информации во врска со предметот.

- Министерството за правда на Република Македонија **нотата ја доставува на надлежност до Основниот суд Скопје II Скопје.**

Следуваат голем број на преписки меѓу институциите по писмен и по електронски пат за конечно да се согласат да се земе крв од страна на тужениот М.Р. во МАНУ – Истражувачки центар за генетско инженерство и биотехнологија во Скопје и по брза пошта (ДХЛ) да се достави крвта до институцијата што е наведена во барањето.

- Основниот суд во Скопје го повика тужениот М.Р. и го извести дека е во тек постапката пред Основниот суд во Братислава и за потребите на постапката го задолжи лицето М.Р. на ден **18.6.2013 година** да се јави во просториите на МАНУ на закажаниот термин со цел да му се земе биолошки материјал (Записник од Основен суд Скопје II Скопје).
- Со допис од МАНУ – **Македонска академија на науките и уметностите** од 26.6.2013 година, МАНУ го известува Судот дека лицето М.Р. **не се јавило во Центарот за земање на биолошки материјал.**
- Министерството за правда на Република Македонија го известува Министерство за надворешни работи со цел да се извести Амбасадата на Словачка Република во Скопје за исходот од постапката по предметот.
- Следува нова **Замолница од 17.1.2014 година** од Министерството за правда на Република Словачка во прилог со **Покана за рочиште за тужениот М.Р. пред Основниот суд во Братислава од 13.5.2014 и 10.6.2014 година.**

Во Министерството за правда на Република Македонија се одржа **средба меѓу претставник од Министерството и претставник од Амбасадата на Република Словачка** на која средба се разгледуваа можностите за побрзо решавање на случајот.

- Следуваат повеќе **ургенции** од Амбасадата на Република Словачка во Скопје со која се ургира за побргу решавање на предметот, кои Министерството за правда ги доставува на надлежност до Основниот суд Скопје II Скопје.
- Со допис од 4.4.2014 година на Основниот суд Скопје II Скопје до Министерството за правда доставен е **Записник од 25.3.2014 година**, со кој **Поканата за рочиште пред Основниот суд во Братислава е врачена на тужениот М.Р.**
- Министерството за правда на Република Македонија до Министерството за правда на Словачка Република му го доставува Записникот со потпишаната доставница дека тужениот ја примил поканата за рочиште и истите списи со

превод на англиски јазик преку Министерството за надворешни работи се доставени до Амбасадата на Република Словачка во Скопје.

ЗАКЛУЧОК: Во овој предмет се работи за примена на билатерален договор што Република Македонија во согласност со член 5 од Уставниот закон за спроведување на Уставот на Република Македонија е преземен како републички пропис – **Договор меѓу Чехословачка Социјалистичка Република и Социјалистичка Федеративна Република Југославија за правни односи во граѓански, семејни и кривични предмети склучен на 20.1.1964 година.**

Во однос на начинот на комуникација во меѓународната правна помош во конкретниов предмет во согласност со билатералниот договор се одвива преку централните органи на двете држави определени како надлежни органи за остварување на меѓународната правна помош – министерствата за правда на двете држави, но имајќи предвид дека Договорот во член 4 не ја исклучува комуникацијата по дипломатски пат, набргу по централниот се примени дипломатскиот пат, односно меѓународната правна соработка започна преку Министерството за надворешни работи на Република Македонија и дипломатските-конзуларни претставништва на Словачка Република. Испреплетеноста на двата начина на комуникација доведе до многубројни преписки меѓу Министерството за правда на Република Македонија, Министерството за правда на Словачка Република, Министерството за надворешни работи на Република Македонија и Амбасадата на Република Словачка во Скопје. Погolem број од замолниците во овој случај се однесуваат на прашањата поврзани со вештачењето, односно начинот на кој ќе се врши вештачењето, кој ќе го врши вештачењето, колку изнесуваат трошоците за вештачењето итн.

Конкретниот случај сведочи за времетраење на постапката за утврдување на татковство од над 8 години, што започна пред Основниот суд Братислава во 2006 година.

Од пракса може да се заклучи дека постапката по предметите за утврдување на татковство се одвива во подолг временски период од причина што тужените најчесто избегнуваат на секаков начин да ја примат поканата за рочиште, да се изврши ДНК анализа, односно го избегнуваат плаќањето на алиментацијата.

СЛУЧАЈ БР. 2

ЗАМОЛНИЦА ЗА СОСЛУШУВАЊЕ ВО КРИВИЧНА ОБЛАСТ ВО ПРИСУСТВО НА СТРАНСКИ ПРЕТСТАВНИЦИ

До Министерството за правда на Република Македонија, Јавното обвинителство на Кантонот Фрибург – Швајцарија достави замолница од 21 октомври 2013 година за сослушување врз основа на **Европската конвенција за заемна правна помош во кривична материја од 20 април 1959 година и Вториот дополнителен протокол од 8 ноември 2001 година на Европската конвенција за заемна правна помош во кривична материја.**

Опис на замолницата: Се работи за сослушување на лицето А.А., државјанин на Република Македонија, во својство на обвинет, за кривично дело **трговија со луѓе по чл. 182 од швајцарскиот Кривичен законик.**

Лицето А.А., познаничка на М.В., го дала телефонскиот број на М.В. на луѓе во Германија со цел да ѝ најдат работа. Лицето С. З. се јавил подоцна на М.В. да ѝ каже дека има работа за неа во Германија.

На 4 ноември 2012 година, М.В. ја напуштила Македонија со еден пријател на лицето А.А.. Обвинетата во овој случај побарала од нејзиниот пријател С.З. да ја однесе нејзината пријателка до Минхен.

Тие пристигнале до Берхаусен во Германија и лицето М.В. останала да живее две недели без притоа да најде работа. Таа комуницирала со обвинетата А.А. која ѝ рекла дека има пријатели во Швајцарија кои ќе ѝ најдат работа.

Во ноември 2012 година М.В. пристигнала во Берн, Швајцарија, каде што повторно е организиран превоз од страна на А.А., а во меѓувреме и организира да отиде во Италија и повторно се враќа во Швајцарија каде што се сретнува со лицето И.Р. и престојува во неговиот стан.

Лицето М.В. му кажува на И.Р. дека не сака да се плетка во нелегални работи, но тој ја запознава со лицето од швајцарска националност, викано А.Р., со намера да ја омажи со него за да се спаси од сиромаштијата, при што ја принудувал на сексуални односи.

Набргу лицето М.В. добива закани со смрт и закани дека доколку избега ќе има последици по нејзината фамилија. Таа секогаш била придружувана од некого, но сепак успеала да се јави кај некои луѓе при што Полицијата интервенирала во домот на И.Р. каде што е најдена М.В.

- Со Замолницата доставена до Министерството за правда на Република Македонија се замолува да се повика лицето А.А. и да се сослуша по наводите наведени во неа при што швајцарските власти нагласуваат дека **бараат присуство на двајца инспектори од Полицијата за безбедност на Кантонот Фрибург (Brigade des moeurs et maltraitance-полициско тело задолжително за несоодветно однесување на една категорија луѓе) во текот на извршувањето на Замолницата за меѓународната правна помош.**

- Министерството за правда на Република Македонија со допис од **20.11.2013 година** ја достави замолницата на надлежност до Основниот суд Скопје I Скопје при што нагласи дека е потребно Судот да се произнесе во однос на барањето за дозвола за присуство на двајца инспектори од швајцарските власти.

Следуваат две **ургенции** од страна на Министерството за правда на Република Македонија до надлежниот суд (претставници на Интерпол Швајцарија директно комуницираат со Интерпол во Македонија).

Во меѓувреме стапи на сила новиот Закон за меѓународна соработка во кривична материја од 1.12.2013 година така што:

- Основниот суд Скопје I Скопје го известува Министерството за правда на Република Македонија дека Замолницата е незадоволена од **причина што по новиот Закон сослушувањето премина во надлежност од судот во јавното обвинителство и предметот е доставен до Основното јавно обвинителство – Одделение за организиран криминал Скопје.**

- Основното јавно обвинителство Скопје достави **Известување** до Министерството за правда дека по проучувањето на списите по Замолницата, таа е доставена до **Основното јавно обвинителство за гонење на организиран криминал и корупција Скопје**, како надлежни да постапуваат по кривично дело „Трговија со луѓе“ од чл. 418-а од КЗ во согласност со Законот за јавно обвинителство („Сл. весник на РМ“ бр 150/2007) што стапи на сила на 20.12.2007 година.

Основното јавно обвинителство за гонење на организиран криминал и корупција Скопје достави известување до Министерството за правда со кое се дозволува присуство на **двајца инспектори од Полицијата за безбедност на Кантонот Фрибург** за рочиште закажано за **април 2014 година** така што повторно ќе

биде доставена покана на лицето А.А. која по изјавата на нејзиниот татко се наоѓа во странство.

Со оглед на кустиот рок, Министерството за правда побара од Основното јавно обвинителство за гонење на организиран криминал и корупција да закаже **ново рочиште** со цел навремено да бидат известени швајцарските власти.

- За новото рочиште, со допис од **12.05.2014** година, Министерството за правда на Република Македонија ја известува Сојузната служба за управа и полиција на Швајцарската конфедерација.

Рочиштето е одржано во **јуни 2014** година во просториите во Основното јавно обвинителство за гонење на организиран криминал и корупција.

- Основното јавно обвинителство за гонење на организиран криминал и корупција до Министерството за правда достави **Записник** за извршеното сослушување и во согласност со **член 22 од Законот за меѓународна соработка во кривичната материја** присуствуваа двајца инспектори од Кантоналната полиција Фрибург Швајцарија и главен инспектор во Кантоналната полиција Фрибург Швајцарија.

- Министерството за правда на Република Македонија го доставува Записникот до Федералната служба за правда во Берн, со тоа што **замолницата е задоволена.**

ЗАКЛУЧОК: Во овој случај се работи за примена на **Вториот дополнителен протокол од 8 ноември 2001 година на Европската конвенција за заемна правна помош во кривична материја** и имајќи предвид дека швајцарските власти во Замолницата изрично побараа присуство на двајца претставници на сослушувањето **се примени членот 22 од Законот за меѓународна соработка во кривичната материја.**

Во однос на начините на комуникација во меѓународната правна помош, во конкретниов случај покрај комуникацијата преку централните органи се примени и комуникацијата преку органите на полициските служби - Интерпол.

Претставниците од Интерпол од Република Македонија и Интерпол од Швајцарската конфедерација преземаа низа активности со цел да се овозможи присуството на претставниците на швајцарските власти при спроведување на сослушувањето, со што придонесоа замолницата да биде задоволена за релативно кусо време.

СЛУЧАЈ БР. 3

ЕКСТРАДИЦИЈА (ИСТОВРЕМЕНО И ПОСТАПКА ЗА ТРАНСФЕР)

ПОСТАПКА ЗА ЕКСТРАДИЦИЈА

- Министерството за внатрешни работи на Република Македонија доставува допис од 17.11.2008 година до Министерство за правда на Република Македонија со кој известува дека од Интерпол Белград до Министерството за внатрешни работи на Република Македонија на ден 14.11.2008 година е доставено известување дека лицето Г.С е лишено од слобода на територија на Република Србија поради сторено кривично дело на територија на Србија, а по распишана меѓународна потерница од Интерпол Скопје, по наредба од КПУ Идризово Скопје, поради **бегство од затвор** каде што лицето издржувало казна затвор во траење од **10 години и 8 месеци** поради сторено кривично дело **„Организирање на група и поттикнување на извршување на дела трговија со луѓе и криумчарење мигранти“** по член 418 – в. ст. 1 и **„недозволено производство и пуштање во промет на наркотични дроги, психотропни супстанции и прекурсори“** по член 215, ст 1. од Кривичниот законик на Република Македонија. На лицето му **преостанува за издржување казна затвор уште 9 години и 1 месец.**
- Со известувањето доставува фотокопија и отпечаток на лицето. Уверение за државјанство е доставено додополнително.
- Министерството за правда на Република Македонија со допис од 27.11.2008 година во согласност со Европската конвенција за екстрадиција до Министерството за правда на Република Србија достави барање за екстрадиција од 21.11.2008 година на Казнено-поправната установа Идризово заедно со целокупната документација со молба македонскиот државјанин Г.С. да биде екстрадиран од Република Србија во Република Македонија.
- **Кон барањето за екстрадиција се приложува:**
  - Молба за екстрадиција од 21.11.2008 година на Казнено-поправната установа Идризово;
  - Пресуда од 7.9.2007 година на Основниот суд Скопје I Скопје;
  - Пресуда од 31.3.2008 година на Апелациониот суд во Скопје;
  - Пресуда од 13.6.2007 година на Основниот суд Скопје I Скопје;

-Наредба за распишување на потерница од 17.7.2008 година на Казнено - поправната установа Идризово;

- Информација од 17.7.2008 година на Казнено - поправната установа Идризово;

- Уверение за државјанство;

- документи за идентификација и

- извадоци од Кривичниот законик на Република Македонија.

- Со пресуда од 7.9.2007 година на Основниот суд Скопје I Скопје, потврдена со Пресуда од 31.3.2008 година на Апелациониот суд во Скопје, обвинетиот Г.С. е осуден на единствена казна затвор од **9 години** за кривично дело организирање на група и поттикнување на извршување на делата **трговија со луѓе и криумчарење на мигранти по член 418-в, став 1 во врска со член 22, во врска со член 45, став 2 и кривично дело криумчарење на мигранти по член 418-б, став 1 во врска со член 22, во врска со член 45, став 2 од КЗ на РМ.**

- Со пресуда од 13.6.2007 година на Основниот суд Скопје I Скопје, правосилна на 13.9.2008 година, обвинетиот Г.С. е осуден на казна затвор во траење од **1 година и 8 месеци** за кривично дело **неовластено производство и пуштање во промет на наркотични дроги, психотропни супстанции и прекурсори по член 215, став 1 од КЗ на РМ.**

- Врз основа на допис бр. 08-12 изјава на КПУ –ВПУ Идризово од 6.4.2013 година доставено е известување дека осудениот се наоѓа на издржување на казна затвор во КПУ Идризово така што вкупната казна затвор изнесува **10 години и 8 месеци**. Осудениот на ден **16.7.2008 година** се оддалечил од Затвореното одделение, давајќи се во бегство, со неиздржан дел од казна **9 години, 6 месеци и 12 дена**.

- Министерството за правда на Република Македонија на ден 15.6.2012 година до Министерството за правда на Република Србија доставува **барање за екстрадиција** за лицето Г.С. заради доиздржување на казна затвор од 9 години, 6 месеци и 12 дена и заради довршување на кривичната постапка поради основно сомнение дека сторил едно кривично дело „Разбојништво“ по член 237, став 3 во врска со став 1, во врска со член 22 од КЗ и едно кривично дело „Разбојништво“ по член 237, став 3 во врска со став 1, во врска со член 45 од КЗ.

- Министерството за правда на Република Србија со допис од 20.3.2013 година до Министерството за правда на Република Македонија, на 14.3.2013 година достави **Решение со кое се дозволува екстрадиција за осудениот Г.С. по поедноставена постапка** при што пред истражниот судија на Вишиот суд во Белград, откако му е предочена Замолницата на Министерството за правда на РМ, изјави дека е **согласен** да биде екстрадиран во РМ по поедноставена постапка и наведе дека неговата изјава е доброволна.
- Во точката 3 од Решението со кое се дозволува екстрадиција е наведено дека **екстрадицијата се одлага поради доиздржување на казната затвор изречена со Пресуда на Основниот суд во Ниш, од 26.3.2009 година, што само во Одлуката за казна преиначена со пресуда на Врховниот суд на Република Србија стои дека додека против него не се заврши кривичната постапка што е покрената пред Основниот суд во Прокупље** поради основано сомнени дека извршил кривично дело разбојништво по чл. 206, ст. 1 од КЗ на Република Србија, односно додека не ја изврши евентуално изречената казна затвор во предметната постапка екстрадицијата се одлага.
- Министерството за правда на Република Македонија **го известува Министерството за внатрешни работи** и истовремено му го доставува Решението со кое се дозволува екстрадиција за осудениот Г.С. по поедноставена постапка до Министерството за внатрешни работи на Република Македонија - Централни полициски служби и истовремено се известува дека екстрадицијата е одложена и се доставува согласност лицето Г.С. да биде преместено во Република Македонија, односно согласноста за трансфер.
- Решението со кое се дозволува екстрадиција истовремено **се доставува до Директорот на Казнено-поправниот дом Идризово и до претседателот на Основниот суд Скопје I Скопје** и за терминот на реализација Министерството за правда дополнително ќе ги извести.

ТРАНСФЕР

Министерството за правда на Република Србија го известува Министерството за правда на Република Македонија дека осудениот Г.С. кој се наоѓа на издржување на казна затвор во Република Србија **поднел молба за трансфер** – пренос на извршување на казна затвор од Република Србија во Република Македонија.

Обвинетиот Г.С со **Пресуда на Окружниот суд во Ниш** е осуден на **единствена казна затвор во траење од 8 години** за:

- три кривични дела разбојништво,
- кривично дело недозволено држење на оружје и
- продолжено кривично дело фалсификување на исправа.

Против Пресудата на Окружниот суд во Ниш изјавена е **Жалба** на окружниот јавен обвинител во Ниш, бранителот на оптужениот Г.С. адвокатот Л.П. и бранителот на оптужениот М.С. адвокат Г.П.

Со пресуда на Врховниот суд во Белград делумно се уважува Жалбата на бранителот на оптужениот Г.С. само во поглед на казната така што се преиначува Пресудата на Окружниот суд во Ниш и се утврдува **единствена казна затвор во траење од 7 години и 6 месеци**. Според Извештајот од Казнено-поправната установа во Србија каде што се наоѓа лицето на издржување на казна затвор, именуваната казна истекува на ден 29.4.2016 година.

Вишиот суд во Ниш со Решение од 10.3.2010 година **ја усвојува Молбата за преместување на осудениот Г.С.** заради издржување на преостанатиот дел од казната од Република Србија во Република Македонија.

Министерството за правда на Република Србија го известува Министерството за правда на Република Македонија дека осудениот поднел Молба за трансфер.

Во согласност со член 6, став 2 од Конвенцијата ги приложил и доказите:

- Пресуда на Окружен суд во Ниш, од 26.3.2009 година;
- Пресуда на Врховен суд Србија во Белград, од 15.9.2009 година;
- Решение на Вишиот суд во Ниш, од 10.3.2010 година;
- Извештај на Казнено - поправниот завод во Сремска Митровица, од 1.3.2010 година;
- препис на соодветни одредби од Кривичниот законик на Република Србија;
- Молба од осудениот Г.С

Министерството за правда на Република Србија бара од надлежниот орган во Република Македонија да се произнесе за трансферот и доколку даде **согласност** за трансферот да се достави до Министерството за правда на Република Србија.

- Министерството за правда списите со превод на македонски јазик ги доставува до надлежниот суд во Република Македонија заради водење на постапка **признавање и извршување на Одлуката на странски суд.**

- **Надлежниот суд ја признава Пресудата** и ја доставува по дипломатски пат да биде доставена до осудениот кој се наоѓа на издржување на казна затвор во КПУ во Србија.

- Министерството за правда на Република Македонија ја доставува Пресудата до Министерството за правда на Република Србија со молба **да се врачи до осудениот** со забелешка дека има **право на жалба** или може да се откаже од правото на жалба.

- Министерството за правда на Република Србија до Министерството за правда на Република Македонија доставува **Записник** со што се потврдува дека ја примил Пресудата за признавање од надлежниот суд во Република Македонија и изјавува дека во однос на жалбата би морал да се консултира со својот адвокат.

Следат низа преписки меѓу двете министерства поврзани за правосилноста на Пресудата.

- Пресудата на Основниот суд Скопје 1 Скопје станува правосилна **во 2011 година** и Министерството за правда на Република Македонија заедно со **Согласноста за трансфер ја доставува до Министерството за правда на Република Србија.**

- Во текот на **2013 година** Министерството за правда на Република Србија го известува Министерството за правда на Република Македонија дека Вишиот суд во Ниш донел Решение за примена на **амнестија** спрема осудениот Г.С. и осудениот се ослободува од извршување **на две години, пет месеци и седум дена** од единствената казна од 7 години и 6 шест месеци на која е осуден, односно има за издржување на единствена **казна затвор од 5 години и 23 дена.**

- До Министерството за правда на Република Македонија од Министерството за правда на Република Србија пристигнува Известување од Казнено- поправниот завод во Сремска Митровица дека осудениот се наоѓа во

нивната институција на издржување на казна затвор во траење од 2 години на која е осуден со пресуда на **Основниот суд во Прокупље** поради извршено кривично дело по член 206, став 1 од КЗ на Република Србија. Казната истекува на 22.11.2015 година. Во овој Завод, на 15.4.2009 година стапи на извршување на казната затвор во траење од 7 години и 6 месеци изречена со Пресуда на Окружниот суд во Ниш и на ден 2.2.2012 година е преместен на понатамошно издржување на наведената казна во Казнено-поправниот завод во Белград каде што врз основа на Решението на истиот Суд е ослободен од извршувањето на 2 години, 5 месеци и 7 дена по основ на Законот за амнестија. Казната е истечена на 22.11.2013 година **кога е приведен во овој КПЗ** на издржување на горенаведената казна на **Основниот суд во Прокупље**.

- Министерството за правда на Република Македонија го известува Основниот суд Скопје I Скопје дека осудениот ја издржал казната по пресудата на Окружниот суд во Ниш од 26.3.2009 година со тоа што предметот за трансфер на осудениот од Република Србија во Република Македонија е **завршен**.

ПОВТОРНО БАРАЊЕ ЗА ТРАНСФЕР

- Осудениот Г.С. **повторно поднесува Молба за трансфер** до Вишиот суд во Ниш од 12.2.2014 година и во Молбата нагласува дека претходно му е одобрена екстрадиција.
- Министерството за правда на Република Србија со допис од 15.5.2014 година до Министерството за правда на Република Македонија достави Барање за трансфер - преместување од Република Србија во Република Македонија во прилог со целокупната документација
- Кон Барањето во согласност со член 6, став 2 од Конвенцијата за трансфер на осудени лица од 1983 година се доставени:
  - Пресуда на Вишиот суд во Ниш од 27.1.2014 година;
  - Пресуда на Окружен суд во Ниш од 26.3.2009 година;
  - Пресуда на Врховен суд Србија во Белград од 15.09.2009 година;
  - Решение на Виш суд во Ниш од 22.11.2012 година;
  - **Пресуда на Основниот суд во Прокупље од 07.3.2013 година;**
  - Решение на Виш суд во Ниш од 2.4.2014 година;

- Извештај на Казнено-поправниот завод во Ниш од 5.3.2014 година;
- Препис од казнени одредби од Кривичниот законик на Република Србија;
- Молба од осудениот Г.С.
- Министерството за правда на Република Македонија со допис од 11.6.2014 година го известува Министерството за внатрешни работи дека Министерството за правда на Република Србија ја достави целокупната документација за трансфер за лицето Г.С. и истовремено го известува дека веќе еднаш е водена постапка за трансфер, а едновременно е побарана и одобрена екстрадиција од Република Србија во Република Македонија.
- Казната затвор на осудениот според Извештајот на Казнено-поправниот завод во Ниш од 5.4.2014 година каде што се наоѓа осудениот на издржување казна затвор истекува на 29.9.2015 година.

ЗАКЛУЧОК: Во конкретниов случај станува збор за испреплетување на три постапки, и тоа: постапка за екстрадиција во согласност со Европската конвенција за екстрадиција со дополнителните протоколи, постапка за трансфер во согласност со Европската конвенција за трансфер на осудени лица со дополнителните протоколи и постапка за амнестија што е спроведена во согласност со Законот за амнестија во Република Србија.

Во конкретниов случај, во постапката за екстрадиција се применети одредбите од Законот за меѓународна соработка за кривична материја како што се начелото на специјалност, скратена постапка за екстрадиција, одлагање на постапката за екстрадиција итн. Вообичаено лицата што се недостапни на кривично-правните органи за обезбедување на својата егзистенција најчесто извршуваат нови кривични дела во местата каде што престојуваат со што уште повеќе ја усложнуваат постоечката состојба и при нивното пронаоѓање се поведуваат нови кривични постапки во државата или во државите каде што се извршени. Ваквите состојби честопати можат да доведат до комплицирање на постапките во земјите што се инволвирани во случајот.

СЛУЧАЈ БР. 4

ТРАНСФЕР НА ОСУДЕНО ЛИЦЕ

Се работи за предмет за трансфер на осудено лице од Кралството Данска во Република Македонија. Обвинетиот Н.Ч., државјанин на Република Македонија со правосилна пресуда на правосудните органи во Данска е осуден на казна **доживотен затвор (доживотна робија) за кривично дело убиство**, сторено на територија на Данска. Предметот е започнат од 1984 година.

Доставено е **Барањето на неговата мајка од 15.12.1986 година** за префрлување на осудениот на издржување на казната доживотен затвор во Република Македонија до **Сојузниот секретаријат за правосудство и организација на Сојузната управа Белград и Сојузниот секретаријат за надворешни работи Белград.**

Извадок од барањето

Лицето Н.Ч. кој заминал на привремена работа во Данска во 1969 година, **на ден 6.5.1982 година** е осудено за кривично дело силување на 40-годишна жена на 2,5 години затвор од кои одлежал само 1,5 година поради доброто поведење.

По неговото излегување од затвор, на негова иницијатива и со помош и адвокати е донесена Одлука за повторување на постапката во февруари 1984 година.

За сето време додека траела постапката за повторување, тој бил прикажуван во јавноста како херој за потоа во наредниот случај да го прикажат како монструм.

По повторување на постапката, во февруари 1984 година се докажало дека **не е виновен за што му е досудена отштета** – надоместок на штета за неоправдано осудени лица.

Повторно е уапсен **во јули 1984 година**, по симнување од авион, враќајќи се од годишен одмор, наводно за убиство. За сето време додека траел процесот е држен во изолација, под седативи и под такви услови во ниеден момент не рекол дека го сторил делото за кое се обвинува.

Во данската јавност посебно во печатот е прикажано дека зад осудениот настанала тотална хистерија (над стотина објавени наслови во печатот) така што преку неговиот грб се расчистувале и други сметки и бил прикажан како монструм.

На Барањето на неговата мајка од Сојузниот секретаријат за правосудство и организација на Сојузната управа Белград и Сојузниот секретаријат за надворешни

работи Белград е доставен **Одговор** на 19.12.1986 година во кој се наведува дека „**Важечките југословенски прописи не предвидуваат можност за извршување на кривичните пресуди на странските судови, освен ако е склучен меѓународен договор за меѓусебно извршување на судските одлуки во кривични предмети.** Со оглед дека меѓу СФРЈ и Кралство Данска не постои таков договор, засега не постои законска можност за преземање на извршување на казната што му е изречена на Н.Ч. од страна на данските правосудни власти“.

Н.Ч. казната **ја издржува од 1984 година, а од 1987 година го прогласуваат за душевно болен и** е преместен во Психијатриската болница во Нукебинг во околината на Копенхаген каде што продолжува да ја издржува казната затвор.

(Н.Ч. увидувајќи дека ќе го прогласат за душевно болен, секојдневно по телефон му се јавувал на претставникот на Информациониот центар и постојано од него барал помош и молел нашата држава да ги заштити неговите човекови права.)

Министерството за правда на Република Македонија по барање на сопругата на лицето Н.Ч, неговите деца и мајка, **преку надлежните сојузни органи во поранешната СФРЈ достави Барање** осудениот да биде преместен на натамошно издржување на казната затвор во Казнено-поправниот дом Идризово. Надлежните дански власти ги одбиваа сите барања со образложение дека лицето Н.Ч. **е опасно за околината, се заканувал на Полицијата и на сведоците во текот на постапката пред Судот и дека неговата здравствена состојба не дозволува тој да биде преместен на натамошно издржување на казната во својата земја.**

Следуваат многубројни преписки меѓу тогашните југословенски власти, Министерството за надворешни работи, амбасади, конзулати, пратеници од одредени политички партии од Данска кои, за жал, завршуваат со истиот одговор дека нема правна основа.

Ваквата состојба доведе до **покренување на иницијатива за склучување на билатерален договор.**

Во 1988 година меѓу поранешна СФРЈ и Кралството Данска беше склучен **Договор за меѓусебно предавање на осудените лица заради издржување на казната затвор („Службен лист на СФРЈ“- Меѓународни договори број 5/89),** со кој се создадоа реални услови осудениот Н.Ч. да биде преместен во Република Македонија. Со стапувањето **во сила на овој Договор од 28.4.1989 година,** повеќето дански државјани кои издржуваат казна затвор во казнените установи во поранешна СФРЈ за

кусо време биле предадени на данските власти, а барањето на Н.Ч. остана и натаму нереализирано.

Министерството за правда на Република Македонија во тој период упорно бараше од сојузните органи да го применат **принципот на реципроцитет** во однос на данските државјани кои се наоѓаат во казнено-поправните установи на поранешна СФРЈ, посебно нагласувајќи замена на Н.Ч. **за данскиот возач кој ја предизвика сообраќајната несреќа во 1988 година во околината на Ниш, во која животот го загубија повеќе од 20 лица.** (Данскиот возач со пресуда на Основниот суд во Ниш е осуден на казна затвор од 9 години.) Министерството увидувајќи дека Н.Ч. нема да биде преместен во Република Македонија иако ги исполнуваше сите услови пропишани со Договорот, во своите обраќања до тогашните сојузни власти нагласуваше дека треба доследно да се почитува Договорот за сите осудени лица кои ги исполнуваат предвидените услови.

И покрај негативните одговори од данската страна, Министерството за правда по осамостојувањето на Република Македонија ги продолжи преземените активности во конкретниов предмет и започна **директна комуникација меѓу централните органи** на двете држави: Министерството за правда на Република Македонија и Министерството за правда на Кралството Данска, сè со цел да се издејствува данската страна да го почитува **Договорот кој со член 5 од Уставниот закон за спроведување на Уставот на Република Македонија беше преземен како републички пропис.** Министерството за правда на Кралството Данска ја прифати директната комуникација, а со тоа и Договорот за меѓусебно предавање на осудени лица заради издржување на казната затвор, меѓутоа и натаму го одбива барањата со мотивација дека именуваниот се уште бил „**опасен за околината**“.

Со оглед на тоа што сопругата на Н.Ч. и неговите деца честопати доаѓаат и бараат прием кај министерот за правда или телефонски се јавуваат и бараат нивниот татко и сопруг да биде преместен во Казнено-поправниот дом Идризово, Министерството за правда континуирано продолжи да се обраќа до министерот за правда на Кралството Данска и амбасадорот на Република Македонија во Копенхаген со молба да се задолжат пред данските власти Н.Ч. да биде преместен во Република Македонија. Притоа Министерството за правда даде **гаранција дека Државата Република Македонија ќе ги преземе сите неопходни мерки во врска со лекувањето на осудениот, ќе го смести во соодветно затворско психијатриско**

одделение и ќе ги почитува сите услови засновани на Договорот што данската страна ќе ги постави при неговото примопредавање.

Во 1996 година, потсекретарот во Министерството за правда престојуваше во Копенхаген со цел случајот Н.Ч. да се разреши и тој да биде преместен на натамошно издржување на казната затвор во Република Македонија.

Во текот на јуни 1997 година, амбасадорот на Република Македонија во Данска го извести Министерството за правда дека од Кралството Данска е побарано овластени лица да ја посетат Душевната болница во Скопје во која би бил сместен осудениот „за да утврдат дали постојат услови за адекватен медицински третман“.

Амбасадорот на Република Македонија во Данска, во април 1998 година, достави известување по добивање на информација од данските власти кои наведуваат дека „за разлика од времето кога осудениот е сместен во душевна болница - затвор далеку од Копенхаген и со најстрог режим на затвореник бидејќи беше опасен за околината немајќи право ниту да излезе од неговата ќелија, сега неговиот третман како затвореник е далеку полиберален и со право да се шета во кругот на болницата и градот.“

Во меѓувреме следува Прашалник од страна на данските власти со кој се бараат информации од Република Македонија за следото:

- надлежност во областа на извршувањето на санкциите и затворскиот систем на Република Македонија;

- организациски карактеристики на затворската администрација во Република Македонија;

- видови, големина и број на пенитенцијарните установи;

- надзор над казнено-поправните установи;

- заштита на правата на осудените лица;

- облици на третман на осудените лица;

- контакти со надворешниот свет и условен отпуст;

- соработка во областа на извршување на санкциите.

Од страна на Министерството за правда – Дирекција за извршување на санкции во 1998 година е изготвена Информација со наслов „Краток приказ на затворската администрација во Република Македонија“ и со целокупната документација на сите кривични закони (Кривичниот законик, Законот за кривичната постапка, Закон за

помилување, Закон за извршување на кривични санкции) што е доставена до данските власти.

Потоа следуваат дипломатски активности во врска со посетата на данската делегација.

Прва посета

Делегација од Министерството за правда на Кралството Данска во состав од двајца доктори, еден инспектор на затвор, претставник од Министерството за правда и преведувач, во периодот од **20.9.1999 до 24.9.1999 година престојуваше во Република Македонија**, со цел да се запознае со условите за сместување на осудените лица во установите во Република Македонија. Според утврдената програма делегацијата ја посети Душевната болница во Демир Хисар, Психијатриската болница во Скопје, Арестанското одделение при Медицинскиот факултет во Скопје, Казнено-поправниот дом Идризово и Одделението за зависности од дрога во Затворот Скопје.

Членовите на делегацијата изготвија **Извештај** за можностите за евентуално префрлање на Н.Ч. на издржување на казната во Македонија.

Во заклучниот дел од Извештајот, меѓу другото, се наведува следново:

„Н.Ч. страда од хронична душевна болест од параноиден тип. Од 1988 година тој е под психијатриско лекување од особено тесни рамки. По насилничка епизода наведена во пасусот 3.1 што се случила во Заводот за безбедност во Никобинг Зеланд во 1991 год., тој нема покажано излив на телесна агресија и оттогаш тој е под постојана терапија со депо-инекции.

Откако ги испита условите во Република Македонија, делегацијата смета дека од лекарски аспект е опасно **Н.Ч. да се префрли на натамошно издржување на својата казна во Македонија дури и под претпоставка тој да може да прифати лекување на неговата нервна болест во согласност со нивото на економијата во земјата, меѓутоа негото лекување од стручен аспект мора да биде многу одговорно.**

Префрлувањето во македонската психијатриска болница ќе го вклучува фактот дека Н.Ч. **веќе нема да има посебна соба, туку ќе биде принуден да биде сместен во, за данските стандарди, мала соба што ќе мора да ја дели со 3 до 5 други пациенти со што неговиот пристап до персоналот и лекарот ќе биде исклучително ограничен.“**

Според информациите дека префрлувањето на Н.Ч. може да се спроведе во согласност со одредбите на Европската конвенција за трансфер на осудени лица од 21 март 1983 година, според кои правата на слобода на Н.Ч. при неговото сместување во психијатриска болница во Македонија ќе бидат утврдени од страна на судот, а наведените одредби од Конвенцијата за амнестија и помилување ќе можат да најдат примена – и дека според македонското право со ова не се добива и овластување за помилување на психички болни криминалци – делегацијата смета дека постои доволна гаранција дека НЧ. нема да биде пуштен на слобода.

Меѓутоа, **безбедносниот стандард за сместување и лекување на опасни пациенти кои извршиле убиство или друго тешко кривично дело е фундаментално понизок од македонските психијатриски болници отколку во соодветните дански институции. Значи не постојат затворени судски психијатриски одделенија по дански модел во психијатриските болници во Македонија.**

Затворот во Идризово – што секако има добри безбедносни стандарди – не е во состојба да даде психијатриско лекување какво што му е потребно на НЧ.

Нема сомнение дека Н.Ч. треба да биде сместен во болница каде што тој и натаму ќе може да биде подложен на неопходното психијатриско лекување, но само ако и безбедносните аспекти го овозможуваат тоа.

Од тие причини делегацијата **не може да издаде препорака Н.Ч. во овој момент да биде префрлен во Македонија за натамошно издржување на својата казна.**

Но, делегацијата мора истовремено да напомни дека доколку Н.Ч. некогаш биде префрлен во отворено одделение во болницата Свети Ханс, неговото префрлување во психијатриската болница во Македонија ќе може одново да се разгледува низ призмата на искуствата под изменетите услови на сместување.

Лекарите - членови на делегацијата сакаат да обрнат внимание дека од аспект на лекувањето веќе подолго време барале олеснување на условите под кои НЧ. ја издржува казната во Болницата Свети Ханс.

Подоцна од страна на данските власти преку дипломатски пат дополнително беше побарано **појаснување на законските прописи во Република Македонија.**

Министерството за надворешни работи на Република Македонија до Министерството за правда на Кралството Данска на **14.2.2000** година го проследи **Одговорот** од Министерството за правда на Прашалникот со следнава содржина:

Дали евентуалното преместување на Н.Ч. би било продолжување на издржувањето на казната или со конвентирање на казната, во согласност со член 9, ст. 1, точка а, како и чл. 9, ст. 1, точка б од горенаведената Конвенција?

Преместувањето на Н.Ч. ќе биде во согласност со одредбите од Европската конвенција за трансфер на осудени лица, на која Република Македонија ѝ пристапи од 1.11.1999 година.

Дали за издржување на казната во Македонија е потребна пресуда од страна на македонски суд или административна одлука?

- За да може да се премести на натамошно издржување на казна затвор Н.Ч., во согласност со Европската конвенција и законските прописи во Република Македонија потребно е пресудите на данските власти да се достават до ова Министерство.

Која одлука може да се очекува од надлежните органи на Република Македонија, односно доживотна казна или пресуда за во ментална болница?

- Надлежниот суд ќе одлучи по добивањето на целокупната документација на данските власти.

Дали постои можност Н.Ч. по евентуално преместување во Македонија да биде помилуван, да добие амнестија или намалување на казната во согласност со член 12 од Европската конвенција за трансфер на осудени лица и под какви услови?

- Во врска со прашањето за амнестија, односно помилување, кон осудениот ќе бидат применети, односно ќе се постапува во согласност со одредбите од Европската конвенција за трансфер на осудени лица.

Дали постои можност и каква осудениот слободно да се движи во менталната болница или затвор во Македонија?

- Во поглед на можноста слободно да се движи во менталната болница или во затвор, Министерството за правда ќе ги преземе сите неопходни мерки Н.Ч. да се движи слободно во рамките на установата каде што ќе биде сместен во согласност со законските прописи.

По повеќе ургенции од страна на Министерството за правда на Република Македонија, на **21.8.2000** година добиен е **Извештај** од Министерството за правда на

Кралството Данска во кој се наведува дека во моментот не може да се даде согласност да биде префрлен г. Н.Ч. на издржување на казна во Република Македонија. Исто така во Извештајот е наведено дека доколку лицето Н.Ч. биде префрлено во отворено психијатриско одделение во Данска, надлежните дански власти повторно ќе бидат подготвени да го разгледаат прашањето за преместувањето на Н.Ч. од Кралството Данска во Република Македонија.

Врз основа на изјава од македонскиот амбасадор во Данска добиена преку медиумите и данското радио и по неговиот телефонски разговор со осудениот, **Барањето за трансфер е одбиено.** Но, постојат можности тој да биде префрлен во затвор-болница од отворен тип. Според данското радио заклучокот од посетата на данската делегација е дека КПУ Идризово не ги исполнува условите што се потребни за психијатриската нега за осудениот.

Во врска со престојот на данската делегација, во февруари 2002 година, Министерството за надворешни работи на Република Македонија го покренало прашањето за преместување на г. Н.Ч. од Данска во Република Македонија и побарало данските власти во целост да ги почитуваат одредбите од Европската конвенција за трансфер на осудени лица.

Македонските власти повторно ургираат на барањата за трансфер и повторно следуваат безбројни дописи меѓу Министерството за надворешни работи на Република Македонија и македонската амбасада во Копенхаген така што следуваат низа прашања „какви лекарства ќе се применуваат врз осудениот (назив и количина), потребно е да се наведе тимот кој ќе работи со него (име, презиме, титули и резултати во професијата). Доколку се предвидуваат прошетки надвор од установата, да се наведат колку се чести, во колкаво времетраење и на која оддалеченост. И да се фотографираат просториите во кои би бил сместен (на пр. Идризово) со цел да се аргументира дека ќе има соодветни сигурносни системи и соодветно обезбедување.

Следуваат низа извештаи од нашите амбасадори во Данска од каде што јасно се гледа дека постапката за префрлување во затвор од отворен тип се одолговлекува.

Втора посета

Во текот на 2004 година, данската делегација во состав од пет члена (доктори, психијатри, правници) повторно ги посети душевните болници во Скопје и во Демир

Хисар, како и КПУ Идризово со цел дали се подобриле условите, доколку би се реализирал трансферот на Н.Ч.

Во текот на 2005 година данските власти доставија Извештај за можноста за трансфер на Н.Ч, од кој може да се констатира дека во дадениот момент **не може да се препорача трансфер и меѓу другото како причина го наведуваат и безбедносниот стандард на психијатриските болници во Македонија што не е според моделот на данските власт.**

Трета посета

Данската делегација и покрај тоа што престојувала двапати во текот на 1999 и 2004 година во Република Македонија, по трет пат организираше посета во институциите во Република Македонија, за испитување на условите во душевните болници во Скопје и во Демир Хисар.

Делегацијата од Кралство Данска **во период од 30 август до 3 септември 2011** година престојуваше во Република Македонија и ги посети душевните болници во Бардовци и во Демир Хисар, како и во КПУ Идризово. Повторно неофицијално излегуваат со истиот став дека условите во Данска за неговото лекување се подобри од овие во Македонија.

Последното барање за трансфер од неговата мајка е доставено да Министерството за правда на **Кралството Данска на 4.12.2013 година по кое сè уште се чека одговор.**

ЗАКЛУЧОК: Предметот е во согласност со **Европската конвенција за трансфер на осудени лица и билатералниот договор меѓу СФРЈ и Кралството Данска.** Се работи за предмет во кој дипломатскиот пат на комуникација во областа на меѓународната правна помош е доминантен. За тоа сведочат голем број на извештаи од страна на нашите амбасадори во Копенхаген, средби со обвинетиот, телефонски разговори, средби со претставници од Министерството за правда, со доктори од психијатриските болници, со народниот правобранител во Данска, со претставници на политички партии итн.

Од анализата на предметот може да се заклучи дека **принципот на реципроцитет се почитува само од македонската страна, за тоа сведочи случајот со**

данскиот возач кому по стапување на сила на Договорот меѓу СФРЈ и Кралството Данска му беше овозможен трансфер во неговата држава.

Врз основа на анализата на списите во предметот се добива впечаток дека данските власти покажуваат одреден степен на недоверба во нашиот правен систем, а посебно во затворскиот систем во Република Македонија.

Преку овој случај се прикажува енормното влијание на дипломатијата, посебно на македонските амбасадори во Кралството Данска, кои несебично презеле голем број на активности со цел да се задоволи правдата. Иако сè уште нема позитивен исход од постапката за македонската страна, слободно може да се каже дека дипломатијата и правото имаат иста цел – заштита на сопствениот граѓанин.

ДЕЛ X

ЕМПИРИСКО ИСТРАЖУВАЊЕ

Статистичките податоци за обемот на предметите во областа на меѓународната правна соработка преку централниот орган се средени и прикажани со соодветни табели и графички прикази проследени со соодветни коментари и заклучоци.

Со цел да се дојде до одреден заклучок е избран периодот на обработка на статистичките податоци од десет години од што би можеле да добиеме слика за обемот на предметите во областа на меѓународната правна соработка, односно со кои држави-членки на Европската унија и со кои држави од регионот имаме најголема соработка.

Во Министерството за правда како централен орган за меѓународна соработка во оваа област, во архивата на Секторот за меѓународна правна помош, предметите се заведуваат во две одделенија, и тоа: Одделение за постапување по замолници во граѓанска и кривична област и Одделение за екстрадиција и трансфер. Статистиката која е прикажана е поделена во две области: замолници (тука спаѓаат замолници и од кривична и од граѓанска област) и барања за екстрадиции и за трансфер (тука не влегуваат предметите од отстапување и преземање на кривично гонење). Треба да се нагласи дека не постои строго разграничување на предметите по области (кривична и граѓанска), не постои разграничување по основ (алиментација, оставина, развод на брак итн.), што претставува сериозен проблем не само за водење на статистиката туку и проблем во однос на изготвување на извештаи што секојдневно се бараат од разни меѓународни институции.

Во овие извештаи најчесто се бараат податоци по област, податоци по основ, по конкретно кривично дело (колку предмети има само по основ на кривично дело за перење пари и т.н.), податоци за соработка со соодветна институција како на пример соработката преку Европрава итн. Тешкотиите што се појавуваат во текот на истражувањето во делот на статистичките податоци се однесуваат на несоодветен методолошки пристап при нивното прибирање и водење од страна на соодветните служби во Министерството за правда. Програмата по која се заведуваат предметите е мошне застарена така што не ни овозможува добивање на прецизни податоци.

СТАТИСТИЧКИ ПОДАТОЦИ ЗА МЕЃУНАРОДНАТА ПРАВНА ПОМОШ ЗА ПЕРИОД ОД 2003 ДО 2013 ГОДИНА

ТАБЕЛА 1

2003 година				
Замолници	Вкупно примени		4.533	
	Постапувано по замолници		8.340	
Екстрадиции	Реализирани	Од странство во РМ	12	Вкупно 27
		Од РМ во странство	15	
Трансфери	Реализирани	Од странство во РМ		Вкупно 1
		Од РМ во странство	1	

Во 2003 година се примени вкупно 4.533 замолници, по кои во текот на годината е постапено 8.340 пати. Во текот на цела година реализирани се 27 екстрадиции (од кои 12 од странство во Република Македонија и 15 од Република Македонија во странство) и 1 трансфер (од Република Македонија во странство).

ТАБЕЛА 2

2004 година				
Замолници	Вкупно примени		4.033	
	Постапувано по замолници		8.140	
Екстрадиции	Реализирани	Од странство во РМ	14	Вкупно 34
		Од РМ во странство	20	
Трансфери	Реализирани	Од странство во РМ		Вкупно 1
		Од РМ во странство	1	

Во 2004 година се примени вкупно 4.033 замолници, по кои во текот на годината е постапено 8.140 пати. Во текот на цела година реализирани се 34 екстрадиции (од кои 14 од странство во Република Македонија и 20 од Република Македонија во странство) и 1 трансфер (од Република Македонија во странство).

ТАБЕЛА 3

2005 година				
Замолници	Вкупно примени		4.781	
	Постапувано по замолници		8.320	
Екстрадиции	Реализирани	Од странство во РМ	17	Вкупно 31
		Од РМ во странство	14	
Трансфери	Реализирани	Од странство во РМ	1	Вкупно 1
		Од РМ во странство		

Во 2005 година се примени вкупно 4.781 замолници, по кои во текот на годината е постапено 8.320 пати. Во текот на цела година реализирани се 31 екстрадиции (од кои 17 од странство во Република Македонија и 14 од Република Македонија во странство) и 1 трансфер (од странство во Република Македонија).

ТАБЕЛА 4

2006 година				
Замолници	Вкупно примени		5.824	
	Постапувано по замолници		8.831	
Екстрадиции	Реализирани	Од странство во РМ	29	Вкупно 39
		Од РМ во странство	10	
Трансфери	Реализирани	Од странство во РМ	10	Вкупно 14
		Од РМ во странство	4	

Во 2006 година се примени вкупно 5.824 замолници, по кои во текот на годината е постапено 8.831 пат. Во текот на цела година реализирани се 39 екстрадиции (од кои 29 од странство во Република Македонија и 10 од Република Македонија во странство) и 14 трансфери (од кои 10 државјани на Република Македонија и 4 странски државјани).

ТАБЕЛА 5

2007 година				
Замолници	Вкупно примени		5.152	
	Постапувано по замолници		10.201	
Екстрадиции	Реализирани	Од странство во РМ	28	Вкупно 51
		Од РМ во странство	23	
Трансфери	Реализирани	Од странство во РМ	4	Вкупно 8
		Од РМ во странство	4	

Во 2007 година се примени вкупно 5.152 замолници, по кои во текот на годината е постапено 10.201 пати. Во текот на цела година реализирани се 51 екстрадиција (од кои 28 од странство во Република Македонија и 23 од Република Македонија во странство) и 8 трансфери (од кои 4 државјани на Република Македонија и 4 странски државјани).

ТАБЕЛА 6

2008 година				
Замолници	Вкупно примени		5.409	
	Постапувано по замолници		8.754	
Екстрадиции	Реализирани	Од странство во РМ	34	Вкупно 59
		Од РМ во странство	25	
Трансфери	Реализирани	Од странство во РМ	8	Вкупно 10
		Од РМ во странство	2	

Во 2008 година се примени вкупно 5.409 замолници, по кои во текот на годината е постапено 8.754 пати. Во текот на цела година реализирани се 59 екстрадиции (од кои 34 од странство во Република Македонија и 25 од Република Македонија во странство) и 10 трансфери (од кои 8 државјани на Република Македонија и 2 странски државјани).

ТАБЕЛА 7

2009 година				
Замолници	Вкупно примени		5.180	
	Постапувано по замолници		10.852	
Екстрадиции	Реализирани	Од странство во РМ	36	Вкупно 52
		Од РМ во странство	16	
Трансфери	Реализирани	Од странство во РМ	4	Вкупно 7
		Од РМ во странство	3	

Во 2009 година се примени вкупно 5.180 замолници, по кои во текот на годината е постапено 10.852 пати. Во текот на цела година реализирани се 52 екстрадиции (од кои 36 од странство во Република Македонија и 16 од Република Македонија во странство) и 7 трансфери (од кои 4 државјани на Република Македонија и 3 странски државјани).

ТАБЕЛА 8

2010 година				
Замолници	Вкупно примени		5.143	
	Постапувано по замолници		11.238	
Екстрадиции	Реализирани	Од странство во РМ	23	Вкупно 37
		Од РМ во странство	14	
Трансфери	Реализирани	Од странство во РМ	2	Вкупно 2
		Од РМ во странство		

Во 2010 година се примени вкупно 5.143 замолници, по кои во согласност со законскиот рок во текот на годината е постапено 11.238 пати. Во текот на цела година реализирани се 37 екстрадиции (од кои 23 од странство во Република Македонија и 14 од Република Македонија во странство) и 2 трансфери (2 државјани на Република Македонија).

ТАБЕЛА 9

2011 година				
Замолници	Вкупно примени		4.992	
	Постапувано по замолници		10.037	
Екстрадиции	Реализирани	Од странство во РМ	52	Вкупно 75
		Од РМ во странство	23	
Трансфери	Реализирани	Од странство во РМ	7	Вкупно 16
		Од РМ во странство	9	

Во 2011 година се примени вкупно 4.992 замолници, по кои во согласност со законскиот рок во текот на годината е постапено 10.037 пати. Во текот на цела година реализирани се 75 екстрадиции (од кои 52 од странство во Република Македонија и 23 од Република Македонија во странство) и 16 трансфери (од кои 7 државјани на Република Македонија и 9 странски државјани).

ТАБЕЛА 10

2012 година				
Замолници	Вкупно примени		4.854	
	Постапувано по замолници		10.220	
Екстрадиции	Реализирани	Од странство во РМ	42	Вкупно 58
		Од РМ во странство	16	
Трансфери	Реализирани	Од странство во РМ	8	Вкупно 9
		Од РМ во странство	1	

Во 2012 година се примени вкупно 4.854 замолници, по кои во согласност со законскиот рок во текот на годината е постапено 10.220 пати. Во текот на цела година реализирани се 58 екстрадиции (од кои 42 од странство во Република Македонија и 16 од Република Македонија во странство) и 9 трансфери (од кои 8 државјани на Република Македонија и 1 странски државјанин).

ТАБЕЛА 11

2013 година				
Замолници	Вкупно примени		5.777	
	Постапувано по замолници		12.566	
Екстрадиции	Реализирани	Од странство во РМ	60	Вкупно 71
		Од РМ во странство	11	
Трансфери	Реализирани	Од странство во РМ	7	Вкупно 19
		Од РМ во странство	12	

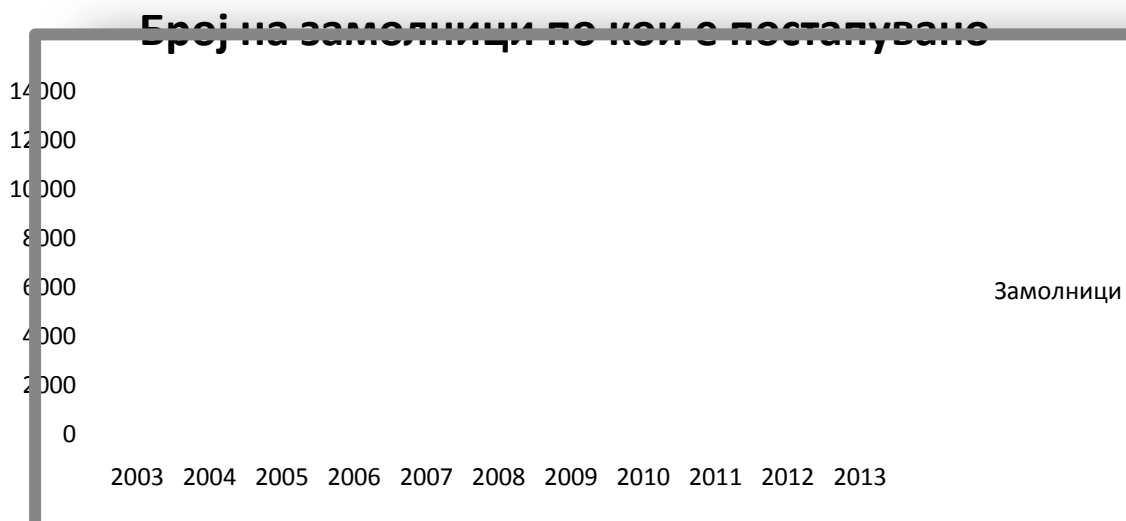
Во 2013 година се примени вкупно 5.777 замолници, по кои во согласност со законскиот рок во текот на годината е постапено 12.566 пати. Во текот на цела година реализирани се 71 екстрадиција (од кои 60 од странство во Република Македонија и 11 од Република Македонија во странство) и 19 трансфери (7 државјани на Република Македонија и 12 странски државјани).

Графикон 1

По извршената анализа за периодот од 2003 до 2013 година е утврдено дека бројот на новопримени замолници е приближно ист по години освен во 2006 година. Во 2006 година, во Секторот за меѓународна правна помош се постапуваше и по барања за поставување на судски преведувачи. Од тие причини во оваа година бројот на замолници сразмерно отскокнува од другите години.

Графикон 2

Во однос на постапување по замолници за периодот од 2003 до 2013 година се констатира дека се зголемува бројот на постапувањата што во 2003 година изнесувал 8.340, а во 2013 година достигнал бројка од 12.566 постапувања. Можеме да констатираме дека обемот на работењето во Секторот за меѓународна правна помош е

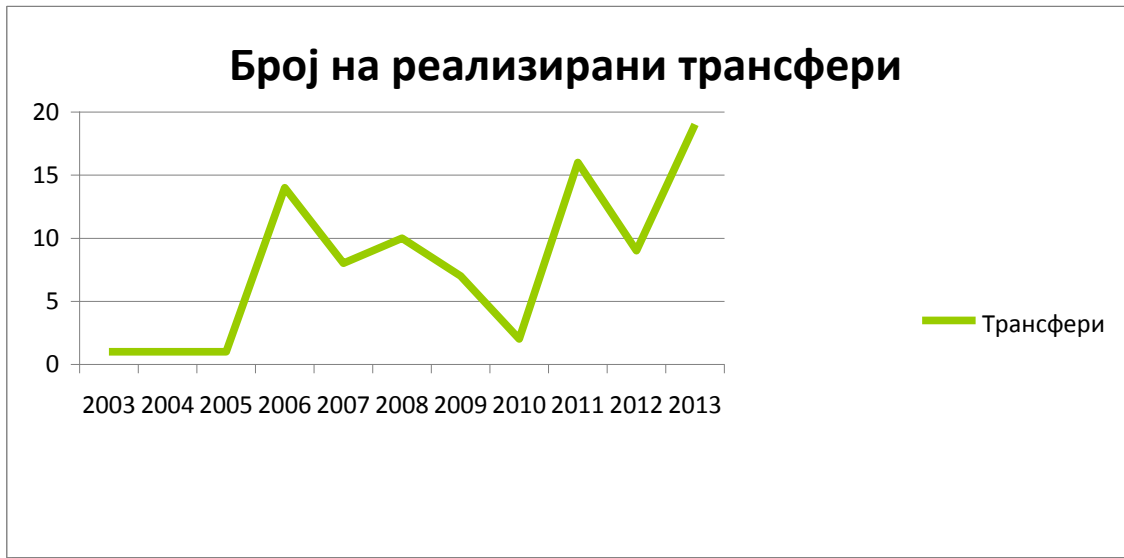
зголемен за 40%. Ова покажува дека криминалот не познава граници, што е резултат на интензивното движење на луѓето, капиталот, материјалните и нематеријалните добра, без разлика на постојните граници. Укинувањето на визниот режим е причина повеќе, за слободно движење на луѓето надвор од сопствената држава.

Графикон 3

Од табелите за постапување по барањата за екстрадиција за периодот од 2003 до 2013 година, се констатира дека бројот на реализирани екстрадиции осцилира, односно од 39 реализирани екстрадиции во 2003 година нивниот број се зголемува во 2007, 2008 и 2009 година, а за 2010 година има мало намалување, што се должи на фактот дека и покрај голем број на постапки за екстрадиција се намалил бројот на извршени екстрадиции како резултат на тоа што лицата за кои е побарано екстрадиција се водат постапки за кривични дела во земјите каде што е побарано екстрадиција или пак се наоѓаат на издржување на казна заради сторено кривично дело во соодветната земја. Во текот на 2011, 2012 и 2013 година, бројот на екстрадициите повторно се зголемува така што во 2013 година достигнува број од 71 екстрадиција.

Графикон 4

Видно од табелите по барањата за трансфер на осудени лица за периодот од 2003 до 2013 година се констатира дека бројот на реализиран еден трансфер во 2003 година се зголемил на 19 трансфери во 2013 година.

**СТАТИСТИЧКИ ПОДАТОЦИ ЗА МЕЃУНАРОДНА ПРАВНА СОРАБОТКА
ЗА ПЕРИОДОТ ОД 2003 ДО 2013 ГОДИНА ПО ДРЖАВИ**

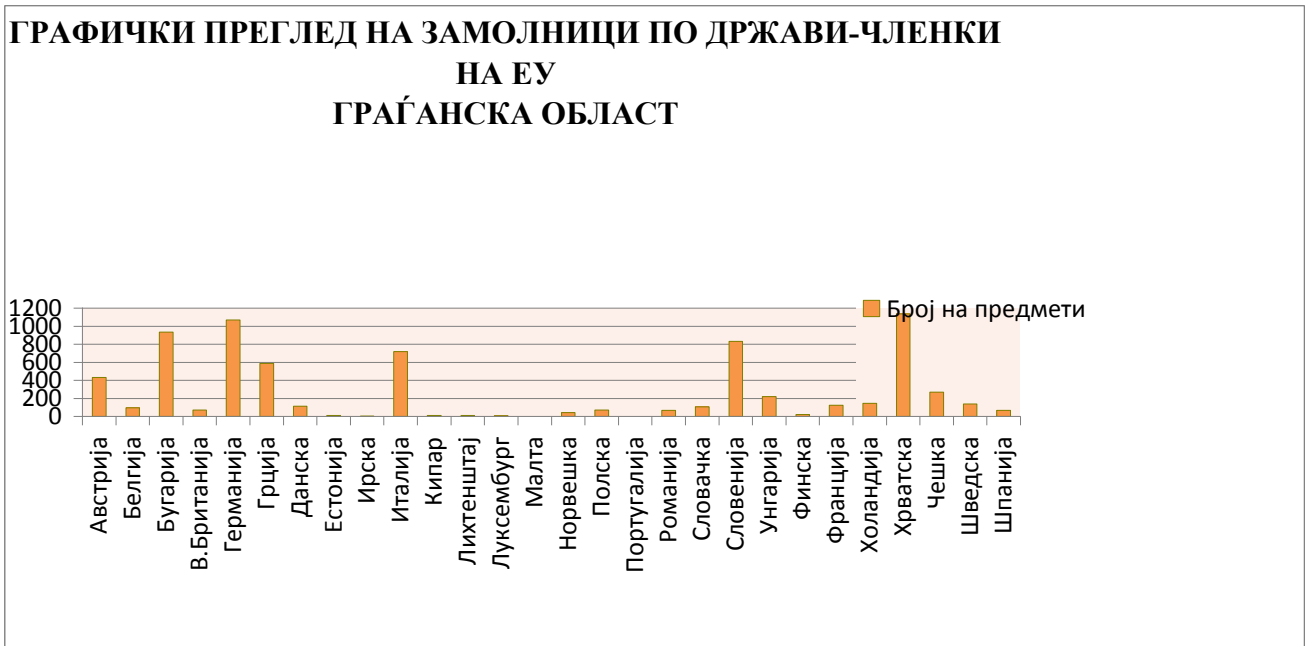
Табела 12

ТАБЕЛАРЕН ПРЕГЛЕД НА ЗАМОЛНИЦИ ПО ДРЖАВИ ГРАЃАНСКА ОБЛАСТ												
ДРЖАВА	ГОДИНИ											Вкуп- но
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
АВСТРАЛИЈА	11	17	27	20	11	14	25	56	24	20	23	248
АВСТРИЈА	9	14	47	43	46	52	67		54	56	43	431
АЗЕРБЕЈАН	1									1		2
АЛБАНИЈА	16	18	33	50	19	35	45	57	52	42	27	394
АРГЕНТИНА												
БЕЛГИЈА	3	5	7	7	5	12	10	11	11	15	9	95
БЕЛОРУСИЈА			1	1			3	3	1		1	10
БИХ	16	9	50	81	104	68	61	67	66	97	47	666
БОСНА И ХЕРЦЕГО.						4	5		4	7	80	100
БРАЗИЛ							2					
БУГАРИЈА	29	29	110	98	98	109	106	77	80	115	84	935
В.БРИТАНИЈА			10	5	3	3	14	9	11	9	8	72
ГЕРМАНИЈА	45	34	127	125	115	101	89	111	105	94	124	1070
ГРЦИЈА	12	7	48	68	48	82	81	61	52	73	57	589
ГРУЗИЈА								1		1	1	3
ДАНСКА	6	1	5	5	12	12	16	14	16	16	11	114
ЕГИПЕТ				1			1		1	2	4	9
ЕРМЕНИЈА									1			1
ЕСТОНИЈА	1	1	1	1		1	1	1	1		1	9
ИЗРАЕЛ												
ИНДИЈА			2	1	1		1		1	1		7
ИРАК			1						1			2
ИРСКА	1						1	1				3
ИСЛАНД							3	1	1			5
ИТАЛИЈА	10	6	60	67	85	95	55	128	97	64	50	717
ЈАПОНИЈА							1					1
ЈОРДАН		1			1				1			3
Ј. АФРИКА			1					1				2
КАЗАХСТАН			1				1	1				3
КАНАДА	2	6	10	5	2	6	7	8	12	10	3	71
КИНА	2			1		1	1		1	1	2	9
КИПАР				1	1	2	3			1	1	9
КИРГИСТАН										3		3
КОЛУМБИЈА					2	1			2	2		7
КОСОВО									24	100	73	197
ЛАТВИЈА	1		2				1		1	2		7

*Функционирањето на меѓународната правна соработка во рамките на Европската
унија и регионот преку дипломатски пат*

ЛИБАН			1									1
ЛИБИЈА									1			1
ЛИТВАНИЈА		1			2	1					2	6
ЛИХТЕНШТАН				4	2	1		3				10
ЛУКСЕМБУРГ				1	1	1	2			1	1	7
МАКЕДОНИЈА	803	740	361	234	415	313	156	129	194	152	466	3963
МАЛТА							1					1
МАРОКО										1		1
МОЛДАВИЈА			6	2	1	5	6	3	1	1	2	27
МОНАКО						1	6	1				8
МОНГОЛИЈА				1		1	1		1			4
НОВ ЗЕЛАНД					1	2	2	2	1			8
НОРВЕШКА		1		5		8	7	4	5	5	7	42
ПАКИСТАН	1											1
ПАНАМА		1										1
ПЕРУ												
ПОЛСКА					8	7	11	7	11	18	9	71
ПОРТУГАЛИЈА					1							1
РОМАНИЈА	3	5	13	6	10	3	2	8	7	6	6	69
РУСИЈА			4	1	4	5	4	4	4	5	1	32
САД					8	15	26	19	19	39	11	137
СЛОВАЧКА	3	3	15	13	5	8	18	8	14	8	12	107
СЛОВЕНИЈА	12	14	63	110	78	84	82	118	107	108	57	833
СРЈ	25	4		1								30
СРБИЈА И Ц. ГОРА			532	1	204	2	4					743
СРБИЈА					867	1288	1311	1410	1291	1464	1109	8740
ТАЈВАН		1										1
ТУНИС			1				1					2
ТУРЦИЈА	16	9	45	38	35	48	60	69	60	72	59	511
УЗБЕКИСТАН	1								1			2
УКРАИНА	3	3	8	5	6	8	4	4	6	6	6	59
УНГАРИЈА		2	19	12		23	25	28	44	30	36	219
ФИНСКА		1		6			2	4	2	2	3	20
ФРАНЦИЈА	2	7	11	11	9	11	20	21	12	9	12	125
ХОЛАНДИЈА	3	6	12	17	7	7	22	18	25	15	12	144
ХРВАТСКА	21	17	125	156	136	132	120	136	110	89	94	1136
ЦРНА ГОРА					35	64	56	36	49	42	59	341
ЧЕШКА			32	82	17	12	21	38	35	21	10	268
ШВАЈЦАРИЈА	12	19	40	45		47	58	62	66	53	50	452
ШВЕДСКА	8	17	14	11	12	12	14	10	12	18	11	139
ШПАНИЈА				3	48	4	1	1	4	4	2	67
ВКУПНО	1048	973	1810	1316	2439	2670	2571	2660	2634	2820	2641	23590

Графикон 5

Графикон 6

Графички преглед на замолници-граѓанска област за земите од регионот во периодот 2003-2013 година

- БиХ
- Косово
- Македонија
- Србија
- Албанија
- Црна Гора

Табела 13

ТАБЕЛАРЕН ПРЕГЛЕД НА ЗАМОЛНИЦИ ПО ДРЖАВИ КРИВИЧНА ОБЛАСТ												
ДРЖАВА	ГОДИНИ											Вкуп- но
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
АВСТРАЛИЈА			1	9	9		2	1	14		2	38
АВСТРИЈА			4			8	9	12		18	11	58
АЗЕРБЕЈАН							1					1
АЛБАНИЈА			19	18	23	19	20	28	32	42	32	233
АРГЕНТИНА												
БЕЛГИЈА			3	5	6	2	1	3	4	2	7	33
БЕЛОРУСИЈА					1							1
БИХ			14	10	9	10	9	12	5	7	6	82
БОСНА И ХЕР.			1		1	1					4	7
БРАЗИЛ									1	2		3
БУГАРИЈА			32	24	6	4	10	24	21	32	28	181
В.БРИТАНИЈА			1	1	3		1	4	3	5	3	21
ГЕРМАНИЈА	1		10	19	18	30	24	29	37	25	40	232
ГРЦИЈА			20	30	14	2	12	13	12	19	14	136
ГРУЗИЈА					1			1		1	1	4
ДАНСКА					4	2	4	1	2	4	9	26
ЕГИПЕТ					1				1	1		3
ЕРМЕНИЈА					1							1
ЕСТОНИЈА				1				1				2
ИЗРАЕЛ							1		2	2		5
ИНДИЈА					1					1		2
ИРАК				1		1						2
ИРАН										1	1	2
ИРСКА										1		1
ИСЛАНД												
ИТАЛИЈА			8	7	7	4	10	10	17	11	17	91
ЈАПОНИЈА												
ЈОРДАН												
Ј. АФРИКА					1							1
КАЗАХСТАН												
КАНАДА			1			1		2	2			6
КЕНИЈА												
КИНА						2	1		1			4
КИПАР						1		1		2		4
КИРГИСТАН												
КОЛУМБИЈА					1				2	4		7
КОСОВО									7	22	16	45
КУВАЈТ				1								1
ЛАТВИЈА												

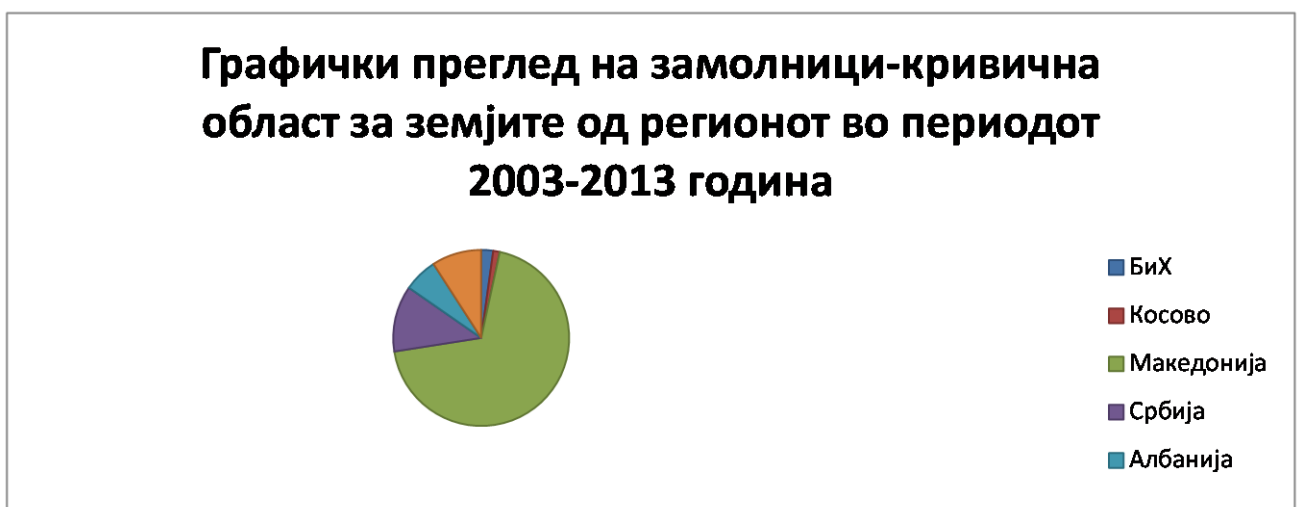
*Функционирањето на меѓународната правна соработка во рамките на Европската
унија и регионот преку дипломатски пат*

ЛИБАН												
ЛИБИЈА												
ЛИТВАНИЈА												
ЛИХТЕНШТАЈ							1					1
ЛУКСЕМБУРГ												
МАКЕДОНИЈА	4	8	520	598	417	133	96	163	150	258	240	2587
МАЛТА							1					1
МАРОКО				1								1
МОЛДАВИЈА			1		1		1	1	2			6
МОНАКО										1		1
МОНГОЛИЈА				1								1
НОВ ЗЕЛАНД							1					1
НОРВЕШКА			2		3	2		3	3	2	3	18
ПАКИСТАН								1		7	2	10
ПАНАМА												
ПЕРУ												
ПОЛСКА				2	1	3		4	1		3	14
ПОРТУГАЛИЈА										1		1
РОМАНИЈА			2	4	2	1	1	1	1	4	8	24
РУСИЈА				1	1	1			1	1	1	6
САД			6	2	1	2	3	3	7	5	1	30
СЛОВАЧКА		1	2	3	3	5	6	6	3	8	1	38
СЛОВЕНИЈА			17	53	36	21	54	13	27	13	36	270
СРЈ			1								1	1
СРБИЈА и ЦГ	1		37	42	17							97
СРБИЈА					41	44	69	71	92	70	67	454
ТАЈВАН												
ТУНИС												
ТУРЦИЈА			20	28	23	19	22	9	13	13	17	164
УЗБЕКИСТАН								1				1
УКРАИНА			1	1	1			2				5
УНГАРИЈА			1	1				1	5	1	11	20
ФИНСКА				2						2		4
ФРАНЦИЈА			7	3	3	3		1	4	7	93	121
ХОЛАНДИЈА			2	5	2	1	2	5	7	6	6	36
ХРВАТСКА		1	22	45	55	20	17	25	29	23	19	256
ЦРНА ГОРА				11	21	15	12	13	16	11	11	101
ЧЕШКА			10	17	20	10	7	5	16	22	9	106
ШВАЈЦАРИЈА			4	5	7	12	10	18	23	18	25	122
ШВЕДСКА			3	1	3	5	4	4	4	1	4	27
ШПАНИЈА				1	1			5	8	3	2	20
НЕМА ДРЖАВА	5	4	14									23
ВКУПНО	11	14	786	942	757	390	417	496	573	682	751	5819

Графикон 7

Графикон 8

По извршеното истражување во Секторот за меѓународна правна помош, во однос на статистиката по држави во периодот од 2003 до 2013 година можеме да заклучиме дека во граѓанската област најголем број на предмети се од држави членки на Европската унија: Хрватска, Германија, Бугарија, Словенија, и.т.н. Додека пак со земјите од регионот – западен Балкан најголемиот број на предмети се со Србија и Албанија. Со оглед да не се води статистика во Секторот за меѓународна правна помош по различни основи, од пракса може да се констатира дека повеќето предмети се однесуваат по основ за развод на брак, алиментациски побарувања, прашања во однос на реципроцитетот, итн.

Во кривичната област најголем број на предмети се од државите-членки на Европската унија: Словенија, Хрватска, Германија, Бугарија, Грција, и.т.н. Со земјите од регионот- Западен Балкан, најголем број на предмети се со Србија и со Косово, каде што најчесто криминалците избегнувајќи ја казната бараат засолниште во соседните земји. Од пракса во кривичната област најголемиот број на предмети се по основ на барање на казнена евиденција, сослушување на обвинети лица, отстапување и превземање накривично гонење и.т.н.

Во табеларниот приказ по држави треба да се нагласи дека програмата по која се заведуваат предметите во Архивата на Секторот за меѓународна правна помош ги дава само новопримените предмети за соодветната година, но не и предметите што продолжуваат од претходната година. Треба да се има предвид новонастанатата состојба со Црна Гора и со Косово, како и промените што настанаа во уредувањето на Босна и Херцеговина, во програмата за архивско работење се додадени дополнително.

**ЕКСТРАДИЦИИ ОД РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ВО СТРАНСТВО И
ОД СТРАНСТВО ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ВО ПЕРИОД
ОД 2010 ДО 2014 ГОДИНА**

Екстрадицијата како дел од меѓународната правна соработка предизвикува голем интерес не само на национален туку и на меѓународен план. Следејќи го процесот на апроксимација на националното законодавство со законодавството на Европската унија се јавува потреба од подетално следење на постапките за екстрадиција, како и водење на детална статистика по разни основи (по основ на држава, по основ на влезни и на излезни предмети, по основ на одредено кривично дело итн.) Во овој правец се и потребите за подготвување на извештаи поврзани со постапката за екстрадиција, што се бараат од Република Македонија од страна на меѓународните организации (организацијата на Обединети нации).

Со цел да се добие реална слика за бројот на предметите за екстрадиција (влезни и излезни), по основ на држава и по основ на кривично дело, прикажан е петтогодишен период од 2010 до 2014 година.

Вкупно реализирани екстрадиции од Република Македонија во странство во 2010 година

Табела 14

ВКУПНО РЕАЛИЗИРАНИ ЕКСТРАДИЦИИ ОД РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ВО СТРАНСТВО ВО 2010 ГОДИНА		
14	ИТАЛИЈА	2
	ГЕРМАНИЈА	4
	Ц.ГОРА	2
	СРБИЈА	1
	ШВАЈЦАРИЈА	1
	БЕЛГИЈА	1
	БиХ	1
	ХРВАТСКА	1
	СЛОВЕНИЈА	1
Кривични дела		
2	Разбојништво	
5	Недозволена трговија со дрога	
1	Предизвикување расна и верска омраза	
1	Злоупотреба на наркотични дроги	
1	Фалсификување исправа	
1	Тешки кражби	
1	Изнуда	
1	Обид за убиство	

Во 2010 година, од Република Македонија во странство реализирани се 14 предмети за екстрадиција од кои најголем број со Сојузна Република Германија (4). По основ на кривично дело, најголемиот број предметите се однесуваат на кривично дело недозволена трговија со дрога (5).

Вкупно реализирани екстрадиции од странство во Република Македонија во 2010 година

Табела 15

ВКУПНО РЕАЛИЗИРАНИ ЕКСТРАДИЦИИ ОД СТРАНСТВО ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ВО 2010 ГОДИНА		
23	ИТАЛИЈА	2
	ГЕРМАНИЈА	6
	Ц.ГОРА	2
	СРБИЈА	3
	ШВАЈЦАРИЈА	2
	ФРАНЦИЈА	1
	БУГАРИЈА	3
	БиХ	1
	ХРВАТСКА	1
	СЛОВЕНИЈА	1
	АЛБАНИЈА	1
Кривични дела		
2	Разбојништво	
2	Недозволена трговија со дрога	
2	Грабнување	
1	Даночно затајување	
2	Фалсификување на исправа	
7	Тешки кражби	
1	Трговија со луѓе	
1	Обид за убиство	
1	Недозволена трговија со оружје	
1	Геноцид и воени злосторства	
1	Силување	
1	Криумчарење мигранти	
1	Измама	
1	Убиство	

Во 2010 година, од странство во Република Македонија реализирани се 23 предмети за екстрадиција од кои најголем број со Сојузна Република Германија (6). По основ на кривично дело, најголемиот број предметите се однесуваат на кривично дело тешка кражба (7).

Вкупно реализирани екстрадиции од Република Македонија во странство во 2011 година

Табела 16

ВКУПНО РЕАЛИЗИРАНИ ЕКСТРАДИЦИИ ОД РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ВО СТРАНСТВО ВО 2011 ГОДИНА		
23	СРБИЈА	2
	ГЕРМАНИЈА	5
	ХРВАТСКА	3
	ШВАЈЦАРИЈА	3
	БиХ	1
	АЛБАНИЈА	1
	КОСОВО	1
	АВСТРИЈА	1
	ЦРНА ГОРА	3
	ШПАНИЈА	1
ИТАЛИЈА	2	
Кривични дела		
3	Измама	
1	Силување	
2	Тешка телесна повреда	
3	Неовластено производство и пуштање во промет на наркотични дроги, психотропни супстанции и прекурзори	
1	ТДБЛИС	
1	Разбојништво	
1	Црна Гора-без дело	
2	Злоупотреба на службената положба и овластување	
3	Фалсификување исправа	
6	Кражба	

Во 2011 година, од Република Македонија во странство реализирани се 23 предмети за екстрадиција од кои најголем број со Сојузна Република Германија (5). По основ на кривично дело, најголемиот број предметите се однесуваат на кривично дело кражба (6).

Вкупно реализирани екстрадиции од странство во Република Македонија во 2011 година

Табела 17

ВКУПНО РЕАЛИЗИРАНИ ЕКСТРАДИЦИИ ОД СТРАНСТВО ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ВО 2011 ГОДИНА		
52	ИТАЛИЈА	4
	ГЕРМАНИЈА	14
	ГРЦИЈА	1
	СРБИЈА	8
	ШВАЈЦАРИЈА	6
	САД	1
	БУГАРИЈА	4
	БиХ	1
	ХРВАТСКА	2
	АВСТРИЈА	2
	СЛОВЕНИЈА	3
	АЛБАНИЈА	3
	УНГАРИЈА	2
	ШПАНИЈА	1
Кривични дела		
1	Криумчарење	
2	Измама	
22	Тешка кражба	
4	Убиство	
2	Фалсификување исправа	
1	Без назначено дело	
4	Разбојништво	
2	Трговија со луѓе	
1	Обид за убиство	
2	ТДБЛИС	
5	Телесни повреди	
3	Неовластено производство и пуштање во промет на наркотични дроги, психотропни супстанции и прекурзори	
1	Оштетување и неовластено навлегување во компјутерски систем	
2	Силување	

Во 2011 година, од странство во Република Македонија реализирани се 52 предмети за екстрадиција од кои најголем број со Сојузна Република Германија (14). По основ на кривично дело, најголемиот број предметите се однесуваат на кривично дело тешка кражба (22).

Вкупно реализирани екстрадиции од Република Македонија во странство во 2012 година

Табела 18

ВКУПНО РЕАЛИЗИРАНИ ЕКСТРАДИЦИИ ОД РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ВО СТРАНСТВО ВО 2012 ГОДИНА		
16	СРБИЈА	3
	ШВАЈЦАРИЈА	1
	БиХ	1
	АЛБАНИЈА	1
	КОСОВО	1
	ТУРЦИЈА	2
	ЦРНА ГОРА	5
	ФИНСКА	1
	РОМАНИЈА	1
Кривични дела		
2	Измама	
1	Закана	
1	Злосторничко здружување	
2	Неовластено производство и пуштање во промет на наркотични дроги, психотропни супстанции и прекурзори	
2	Тешка кражба	
2	Разбојништво	
1	Убиство	
1	Злоупотреба на службената положба и овластување	
1	Шверц со моторни возила	
1	Трговија со луѓе	
1	Трговија со оружје	
3	Фалсификување исправа	
1	Предизвикување општа опасност	
2	Разбојништво	
1	Обљуба врз немоќно лице	
2	Насилство	
1	Кражба	
1	Помагање на сторител по извршено кривично дело	

Во 2012 година, од Република Македонија во странство реализирани се 16 предмети за екстрадиција од кои најголем број со Црна Гора (5). По основ на кривично дело, најголемиот број предметите се однесуваат на кривично дело фалсификување на исправа (3).

Вкупно реализирани екстрадиции од странство во Република Македонија во 2012 година **Табела 19**

ВКУПНО РЕАЛИЗИРАНИ ЕКСТРАДИЦИИ ОД СТРАНСТВО ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ВО 2012 ГОДИНА		
42	ИТАЛИЈА	3
	ГЕРМАНИЈА	12
	ЧЕШКА	1
	СРБИЈА	7
	ШВАЈЦАРИЈА	4
	ХОЛАНДИЈА	1
	БУГАРИЈА	2
	БиХ	1
	ХРВАТСКА	6
	АВСТРИЈА	1
	ФРАНЦИЈА	1
	АЛБАНИЈА	3
	КОСОВО	1
Кривични дела		
4	Злосторничко здружение	
4	Измама	
12	Тешка кражба	
2	Убиство	
6	Фалсификување исправа	
1	Предизвикување општа опасност	
2	Разбојништво	
3	Загрозување на безбедноста во сообраќајот	
2	Злоупотреба на службената положба и овластување	
1	Изнуда	
2	Криумчарење на мигранти	
3	Неовластено производство и пуштање во промет на наркотични дроги, психотропни сустанции и прекурзори	
1	Даночно затајување	
2	Напад врз службено лице при вршење работи на безбедноста	
1	Неукажување на помош на лице повредено во сообраќајна незгода	
1	Овозможување на употреба на наркотични дроги	
1	Измама при добивање кредит или друга погодност	
1	Оштетување и неовластено навлегување во компјутерски систем	
1	Обљуба врз немоќно лице	
2	Насилство	
1	Кражба	
1	Помагање на сторител по извршено кривично дело	

Во 2012 година, од странство во Република Македонија реализирани се 42 предмети за екстрадиција од кои најголем број со Сојузна Република Германија (12). По основ на кривично дело, најголемиот број предметите се однесуваат на кривично дело тешка кражба (12).

Вкупно реализирани екстрадиции од Република Македонија во странство во 2013 година

Табела 20

ВКУПНО РЕАЛИЗИРАНИ ЕКСТРАДИЦИИ ОД РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ВО СТРАНСТВО ВО 2013 ГОДИНА		
11	СРБИЈА	1
	ШВАЈЦАРИЈА	2
	СЛОВЕНИЈА	1
	ГЕРМАНИЈА	2
	ГРЦИЈА	1
	ТУРЦИЈА	1
	ШПАНИЈА	1
	УНГАРИЈА	1
	ХРВАТСКА	1
Кривични дела		
4	Измама	
1	Злоупотреба на овластувања во стопанството	
1	Сообраќај	
2	Неовластено производство и пуштање во промет на наркотични дроги, психотропни супстанции и прекурзори	
1	Тешка кражба	
1	Изнуда	
1	Убиство	
1	Дрога	
1	трговија со оружје	
1	Фалсификување документи	
1	Бесправно влегување на туѓ имот	
1	Насилство	
2	Кражба	
2	Оштетување на имот	

Во 2013 година, од Република Македонија во странство реализирани се 11 предмети за екстрадиција од кои најголем број со Швајцарија (2) и Сојузна Република Германија (2). По основ на кривично дело, најголемиот број предметите се однесуваат на кривично дело измама (4).

Вкупно реализирани екстрадиции од странство во Република Македонија во 2013 година

Табела 21

ВКУПНО РЕАЛИЗИРАНИ ЕКСТРАДИЦИИ ОД СТРАНСТВО ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ВО 2013 ГОДИНА		
60	ГРЦИЈА	1
	ГЕРМАНИЈА	18
	ЧЕШКА	1
	СРБИЈА	8
	ШВАЈЦАРИЈА	9
	СЛОВЕНИЈА	4
	БУГАРИЈА	4
	БиХ	2
	ХРВАТСКА	2
	АВСТРИЈА	2
	УНГАРИЈА	1
	АЛБАНИЈА	6
	БЕЛГИЈА	2
Кривични дела		
2	Злосторничко здружение	
17	Измама	
28	Тешка кражба	
3	Убиство	
1	Грабнување	
1	Силување	
3	Разбојништво	
2	Загрозување на безбедноста во сообраќајот	
3	Злоупотреба на службената положба и овластување	
1	Тешка телесна повреда	
1	Телесна пресуда	
8	Неовластено производство и пуштање во промет на наркотични дроги, психотропни супстанции и прекурзори	
2	Даночно затајување	
1	Напад врз службено лице при вршење работи на безбедноста	
3	Затајување	
2	Овозможување на употреба на наркотични дроги	
1	Измама при добивање кредит или друга погодност	
1	Лажно пријавување на кривично дело	
1	Обљуба врз немоќно лице	
1	Незаконито влијание врз сведоци	
5	Кражба	
3	Правење, набавување или оттуѓување средства за фалсификување	
4	Изработка и употреба на лажна платежна картичка	
1	Полов напад врз дете	
5	Фалсификување пари	
1	Трговија со малолетно лице	
1	Организирање на група и поттикнување на извршување на делата трговија со луѓе, трговија со малолетно лице и криумчарење мигранти	

4	Фалсификување исправа
1	Давање поткуп
1	Насилство
1	Спечување на службено лице во вршење на службено дејствие
1	Недозволено изработување, држење и тргување со оружје или распрскувачки материји
1	Тешки дела против безбедноста на луѓето и имотот во сообраќајот

Во 2013 година, од странство во Република Македонија реализирани се 60 предмети за екстрадиција од кои најголем број со Сојузна Република Германија (18). По основ на кривично дело, најголемиот број предметите се однесуваат на кривично дело тешка кражба (28).

Вкупно реализирани екстрадиции од Република Македонија во странство во 2014 година

Табела 22

ВКУПНО РЕАЛИЗИРАНИ ЕКСТРАДИЦИИ ОД РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ВО СТРАНСТВО ВО 2014 ГОДИНА		
17	ХОЛАНДИЈА	1
	БЕЛГИЈА	1
	ФРАНЦИЈА	2
	ТУРЦИЈА	3
	ИТАЛИЈА	1
	ХРВАТСКА	2
	ГЕРМАНИЈА	1
	ГРЦИЈА	1
	ШВАЈЦАРИЈА	2
	СРБИЈА	1
Кривични дела		
5	Неовластено производство и пуштање во промет на наркотични дроги, психотропни супстанции и прекурсори	
4	Разбојништво	
1	Грабнување	
3	Злосторничко здружување	
3	Тешка кражба	
2	Фалсификување исправа	
1	Посредување при вршење проституција	
1	Противправно лишување од слобода	
1	Криумчарење мигранти	
1	Измама	

Во 2014 година, од Република Македонија во странство реализирани се 17 предмети за екстрадиција од кои најголем број со Турција (3). По основ на кривично дело, најголемиот број предметите се однесуваат на кривично дело недозволено производството и пуштање во промет на наркотични дроги психотропни супстанции и прекурсори (5).

Вкупно реализирани екстрадиции од странство во Република Македонија во 2014 година

Табела 23

ВКУПНО РЕАЛИЗИРАНИ ЕКСТРАДИЦИИ ОД СТРАНСТВО ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ВО 2014 ГОДИНА		
80	ФРАНЦИЈА	3
	ГЕРМАНИЈА	5
	ГРЦИЈА	4
	ХРВАТСКА	5
	ШПАНИЈА	3
	СРБИЈА	16
	БУГАРИЈА	4
	БиХ	5
	ЧЕШКА	3
	ИТАЛИЈА	10
	АВСТРИЈА	1
	КОСОВО	1
	ШВЕДСКА	2
	ДАНСКА	1
	СЛОВЕНИЈА	3
	АЛБАНИЈА	3
	УНГАРИЈА	1
	СЛОВАЧКА	1
	БЕЛГИЈА	1
	ЦРНА ГОРА	1
МОЛДАВИЈА	1	
ШВАЈЦАРИЈА	4	
Кривични дела		
25	Тешка кражба	
3	Телесна повреда	
3	Тешка телесна повреда	
12	Неовластено производство и пуштање во промет на наркотични дроги, психотропни супстанции и прекурзори	
9	Злосторничко здружување	
3	Злоупотреба на службената положба и овластување	
4	Даночно затајување	
1	Тешки дела против безбедноста на луѓето и имотот во сообраќајот	
8	Кражба	
6	Разбојништво	
4	Фалсификување исправа	
7	Убиство	
4	Криумчарење мигранти	
4	Недозволено изработување, држење и тргување со оружје или распрскувачки материји	
7	Измама	
1	Овозможување на употреба на наркотични дроги	
1	Фалсификување пари	
4	Загрозување на сигурноста	

2	Неплаќање издршка
2	Одземање на моторно возило
2	Оштетување и неовластено навлегување во компјутерски систем
2	Компјутерска измама
1	Компјутерски фалсификат
1	Посредување во вршење проституција
1	Вонбрачен живот со малолетно лице
6	Насилство
2	Перење пари и други приноси од казниво дело
2	Криумчарење
2	Давање поткуп
1	Тешки дела против општата сигурност
1	Прикривање
1	Загрозување на безбедноста на сообраќајот со опасно дејствие или средство
1	Силување
1	Комар

Во 2014 година, од странство во Република Македонија реализирани се 80 предмети за екстрадиција од кои најголем број со Србија (16). По основ на кривично дело, најголемиот број предмети се однесуваат на кривично дело тешка кражба (25).

Според гореприкажаните податоци бројот на реализирани предмети за екстрадиција од Република Македонија во странство во период од 2010 до 2014 година бележи рамномерен тренд на движење со исклучок на 2011 година каде што се забележува минимално зголемување.

За разлика од претходното, бројот на реализирани предмети за екстрадиција од странство во Република Македонија во истиот период бележи енорно зголемување. Компарирајќи ги податоците од 2010 година во која е извршена реализација на 23 екстрадиции и во 2014 година во која е извршена реализација на 80 екстрадиции, констатираме зголемување од 57 предмети во апсолутен износ, односно зголемување од 247,8 % искажано во проценти.

Според податоците за реализираните екстрадиции по основ на држава кога станува збор за екстрадиции од Република Македонија во странство во период од 2010 – 2014 година може да констатираме дека Сојузна Република Германија е држава со која Република Македонија има реализирано најголем број на екстрадиции, со исклучок на Црна Гора која во 2012 година бележи тренд на зголемување на бројот на екстрадиции.

Кога станува збор за екстрадиции од странство во Република Македонија во периодот од 2010 до 2013 година Сојузна Република Германија има најголем бројот на

реализирани екстрадиции, со исклучок на 2014 година каде што најголемиот број на реализирани екстрадиции е со Република Србија.

Од статистичките податоци по основ на кривично дело, најголемиот број на реализирани екстрадиции е по основ на кривичното дело кражба, но не е за занемарување и кривичното дело неовластено производство и пуштање во промет на наркотични дроги и психотропни супстанции и прекурзори. Според податоците од табелите по основ на кривично дело од странство кон Република Македонија, најголем број на реализирани екстрадиции се врз основа на кривичното дело тешка кражба.

Од горенаведеното можеме да констатираме дека и покрај тоа што е извршено заострување на казнената политика, криминалот и натаму е во постојан пораст што е мошне очигледно во 2014 година. Бегалците од законот најчесто се затскриваат во Сојузна Република Германија каде што бараат егзистенција, но најчесто повторно извршуваат криминални дејствија што доведува до поведување на нови постапки.

АНКЕТЕН ПРАШАЛНИК ЗА ФУНКЦИОНИРАЊЕ НА МЕЃУНАРОДНАТА ПРАВНА ПОМОШ

За потребите на истражувањето беше подготвен анкетен прашалник од затворен тип, со вкупно 12 прашања систематизирани во два дела со кои се опфатени две фокус-групи. На прашалникот доброволно одговорија 106 испитаници од кои 10 се непосредни извршители во проблематиката.

ИСТРАЖУВАЊЕТО СЕ ИЗВЕДЕ ВО ДВА ДЕЛА:

1. **КВАЛИТАТИВНО ИСТРАЖУВАЊЕ;**
2. **КВАНТИТАТИВНО ИСТРАЖУВАЊЕ.**

МЕТОДОЛОГИЈА НА КВАЛИТАТИВНИОТ ДЕЛ ОД ИСТРАЖУВАЊЕТО

Беше извршено анкетање на две ФОКУС-ГРУПИ во кои беа опфатени:

1. кандидати за полагање на правосуден испит (јуни 2014 год.) и
2. државни службеници – извршители (јуни 2014 год.).

Испитот се одржуваше во просториите на Апелациониот суд Скопје.

Во првата група од испитаници имаше 96 кандидати (66 вработени и 30 невработени).

Во втората група од испитаниците имаше 10 кандидати.

- Состав на првата група: кандидати кои полагаат правосуден испит

Пол	37 мажи и 59 жени
Образование	Високо и магистри
Професија	96 правници (20 од државни институции, 25 судска власт, 1 законодавна власт, 5 локална власт, 35 адвокатура, 10 лица кои вршат јавни овластувања)

- Состав на втората група: државни службеници – извршители во МПП

Пол	1 маж и 9 жени
Образование	Високо и магистри
Професија	Девет правници, еден политички науки

ГЕНЕРАЛЕН ВПЕЧАТОК ОД ИЗВРШЕНОТО ИСПИТУВАЊЕ

❖ ПРВА ФОКУС-ГРУПА – кандидати за полагање на правосуден испит

ТЕМА 1: Лична перцепција на анкетираниите за инструментите на меѓународната правна помош

Позитивни ставови

-Анкетираниите имаат генерално позитивен став за корисноста на сите инструменти на меѓународната правна помош;

-преовладува мислење дека овозможуваат поголема ефикасност во работата на институциите;

-влијаат на подигање на свесноста и на ефикасноста кај институциите и актерите вклучени во процесот на меѓународна правна помош.

Негативни ставови

-Дел од испитаниците немаат доволно познавање за меѓународните инструменти;

-испитаниците сметаат дека немаат практично искуство за нивната примена;

-бавност во националното законодавство при имплементација на меѓународните инструменти.

ТЕМА 2: Лична перцепција за чекорите при барањето на меѓународна правна помош

Позитивни ставови

-Лесна пристапност до информации потребни за добивање меѓународна правна помош;

-информациите се достапни по електронски и по писмен пат за добивање меѓународна правна помош;

-граѓаните се ослободени од трошоци при барање на меѓународна правна помош.

Негативни ставови

-Некоректен однос на актерите вклучени во процесот на давање меѓународна правна помош;

-долготраен и макотрпен процес за крајниот исход од постапката за добивање на меѓународна правна помош;

-недоволна техничка поддршка во процесуирањето на постапките.

❖ ВТОРА ФОКУС-ГРУПА – државни службеници

ТЕМА 1: Лична перцепција на анкетираниите за инструментите на меѓународната правна помош

Позитивни ставови

-Постои доволна информираност за сите инструменти на меѓународната правна помош;

- присутноста на меѓународните конференции позитивно влијае врз свесноста за пристапување кон меѓународните инструменти;

- преку инструментите за меѓународна правна помош ни се овозможува да бидеме дел од европското право, а со тоа и е овозможен повисок степен на усогласеност на законодавството на Република Македонија со европското.

Негативни ставови

- Недостасува едукација со цел нивно имплементирање, недоволно обучен кадар;

- во пракса не се применуваат обрасците што се составен дел од конвенциите за функционирање на МПП;

- недоволното познавање на странски јазици негативно се одразува врз степенот на секојдневното користење на овие инструменти.

ТЕМА 2: Лична перцепција за чекорите при барањето на меѓународна правна помош

Позитивни ставови

- Постои доволна информираност за сите корисници што имаат потреба од добивање меѓународна правна помош (преку веб-страницата на Министерството, прием на странки итн.);
- сите чекори - постапки се пропишани како во националното законодавство така и во билатералните договори и во мултилатералните конвенции;
- по предметите се постапува веднаш, во најитни можни рокови.

Негативни ставови

- Замолицата или барањето немаат доволно податоци за да се постапи по нив;
- постапката трае подолго со оглед дека се чека одговор од странски орган, односно од странска држава;
- недостатокот на техничка опременост, застарена IT технологија.

МЕТОДОЛОГИЈА НА КВАНТИТАТИВЕН ДЕЛ ОД ИСТРАЖУВАЊЕТО

Анкетата е извршена врз репрезентативен примерок од 96 испитаници. Од нив 37 се од машки, а 59 од женски пол на возраст од 25+ години. Со висока школска подготовка се 36, додека 60 со завршени магистерски студии:

- 20 државни институции (министерства, агенции и др.);
- 25 судска власт (волонтери и вработени во судовите);
- 1 законодавна власт;
- 5 локална власт;
- 35 адвокатура (адвокатски приправници);
- 10 лица кои вршат јавни овластувања (нотари, извршители).

Тотал: **96** – кандидати кои полагаат правосуден испит.

Анкетата е спроведена во јуни 2014 година

Анкетата е извршена врз репрезентативен примерок од 10 испитаници. Од нив 1 машки, а 9 од женски пол на возраст од 4 од 25+ години, 3 од 35+ години, 1 од 45+ години, 2 од 55+ години. Со висока школска подготовка се 8, додека 2 со завршени магистерски студии.

Сите испитаници се вработени во Секторот за МПП.

Анкетата е спроведена во јуни 2014 година.

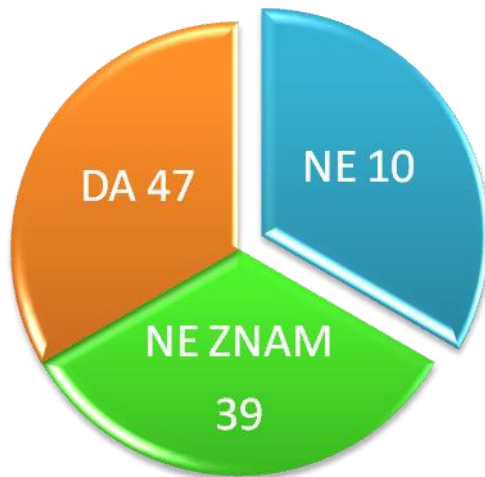
❖ Фокус-група – кандидати за полагање правосуден испит

🚩 ПРАШАЊЕ 1: Дали ви е познат терминот МЕЃУНАРОДНА ПРАВНА ПОМОШ?

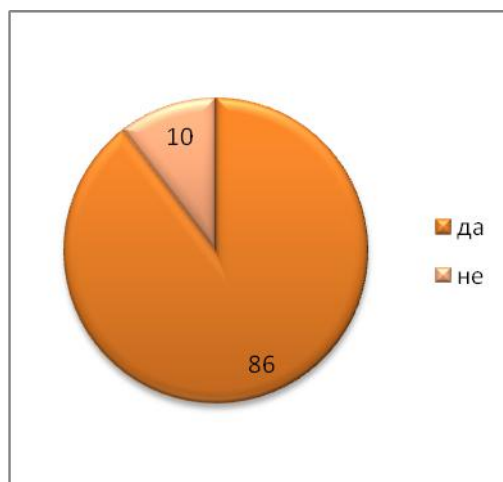
- Податокот од 93 позитивни одговори во однос на вкупниот број од 96 испитаници зборува за тоа дека владее познавање за меѓународната правна помош.

✚ ПРАШАЊЕ 2: Дали Република Македонија има стратегија за МЕЃУНАРОДНА ПРАВНА ПОМОШ?

- Позитивен договор дале 47 што претставува 50% од вкупниот број на испитаници. Одговор **не знам** дале 39 што наведува на заклучок дека покрај дел од вработените и сите невработени не се доволно запознати за стратегијата на Република Македонија за меѓународната правна помош.

✚ ПРАШАЊЕ 3: Дали ви е познат терминот ЗАМОЛНИЦА?

- 90% или 86 испитаника се изјасниле дека се запознати со терминот замолница, додека само 10 испитаника или нешто повеќе од 10% не знаат што значи овој термин.

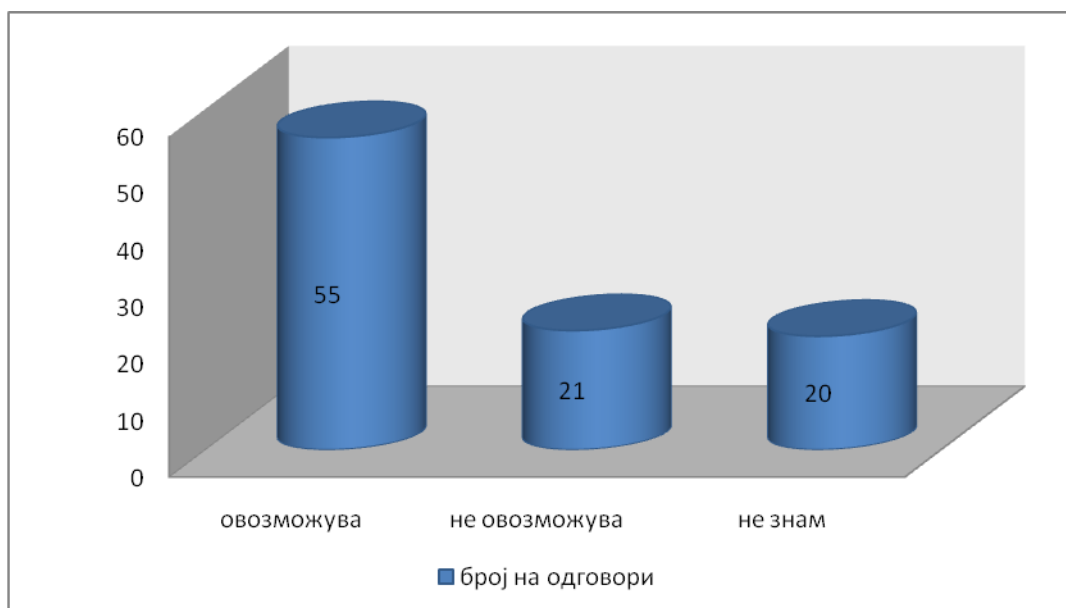

ПРАШАЊЕ 4: Дали ви е позната постапката за ЕКСТРАДИЦИЈА?

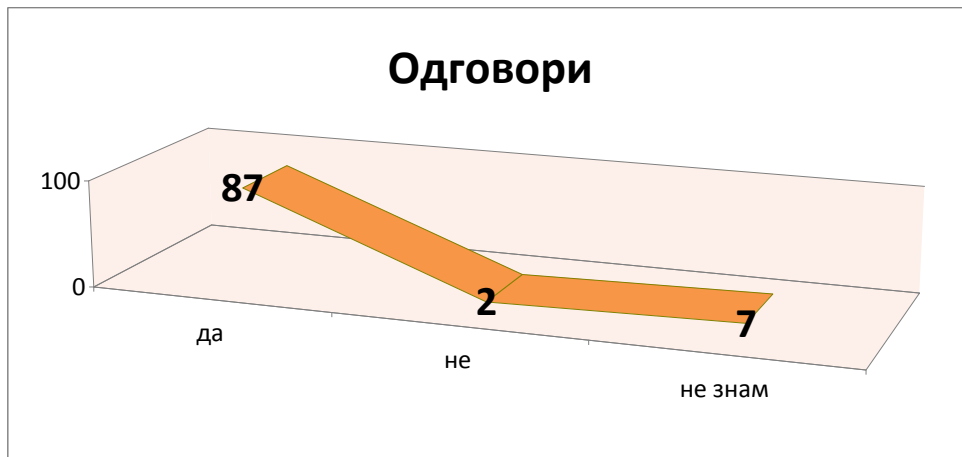
➤ Над 90% од испитаниците одговориле позитивно, што значи дека овој тер-мин е добро познат кај испитаниците од правната струка.

ПРАШАЊЕ 5: Дали постоечката норматива во Република Македонија овозможува остварување ефикасна меѓународна правна помош?

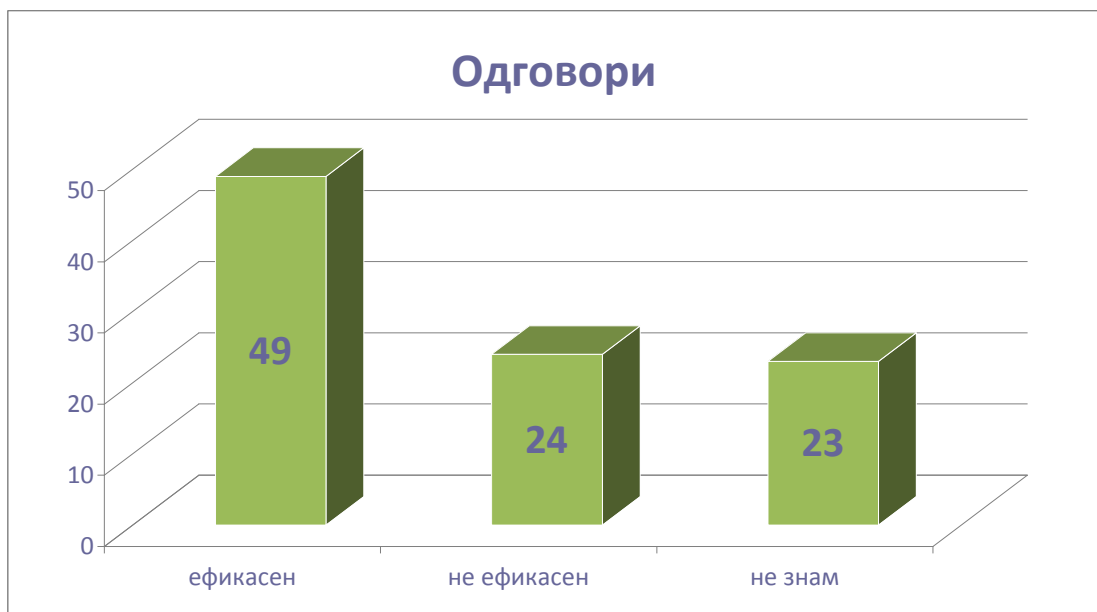
➤ Повеќе од 50% или 55 од испитаниците дале позитивен одговор, што наведува на заклучок дека испитаниците доволно се запознати со нормативните акти што ја регулираат оваа материја. Со „не овозможува“ одговориле 21, а со не знам 20.

- ✚ ПРАШАЊЕ 6: Дали дипломатијата и правото во областа на меѓународната правна помош треба меѓусебно да се дополнуваат?

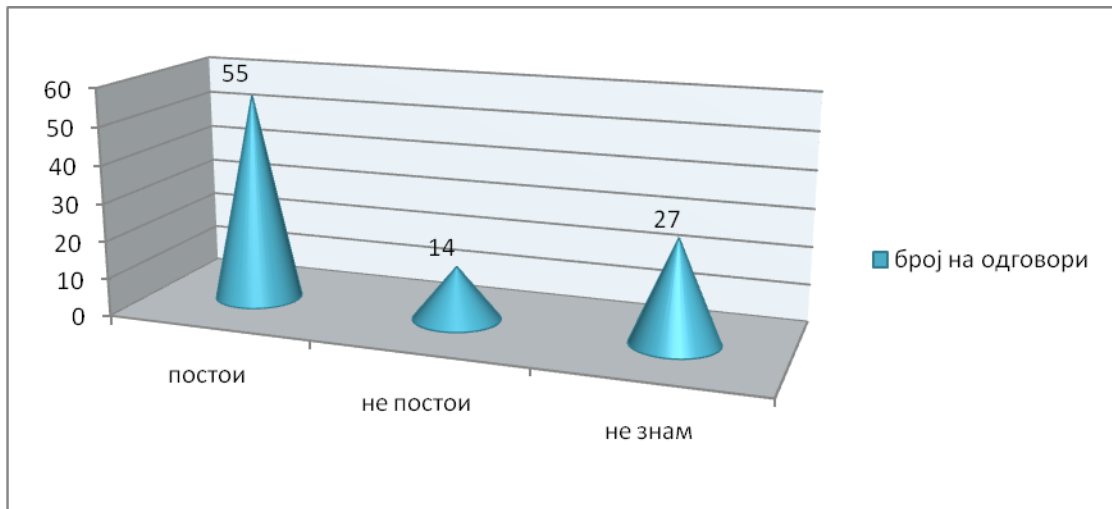
- 87 или 90% од испитаниците одговориле позитивно, што значи дека је распознаваат исклучителната улога на дипломатијата во меѓународната правна помош.

- ✚ ПРАШАЊЕ 7: Дали дипломатскиот пат на комуникација е ефикасен во областа на меѓународната правна помош?

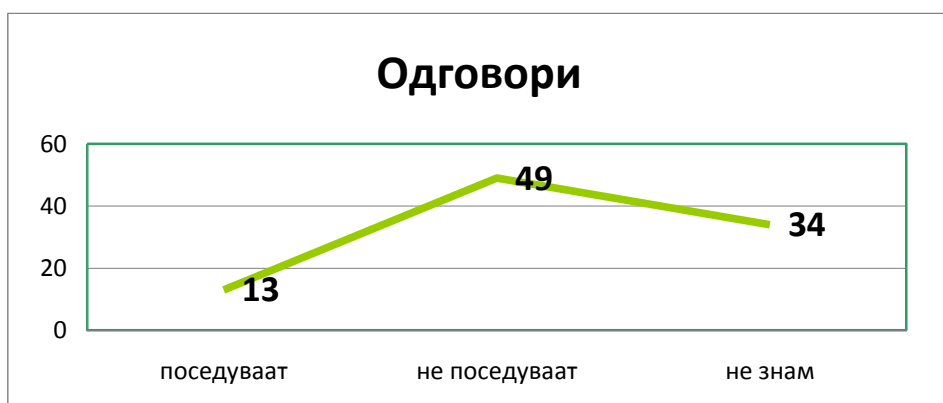
- Позитивен одговор дале 49 испитаника, што претставува околу 50% од вкупниот број испитаници, што дава индикација дека има завидно ниво на познавање на оваа проблематика. „Неефикасен“ одговориле 24, односно со „не знам“ 23 што претставува по околу 25% од вкупниот број.

- ✚ ПРАШАЊЕ 8: Дали постои соработка меѓу институциите во Република Македонија во остварување на меѓународната правна помош?

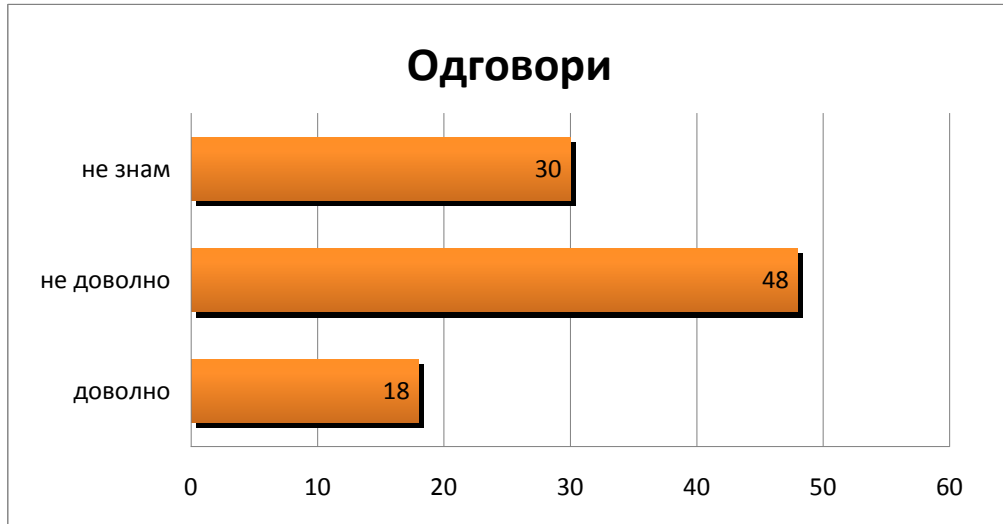
- Очигледно од дадениот позитивен одговор на 55 испитаници постои уверување дека соработката меѓу институциите на ова поле добро функционира. Секако дека одговорот „не знам“ од 27 испитаници е прилично висок, што наведува на заклучок дека во животот не се судриле со ваква проблематика и не се доволно информирани за ефикасноста на оваа соработка.

- ✚ ПРАШАЊЕ 9: Дали вашите институции поседуваат доволно човечки ресурси кои се вклучени во реализацијата на меѓународната правна помош?

- Нешто повеќе од 50% или 49 од испитаниците се изјасниле дека не поседуваат доволно човечки ресурси кои се вклучени во реализирање на меѓународната правна помош. Околу 14% или вкупно 13 се изјасниле дека поседуваат, а 35%, односно 34 испитаника не знаат дали институциите имаат доволно човечки ресурси за оваа проблематика.

- 🚩 ПРАШАЊЕ 10: Дали институциите имаат доволно едуцирани кадри вклучени во реализацијата на меѓународната правна помош?

- 48 испитаника сметаат дека институциите вклучени во меѓународната правна помош немаат доволно едуциран кадар за да одговорат на потребите што претставува 50% од вкупниот број. 18 сметаат дека има доволно, а 30 воопшто не се запознати со состојбите на ова поле.

- 🚩 ПРАШАЊЕ 11: На кое ниво е Република Македонија по степенот на усогласеност на националното законодавство со законодавството на Европската унија?

- Одговорот на 59 испитаници за средно ниво на усогласеност покажува дека сè уште нема доволно доверба кај институциите дека со забрзано темпо работат за приближување кон европската регулатива.

🚩 ПРАШАЊЕ 12: Дали меѓународната правна помош во Република Македонија е ефикасна?

➤ Повеќето од испитаниците или 50% се изјасниле дека меѓународната правна помош не е ефикасна при нејзиното функционирање. Само 23 испитаника или 24% сметаат дека институциите задолжени за оваа проблематика добро си ја вршат работата, а 25 се изјасниле дека не се запознати со овој вид правна помош.

❖ Фокус-група – државни службеници

✚ ПРАШАЊЕ 1: Дали ви е познат терминот МЕЃУНАРОДНА ПРАВНА ПОМОШ?

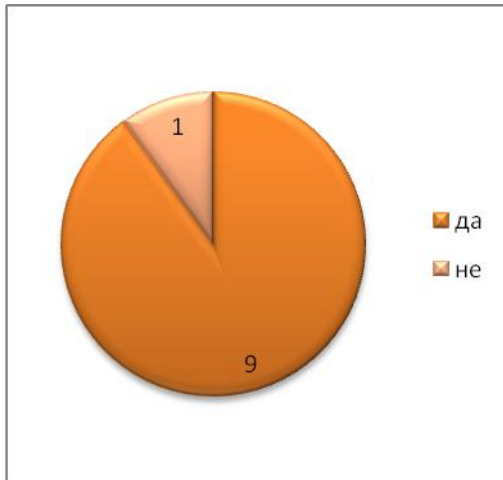
➤ Податокот од 10 позитивни одговори зборува за тоа дека владее одлично познавање за меѓународната правна помош.

✚ ПРАШАЊЕ 2: Дали Република Македонија има стратегија за МЕЃУНАРОДНА ПРАВНА ПОМОШ?

➤ Позитивен одговор дале 2 испитаника, што претставува 20% од вкупниот број на испитаници. Одговор не знам дале 2, а останатите 6 дека Република Македонија нема стратегија за меѓународната правна помош. Негативниот одговор од високи 60% од вкупниот број претставува сериозен индикатор за расположението на оваа група на испитаници.

✚ ПРАШАЊЕ 3: Дали ви е познат терминот ЗАМОЛНИЦА?

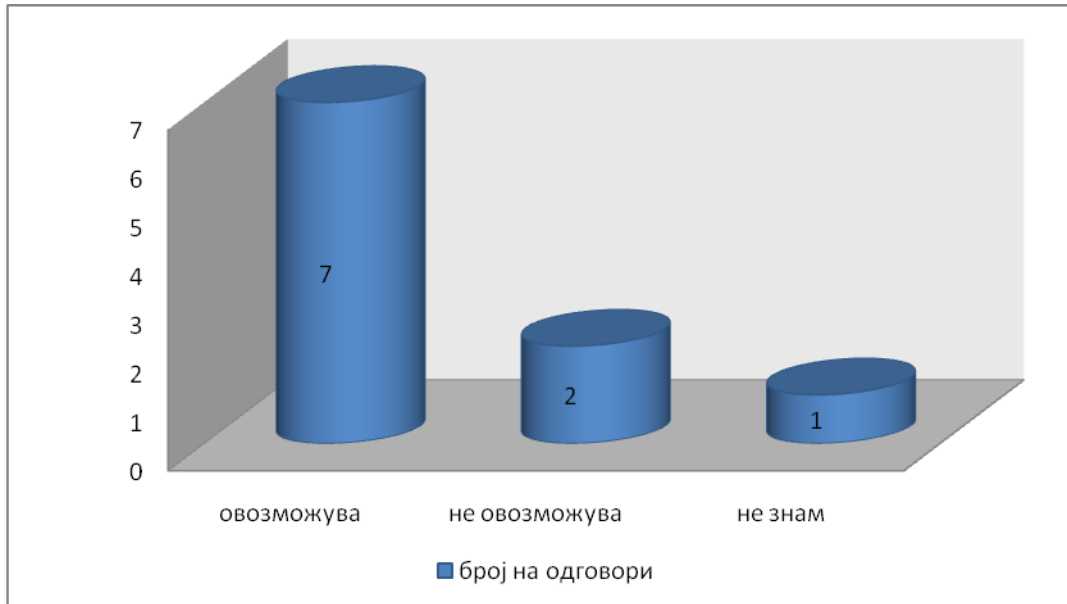
- 90% или 9 испитаника се изјасниле дека се запознати со терминот замолница, додека само 1 испитаник или 10% не знае што значи овој термин.

✚ ПРАШАЊЕ 4: Дали ви е позната постапката за ЕКСТРАДИЦИЈА?

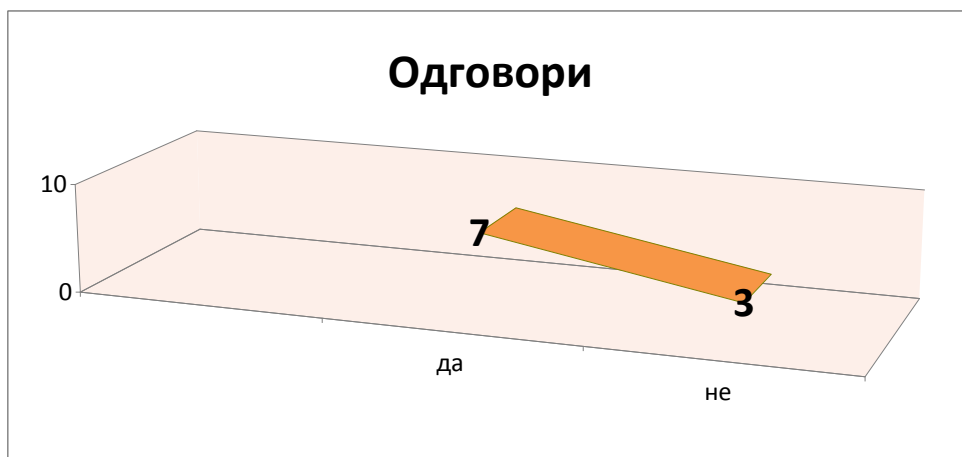
- 40% од испитаниците одговориле позитивно, а 40% негативно што значи дека оваа постапка не добро позната кај испитаниците од правната струка.

- ✚ ПРАШАЊЕ 5: Дали постоечката норматива во Република Македонија овозможува остварување ефикасна меѓународна правна помош?

- 70% или 7 од испитаниците дале позитивен одговор, што наведува на заклучок дека испитаниците доволно се запознати со нормативните акти што ја регулираат оваа материја. Со „не овозможува“ одговориле 2 а со „не знам“ 1.

- ✚ ПРАШАЊЕ 6: Дали дипломатијата и правото во областа на меѓународната правна помош треба меѓусебно да се дополнуваат?

- 7 или 70% од испитаниците одговориле позитивно, што значи дека ја признаваат исклучителната улога на дипломатијата во меѓународната правна помош.

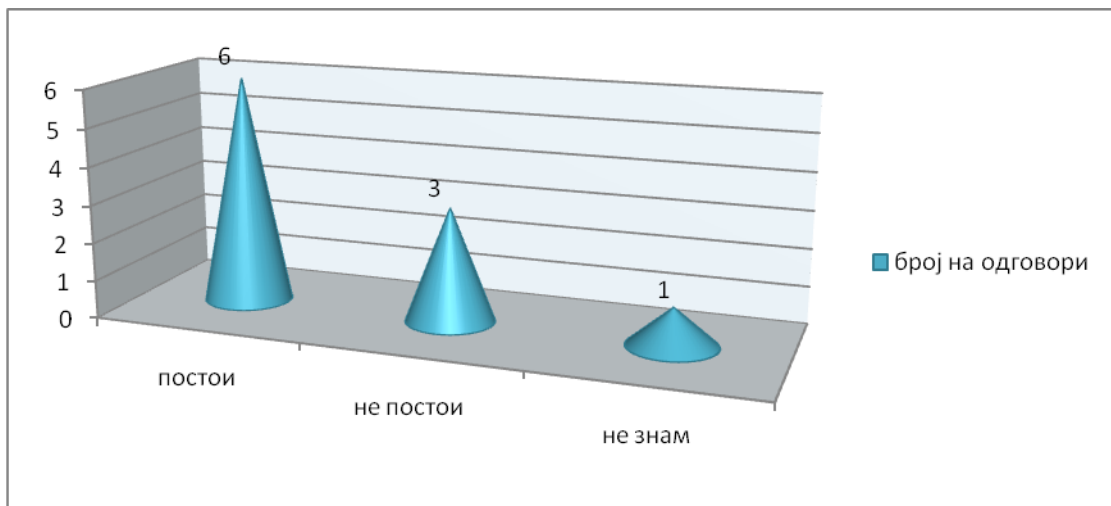

- 🚩 ПРАШАЊЕ 7: Дали дипломатскиот пат на комуникација е ефикасен во областа на меѓународната правна помош?

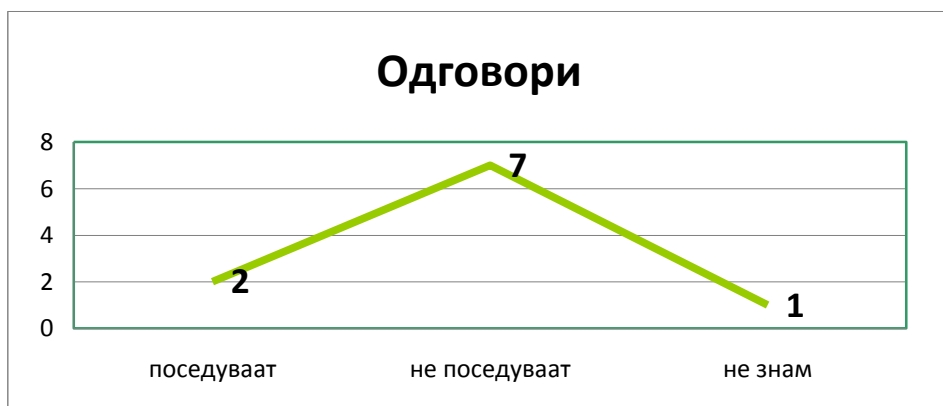
- Позитивен одговор дале 2 испитаника, што претставува 20 % од вкупниот број испитаници, а 6 или 60% се изјасниле дека „не е ефикасен“, што дава индикација дека има завидно ниво на познавање на оваа проблематика. Со „не знам“ одговориле 2, што претставува 20% од вкупниот број.

- 🚩 ПРАШАЊЕ 8: Дали постои соработка меѓу институциите во Република Македонија во остварување на меѓународната правна помош?

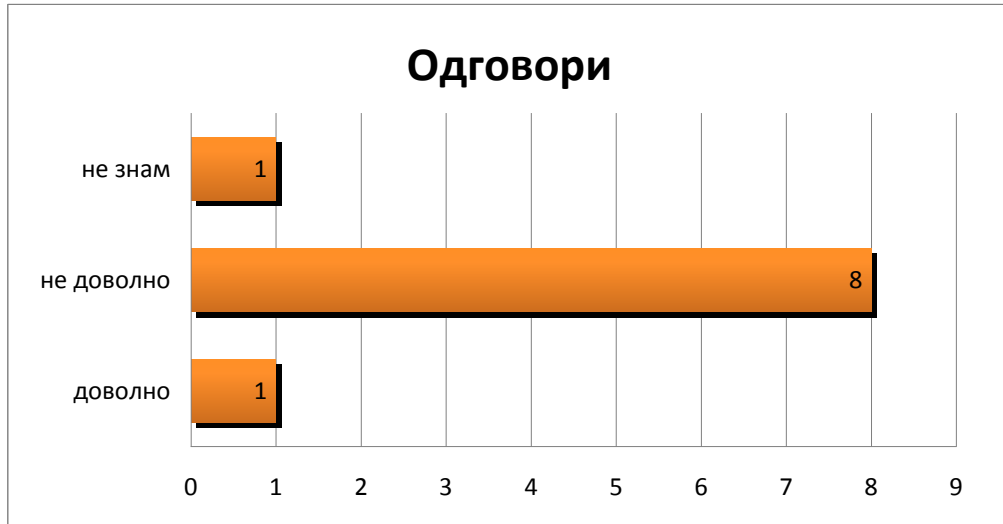
- Очигледно од дадениот позитивен одговор на 6 испитаници постои уверување дека соработката меѓу институциите на ова поле добро функционира. Секако дека одговорот „не постои“ од 3 испитаници е прилично висок, што наведува на заклучок дека постои сериозен проблем на некоординираност меѓу институциите.

- ✚ ПРАШАЊЕ 9: Дали вашите институции поседуваат доволно човечки ресурси кои се вклучени во реализација на меѓународната правна помош?

- 70% или 7 од испитаниците се изјасниле дека не поседуваат доволно човечки ресурси кои се вклучени во реализирање на меѓународната правна помош. 20% или вкупно 2 се изјасниле дека поседуваат, а 10%, односно 1 испитаник не знае дали институциите имаат доволно човечки ресурси за оваа проблематика.

- 🚩 ПРАШАЊЕ 10: Дали институциите имаат доволно едуцирани кадри вклучени во реализацијата на меѓународната правна помош?

- 8 испитаника сметаат дека институциите вклучени во меѓународната правна помош немаат доволно едуциран кадар за да одговорат на потребите, што претставува 80% од вкупниот број. 1 смета дека има доволно, а 1 воопшто не е запознат со состојбите на ова поле.

- 🚩 ПРАШАЊЕ 11: На кое ниво е Република Македонија во степенот на усогласеност на националното законодавство со законодавството на Европската унија?

- Одговорот на 5 испитаници за средно ниво на усогласеност покажува дека сè уште нема доволно доверба кај институциите и дека со забрзано темпо работат за приближување кон европската регулатива.

ПРАШАЊЕ 12: Дали меѓународната правна помош во Република Македонија е ефикасна?

➤ 5 од испитаниците или 50% се изјасниле дека меѓународната правна помош е ефикасна при нејзиното функционирање. 4 испитаника или 40% сметаат дека институциите задолжени за оваа проблематика не си ја вршат добро работата, а 1 се изјаснил дека не е запознат со овој вид правна помош.

РЕЗИМЕ

Анкетираните генерално имаат позитивен став за инструментите, како и за чекорите за добивање меѓународна правна помош при што истакнуваат дека тие имаат стимулативна улога во функционирањето на меѓународната правна помош.

Прва фокус-група – испитаниците не се во можност да дадат лично мислење за позитивните, односно негативните искуства при преземени чекори во правец на обезбедување меѓународна правна помош поради немање практично искуство во оваа проблематика. Постои потреба од потемелно запознавање со меѓународните инструменти.

Втора фокус-група – како извршители во областа на меѓународната правна помош можеме да кажеме дека е потребна дополнителна едукација на одреден дел од кадарот вклучен во овие процеси со цел зголемување на ефикасноста во функционирањето на меѓународната правна помош. Генерално, и покрај сите недостатоци, би можеле да кажеме дека меѓународната правна соработка во Република Македонија ги следи чекорите со законодавството во Европската унија.

МЕТОД НА ИСТРАЖУВАЊЕ – ИНТЕРВЈУ

За потребите на истражувањето беше спроведено стандаризирано групно интервју со кое се интервјуираа 10 испитаници. Групното интервју е водено врз основа на разговор со испитаниците со цел подлабоко да се навлезе во проблематиката што се истражува. Интервјуто е спроведено во просториите во Министерството за правда, во јуни 2014 година со вработените во Секторот за меѓународна правна помош.

Интервјуираните претставници имаат непроценливо важна улога во функционирањето на меѓународната правна соработка. Се работи за хомогена група која директно е инволвирана во проблематиката што се истражува. Со усното интервју се интервјуирани десет државни службеници на возраст од 25 до 65 години, со различно искуство од областа на меѓународната правна соработка. Во овој правец е искуството на раководителот на Секторот (37 години исклучително во оваа проблематика), што претставува несомнено големо значење за едукација на останатите вработените во Секторот. Целта на ова интервју е да се согледаат предностите и слабостите во функционирањето на меѓународната правна соработка и да се дојде до предлози за нејзино подобрување.

Државните службеници во Министерството за правда – Секторот за меѓународна правна помош преку усното интервју за дефинирање на предностите и слабостите во функционирањето на меѓународната правна соработка и на предлозите за нејзиното подобрување го потенцираа следново:

Во Секторот за меѓународна правна помош како најактуелен проблем го нагласија проблемот со преводите на документите бидејќи најголемиот дел од нив се примаат во Министерството на еден од светските јазици и во согласност со домашната регулатива за нив е неопходно да се изврши превод на македонски јазик за да можат надлежните правосудни органи да постапат.

Земајќи го предвид фактот дека бројот на предметите во последниве години еноормно е зголемен и дека не е можно однапред прецизно и точно да се предвиди висината на финансиските средства што би требало да се издвојат по предметите од меѓународна правна соработка, притоа посебно имајќи го предвид фактот што во 2011 година бројот на екстрадиции е двојно зголемен во однос на претходната година и во согласност со европските стандарди во Министерството се примаат на англиски или на француски јазик, се наметнува потребата проблемот за преводите да се разреши со

вработување на неколку постојани судски преведувачи за да се заштедат дополнителни финансиски средства.

Во досегашната пракса, Министерството ангажира надворешни овластени судски преведувачи, меѓутоа се оценува дека поцелисходно е да се пополнат работните места по систематизацијата на Министерството – Одделение за преводи, лекторирање и јазична редакција – преведувачи, со што би се избегнале секојдневните талкања по преведувачите и би се скратиле роковите во кои треба да се достават преводите.

Од досегашната пракса, истакнаа дека повеќе држави (Турција, Албанија, Бугарија, Грција и други земји) имаат вработено свои преведувачи. Во моментот, во Министерството се вработени двајца преведувачи од кои едниот го познава англискиот јазик, а другиот албанскиот јазик.

Вториот проблем на кој треба да се посвети посебно внимание е водење на статистиката во Министерството за правда. Имено, програмата по која се води статистиката во Министерството за правда е стара повеќе од 15 години. До Министерството за правда секојдневно пристигнуваат голем број прашалници од светски институции со кои се бара прецизна статистика, како на пример број на предмети по основ на конкретно кривично дело. Сегашната програма за архивско работење не овозможува водење на ваква статистика така што за давање на одговор на вакви прашалници се вложуваат натчовечки напори и е потребно многу време за да се достават податоците. Нагласија дека соседните земји располагаат со програми што можат да ги следат европските текови во водењето на статистиката.

Заедничко мислење на интервјуираните во Секторот е дека во моментот постојат сериозни недостатоци во однос на материјално-техничката опременост на Секторот, што претставува уште еден проблем повеќе со цел во целост да се примени Проектот DMS со кој е предвидено електронско управување на документи.

Раководителот на Секторот како слаба страна ја истакна потребата од кадровско екипирање на секторот. Имајќи предвид дека многу државни службеници заминуваат на други работни места (како судии и обвинители), местата во согласност со Правилникот за систематизацијата остануваат непополнети, а обемот на работа од година во година се зголемува. Во Секторот има две одделенија: Одделение за постапување по замолници во граѓански и кривични предмети и Одделение за екстрадиција и трансфер, што во практиката претставува проблем кога се бараат информации како на пример барање податоци за меѓународна соработка по основ на

граѓанска или кривична материја бидејќи не постои разграничување на материјата по области – кривична и граѓанска област.

Во правец на организациска поставеност на Секторот посебно ја нагласи потребата од формирање на одделение за нормативна дејност со надлежност за вршење на компаративни анализи како на билатералното така и на мултилатералното законодавство, вклучувајќи ги и преговорите од областа на меѓународната правна соработка.

Испитаникот – државниот службеник надлежен за работењето по предметите за екстрадиции истакна: за успешна реализација по спроведените постапки за екстрадиција на обвинети и осудени лица, Министерството за правда оценува дека соработката со Министерството за внатрешни работи – Интерпол и правосудните органи се одвива без проблеми и на задоволително ниво. Во пракса, за да се добие во време и брзина, а при тоа имајќи ги предвид многу кратките рокови што треба да се почитуваат во однос на приемот на списите за екстрадиција, во комуникацијата се постапува по електронски пат, а дополнително документацијата се доставува во оригинал.

Покрај соработката со Интерпол, позитивно ја оцени и добрата соработка со Европрава преку која се разрешуваат голем број на предмети со помош на контакт-точките од различни држави.

Во однос на предметите за екстрадиција, како предност за успешно функционирање ги потенцираше измените на Уставот на Република Македонија со усвојувањето на Амандманот XXXII, што претставуваше основа за потпишување на голем број на билатерални договори што содржат одредби за екстрадиција на сопствени државјани. Во Министерството за правда веќе се реализирани три барања што се однесуваат за екстрадиција на сопствени државјани.

Посебно ја нагласи примената на новиот Закон за меѓународна соработка во кривична материја, што содржи одредби за скратена постапка за екстрадиција, што во практиката доведе до значително намалување на времето за реализација на постапката за екстрадиција за што сведочи и бројот на реализираните екстрадиции по скратена постапка во текот на 2014 година (види табела реализирани екстрадиции за 2014 год. од Република Македонија во странство и реализирани екстрадиции од странство во Република Македонија).

Државниот службеник надлежен за предметите за трансфер на осудени лица нагласи дека во врска со трансферот на македонски државјани кои казната затвор ја издржуваат во странство и сакаат преостанатиот дел од казната да ја издржуваат во својата земја актуелно е прашањето со надоместокот на трошоците што настануваат со преземањето на извршувањето на казната. Имено, во согласност со член 17, точка 5 од Европската конвенција за трансфер на осудени лица трошоците за трансфер ги сноси државата во која се извршува казната.

Меѓутоа, во досегашната пракса во Министерството за правда трошоците за трансферот од странство до Казнено-поправниот дом Идризово ги поднесува семејството на осуденото лице, односно осудениот. Ова пракса е воспоставена имајќи предвид дека постапката за трансфер започнува по барање на осуденото лице или на член од неговото семејство, а не е по барање од државен орган од Република Македонија, а ја воспостави врз основа на мислењето од Советот на Европа во кое се предвидува дека „државата која ја извршува казната, сепак не е спречена да бара надомест на сите или на дел од трошоците за трансфер од осуденото лице“.

Од гореизнесените причини примените предмети во Министерството за правда што се однесуваат за трансфер на осудени лица по спроведената постапка не се реализираат сè додека не се уплатат средствата од страна на семејствата на осудените лица и постапката, иако е завршена, трансферот не се реализира бидејќи осуденото лице не сака да ги сноси трошоците, односно не дава согласност за негов трансфер во својата земја за што во последниве години од страна на некои држави има реакции поради нереализирањето на одобрените трансфери од нивна страна.

Покрај тоа треба да се напоми дека во повеќето случаи осудените лица не се заинтересирани да ги исплатат трошоците бидејќи Европската конвенција за трансфер на осудени лица не предвидува трошоците да ги сносат подносителите на барањето за трансфер, односно осудените лица или нивните семејства.

Овде треба да се напоми дека Дополнителниот протокол на Европската конвенцијата за трансфер на осудени лица предвидува можност постапката да ја започне државата што ја изрекла казната, а тоа значи без согласност или спротивно на волјата на осуденото лице и во тие случаи осудените лица не се согласуваат да ги сносат трошоците околу трансферот. Во пракса, вакви случаи во Министерството досега се забележани повеќе, и тоа осудени македонски државјани кои казната затвор ја издржуваат во Шведска, во Унгарија, во СР Германија и слично.

И покрај одредени слабостите во функционирањето на Секторот, што повеќето се од материјално-техничка природа, како позитивна страна беше истакнат процесот на усогласување на законодавството со правото на Европската унија на кое поле мошне интензивно се работи.

Во овој правец е изготвување на нов закон за меѓународно приватно право. Законот што е во сила од 2007 година засега делумно е усогласен со поголемиот број на регулативи и директиви, но имајќи предвид дека од 2007 година до денес следеа низа промени во европското законодавство, неопходно е нивното инкорпорирање и во националниот закон.

Во правецот на усогласувањето на законодавството е и учество на Република Македонија во изготвување на Регионална Лугано конвенција по моделот на Лугано конвенцијата од 2007 година.

Идејата за изготвување на Регионална Лугано конвенција меѓу земјите од Западен Балкан започна во 2008 година така што Република Словенија, по консултација со земјите од Западен Балкан, поднесе иницијатива во рамките на ЕУ за формирање на нова регионална конвенција. Со таквата нова конвенција би се уредиле одредени прашања за правосудната соработка во граѓански и во трговски предмети, особено јурисдикцијата, признавањето и извршувањето на пресуди со можно проширување на достава на документи и земање докази.

Оваа идеја беше подржана од земјите во регионот имајќи го предвид заемното разбирање дека поради заедничкото минато и многу заемни карактеристики на земјите од Западен Балкан, особено нивните правни традиции и законска основа, правосудната соработка во граѓанските и во трговските предмети меѓу нив би можела да се имплементира со истиот правен режим и стандарди.

Од анализата на спроведеното интервју може да се заклучи дека во Секторот за меѓународна правна помош недостига јасна хиерархиска структура во менаџирањето, недостасува раководен кадар кој ја има главната улога во управувањето со обемот на работа, недостасува систем на кариера, недостасува мотивираноост на извршителите.

Анализата на добиените одговори во однос на организациската поставеност укажува дека е потребно целосно реформирање на Секторот за меѓународната правна помош така што покрај досегашните две одделенија во кои е потребно да се направи поделба по одредена област (граѓанска и кривична), неопходно е формирање на трето одделение за нормативна дејност што би имало надлежност за изготвување и за

следење на нормативата на билатерално и мултилатерално ниво, изработка на анализи, извештаи, информации, споведување на програмата за водење на преговори итн.

Резултатите од спроведеното интервју укажуваат дека недостасуваат организирани форми на едукација. Непосредните извршители, освен лична заинтересираност за стручно усовршување, немаат прилика на организиран начин да се стекнат со странски искуства и практика. Неопходна е специјализација, подигнување на стручноста и повисок степен на одговорност на извршителите.

Неефикасноста на постоечкиот електронски систем се рефлектира и на процесот на ефикасно работење на извршителите. Во сегментот на техничката опременост треба да се истакне фактот дека сè уште преовладуваат постари модели на компјутерска и друга опрема.

Недостатокот на соодветен канцелариски простор (10 извршители во една канцеларија) е причина повеќе за усложнување на процесот на работењето.

Од спроведеното интервју се добива впечаток дека Секторот за меѓународна правна помош не го добива предвидениот статус и не успева да ја наметне доволно својата улога во институцијата. Ова се должи и на фактот што доаѓа до преклопување на одредени надлежности со другите сектори што се со помал обем на работа и ја наметнуваат својата доминација.

ЗАКЛУЧНИ СОГЛЕДУВАЊА И ПРЕПОРАКИ

Заклучни согледувања

Повеќето држави одредиле еден надлежен орган на централно ниво што е задолжен за примање и за постапување по замолници со кои се бара давање на меѓународна правна помош или кои понатаму ги проследува до надлежните домашни органи на постапување, што претставува алтернатива на дипломатските канали. Правосудните органи на државата-молителка можат да комуницираат директно со највисокиот надлежен државен орган. Некои од централните органи на власта можат да дејствуваат како надлежен орган овластен да упати официјално барање - замолница (на пример, многу мали држави, вклучително и значајни финансиски центри, имаат орган што ги извршува двете функции). Во некои држави централниот орган на власта претставува само „поштенско сандаче“, додека во други земји има многу поактивна улога и може да врши проверка на квалитетот на замолниците што се упатуваат. Во последно време сè повеќе се користат непосредни канали, во смисла службено лице во државата-молителка да може директно да упати замолница на соодветното службено лице во замолената држава. Директното упатување на барање е посебно значајно во случаи кога барањето е многу итно.

Меѓународната правна помош служи за собирање докази, а не за известувачки податоци или некои други информации. Барање за добивање известувачки податоци би требало да се упати со административна помош, односно: полицијата на полицијата или обвинителот на обвинителот. Административната помош може, а и би требало да биде користена и во оние случаи во кои барање за прибирање докази што се упатува на државата не подразбира примена на средства на принуда за да се обезбедат доказите (на пример, наредба или судски налог). Со таквиот пристап се смалува ризикот од одложување и повеќето држави ќе го поздрават. Во тој контекст важно е да се знае дека иако административната помош често се именува и како „неформална помош“, тоа не значи дека обликот на обезбедени докази е неформален или така обезбедените докази немаат доказна сила во формална смисла. Напротив, ако се постапува по административно, односно неформално упатено барање за обезбедување докази, тие треба да бидат обезбедени во ист облик како и за време на постапување врз основа на официјална замолница или меѓународна правна помош.

Овде исто така треба да се укаже на уште еден начин на користење на административната помош: административниот или неформален пристап би требало да претставува прв чекор во упатување на секое посложено барање за обезбедување докази дури и тогаш кога постои намера да се упати замолница. Со упатување на барање од полиција на полиција или од обвинителство на обвинителство, државата-молителка создава можност со замолената држава да се разговара за формата на замолницата и условите што треба да се исполнат пред крајното оформување на замолницата; тоа ѝ овозможува на државата на поквалитетен начин да ја подготви замолницата, т.е. да ги опфати сите елементи што ги бара замолената држава и што е можно повеќе да ја смали рамката на официјалното барање по пат на замолница. Ваквиот пристап исто така им помага и на надлежните органи на двете држави во создавање мрежа на соработка и воспоставување заемни контакти.

Обвинителите и истражителите понекогаш се користат со институтот меѓународна правна помош, не разгледувајќи ја при тоа можноста за користење на административна помош, односно дали ваквиот неформален облик на соработка можеби одговара на нивните потреби. Често се заборава и на тоа дека замолената држава повеќе можеби би прифатила неформален пристап со кој предметите би се завршиле на поделотворен и поекспедитивен начин. Поради тоа надлежните органи би требало да се запрашаат дали навистина им е потребна формална замолница поради обезбедување одредени докази. Секако дека мерката во која одредени држави се спремни да дадат помош и кога во прашање е официјален облик на заемна правна помош варира. Во многу случаи тоа ќе зависи од домашните закони на одредена земја, од природата на односите меѓу замолената држава и државата-молителка, но исто така и од однесувањето на службените лица на кои замолницата им е упатена и од нивната спремност да помогнат. Непотребно е да се нагласува колку е важно да се градат и одржуваат добри професионални контакти меѓу државите.

Недоразбирањата можно е да се избегнат ако обвинителите и истражителите на одреден начин ги прифаќаат нормите на меѓународните конвенции и договори што се однесуваат на заемната правна помош во кривичните предмети. Би требало секогаш да се има на ум дека режимот на меѓународна правна помош служи за обезбедување докази, па затоа обезбедувањето на известувачки податоци и пронаоѓање на сомнителни или избегани лица би требало да се бара по пат на неформална помош што секако дека може, но не мора и да биде дадена. Не смее да се заборава на фактот дека

барањето за давање меѓународна правна помош не може да се упати со цел апсење на избеганото лице. Таквото барање спаѓа исклучително во доменот на екстрадицијата. Обезбедување на материјал по пат на неформална помош многу полесно се одвива ако се воспоставени добри и функционални односи меѓу клучните поединци во другите држави. Тие односи можат да ги градат и да ги развиваат судиите и обвинителите со организирање заеднички меѓудржавни курсеви за обука, семинари, размена на вработени или преку средби на регионално ниво со цел размена на информации.

Би требало исто така да се истакне дека меѓу неформалната помош и формалната заемна помош во кривични предмети постои меѓусебна зависност и комплементарност. Така на пример:

- Неформалната помош може да претставува основ за подоцнежното упатување на официјално барање за давање правна помош;
- Формалната заемна правна помош и неформалната помош што ја дава надлежниот орган можат да се одвиваат во исто време;
- Барањето со кое се бара давање правна помош често следи после непосредна соработка помеѓу релевантни надлежни органи;
- Меѓународната правна помош може да биде комплементарна со предавањето во случаи кога и тужениот и доказите во врска со конкретно кривично дело се наоѓаат во странска држава;
- Неформалната соработка може да се користи за да се обезбедат докази со кои би се зацврстил предметот што би можел да доведе до упатување барање за предавање;
- Во случаи кога замолената страна одбива да предаде некое лице (на пример, затоа што тоа лице е нејзин државјанин), државата што претходно барала предавање може по пат на заемна правна помош да даде поддршка на замолената држава како би ѝ овозможила да спроведе истрага или кривично да го гони бараното лице;
- Соработката исто така подразбира и сличен начин на размислување, функционирање, пронаоѓање различни правни средства и изнаоѓање решенија што овозможуваат креативно користење на различни институти во врска со постапката.

Иако надлежниот правосуден орган на замолената држава по замолица постапува во согласност со своите домашни закони, односно одредбите од

материјалното и процесното право, често постои можност надлежниот орган кој упатува барање да бара од замолената држава да ги примени процесните норми на државата-молителка. Надлежниот орган на државата-молителка би требало да ја искористи можноста за поднесување такво барање, доколку тој е достапен. Причината за тоа е очигледна. Основната потешкотија, што често се занемарува, е дека различните држави имаат различни начини на кои ги изведуваат доказите. Основната цел на упатувањето на замолница е да се добијат употребливи докази што ќе бидат прифатени од судот. Според тоа доказите мораат да бидат во форма што ѝ одговара на државата-молителка или во колку што е можно во приближна форма во дадените околности. Поради тоа државата-молителка јасно треба да наведе во која форма би требало, на пример, да се испита сведокот. Од замолената држава не може да се очекува да биде запозната со правилата за обезбедување и за изведување докази што важат во државата-молителка. Покрај тоа, меѓународните инструменти можат да содржат и одредба чија суштина е дека ќе се почитува начинот на извршување што е наведен во замолницата сè додека е во согласност со законите и со праксата на замолената држава. Ако постојат недоумици, надлежниот орган што го упатува барањето би требало на надлежниот орган на кого е упатена замолницата да наведе примери од предметот на барање.

Под услов на заемност, замолницата и другите писмени акти можат да се доставуваат непосредно на странскиот правосуден орган или во итни случаи можат да се доставуваат и преку Меѓународната организација на криминалистичката полиција (Интерпол). Доколку не постои мултилатерален или билатерален договор, замолницата мора да биде упатена според постапката што ја предвидува националното законодавство, т.е. мора да биде испратена до Министерството за правда кое би можело евентуално да го утврди надлежниот правосуден орган што е задолжен за постапување по барањето. Покрај тоа, ако се извршуваат подготовки за упатување замолница на странскиот правосуден орган, а притоа не постои меѓудржавен договор склучен со дадената држава, замолницата во редовни околности би требало да се упати преку Министерството за правда. Доколку е ратификуван мултилатерален договор или замен меѓународен договор со конкретна држава со кој е предвидено директно упатување замолница на странскиот правосуден орган, тоа е можно да се направи со задолжително доставување копија од упатената замолница до Министерството надлежно за правосудство. Директното упатување на неформално барање е практично

секогаш можно во фаза на преткривична постапка. Тоа е фаза кога, под услов на заемност, без замолица на странскиот правосуден орган можат да му се доставуваат податоци за кривични дела и извршители доколку тоа би било од корист за водење на кривичната постапка во странската држава, но под услов тоа да не пречи на водењето на кривичната постапка.

Бидејќи процесните закони и законите што го уредуваат обезбедувањето на докази се разликуваат од држава до држава, државата-молителка може да бара посебна постапка (како што се изјави дадени под заклетва, пишани изјави што ги заверува нотар или аудио/видеоснимки од земањето на искази од осомниченото лице), што правото на замолената држава не ги познава. Тоа претставува потешкотија за државата-молителка затоа што општо важечко начело е замолената држава да дава предност на домашните процесни закони. Тоа начело предизвикува одредени практични проблеми, посебно тогаш кога државата-молителка и замолената држава припаѓаат на различни правни традиции. На пример, докази упатени од замолената држава можат да бидат во оној облик што е пропишан на нејзините закони, но таквите докази можат да бидат неприфатливи во согласност со процесното право на државата-молителка.

Вообичаениот пристап во континенталното право е секој материјал обезбеден во текот на истрагата да биде даден на увид на страните во постапката (обвинителството, одбраната и *parti civile* – трето лице со граѓанско правен интерес, доколку постои), не правејќи при тоа каква било разлика меѓу доказите за кои обвинителството тврди дека одат во прилог на тужбата и другите материјали што може да одат во прилог на тврдењата на одбраната или немаат влијание на предметот. Таквото давање на увид во правните системи во кои владее континенталното право обично подлежат на внимателна контрола или исклучување на чувствителни или доверливи доказни материјали пред да бидат предадени на одбраната. За тоа обично одлучува судијата од претходната постапка. Покрај тоа може да се случи да постои некој материјал, обично тоа се известувачки податоци или информации, што е обезбеден пред официјалното започнување на истражната постапка. Во некои држави во кои владее континенталното право, таквиот материјал останува доверлив, додека во други земји тој материјал може да се даде на увид на страните ако стане релевантен за некое прашање за кое се одлучува во предметот (како што се основите за користење специјални истражни техники).

Во државите во кои владее прецедентно право, таквиот материјал мора да биде даден на одбраната доколку е релевантен. Релевантен се смета материјалот за кој обвинителот, врз основа на разумна проценка ќе заклучи: (1) дека е релевантен или евентуално релевантен по некое прашање во предметот, (2) дека ќе подигне или евентуално ќе подигне ново прашање чие постоење не е очигледно од доказите што ги предлага обвинителството да го искористи/употреби или (3) да има стварни, а не евентуални можности да доведе до нови докази во смисла (1) или (2). Во овие правни системи, доказите на кои обвинителството има намера да ја базира тужбата во смисла на прифатливост за судот се сметаат за составен дел на обвинителскиот предмет (таканаречениот „користен материјал“) и тие докази мораат да ѝ бидат дадени на одбраната било на увид или со врачување, во зависност од природата и од тежината на предметното кривично дело. Покрај тоа постои материјал што го обезбедуваат истражителите (како во земјата така и сè повеќе во странство), што не е составен дел на предметот на тужбата кој го изнесува пред судот обвинителството. Таквиот материјал обично се нарекува „некористен материјал“ (тука можат да спаѓаат и материјали што содржат доверливи или чувствителни информации врз чија основа може да се бара изземање поради јавен интерес).

Иако секој од правните системи има свој засебен пристап кај обичајното/прецедентното и континенталното право, начинот на кој се постапува со материјалот што се наоѓа во рацете на обвинителот/истражителот треба да го имаат предвид правниците на двата правни системи затоа што Европскиот суд за човекови права во последно време доследно укажува дека известувачките податоци/материјали врз кои се темели тужбата, тие кои, на пример, го оправдуваат водењето на прикриена истрага, мораат да ѝ бидат достапни на одбраната најмалку во онаа мерка што на одбраната ѝ дава можност да располага со доволна количина информации за да може да изнесува правна аргументација во поглед на законитоста или користењето на овие податоци. Значи обвинителите во секоја европска земја мораат да ги имаат предвид своите обврски по ова прашање.

Како што криминалот сè повеќе станува со транснационални одлики, барањата за обезбедување докази, дури и во случаи на заедничка истрага меѓу обвинителите во различни јурисдикции, стануваат сè почести, а со тоа се зголемуваат шансите надвор од правниот систем каде што се одвива судењето да постои некористен релевантен материјал. Затоа за време на постапување по барање на држава во која владее

обичајното право би требало да се обрне внимание на можноста на надлежните органи на државата-молителка да обезбедат препис од материјалот што се однесува на податоци и на факти со кои се потврдува основаноста на предметот, известувачките податоци, но и другите информации. Добрата комуникација по ова прашање би требало да придонесе да се разјаснат недоумиците во секој поединечен случај. Исто така, за време на постапувањето по барањето што го упатила државата во која владее системот на континентално право, би требало да се има предвид дека надлежните органи на државата-молителка можеби ќе бараат таков материјал за да постапат во согласност со почитување на уставните и човековите права во текот на постапката пред судот.

Исто така, кога државата во која владее системот на континентално право ќе упати барање на некоја странска држава (без разлика дали се работи за држава во која владее обичајното или континенталното право), обвинителот не би требало да заборави дека оспорувањата во поглед на законитоста или на оправданоста на стратегијата на водење истрага или во поглед на правичноста на судење што може да биде загрошено од фактот дека тужениот нема пристап до некој материјал кој сè уште се наоѓа во посед на замолената држава, во денешно време не се толку чести, но постојат сите изгледи таквите прашања да станат сè почести. Според тоа обвинителот би требало да размисли за опсегот на материјалот што го бара, посебно во случај кога предметот бара користење специјални истражни техники во некоја странска држава. Од претходно кажаното може да се забележи дека понекогаш упатувањето на барање за давање неформална помош или барање за давање меѓународна правна помош може за резултат да има доставување известувачки податоци или сличен материјал кој замолената држава е спремна да го даде на увид на надлежниот орган на државата-молителка, но за кој смета дека е премногу чувствителен или дека нејзиниот легитимен јавен интерес може да биде загрозен доколку тој материјал би се дал на увид на тужениот или на неговиот бранител.

Целта на меѓународните правни норми во поглед на забрзување, автоматизација на давање правна помош и европски стандарди укажува на тоа дека е потребно да се забрза процесот на давање меѓународна правна соработка до таа мерка да информациите кои ги бара државата-молителка треба да стигнат до неа додека се сè уште употребливи, а тоа значи навреме. Пред да се упати официјално барање и да се

даде бараната заемна правна соработка, мора да постои правен основ. Во тој правен основ спаѓа следново:

- мултилатерални инструменти;
- билатерални договори;
- програми или доброволни аранжмани;
- национално право;
- реципрочност/договорни пријателски односи.

Заклучоците од овој труд резултираа со одредени сознанија дека иако на планот на унапредување на меѓународната правна соработка е многу вложено, направено и постигнато, сепак степенот на усогласеност на националното законодавство со законодавството на Европската унија не е на посакуваното ниво. Во овој правец се и мислењата од испитаниците од спроведеното интервју кои потврдуваат дека иако мошне интензивно се работи на усогласеноста на националното со европското законодавство, процесот на апроксимација сè уште трае.

Во процесот на подобрување на судската соработка во граѓанската и кривична материја и согледувајќи го степенот на усогласеност на законодавството на Република Македонија со законодавството во ЕУ, Министерството за правда изготви „Анализа за степенот на усогласеност на националното законодавство со законодавството на Европската Унија“ во која учествуваа претставници од сите институции кои се поврзани со меѓународната правна соработка во граѓанската и кривичната материја, вклучувајќи го и академскиот кадар од правните факултети. Врз основа на анализата се заклучи дека македонското законодавство во поголем дел е усогласено со европското при што се направи и предлог за идните правци кон кои треба да оди меѓународната правна соработка, кон кои конвенции би требале да пристапиме во наредниот тригодишен временски период, што се наведени во препораките од овој труд.

Од мултилатералните инструменти преку кои се оставрува меѓународната правна соработка, во овој труд се посвети посебно внимание на Европската конвенција за меѓусебна правна помош со дополнителните протокоци, Европската конвенција за екстрадиција со дополнителните протокоци, Европската конвенција за трансфер на осудени лица со дополнителните протокоци, Европската конвенција за пренос на казнените постапки, како и на хашките конвенции што се однесуваат на граѓанско судската постапка.

Во однос на истражувањето на полето на билатералната соработка, резултатите покажуваат дека Република Македонија од осамостојувањето до денес води мошне активна политика за што сведочат и повеќето договори што се склучени во поново време од областа на меѓународната правна соработка. Некои од овие договори содржат одредби со кои се овозможува директна комуникација меѓу надлежните органи вклучени во меѓународната правна соработка, како на пример Договорот за правна помош меѓу Република Македонија и Република Србија, што во член 4 ја пропишува можноста за директна комуникација на правосудните органи, што во практичната примена се покажа како мошне ефикасна одредба.

Директната соработка постепено значи напуштање на дипломатскиот пат. Во однос на ефикасноста на дипломатскиот пат на соработка, во истражувањето постојат различни гледишта од страна на испитаниците кои не се директно вклучени во оваа проблематика (49% ефикасен, 24 неефикасен, 23 не знам) и испитаниците кои се директно инволвирани (2 ефикасен, 6 неефикасен, 2 не знам), што може да се заклучи дека дипломатскиот пат на соработка практичарите го сметаат за неефикасен од причина што е мошне скап и бавен.

Дипломатскиот пат како еден од начините на реализацијата на меѓународна правна соработка е оценет како бавен и не значи дека имаме и неефикасна правна соработка. И во овој контекст постојат различни гледишта од испитаниците кои не се директно вклучени во проблематиката (23 ефикасна, 48 неефикасна и 25 не знам) и испитаниците кои се директно инволвирани (5 ефикасна, 4 неефикасна, 1 не знам), што може да се потврди дека дипломатскиот пат не влијае на ефикасноста на меѓународната правна соработка во целост.

Со билатералните договори на некој начин само се дополнуваат и прецизираат одредени прашања на меѓународна соработка. Потребата од склучување на билатералните договори е мошне значајна со државите што не се потписнички на мултилатералните конвенции, а со кои во практиката се јавува потреба од воспоставување на правна рамка со цел решавање на конкретен предмет. На пример Република Косово сè уште нема пристапено кон мултилатералните конвенции од оваа област, па се наметна потребата за склучување на билатералните договори како во кривичната така и во граѓанската област во кои мошне детално се инкорпорирани одредбите од мултилатералните конвенциите. Слична состојба се наметна и со Република Италија со оглед што таа не е потписник на Вториот дополнителен

протокол за меѓусебна правна помош, во билатералниот договор за меѓусебна правна помош меѓу Република Македонија и Република Италија, во нацрт-текстот се внесени поголем дел од одредбите од Вториот дополнителен протокол.

Голем дел од истражувањето во овој труд се посвети на реформите на националното законодавство во областа на казненото право со посебен осврт на донесувањето и едногодишната примената на новиот Закон за меѓународна соработка во кривична материја.

Степенот на меѓународната правосудна соработка во казнената област во последниве децении добива нови размери, што веќе одамна ги надминаа рамките кои се регулирани со одредбите на поранешниот Закон за кривична постапка.

Поранешниот Закон за кривична постапка содржеше само две глави во кои беше уредена меѓународната соработка,²⁶¹ во кои е опфатен мал сегмент од меѓународните конвенции во меѓународната соработка. Со ратификацијата на Европската конвенција за пренос на казнени постапки, што ја регулира материјата на кривичното гонење, односно отстапување на кривични списи, се јави потреба од нејзина имплементација и во националното законодавство.

Сето ова ја наметна потребата од донесување на закон што ќе се однесува само на меѓународната правна соработка така што во текот на 2010 година се донесе Закон за меѓународна соработка во кривична материја, што стапи на сила во декември 2013 година.

Донесувањето на горенаведениов закон е последица на определбата на Република Македонија за интегрирање во европските текови, а посебно процесот на евроинтеграција поради што е неопходно усогласување на нашето казнено законодавство со законодавствата на развиените европски држави, како и потребата за имплементирање на одредбите од повеќето меѓународни конвенции што Република Македонија во изминатиов период ги ратификува и тие станаа составен дел на правниот поредок на нашата држава.

Закон за меѓународна соработка во кривична материја имаат донесено повеќе европски држави меѓу кои се: Сојузна Република Германија, Република Франција,

---

²⁶¹ Главата за постапка за давање меѓународна правна помош и извршување на меѓународни договори во кривично-правни предмети (XXX) и Главата за постапка за екстрадиција на обвинети и осудени лица и постапка за трансфер на осудени лица (XXXI) ја регулираше постапката за давање на меѓународната правна помош во кривичната материја.

Република Словенија, веќе е донесен во Република Хрватска, Црна Гора и Република Србија и други.

Законот за меѓународна правна помош во кривична материја беше доставен на експертиза преку проектот TAIEХ до Советот на Европа при што од Дирекцијата за соработка – Генерална Дирекција за човекови права и правни работи-Стразбур, од 8 јануари 2009 година, со поддршка за мрежата на обвинители во Југоисточна Европа – PROSECO, беше извршена експертиза на одредбите од Предлог-законот за меѓународна правна помош во кривична материја со коментари изготвени од страна на експертите.

Во експертизата е наведено дека Предлог-законот за меѓународна правна помош во кривична материја е изготвен во духот на почитување на стандардите утврдени и поддржани од страна на Европскиот совет и тој е сеопфатен. Освен тоа, Законот гарантира соодветно ниво на меѓународна соработка во кривична материја, утврдувајќи услови за ефикасна борба против криминалот. При изготвувањето на Законот земени се предвид главните обврски од конвенциите за правна помош, екстрадиција и трансфер што ќе ѝ овозможат на Република Македонија да има ефективна улога во борбата против меѓународниот криминал.

Во експертизата е нагласено дека Законот претставува независен законски документ што ги регулира прашањата, што се однесуваат на примената на индивидуалните форми на меѓународна соработка во кривичната материја, што значи дека одредбите содржани во Законот ги регулираат на детален и комплетен начин прашањата што се однесуваат на примената на оваа институција.

Еден од позначајните коментари на експертите е промената на називот на Законот така што наместо Закон за меѓународна правна помош да носи насловот Закон за меѓународна правна соработка.

Поимот „меѓународна правна помош“ може да се применува исклучително за делот од Законот што се однесува на меѓународната правна помош во согласност со Конвенцијата за меѓусебна правна помош од 1959 година. За другите видови помош наведени во Законот вообичаено се користат нивните директни називи како што се: екстрадиција, преземање и отстапување на кривичен прогон и трансфер на осудени лица. Иако и овие претставуваат видови на помош, употребата на поимот „меѓународна правна помош“ доведува до забуна како општ назив, а исто така како назив за посебен вид на помош.

Работната група за изготвување на Законот ја прифати оваа забелешка како корисна, Законот да носи наслов Закон за меѓународна соработка во кривичната материја, имајќи предвид дека Законот се однесува и на други видови меѓународна соработка, а не само на Конвенцијата за меѓусебна правна помош во кривичната материја од 1959 година.

Во експертизата посебно е нагласено дека Република Македонија е обврзана да ги спроведува одредбите од ратификуваните конвенции во целост. Меѓународниот криминал и меѓународните кривични дела претставуваат закана што постојано забележува пораст, а способноста ефикасно да се справиме со нив, како и да соработуваме во целост со меѓународните партнери ќе зависи од востановеното законодавство во оваа сфера.

Дадените забелешки од експертите на одредени глави и одредби од Законот, што упатуваат на примената и на согласноста со одредени Конвенции, се покажаа како корисни и од Работната група за изготвување на Законот и се вградени во процесот на неговото изготвување. Основна цел за донесување на Законот за меѓународна соработка во кривичната материја е солидарна и транснационална соработка меѓу државите во сузбивањето на криминалитетот со што ќе се коригираат многу традиционални принципи на кои досега се темелеше меѓународната соработка, а скапите и исклучително бавни постапки ќе се заменат со едноставни, со ефикасни и со економични постапки.

Напоредно со развојот на процесот на интеграцијата на европските држави и меѓусебната соработка, со појавата на европското кривично право и востановување на меѓународните кривични судови, на една страна и експанзијата на кривични дела со странски елементи, дојде до значително зголемување на барањата за заемна соработка и во Република Македонија, што е видно од статистичките податоци во периодот од 2003 до 2013 година каде што бројот на предмети во 2003 година изнесувал 8.340 предмети, а во 2013 година достигнал бројка од 12.566 предмети, што претставува дека обемот на работењето е зголемен за 40%. Во областа на екстрадициите, врз основа на статистичките податоци во периодот од 2010 до 2014 година, можеме да констатираме дека за разлика од 2010 година (екстрадициите се реализирани во текот на 2014 година), бројот на реализирани екстрадиции е огромно се зголемува, што докажува дека и покрај реформирањето на казненото право, криминалитетот сè уште е во пораст.

Во однос на примената на Законот (од една и пол година), одредба што мошне позитивно е оценета од практичарите е одредбата со која се овозможува екстрадиција врз основа на скратена постапка. Во овој контекст сведочат и статистичките податоци за реализираните екстрадиции (во 2014 година од Република Македонија во странство од 17 екстрадиции 11 се реализирани по скратена постапка и од странство во Република Македонија од вкупно 81 екстрадиција 9 се реализирани по скратена постапка). Со скратената постапка временската рамка за реализација на постапката за екстрадиција значително е намалена.

Законот е од исклучително значење и предуслов за успешна идна соработка на Република Македонија со Европската канцеларија за соработка во областа на правосудството позната под акронимот Европрава, како посебен орган на ЕУ што има цел да ја олесни ефикасноста на надлежните власти при водење истраги или постапувања по обвиненија за сериозни транснационални казнени дела и дела на организираниот криминал. Неговата улога е да ја поттикне и подобри соработката меѓу надлежните органи од различни држави засегнати со стореното дело, особено во смисла на извршување на барањата од заемната соработка и барањата за екстрадиција.

За ова сведочи и истражувањето на дел од трудот што посебно е посветен на соработката со Европрава при што голем број предмети се решени со помош на нашите контакт-точки во Европрава, што беше потврдено и од интервјутото со контакт-точката од Министерството за правда. За нивната ефикасност значаен придонес имаат и состаноците што редовно се одржуваат меѓу контакт-точките од сите земји, како на пример последниот состанок што се одржа на 20 јануари 2013 година во Љубљана, Република Словенија каде што учествува претставници од јавните обвинителства и министерствата за правда на земјите од регионот: Албанија, Босна и Херцеговина, Србија, Хрватска, Косово, Македонија каде што се заклучи дека:

- надлежните органи на земјите-кориснички се повикуваат да ја зголемат соработката со Европрава во насока на поефикасна борба против организираниот криминал и корупцијата, а особено во врска со прекуграничните активности;
- надлежните органи на земјите-кориснички се повикуваат да ја разгледаат можноста за назначување на лице за контакт со Европрава за прашања поврзани со тероризмот;

- потребно е да се разгледа спроведување обука за новоназначените лица за контакт во рамките на ИПА 2010 или во некој од идните проекти;
- претставниците на земјите-кориснички кои беа присутни на средбата би сакале да има дополнително разработување на механизам за претставување на Европска правда во регионот и др.

Преку резултатите од овој труд се изврши согледување и идентификација на идните чекори и можности во насока на подобрување на функционирањето на меѓународната правна соработка преку низа препораки.

Препораки:

- За успешно водење на преговорите во областа на меѓународната правна соработка неопходна е едукација на учесниците во областа на преговорите која би се оставрила преку дипломатската академија во Министерството за надворешни работи на Република Македонија. Истовремено потребно е да се зајакне улогата на дипломатијата преку претставник од Министерството за надворешни работи на Република Македонија на самиот процес на преговарањето.
- Примената на дипломатскиот пат како еден од правците на функционирање на меѓународната правна соработка што во практиката се квалификува како мошне скап и бавен, имајќи ги предвид голем број на надлежни институции што се вклучени во него, а за кое сведочат и голем број на судски постапки што се водат со години, препорака е да се применува во отсуство на билатерален или на мултилатерал договор.
- За подобрување на функционирањето на меѓународната правна соработка во Република Македонија потребно е да се продолжи со натамошно надградување на нормативата со цел постигнување на целосно усогласување со законодавството на Европската унија. Во овој правец може да се заклучи дека течат подготовките за изготвување на нов закон за меѓународно приватно право.
- На полето на мултилатералата неопходно е да се преземат активности за пристапување кон следниве конвенции од граѓанска област: Хашка конвенција од 19 октомври 1996 година за надлежност, меродавно право, признавање, извршување и соработка во поглед на родителската одговорност и за мерките за заштита на децата; Хашка конвенција од 30 јуни 2005 година за договорите за

избор на надлежен суд; Хашка конвенција од 23 ноември 2007 година за меѓународна наплата на детска издршка и други форми на семејна издршка; Хашкиот протокол од 23 ноември 2007 година за определување на меродавното право на обврската за издржувања. Со пристапувањето на овие конвенции ќе се овозможи поголема заштита на децата, поголема правна сигурност во односите на родителите и децата итн. Во областа на кривичното право веќе се разгледува Третиот дополнителен протокол на Европската конвенција за екстрадиција.

- Препорака е да се продолжи со активно учество во Проектот Регионална Лугано конвенција во која учествуваат земјите од Западен Балкан. Целта на донесување на оваа Конвенција е да се уредат одредени прашања за правосудната соработка во граѓански и трговски предмети, особено јурисдикцијата, признавањето и извршувањето на пресуди, со можно проширување на достава на документи и земање докази.
- Во процесот на билатералната соработка, препорака е да се прифатат иницијативите за склучување на билатерални договори што се доставени до централниот орган за меѓународна соработка од државите Катар, Арапска Република Египет и други, имајќи го предвид фактот дека некои држави се потписници само на одредени конвенции или воопшто не се потписници така што од нивна страна се покажува отворена иницијатива за соработка. (Покрената е иницијатива од страна на Владата на Државата Катар за склучување на Договор за соработка во правосудството меѓу владите на Државата Катар и Република Македонија и иницијатива од страна на Арапска Република Египет за склучување на следниве договори: Договор меѓу Република Македонија и Арапска Република Египет за правна помош во кривична материја; Договор меѓу Република Македонија и Арапска Република Египет за екстрадиција и Договор меѓу Република Македонија и Арапска Република Египет за трансфер на осудени лица.)
- Повторно разгледување на иницијативите од страна на Република Македонија за склучување на билатерални договори со Словачка Република, Руска Федерација, Чешка Република и други земји со цел да се воспостави правна рамка за функционирањето на меѓународната соработка. (Покрената иницијатива од Министерството за правда на Словачка Република за склучување на Протокол за измени и дополнувања на постоечкиот договор:

Договор за меѓусебна правна помош во граѓанска материја со Република Словачка.)

- На полето на билатералната соработка неопходно е да се окончат веќе започнатите преговори со Република Италија. (Имајќи го предвид фактот дека Република Италија не е потписник на Вториот дополнителен протокол за меѓусебна правна помош, се пристапи кон преговори за склучување на Дополнителен билатерален договор меѓу Република Македонија и Република Италија кон Европската конвенција за меѓусебна правна помош во кривичната материја од 20 април 1959 година со цел олеснување на нејзината примена и Дополнителниот билатерален договор меѓу Република Македонија и Република Италија кон Европската конвенција за екстрадиција од 13 декември 1957 година за олеснување на нејзината примена.)
- Во билатералната соработка меѓу Република Македонија и Република Косово склучени се три договори во кривичната област и во тек е постапката за склучување на билатерален договор за меѓународна правна помош во граѓанската област. Имајќи го предвид фактот дека во времето на водење на билатералните преговори не постоеше законска основа за екстрадирање (издавање екстрадирање) на сопствени државјани, препорака е да се пристапи кон измени и дополнување на Договорот за екстрадиција меѓу Република Македонија и Република Косово со што би се пропишала одредба за екстрадиција на сопствени државјани. Така на криминалците не би им се оставила можност да се кријат во соседната земја. Со потпишување и на билатерален договор со Република Косово од граѓанската област би се воспоставил целосен систем на правна соработка меѓу двете држави.
- Во процесот на функционирањето на правната помош треба да се има предвид и меѓуинституционалната соработка што е мошне значајна за остарување на меѓународната правна помош каде што носители се јавуваат државните службеници од надлежните министерства, судството, обвинителството. Во пракса мошне често институциите за одреден предмет се огласуваат за ненадлежни така што замолницата со прилозите наместо да ја достават до надлежниот суд (што е пропишано и во Законот за меѓународна соработка), најчесто замолницата со прилозите ја враќаат до Министерството за правда. Со ваков начин на постапување се доведува до неефикасност во постапката,

одолговлекување на постапката, што доведува до голем број на пропуштени рочишта.

- Неопходи се промени во организациската поставеност во централниот орган, односно во Министерството за правда – Секторот за меѓународна правна помош. Се предлага промена на називот со цел да се опфати терминологијата што е прифатена со донесување на новиот Закон за меѓународна соработка во кривична материја. Се предлага наместо досегашниот назив Сектор за меѓународна правна помош да се прифати називот Сектор за меѓународна правна помош и соработка (компаративно искуство од земјите од регионот).
- Формирање на посебно одделение во погоренаведениот сектор „Одделение за нормативна дејност во меѓународната соработка“ со цел да се овозможи компаративно следење на нормативата од Европска унија што е мошне комплексна и сложена, и на која треба да ѝ се посвети посебно внимание.
- Зајакнување на едукација и потреба од специјализација на кадри кои се директни учесници во реализацијата на меѓународната соработка со формирање на посебни одделенија во судството, во Обвинителството, кои ќе ги решаваат предметите со странски елемент и кои ќе знаат да ја согледаат важноста на меѓународната соработка.
- Во правецот на едукацијата се предлага поголемо присуство на учесниците од меѓународната правна соработка на регионалните конференции од соодветни области каде што најдобро може да се види каде е Република Македонија во процесот на имплементирање на законодавството од ЕУ и во регионот, до каде сме и во кој правец треба да одиме, следејќи ги искуствата на другите земји.
- Со цел да се надмине проблемот со преводот на документите, што го потенцираа вработените како најголем проблем во функционирањето на меѓународната правна соработка, се предлага склучување на договор меѓу Министерството за правда со Агенција за преводи или пак вработување на судски преведувачи.
- За да имаме успешна меѓународна соработка потребно е зајакнување на материјално-техничката опременост во сите институции поврзани во меѓународната правна соработка. Со проектот Интероперабилност кој предвидува електронско поврзување на институциите, како и проектот ДМС Електронско управување на предметите, ќе се подобри меѓународната правна

соработка и со тоа Република Македонија би можела да биде во ист чекор со повеќето земји од Европската унија.

- Воведување на нова програма за водење на статистика во областа на меѓународната правна соработка и вработување кадар за водење на статистиката. Програмата по која се води статистиката во Министерството за правда е мошне застарена и веќе одамна ја надминала својата функција за што сведочат компаративните искуства за водење на статистиката на земјите од регионот кои веќе работат со апликативниот систем ЛУРИС,²⁶² кој овозможува евиденција на предметите, движење на замолници за давање на меѓународната правна помош и отвора можност за изготвување на статистички извештаи во областа на меѓународната правна помош во граѓански и во кривични предмети, Квалитетната евиденција и оперативните методи на статистичките извештаи претставува ефикасен мониторинг алатка за проценка на нивото на регионалната и меѓународната соработка во областа на правосудството.

Сознанијата од истражувањето, согледувањата и заклучоците можат да придонесат да се подобри меѓународната правна соработка сè со цел да се оствари брза, ефикасна, квалитетна меѓународна соработка, со што ќе се овозможи поголема правна заштита на Македонецот каде и да е во светот, како и на странецот во Република Македонија. Имајќи ја предвид генералната определба на Република Македонија во Европската унија, иако е постигнато одредено ниво на апроксимација на националното со меѓународното законодавство, треба да се продолжи со процесот на имплементација.

---

²⁶² Апликативниот систем Лурис овозможува евиденција на предметите од меѓународната правна помош, што веќе е воспоставен во Министерството за правда на Црна Гора, Србија.

БИБЛИОГРАФИЈА

- Andreov, M. (2002). „Evropol“. U: *Evropa od A do Š*. Bon: Fondacija Konrad Adenauer.
- Albijanic, M., Radosavljevic, Lj., Todorovic, V., *Međunarodni ugovori iz oblasti pravosuda I kniga (zbirka)*, Novinsko-izdavacka ustanova, Sluzbeni list SFRJ, Beograd 1985,
- Ashrawi, Hanan *The Side of Peace - A Personal Account*, Simon & Schuster: New York and London, 1995.
- Andreevska, E., *The National Minorities in the Balkans Under the UN and European system of Protection of Human and minority Rights*, Magor, 1998.
- Avramov, S., Kreća, M., *Međunarodno javno pravo*, 16. izmenjeno i dopunjeno izdanje, „Savremena administracija“, Beograd, 1998.
- Avramov S., Kreća M. (1988). *Međunarodno javno pravo*. Beograd: Naučna knjiga.
- Avramović, N. (2010). Neki aspekti Evropske policijske saradnje i Europol. *Pedagoška stvarnost*, 56(9-10), 734-749.
- Арнаудовски, Љ. Организиран криминал феномен на денешнинава: теза за расправа, Македонска ревија за казнено право и криминологија, Год. 7 бр. 1-2 стр. 133-154, 2000,
- Арнаудовски, Љ. Трговија со луѓе (бело робје) како криминолошки проблем, Судска ревија, Год. 9, број 3, септември 2003, стр. 24-4.
- Арнаудовски, Љ. *Конвенција на Обединетите нации против транснационален организиран криминал со протоколите*: коментари, прилози, појаснувања и препораки, Министерство за Правда на РМ, Скопје.
- Berridge, G. R. 'Diplomacy and the Angola/Namibia accords, December 1988', *International Affairs*, Vol. 65, No. 3, 1989.
- Berridge, G. R. *Return to UN: UN diplomacy in regional conflicts*, Macmillan-Palgrave: Basingstoke, 1991.
- Berridge, G. R. *Talking to the Enemy: How States without 'Diplomatic Relations' Communicate*, Macmillan-now Palgrave: Basingstoke, 1994.
- Berridge, G. R. *Diplomatic Classics: Selected Texts from Comynes to Vattel*, Palgrave Macmillan: Basingstoke and New York, 2004 (b).

- Binnendijk, H. (Ed.), *National Negotiating Styles*, Center for the Study of Foreign Affairs, Foreign Service Institute, US Department of State: Washington, 1987.
- Brown, J. 'Diplomatic immunity - State practice under the Vienna Convention', *International and Comparative Law Quarterly* Vol. 37, 1988.
- Babović, B. (1997). *Policija u svetskom poretku*. Beograd: NEA.
- Banović, B. i Ilić, G. (2003) *Međunarodna krivičnopravna pomoć i Državna zajednica Srbija i Crna Gora, Kazнено zakonodavstvo, organizacija i funkcionisanje pravosuđa u Državnoj zajednici Srbija i Crna Gora*, Beograd: Udruženje za krivično pravo i kriminologiju Srbije i Crne Gore, str. 209-227.
- Bapuly, B. (2009). The European Arrest Warrant under Constitutional Attack. *ICL Journal*, Vol 3, 1.
- Barbe, E. (2002). Justice et affaires intérieures dans l'Union européenne. *La documentation Française*, Paris, 45-78.
- Barton L.I. (1979), *Political Crime in Europe*, University of California, USA, California Press.
- Bassiouni M. Ch. (1969), „International Extradition, A summary of the Contemporary American Practice and Proposed Formula“, *Wayne Law Review*, 15.
- Bassiouni M.Ch. (1969), „Ideologically Motivated Offenses and the Political Offense Exeptions in Extraditions – A Proposed Juridical Standard for Unruly Problem“, *De Paul Review*, 14, 2.
- Bast, J. (2005). The Constitutional Treaty as a Reflexive Constitution. *German Law Journal*. 6(11). 1433-1452.
- Bejatović, S. (2007) *Međunarodna krivičnopravna pomoć i međunarodni krivični sud*, Beograd: Intermex.
- Birin, V. (1992). Međunarodna pravna pomoć u građanskim stvarima i neka druga pitanja međunarodnog privatnog prava nakon uspostave političkog suvereniteta Republike Hrvatske. *Zakonitost*, vol 46, br. 4.
- Болевски, В, Дипломатијата и меѓународното право во глобализираните односи, Просветно дело АД-Скопје, 2009.
- Бојчев, Д. Република Македонија на почетокот на новиот милениум, Политички мозаик, Киро Дандаро – Битола, 2009.

- Bruggeman, W. (2004). Policing in a European Context. U: Арап, J. (ed.). *Justice and Home Affairs in the EU: Liberty and Security Issues after Enlargement*. Northampton, USA: Edward Elgar Publishing.
- Браунли, И, Принципи на јавното меѓународно право, (превод Александра) – Скопје, Просветно дело, 2009.
- Бужаровска Г. и други, Прирачник за примена на мерката притвор, Здружение на судии на Република Македонија, јануари 2009.
- Бошковиќ М. “Криминалистичка - Методика 2“ Белград 1996, стр. 60.
- Cahier, P. 'Vienna Convention on Diplomatic Relations', *International Conciliation*, No. 571, 1969.
- Callieres, F. De The Art of Diplomacy, urednik: HMA Keens-Soper, University press of America, Lanham, New York, 1994.
- Cohen, R. *Negotiating across Cultures*, 2. Edition, US Institute of Peace Press, Washington, 1997.
- Cotić, D. (1984) „Ustupanje stranaca i preuzimanje domaćih građana radi gonjenja i izdržavanja kazne“, *Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo*, br. 1-2/1984.
- De Soto, A., Ending violent conflict in El Salvador, in: Crocker, C.A., et al, (eds) *Herding cats, Multiparty mediation in a complex world*, United States Institute for peace press, Washington, 1999.
- Dasic D., *Diplomatija – ekonomska multilateralala i bilateralala*, Zavod, Beograd 2002.
- Denza, E. *Diplomatic Law: A Commentary on the Vienna Convention on Diplomatic Relations*, 2nd Edition, Clarendon Press: Oxford, 1998.
- De Soto, A., Ending violent conflict in El Salvador, in: Crocker, C.A., et al, (eds) *Herding cats, Multiparty mediation in a complex world*, United States Institute for peace press, Washington, 1999.
- Damaška, M. (1971) „Saobraćajni delikti stranaca“, *Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo*, br. 3/1971.
- Deen-Racsmány, Z., Blekxtoon, R. (2005). The Decline of the Nationality Exception in European Extradition? *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, 3/05.

- Дескоски,Т, Доковски,В, Практикум по меѓународно приватно право, Правен факултет “Јустинијан Први“ во Скопје,(второ издание) 2014.
- Dimitrijević V. (1980), „Političko krivično delo i ekstradicija“, *JRKK*, 2.
- Dimitrijević V., Stojanović R. (1988). *Međunarodni odnosi*. Beograd: Savremena administracija.
- Đorđević, S., Mitić, M. (2000). *Diplomatsko i konzularno pravo*. Beograd: Službeni list SRJ.
- Đurđević, Z. (2007). *Evropski sud pravde i legitimitet evropskog uhidbenog naloga. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, vol. 14, broj 2, 1024-1026.
- Eban, A. *The New Diplomacy: International Affairs in the Modern Age*, Weidenfeld & Nicolson: London, 1983.
- Edwards, R. D. *True Brits: Inside the Foreign Office*, BBC Books: London, 1994.
- Фрчковски, Љ, Тупурковски, Д, Ортаковски,В, Меѓународно јавно право, Табернакул, 1995.
- Fichera, M. (2009). *The implementation of the European Arrest Warrant in the European Union: law, policy and practice*. Edinburgh: University of Edinburgh, School of Law.
- From, J., Sitter, N. (2006). *Europe's Nascent State? Public Policy in the European Union*. Oslo: Gyldendal.
- Giovanni Carrada, *Communicating Science: A science survival kit* (Luxemburg: Office for nOffical Publications of the European Communities, 2006).
- Габер, В. За македонската дипломатија, Магор, Скопје, 2002.
- Гавроска П., Дескоски Т., Меѓународно приватно право, Правен факултет „Јустинијан Први“ Скопје, 2011.
- Gore-Booth, Lord (Ed.) *Satow's Guide to Diplomatic Practice*, 5. Edition, Longman: London, 1979.
- Geršić, G. (1898). *Današnje diplomatsko i konzularno pravo*. Beograd.
- Geršić, G. (2006). Дипломација и дипломате, у: Ѓорђе Н. Лопиќиќ (прир.), *Дипломатија (zbornik radova)*. Beograd: IP „Vaša knjiga“, 71-5.
- Hardy, M., *Modern Diplomatic law*, Manchester university press, Manchester, 1986.
- Ханкер,Л, Шомбург,В, Меѓународна правна помош во кривична материја, Упатство за практиката, Табернакул 2009.

- Henderson, N. *Mandarin: The Diaries of an Ambassador, 1969-1982*, Weidenfeld & Nicolson: London, 1994.
- Herlin-Karnell, E. (2008). The Lisbon Treaty and the Area of Criminal Law and Justice. *European Policy Analysis*, 3, Swedish Institute for European Policy Studies, 1-10.
- Хекер, Б, Европско кривично право, Датапонс, 2010.
- Hinarejos, A. (2009). The Lisbon Treaty Versus Standing Still: A View from the Third Pillar. *European Constitutional Law Review*, 5, 99-116.
- Horvat, V. (1987) „Izvršenje strane krivične presude kao savremeni oblik međunarodne saradnje u krivičnim stvarima“, *Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo*, br.1.
- Ibrahimpašić B. (1963), *Politički delikt*, Sarajevo: Veselin Masleša.
- Ivaniš, Ž., Subotić, D. (2006). *Bezbednosno pregovaranje*. Beograd: Fakultet civilne odbrane.
- Jenks, C. W. 'Unanimity, the veto, weighted voting, special and simple majorities and consensus as modes of decision in international organisations', *Cambridge Essays in International Law: Essays in honour of Lord McNair*, Stevens: London; Oceana: Dobbs Ferry, New York, 1965.
- Jackson, R. (2000). Successful Negotiation in International Violent Conflict. *Journal of Peace Research*, Vol. 37. No. 3/2000, London.
- Janjević, M. (2003). *III stub Evropske unije*. Beograd.
- Jekić-Simić Z. (1986), „Ekstradicija u jugoslovenskom pravu“, *Pravni život*, 10, str. 1067-1078.
- Kareklas, S. E. (2009). *Krivično pravo Evropske unije*. Beograd: Institut za uporedno pravo.
- Касеце ,А, Меѓународно кривично право, второ издание, Просветно дело АД Скопје.
- Kisovec, M. (1939). *Diplomatski predstvanici*. Beograd.
- Komárek, J. (2007). European constitutionalism and the European arrest warrant: In search of the limits of “contrapunctual principles”. *Common Market Law Review*, Vol. 44, No. 1, 9-40.

- Kornobis-Romanowska, D. (2005). Developments in the Area of Freedom, Security and Justice brought about by the Constitutional Treaty. *German Law Journal*, 6(11), 1623-1640.
- Kovačević, Ž. (2004). *Međunarodno pregovaranje*. Beograd: Filip Višnjić.
- Крапас, D. Birin V. (1987), *Međunarodna krivičnopravna pomoć*, Zagreb: Informator.
- Креќа М., Ristić M. (1985), *Izvori međunarodnog javnog prava*, Beograd: Savremena administracija.
- Крапас, D. Međunarodna kaznenopravna pomoc, Narodne novine d.d. Zagreb, 2006.
- Камбовски, В. Правната држава и организираниот криминал, МРКК бр. 1-2 од 1996.
- Камбовски, В. Казнено право-Посебен дел. Просветно дело, Скопје 2003.
- Камбовски, В. Учество на повеќе лица во казненото дело, Предавања на постдипломските студии по казнено право на правниот факултет во Скопје, учебна 2001/2002 година, Скопје 2001.
- Камбовски, В. Организиран криминал, Штип 2005.
- Камбовски, В. Меѓународно казнено право, Просветно дело, Скопје 1998.
- Камбовски, В. Казнено-правна реформа пред предизвиците на 21 век, 2002, Скопје
- Камбовски, В. Правда и внатрешни работи на Европската унија, Правен факултет „Јустинијан Први“ – Скопје, „2-ри Август С“ – Штип.
- Lakoff, G. and Johnson M. *Metaphors We Live By*, University of Chicago Press: Chicago and London, 1980.
- Ladenburger, C. (2008). Police and Criminal Law in the Treaty of Lisbon. *European Constitutional Law Review*. 4. 20-40.
- Laskin, B. (1951). *Canadian Constitutional Law*. Toronto.
- Lavenex, S., Wallace, W. (2005). Justice and Home Affairs. U: Wallace, H., Wallace, W., Polack, M. (ed.). *Policy-Making in the European Union*. Oxford: Oxford University Press.
- Lazin, Đ. (1997) *Posebni i pomoćni krivični postupci*, Beograd: Kultura.
- Lopandić, D. (2001). *Regionalne inicijative u jugoistočnoj Evropi*. Beograd: Evropski pokret u Srbiji, Institut za međunarodnu politiku i privredu.

- Luban, D. (1985). Bargaining and Compromise: Recent Work on Negotiation and Informal Justice. *Philosophy and Public Affairs*, Vol. 14. No. 4/85, Princeton.
- Lund, Michael (1996). *Preventing Violent Conflicts: Strategy for Preventive Diplomacy*. Washington, DC: United States Institute of Peace Press.
- Meerts, P. 'The Changing nature of diplomatic negotiation', in J. Melissen (Ed.) *Innovation in Diplomatic Practice*, Macmillan-now Palgrave, Basingstoke, 1999.
- Milošević, M. (2000). Ured evropske policije – Europol. *Bezbednost*, br, 3/00, Beograd.
- Марковски, Д, Дипломатија, организација и практика, Инем Тик, 2002.
- Марковски, Д, Конзуларна служба организација и практика, Богданци: Софија, 2011.
- Nick S., „Diplomatija – metode i tehnike”, Zavod za udžbenike, Beograd 1998.
- Nicolson, H., *The Evolution of Diplomatic Method*, Constable, London, 1954.
- Nirnberg, Ž. (2000). *Umetnost pregovaranja*. Beograd: Grmeč - Privredni pregled.
- Quandt, W. B. *Camp David - Peacemaking and Politics*, Brookings Institution: Washington, 1986.
- Queller, D.E., *The Office of Ambassador in the Middle Ages*, Princeton University press, Princeton, New Jersey, 1969.
- Platt, DCM, *The cinderella service, the British consuls since 1825*, Longman, London, 1971.
- Prvulović, V, *Ekonomska diplomatija (2.dopunjeno izmenjeno izdanje)* Megatrend, Beograd, 2002.
- Pavlica, J. (1983) „Ekstradicija“, *Pravni život*, br. 10/83.
- Popović, V. (2003). *Međunarodna pravna pomoć*. Beograd: Sl. glasnik.
- Radulović, D. (1999) *Međunarodno krivično pravo*, Podgorica.
- Račić, O., Dimitrijević, V., *Međunarodne organizacije*, 3. izmenjeno i dopunjeno izdanje, „Savremena administracija“, Beograd, 1988.
- Rana, K. S. *Inside Diplomacy Manas*: New Delhi. 2000.
- Roberts, V. (1994). *Tajne upravljanja Atila Hunsokog*. Novi Sad: Global Buk.
- Rosenau, J. (1998). *The Dinamism of a Turbulent World*, in: Michale Klare, Yogesh Chandrani, *World Security*, Third Edition. New York: St. Martin's Press.

- Simić, B., Nikač, Ž. (2010). Mesto i uloga Evropola u međunarodnoj policijskoj saradnji. *Nauka, bezbednost, policija*, 15(2), 61-70.
- Sokolić, S., Žic, M. (2009). Međunarodna pravna pomoć s posebnim osvrtom na pribavljanje dokaza u inostranstvu u građanskim stvarima. *Informator*, br. 5736.
- Srzentić N., Stajić A., Lazarević Lj. (1988), *Krivično pravo, opšti deo*, Beograd: Savremena administracija.
- Stojanović, Z. (2004) *Međunarodno krivično pravo*, Beograd: IP „Justinijan“.
- Stuart, G. (1934). Le droit et la pratique diplomatique et consulaires. Academie de droit international, *Recueil de cours*, vol. 48.
- Saunders, H. 'We need a larger theory of negotiation - The importance of prenegotiating phases', *Negotiation Journal*, Vol. 1, 1985.
- Sladoje, N, Praktikum za pružanje međunarodne pravne pomoći, JP NIO Službeni list BiH, Sarajevo, 2012.
- Сулејманов З. И Пивоваров В., Кривично процесно право, Скопје 2004.
- Сулејманов З. Меѓународна правна помош, Скопје, 2000.
- Стојановски, С, Бегалците од законот и екстрадицијата, Скопје 2014.
- Touval, S. 'Multilateral negotiation: An analytical approach', *Negotiation Journal*, Vol. 5, No. 2, 1989.
- Тумановски, Д, Меѓународни договори, 2-ри Август С-Штип, Скопје 2002.
- Todorovic, V, Pravosudna međunarodna pomoc, PROJURIS, Beograd, 2005.
- Todorovic, V, Pravosudne bilateralne konvencije, PROJURIS, Beograd, 2005.
- Todorovic, V, Pravosudne multilateralne konvencije, PROJURIS, Beograd, 2005.
- Uljanov, S., Ivanović, Z. (2010). Međunarodne policijske organizacije. *Strani pravni život*, (2), 65-84.
- Vance, C. *Hard Choices: Critical Years in America's Foreign Policy* Simon & Schuster: New York, 1983.
- Young, Keneth T. *Negotiating with the Chinese Communists: The United States Experience, 1953-1967*, McGraw-Hill: New York, 1968.
- Varadi, T., et al. (2008). *Međunarodno privatno pravo*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu i Službeni glasnik, str. 534 - 535.
- Vasiljević V. (1967), „Međunarodna krivična dela u nacionalnim krivičnim zakonima“, *JRMP*, 1-3.

- Veljić, Z. (2004). *Diplomatski protokol*. Beograd: Službeni list, Diplomatska akademija.
- Watson, A., *Diplomacy: The dialogue between states*, Eyre Methuen, London, 1982.
- Wolf, M., (1950), *Private International Law*, Oxford University Press.
- Zartman, I. W. and M. Berman, *The Practical Negotiator*, Yale University Press: New York and London, 1982.
- Zlatarić, B. (1979) *Međunarodno krivično pravo*, Zagreb: Pravni fakultet.
- Živanović T. (1935), *Osnovi krivičnog prava (opšti deo)*, Beograd.
- Живковиќ, М., Станивуковиќ, М., Меѓународно приватно право, Општи део, Београд 2004.

Меѓународни документи

- Европска Конвенција за меѓусебна правна помош во кривичната материја, Стразбур 20.4.1959 година („Службен весник на РМ“ бр.32/99).
- Дополнителен протокол на Европската конвенција за меѓусебна правна помош во кривичната материја, Стразбур 17.3.1978 година („Службен весник на РМ“ - Меѓународни договори бр. 32/99).
- Втор дополнителен протокол на Европската конвенција за меѓусебна правна помош во кривичната материја, Стразбур 8.11.2001 година („Службен весник на РМ“ - Меѓународни договори бр. 32/99, 44/2003 и 103/08).
- Европска конвенција за екстрадиција, Париз 13.12.1957 година („Службен весник на РМ“ - Меѓународни договори бр.32/99).
- Дополнителен протокол на Европската конвенција за екстрадиција, Стразбур 15.10.1975 година („Службен весник на РМ“ - Меѓународни договори бр. 32/99).
- Втор дополнителен протокол на Европската конвенција за екстрадиција, Стразбур 17.3.1978 година („Службен весник на РМ“ - Меѓународни договори бр.32/99).
- Европска конвенција за трансфер на осудени лица, Стразбур 21.3.1983 година („Службен весник на РМ“ - Меѓународни договори бр.32/99).
- Дополнителен протокол на Европската конвенција за трансфер на осудени лица, Стразбур 18.12.1997 година („Службен весник на РМ“ - Меѓународни договори бр.32/99).
- Европска конвенција за пренос на казнените постапки, Стразбур 15.5.1972 година („Службен весник на РМ“ бр.49 од 21.7.2004 година).
- Договор за соработка меѓу Република Македонија и Европска правда (EUROJUST), Брисел 28.11.2008 година („Службен весник на РМ“ бр.51 од 16.4.2009).
- Конвенција за граѓанска постапка, Хаг, 1.3.1954, („Службен лист на ФНРЈ“ - Додаток бр.6/62).
- Конвенција за укинување на потребата од легализација на странски јавни исправи, Хаг, 5.10.1961 година („Службен лист на ФНРЈ“ - Додаток бр.10/62).
- Конвенција за доставување во странство на судски и вонсудски акти во граѓански или трговски работи, Хаг, 15.11.1965 година („Службен весник на РМ“ бр.107/2008).

- Измени и дополнувања на Статутот на Хашката конференција за меѓународно приватно право („Службен весник на РМ“, бр. 103/2008 година).
- Конвенција за прибавување на докази во странство во граѓанските или трговски работи, Хаг, 18.3.1970 година („Службен весник на РМ“, бр. 140 од 6.11.2008 година).

Национално законодавство на Република Македонија

- Устав на Република Македонија („Службен весник на РМ“ бр.52/91) и измени и дополнувања („Службен весник на РМ“ бр.52/91; бр.1/92; бр. 31/98; бр. 91/01; бр. 84/03; бр. 107/05).
- Законот за кривична постапка („Службен весник на РМ“ бр.150/2010).
- Кривичен законик, („Службен весник на РМ“ бр.37/96,80/99, 4/02, 43/03, 19/2004).
- Закон за меѓународна соработка во кривична материја („Службен весник на РМ“ бр. 124/10).
- Закон за меѓународно приватно право („Службен весник на РМ“ бр. 87/2007 и 156/2010).
- Закон за ратификација на договор за соработка меѓу Република Македонија и ЕВРОПРАВДА (EUROJUST), („Службен весник на РМ“ бр. 51/09).
- Закон за парнична постапка („Службен весник на РМ“ бр. 79/2005; 60/2006; 110/2008, 83/2009, 116/2010, 7/2011).
- Закон за вонпарнична постапка („Службен весник на РМ“ бр. 9/2008).
- Закон за извршување („Службен весник на РМ“ бр. 35/2005, 50/2006, 129/2006, 08/2008, 83/2009, 50/2010, 83/2010, 59/2011, 148/2011 Одлука на Уставен суд 29.3.2006,18.19.2006,17.1.2007).
- Закон за наследување („Службен весник на РМ“ бр. 4/1996).
- Закон за семејство („Службен весник на РМ“ бр. 157/08).
- Закон за адвокатура („Службен весник на РМ“ бр. 15/2002).
- Закон за судови („Службен весник на РМ“ бр. 58/2006).
- Закон за јавно обвинителство („Службен весник на РМ“ бр. 80/92, 19/93 и 9/94).
- Закон за матична евиденција („Службен весник на РМ“ бр. 9/95).
- Закон за бесплатна правна помош („Службен весник на РМ“ бр. 161/2009).

- Закон за сопственост и други стварни права („Службен весник на РМ“ бр.18/2001, 92/2008, 139/09 и 35/2010).
- Закон за нотаријат („Службен весник на РМ“ бр. 55/2007, 86/2008, 139/2009, 135/2011).
- Закон за склучување, ратификација и извршување на меѓународни договори („Службен весник на РМ“ бр. 0798).
- Закон за легализација на исправи во меѓународен промет („Службен весник на РМ“ бр. 74/2012).
- Закон за внатрешни работи на РМ („Службен весник на РМ“ 19/1995 и измени и дополнувања (исправка) „Службен весник на РМ“ бр. 118/09; 35/10; 36/11; 158/11;114/12).
- Закон за внатрешни работи (пречистен неофицијален текст 20.11.2012).
- Закон за надворешни работи („Службен весник на РМ“ бр. 46/2006).

Стратешки документи

Стратегија за реформа на правосудниот систем со анекси, Министерство за правда, ноември 2004.

Стратегија за реформа на полицијата, Министерство за внатрешни работи (пречистен тест), февруари 2004.

Стратегија на интеграција на РМ во НАТО, „Сл. весник на РМ“ бр. 51/98, Скопје 1998.

Материјали од интернет

http://ec.europa.eu/research/science-society/pdf/communicating-science_eu.pdf.

<http://www.ejn-crimjust.europa.eu/ejn/>.

http://www.harvard-bssp.org/files/news-20050705/seci_regional_center.pdf

<http://www.marri-rc.org/Default.aspx?Lan=EN&mid=4&eid=1089>

http://ec.europa.eu/anti_fraud/index_en.htm.

http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/judicial_cooperation_in_criminal_matters/133055_fr.htm (24.01.2014.)

<http://www.hcch.net/upload/conventions/txt33en.pdf>

<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016802fc001>

http://europa.eu/./treaty_establishing_a_constitution_for_europe_en.pdf

<http://www.eurojust.europa.eu/about/legal-framework/Pages/eu-framework.aspx>

<http://www.osce.org/skopje/57664>

<http://www.interpol.int/About-INTERPOL/Priorities>

<https://www.europol.europa.eu/content/page/europol%E2%80%99s-priorities-145>

<http://www.marri-rc.org/upload/Documents/MigracionenprofilnaRMza2009.pdf>

<http://www.mfa.gov.mk/index.php/mk/konzularni-uslugi/za-makedonski-drzavjani>

<http://jorm.gov.mk/?p=138#more-138>

http://www.mp.gov.si/si/delovna_podrocja/zakonodaja_s_podrocja_pravosodja/mednarodna_pravna_pomoc/

<https://pravosudje.gov.hr/pristup-informacijama-6341/ostale-informacije/zakoni-i-propisi-6354/medjunarodno-pravo-eu/6442>

<http://www.mpravde.gov.rs/tekst/918/multilateralni-ugovori.php>

http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/judicial_cooperation_in_criminal_matters/133055_fr.htm (24.01.2014.)

ПРИЛОГ 1

СПИСОК НА БИЛАТЕРАЛНИ ДОГОВОРИ ОД МЕЃУНАРОДНА ПРАВНА ПОМОШ ШТО ВО СОГЛАСНОСТ СО ЧЛЕН 5 ОД УСТАВНИОТ ЗАКОН ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА УСТАВОТ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА СЕ ПРИМЕНУВААТ КАКО РЕПУБЛИЧКИ ПРОПИСИ

РЕПУБЛИКА АЛБАНИЈА

Конвенција за издавање виновници меѓу Кралството на Србите, Хрватите и Словенците и Албанска Република од 22.6.1926 година („Службене новине“ бр. 117/29), стапила во сила на 17.5.1929 година.

Конвенција за настанување на конзуларна служба меѓу Кралството на Србите, Хрватите и Словенците и Албанска Република од 22.6.1926 година („Службене новине“ бр. 117/29), стапила во сила на 17.5.1929 година.

Договор за трговија и пловидба меѓу Кралството на Србите, Хрватите и Словенците и Албанска Република од 22.6.1926 година („Службене новине“ бр. 117/29), стапила во сила на 17.5.1929 година.

АЛЖИР

Договор за правна помош во граѓанските и кривични предмети меѓу СФРЈ и ДНР Алжир од 31.3.1982 година („Службен лист на СФРЈ“ - Меѓународни договори бр. 2/83), стапил во сила на 20.12.1984 година.

РЕПУБЛИКА АВСТРИЈА

Договор меѓу ФНРЈ и Република Австрија за взаемен правен сообраќај од 16.12.1954 година („Службен лист на ФНРЈ“ - Додаток бр. 8/55), стапил во сила на 13.12.1955 година.

Спогодба меѓу ФНРЈ и Република Австрија за взаемно признавање и извршување на одлуките од избраните судови и порамнувања заклучени пред избраните судови во стопанските предмети од 18.3.1960 година („Службен лист на ФНРЈ“ - Додаток бр. 5/61), стапила во сила на 17.5.1961 година.

Конзуларен договор меѓу ФНРЈ и Република Австрија од 18.3.1960 година („Службен лист на СФРЈ“ - Додаток бр. 5/69), стапил во сила на 26.9.1968 година.

Спогодба меѓу ФНРЈ и Република Австрија за взаемно признавање и извршување на одлуките за издржувањето од 10.10.1961 година („Службен лист на СФРЈ“ - Додаток бр. 2/63), стапила во сила на 25.12.1962 година.

Договор меѓу СФРЈ и Република Австрија во правната помош за кривичните предмети од 1.2.1982 година, („Службен лист на СФРЈ“ - Меѓународен договор бр. 2/83), стапил во сила на 1.1.1984 година.

Договор меѓу СФРЈ и Република Австрија за издавање од 1.2.1982 година, („Службен лист на СФРЈ“ - Меѓународен договор бр. 2/83), стапил во сила на 1.1.1984 година.

Договор меѓу СФРЈ и Република Австрија во меѓусебното извршување на судските одлуки во кривичните предмети од 1.2.1982 година („Службен лист на СФРЈ“ - Меѓународен договор бр. 6/83), стапил во сила на 1.1.1984 година.

КРАЛСТВО БЕЛГИЈА

Конзуларна конвенција меѓу СФРЈ и Кралството Белгија од 30.12.1969 година, („Службен лист на СФРЈ“ - Додаток бр. 49/74), стапила во сила на 5.1.1974 година.

Конвенција за екстрадиција и правна помош во кривичните работи меѓу СФРЈ и Кралството Белгија од 4.6.1971 година („Службен лист на СФРЈ“ - Додаток бр. 9/73), стапила во сила на 1.11.1972 година.

Конвенција меѓу СФРЈ и Кралството Белгија за издавање на извод од матичните книги и ослободување од легализација од 24.09.1971 година, („Службен лист на СФРЈ“ - бр. 55/72), стапила во сила на 1.12.1972 година.

Спогодба меѓу СФРЈ и Кралството Белгија во правната помош во граѓанските и стопанските предмети од 24.9.1971 година („Службен лист на СФРЈ“ - Додаток бр. 7/74), стапила во сила на 1.6.1972 година.

Конвенција меѓу СФРЈ и Кралството Белгија за признавање и извршување на судските одлуки за издржување од 12.12.1973 година („Службен лист на СФРЈ“ - Додаток бр. 45/76), стапила во сила на 8.3.1976 година.

КРАЛСТВО ДАНСКА

Во 1988 година меѓу тогашната СФРЈ и Кралството Данска беше склучен договор за меѓусебно предавање на осудените лица заради издржување на казната затвор („Сл. лист на СФРЈ“ - Меѓународни договори бр. 5/89).

РЕПУБЛИКА ЕСТОНИЈА

Договорот меѓу Федеративна Народна Република Југославија и Сојузот на Советски Социјалистички Републики за правна помош во граѓанските, семејните и кривичните предмети од 24.2.1962 година.

РЕПУБЛИКА ФРАНЦИЈА

Конвенција конзуларна за настанување меѓу Кралството СХС и Француската Република од 30.1.1929 година („Службене новине“ бр. 112/29), стапила во сила на 18.9.1931 година.

Спогодба меѓу СФРЈ и Француската Република за олеснување на примената на Хашката конвенција за граѓанската постапка од 1.3.1954 година, потпишана на 29.10.1969 година („Службен лист на СФРЈ“ - Додаток бр. 21/71), стапила во сила на 1.1.1971 година.

Конвенција меѓу СФРЈ и Француската Република за издавање на исправи за личната состојба и за ослободување од легализација од 29.10.1969 година („Службен лист на СФРЈ“ - Додаток бр. 3/71), стапила во сила на 1.11.1970 година.

Конвенција меѓу СФРЈ и Француската Република за взаемна правна помош во кривичните предмети од 29.10.1969 година („Службен лист на СФРЈ“ - Додаток бр. 16/71), стапила во сила на 1.11.1970 година.

Конвенција за издавање меѓу Владата на СФРЈ и Владата на Француската Република од 23.9.1980 година („Службен лист на СФРЈ“ - Додаток бр. 43/71), стапила во сила на 1.8.1971 година.

Конвенција меѓу Владата на СФРЈ и Владата на Француската Република за надлежностите и за законите кои се применуваат од областа на личното и семејното

право од 1.12.1971 година („Службен лист на СФРЈ“ бр. 55/72), стапила во сила на 1.8.1972 година.

Конвенција меѓу Владата на СФРЈ и Владата на Француската Република за признавање и извршување на судските одлуки во граѓанските и стопанските предмети од 18.5.1971 година („Службен лист на СФРЈ“ бр. 7/72), стапила во сила на 1.8.1972 година.

РЕПУБЛИКА ГРЦИЈА

Договор меѓу Република Грција за правна помош во граѓанските, семејните и кривичните предмети од 24.2.1962 година („Службен лист на СФРЈ“ бр. 7/72), стапил во сила на 1.8.1972 година.

Договор за трговија и пловидба меѓу Кралството СХС и Грчката Република од 2.11.1927 година („Службен лист на СФРЈ“ бр. 7/72), стапил во сила на 1.8.1972 година.

Конвенција меѓу ФНРЈ и Кралството Грција за взаемно правни односи од 18.6.1959 година („Службен лист на СФРЈ“ бр. 7/72), стапила во сила на 1.8.1972 година.

Спогодба меѓу ФНРЈ и Кралството Грција за взаемно правни односи во признавање на судски одлуки од 18.6.1959 година („Службен лист на СФРЈ“ бр. 7/72), стапила во сила на 1.8.1972 година.

Конзуларна конвенција меѓу СФРЈ и Република Грција од 17.12.1974 година („Службен лист на СФРЈ“ бр. 7/72), стапила во сила на 1.8.1972 година.

КРАЛСТВО ХОЛАНДИЈА

Договор за издавање на виновници меѓу Србија и Холандија од 28.2. (11.3.) 1896 година („Српске новине“ бр. 275/1896), стапил во сила на 5/17.12.1896 година.

Договор за трговија и пловидба меѓу Кралството Југославија и Кралството Холандија од 28.5.1930 година („Службене новине“ бр. 85/32), стапил во сила на 17.4.1932 година.

ИНДИЈА

Спогодба меѓу Југославија и Индија за реципрочно признавање на дипломатско-конзуларни форми за склучување на брак од 26.11.1956 година и 13.5.1957 година („Службен лист на ФНРЈ“ бр. 3/58), стапила во сила на 3.5.1957 година.

ИРАК

Конзуларна конвенција меѓу СФРЈ и Република Ирак од 28.2.1980 година, („Службен лист на ФНРЈ“ - Меѓународни договори бр. 1/82), стапила во сила на 10.4.1981 година.

ИРАН

Спогодба меѓу Југославија и Иран за взаемно ослободување од давање „causio inducatum solvi“ пред југословенските и иранските судови од 9. и 14.5.1956 година („Службен лист на ФНРЈ“ – Додаток бр. 2/57), стапила во сила на 14.5.1956 година.

РЕПУБЛИКА ИТАЛИЈА

Конвенција меѓу Кралството СХС и Италија за издавање виновници од 6.4.1922 година („Службене новине“ бр. 42/31), стапила во сила на 6.2.1931 година.

Конвенција меѓу Кралството СХС и Италија за правна и судска заштита на тие државјани од 6.4.1922 година („Службене новине“ бр. 42/31), стапила во сила од член 13 – 16.

Конвенција меѓу ФНРЈ и Италијанската Република за взаемна правна помош во граѓанските и управните предмети од 3.12.1960 година („Службен лист на ФНРЈ“ - Додаток бр. 5/63), стапила во сила на 20.1.1967 година.

Конвенција за трговија и половидба меѓу ФНРЈ и Италијанската Република од 31.3.1955 година („Службен лист на ФНРЈ“ - Додаток бр. 14/56), стапила во сила на 12.1.1961 година.

Конзуларна конвенција меѓу ФНРЈ и Италијанската Република од 3.12.1960 година („Службен лист на ФНРЈ“ - Додаток бр. 6/63), стапила во сила на 1.7.1963 година.

ЈАПОНИЈА

Договор за трговија и пловидба меѓу ФНРЈ и Јапан од 28.2.1950 година („Службен лист на ФНРЈ“ - Додаток бр. 7/59), стапил во сила на 20.7.1959 година.

КИНА

Конзуларна конвенција меѓу СФРЈ и НР Кина од 4.2.1982 година („Службен лист на ФНРЈ“ - Меѓународни договори бр. 2/84), стапила во сила на 29.11.1982 година.

КИПАР

Договор меѓу СФРЈ и Република Кипар за граѓански и кривични предмети од 14.9.1984 година („Службен лист на СФРЈ“ – Меѓународни договори бр. 2/86), стапил во сила на 15.2.1987 година.

РЕПУБЛИКА ЛАТВИЈА

Договор меѓу Федеративна Народна Република Југославија и Сојузот на Советски Социјалистички Републики за правна помош во граѓанските, семејните и кривичните предмети од 24.2.1962 година.

ЛИБИЈА

Конвенција за конзуларни односи меѓу СФРЈ и Социјалистичка Народна Либиска Арапска Цамахирија од 1.7.1981 година („Службен лист на СФРЈ“ - Меѓународни договори бр. 2/84), стапила во сила на 20.10.1982 година.

МОЛДАВИЈА

Договор меѓу Федеративна Народна Република Југославија и Сојузот на Советски Социјалистички Републики за правна помош во граѓанските, семејните и кривичните предмети од 24.2.1962 година.

МОНГОЛИЈА

Конзуларна конвенција меѓу СФРЈ и Монголска Народна Република од 19.4.1966 година („Службен лист на СФРЈ“ - Додаток бр. 10/67), стапила во сила на 6.3.1967 година.

Договор меѓу СФРЈ и Монголска Народна Република за давање правна помош во граѓанските, семејните и кривичните работи од 8.6.1981 година („Службен лист на СФРЈ“ - Меѓународни договори бр. 7/82), стапил во сила на 27.3.1983 година.

КРАЛСТВО НОРВЕШКА

Спогодба меѓу Југославија и Норвешка за реципрочно признавање на дипломатско - конзуларни форми на брак постигнат со размена на ноти од 10.4. и 31.8.1957 година („Службен лист на ФНРЈ“ - Додаток бр. 6/58), стапила во сила на 31.8.1957 година.

ПОЛСКА

Договор меѓу Федеративна Народна Република Југославија и Народна Република Полска за правна помош во граѓански и кривични предмети од 6 февруари 1960 година („Службен лист на СФРЈ“ - Додаток бр. 5/63), стапил во сила на 5.6.1963 година.

РУСКА ФЕДЕРАЦИЈА

Договор меѓу Федеративна Народна Република Југославија и Сојузот на Советски Социјалистички Републики за правна помош во граѓанските, семејните и кривичните предмети од 24.2.1962 година.

СОЈУЗНА РЕПУБЛИКА ГЕРМАНИЈА

Договор меѓу СФРЈ и СР Германија за издавање од 26.11.1970 година („Службен лист на СФРЈ“ - Додаток бр. 17/76), стапил во сила на 14.11.1975 година.

Договор меѓу СФРЈ и СР Германија за правна помош во кривичните предмети од 1.10.1971 година („Службен лист на СФРЈ“ бр. 33/72), стапил во сила на 8.1.1975 година.

ЧЕХОСЛОВАЧКА

Договор меѓу Федеративна Народна Република Југославија и Чехословачка Социјалистичка Република за правна помош во граѓанските, семејните и кривичните предмети од 20.1.1964 година („Службен лист на СФРЈ“ - Додаток бр. 13/64), стапил во сила на 2.8.1964 година.

СОЕДИНЕТИ АМЕРИКАНСКИ ДРЖАВИ

Договор за трговија и пловидба меѓу Србија и Соединети Американски Држави од 2./14.10.1881 година („Српске новине“ бр. 268/1882), стапил во сила на 15.11.1882 година.

Конвенција меѓу Србија и Соединети Американски Држави, што ги одредува правата, имунитетот и привилегиите на конзуларни агенти од 2./14.10.1881 година („Српске новине“ бр. 268/1882), стапила во сила на 15.11.1882 година.

Конвенција за издавање виновници заклучена меѓу Кралството Србија и Соединети Американски Држави од 12./25.10.1901 година („Српске новине“ бр. 33/1902), стапила во сила на 12.6.1902 година.

КРАЛСТВО ШПАНИЈА

Конвенција за трговија и пловидба меѓу Кралството СХС и Кралството Шпанија од 27.9.1929 година („Службене новине“ бр. 307/29), стапила во сила на 28.12.1929 година.

Договор меѓу СФРЈ и Шпанија за правна помош во кривичните предмети и издавањето од 8.7.1980 година („Службен лист на СФРЈ“ - Меѓународни договори, бр. 3/81), стапил во сила на 26.5.1982 година.

ШВАЈЦАРСКА КОНФЕДЕРАЦИЈА

Конвенција за издавање виновници меѓу Србија и Швајцарија од 16./28.11.1887 година („Службене новине“ бр. 83/1888), стапила во сила на 5.7.1888 година.

Конвенција за настанување и конзулство меѓу Србија и Швајцарија од 4./16.2.1888 година („Службене новине“ бр. 83/1888), стапила во сила на 3.7.1888 година.

Договор за трговија и пловидба меѓу ФНРЈ и Швајцарска Конфедерација од 27.9.1947 година („Службен лист на ФНРЈ“ бр. 16/49), стапила во сила на 15.3.1949 година.

КРАЛСТВО ШВЕДСКА

Договор за трговија и пловидба меѓу Југославија и Шведска од 14.5.1937 година („Службене новине“ бр. 143/38), стапила во сила на 8.12.1938 година.

РЕПУБЛИКА УНГАРИЈА

Договор меѓу Федеративна Народна Република Југославија и Народна Република Унгарија за взаемен правен сообраќај од 7 март 1968 година.

Конзуларна конвенција меѓу ФНРЈ и НР Унгарија од 20.2.1963 година („Службен лист на СФРЈ“ – Додаток бр. 13/63), стапила во сила на 3.1.1964 година.

Договор помеѓу СФРЈ и НР Унгарија за взаемно - правен сообраќај од 7.3.1968 година („Службен лист на СФРЈ“ – Додаток бр. 3/68), стапил во сила на 18.1.1969 година.

ВЕЛИКА БРИТАНИЈА

Договор за взаемно издавање меѓу Србија и Велика Британија од 6.12.1900 година („Српске новине“ бр. 35/1901), стапил во сила на 23.2.1901 година.

Договор за трговија и пловидба меѓу Кралството СХС и Обединетото Кралство на Велика Британија и Ирска од 12.5.1927 година („Службене новине“ бр. 46/28), стапил во сила на 9.2.1928 година.

Конвенција меѓу Кралството Југославија и Велика Британија за уредување на меѓусебна помош во водење на постапка во граѓанските и стопанските предмети кои се

во постапка или кои можат да бидат во постапка пред судските власти од 27.2.1936 година („Службене новине“ број 116/37), стапила во сила на 18.8.1937 година.

Конзуларна конвенција меѓу СФРЈ и Обединетото Кралство на Велика Британија и Ирска од 21.4.1965 година („Службен лист на СФРЈ - Дополнеток бр. 10/66), стапила во сила на 5.5.1966 година.

ПРИЛОГ 2

СПИСОК НА БИЛАТЕРАЛНИ ДОГОВОРИ ОД ОБЛАСТА НА МЕЃУНАРОДНАТА ПРАВНА ПОМОШ ОД ПРОГЛАСУВАЊЕ НА НЕЗАВИСНОСТА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА (од 1991 до 2014)

Република Македонија од прогласувањето на независноста, со повеќе држави, со желба да ги унапредат правните односи, да ја продлабочат соработката во областа на правосудството и да го олеснат меѓународниот правен промет, ги склучи следниве билатерални договори:

АЛБАНИЈА

Договор меѓу македонската влада и албанската влада за правна помош во граѓански и кривични предмети („Службен весник на Република Македонија“ бр. 16/98); стапил во сила на 2.10.1998 година.

Договор меѓу македонската влада и албанската влада за екстрадиција („Службен весник на Република Македонија“ бр. 16/98); стапил во сила на 2.10.1998 година.

Договор меѓу македонската влада и албанската влада за меѓусебно извршување на судски одлуки во кривичните предмети („Службен весник на Република Македонија“ бр. 16/98), стапил во сила на 2.10.1998 година.

БУГАРИЈА

Договор за правна помош во граѓанските предмети меѓу Република Македонија и Република Бугарија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 13/02); стапил во сила на 7.4.2002 година.

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА

Договор меѓу Република Македонија и Босна и Херцеговина за правна помош во граѓански и кривични предмети („Службен весник на Република Македонија“ бр. 10/06); стапил во сила на 6.1.2006 година.

Договор меѓу Република Македонија и Босна и Херцеговина за екстрадиција („Службен весник на Република Македонија“ бр. 59/06).

Договор меѓу Република Македонија и Босна и Херцеговина за реципрочно извршување на судски одлуки во кривичната материја („Службен весник на Република Македонија“ бр. 59/06).

На 12.3.2013 година министерот за правда на Република Македонија и министерот за правда на Босна и Херцеговина потпишаа три договори за измени и дополнувања, и тоа:

- Договор меѓу Република Македонија и Босна и Херцеговина за измени и дополнување на Договорот меѓу Република Македонија и Босна и Херцеговина за правна помош во граѓанските и кривични предмети (во постапка на ратификација);

- Договор меѓу Република Македонија и Босна и Херцеговина за измени и дополнување на Договорот за екстрадиција („Службен весник на Република Македонија“ бр.135/2013) – не е стапен во сила;

- Договор меѓу Република Македонија и Босна и Херцеговина за измени и дополнување на Договорот за реципрочно извршување на судски одлуки во кривичната материја („Службен весник на Република Македонија,, бр. 135/2013) – не е стапен во сила.

ЦРНА ГОРА

Договор меѓу Република Македонија и Црна Гора за екстрадиција („Службен весник на Република Македонија“ бр. 40/2012); стапил во сила на 17.7.2012 година.

Договор меѓу Република Македонија и Црна Гора за меѓусебно извршување на судските одлуки (во постапка на ратификација).

Договор меѓу Република Македонија и Црна Гора за правна помош во граѓански и кривични предмети (во постапка на ратификација).

ХРВАТСКА

Договор меѓу Република Македонија и Република Хрватска за меѓусебно извршување на судски одлуки во кривичната материја („Службен весник на Република Македонија“ бр. 17/95); стапил во сила на 26.5.1995 година.

Договор меѓу Република Македонија и Република Хрватска за правна помош во граѓански и кривични предмети („Службен весник на Република Македонија“ бр. 19/95), стапил во сила на 26.5.1995 година.

Договор меѓу Република Македонија и Република Хрватска за екстрадиција („Службен весник на Република Македонија“ бр. 57/2012); стапил во сила на 22.11.2012 година.

КОСОВО

Договор меѓу Владата на Република Македонија и Владата на Република Косово за взаемна правна помош во кривичните предмети („Службен весник на Република Македонија“ бр.178/2011); стапил во сила на 24.6.2012 година.

Договор меѓу Владата на Република Македонија и Владата на Република Косово за екстрадиција („Службен весник на Република Македонија“ бр. 178/2011); стапил во сила на 24.6.2012 година.

Договор меѓу Владата на Република Македонија и Владата на Република Косово за трансфер на осудени лица („Службен весник на Република Македонија“ бр. 178/2011); стапил во сила на 24.6.2012 година.

РОМАНИЈА

Договор меѓу Република Македонија и Романија за меѓусебна правна помош во граѓански предмети („Службен весник на Република Македонија“ бр. 41/04); стапил во сила на 10.3.2007 година.

УКРАИНА

Договор меѓу Република Македонија и Украина за правна помош во граѓански предмети („Службен весник на Република Македонија“ бр.48/00); стапил во сила на 20.06.2003 година

СЛОВЕНИЈА

Договор меѓу Република Македонија и Република Словенија за правна помош во граѓански и кривични предмети („Службен весник на Република Македонија“ бр.24/96); стапил во сила на 5.9.1997 година.

Договор меѓу Република Македонија и Република Словенија за меѓусебно извршување на судските одлуки во кривичните предмети („Службен весник на Република Македонија“ бр.24/96); стапил во сила на 5.9.1997 година.

Договор меѓу Република Македонија и Република Словенија за екстрадиција („Службен весник на Република Македонија“ бр. 24/96); стапил во сила на 5.9.1997 година.

СРБИЈА

Договор меѓу Република Македонија и Република Србија за екстрадиција („Службен весник на Република Македонија“ бр. 57/12); стапил во сила на 6.12.2012 година.

Договор меѓу Република Македонија и Република Србија за правна помош во граѓанските и кривичните предмети („Службен весник на Република Македонија“ бр. 15/13); стапил во сила на 5.2.2013 година.

Договор меѓу Република Македонија и Република Србија за меѓусебно извршување на судските одлуки во кривичните предмети („Службен весник на Република Македонија“ бр. 24/13); стапил во сила на 23.2.2013 година.

ТУРЦИЈА

Договор за правна соработка во граѓанските и кривичните предмети меѓу Република Македонија и Република Турција („Службен весник на Република Македонија“ бр. 23/97); стапил во сила на 28.7.2000 година.